APARE SUB EGIDA
UNIUNII SCRIITORILOR DIN ROMÂNIA

ASOCIAȚIA REVISTELOR, PUBLICAȚIILOR ȘI EDITURILOR

POEZIA

revistă de cultură poetică/ trimestrial
nr. 2 (104)/ vară 2023

104

Tema numărului
POEZIE ŞI SPAȚIU
Vară 2023

Editor: FUNDAŢIA CULTURALĂ POEZIA
Număr apărut cu sprijin de la bugetul local

REDACŢIA:
DIRECTOR FONDATOR: Cassian Maria SPIRIDON
REDACTOR ŞEF: Marius CHELARU
REDACTORI: Dragoș COJOCARU, Liviu PAPUC
SECRETARIAT DE REDACŢIE: Doina BUCIULEAC

COLEGIUL:
Lucian ALEXIU (Timişoara)
Diana Dobrița BÎLEA (Constanţa)
Leo BUTNARU (Chişinău)
Dragoş COJOCARU (Iaşi)
Ioan HOLBAN (Iaşi)
Olimpia IACOB (Satu Mare)
Carmelia LEONTE (Iaşi)
Güner AKMOLLA (Constanţa)
Mircea PLATON (Iaşi)
Mircea M. POP (Germania)
Cristina RUSU (Iaşi)
Luan TOPCIU (Albania, România)

REDACȚIA ŞI ADMINISTRAȚIA:
Str. I.C. Brătianu nr. 22, etaj 1
700037, Iaşi
Tel./Fax: 0232-260390
e-mail: *poezia95@yahoo.com*
www.poezia.usriasi.ro

ISSN 1582-0890

RO53RNCB0175033618300001 – BCR IASI
CUI 11850040

ABONAMENTE pe adresa **REDACŢIEI** sau în **contul** revistei
(cu condiţia expedierii pe adresa revistei a documentului de plată precum şi a adresei poştale complete unde să fie expediată revista).
Costul unui exemplar este 15 lei.
Costul unui abonament anual este 60 lei + 8 lei taxe postale.

*Tipărit la **BLUE SIM & CO SRL Iași***

SUMAR 104

Cassian Maria SPIRIDON – Locuirea, spațiu al poeziei/ **5**

Este al naibii de greu să fii minoritar în țara ta
– convorbire cu scriitoarea **Mihaela AIONESEI** (Târgu Secuiesc) / **15**

POEME de: Florentin PALAGHIA (28) Adam PUSLOJIC (30), Radu Florescu (31), Daniela ANDRONACHE (33), Lina CODREANU (34), Ștefan AMARIȚEI (35), Nicolae MAREȘ (37), Ion POPOIU (39), Viorica PETROVICI (41), Elena ARMENESCU (43), Steluța CRĂCIUN (44), Paula BÂRSAN (46), Costică CIOCAN (46), Miron KIROPOL (50), Victor D. PENA (54)
TINERI AUTORI: Andrei HURGHEȘ / 58
POEȚI ROMÂNI DE ETNIE TURCĂ / 60

POEZII DE IERI PENTRU AZI – Dosoftei/ **61**

ARTE POETICE LA ROMÂNI – Al.I. ODOBESCU: *Viitorul artelor în România* (I) / 63

POEME ROMÂNEȘTI de: Mihai EMINESCU (69), Lucian BLAGA (70), Radu STANCA (72), Alexandru ANDRIȚOIU (74), Mihai EMINESCU (76), Marcel MIRON (78), Liliana ARMAȘU (80), Irina NECHIT (81), Emilian GALAICU PĂUN (83)
Traduse de: Constanța NIȚĂ, Mircea M. POP, Joachim SCHWIETZKE, Olimpia IACOB, Jim KACIAN, Andrei HURGHEȘ

Marius CHELARU – *BIBLIOTECA HAIKU*/ **85**

P O E Z I E de: Li BAI (92), Sully PRUDHOMME (109), Honoré de BALZAC (109), Marco CINQUE (111), Silvia COMOGLIO (113), Francesca INNOCENZI (115), Lucrezia LOMBARDO (117), Laura CANTELMO (120), Mariangela GUALTIERI (122), Antonia POZZI (125), Eugenio de ANDRADE (127), Mani LOHANI (130), Rajeshwar KARKI (131), Saraswoti LAMICHHANE (1323), Rajendra PARAJULI (133), BHUPEEN (135), Hasan ERKEK (136), Roberto JUAROZ (139), Ivan HERCEG (141), Darija ŽILIĆ (142), Davor ŠALAT (143), Heinrich HEINE (145), Friedrich NIETZSCHE (145), Gojko BOŽOVIĆ (147), Tuğrul KESKIN (150)
În românește de: Constantin LUPEANU, Cai QING, Nicolae MUȘA, Eliza MACADAN, Alexandru MACADAN, Cristian PENEȘ, Cătălina FRÂNCU, Olimpia IACOB, Ana VRĂJITORU, Marius CHELARU, Niculina OPREA, Lucian ALEXIU, Slavomir GVOZDENOVICI, Daniela ANDRONACHE, Marian ILIE

P O E Z I E Ş I S P A Ţ I U :

Dragoş COJOCARU – *Despre „spaţiu" în* Divina Comedie/ 158
Maria TRANDAFIR – *Spaţiul poeziei şi poezia spaţiului* / 166
Daniela ANDRONACHE – *Cucerire şi spaţiu* / 171
Diana Dobriţa BÎLEA – *Giuseppe Ungaretti: „M'illumino/ d'immenso"* / 175
Cristina RUSU – *Cosmogonie – transcenderea spaţiului în verseistica cerului din textele patristice* / 179

ESEU:

Cristian DINICĂ – *Eminescu. Geneza poemului Luceafărul*/ 183

ISTORIA POEZIEI ROMÂNEŞTI:

Mihai CABA – *Moştenirea lui Ienăchiţă Văcărescu* / 181
Mircea COLOŞENCO – *Opere de artă din domeniul public: Statui – VASILE ALECSANDRI – busturi* / 185

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU – *Biblioteca de poezie*/ 188
Constantin DRAM – *Arhitectură de gând* / 196
Marius MANTA – *„Altminteri nici n-am fi trăit"*/ 198
Vasile FLUTUREL – *Înveşnicirea prin cuvânt a unui poet cu lira acordată pe lungimea de undă a satului românesc şi a credinţei strămoşeşti*/ 201
Mircea M. POP – *Un volum de proză poetică în traducere germană* / 206
Diana Dobriţa BÎLEA – *Un Parsifal al poeziei* / 208
Raluca FARAON – *Poezia ca operaţie pe cord deschis*/ 210
Ana OPRAN – *Armonizare sonoră prin cuvânt* / 212
Emilia POENARU MOLDOVAN – *Poetul şi umbra sa* / 215
Petruş Andrei – Lina Codreanu – *Trup de lumină tăinuind*/ 217
Pham Viet Dao – *Câmpia şi satele României* / 222
Veronica BALAJ – *Lumina din noi, parte din lumina celestă* / 225
Livius Petru BERCEA – *Geometrii cosmice* / 227

Corespondenţă ADAM PUSLOJIC – NICOLAE MAREŞ / 229

Î N S E M N Ă R I :

Florentina NIŢĂ – *POEZIA DIASPOREI – Italia (XXVII)* / 235
Mihaela Cristescu – *POEZIA DIASPOREI – Australia (III)* / 241

Carmelia LEONTE – *Prima verba* / 245

Mihai EMINESCU – *Coborîrea apelor* / **250**

Cassian Maria SPIRIDON

Locuirea, spaţiu al poeziei

Aristotel, în *Fizica* (traducere N.I. Barbu, Editura Moldova, 1995), *Cartea* a IV-a, îşi propune să definească locul, τοποϛ-ul (topos-ul), în înţelesul de spaţiu, a cărui noţiune abstractă, cum precizează Alexandru Popescu într-o notă, Stagiritul nu o are. Deşi problema locului, recunoaşte filosoful, provoacă multe încurcături în a-l defini, fiind foarte divers privit de cei preocupaţi de subiect, *că există loc, se pare că este evident prin înlocuire*, şi apelează, spre exemplificare, la vasul plin cu apă, apoi golit, aerul ocupînd locul: „Astfel, în locul în care este acuma aer, era mai înainte apă. În acest fel, este evident că locul era altceva decît lucrurile care intrau în el şi din care ieşeau. Mai mult, şi transporturile corpurilor fizice simple, cum este transportul focului, pămîntului şi al altor lucruri de acest fel, arată nu numai că există locul, dar că chiar are o oarecare putere, căci fiecare lucru se duce în locul său cînd nu este împiedicat, unul în sus, altul în jos. Acestea sînt părţile şi felurile locului, iar susul şi josul, şi celelalte fac parte din cele şase dimensiuni".

Filosoful antic conchide totuşi, după mai multe încercări de a defini locul, implicit spaţiul, că *locul trebuie să fie ceva* şi patru sunt elementele prin care s-ar putea determina: „Astfel, locul este sau formă, sau materie, sau interval între două extreme, sau extremele, dacă, într-adevăr, intervalul nu este nimic în afară de mărimea corpului care se află înăuntru. Este evident că locul nu poate să fie trei lucruri dintre acestea. Dar pentru că locul conţine ceva, se pare că este formă, pentru că în el se află extremităţile lucrului care conţine şi ale lucrului conţinut. Locul este deci amîndouă extremităţile, dar nu ale aceluiaşi lucru, ci forma este a lucrului, iar locul este al corpului care conţine".

Recunoaşte totodată *că este o problemă mare şi grea de a înţelege locul, de vreme ce el se pare, în chip iluzoriu, că este şi materie, şi formă şi pentru că în conţinătorul nemişcat se produce schimbarea locului lucrului mişcat*.

Şi totuşi locul nu poate exista *în afara universului*, generic spus al spaţiului, pentru că *locul nu este cerul, ci o parte extremă a cerului şi o limită nemişcată tangibilă a corpului mişcat şi, de aceea, pămîntul este în apă, iar apa în aer, iar aerul în eter, iar eterul în cer, iar cerul nu mai este în alt lucru.* Astfel, ne spune Aristotel, ar putea fi *dezlegate toate dificultăţile*, luate în accepţiile propuse mai sus.

Vorbind despre spiritul geometric, Pascal, în *Cugetările* sale (traducere George Iancu Ghidu, Editura Ştiinţifică, 1992) consideră că trei lucruri, mişcare, număr, spaţiu, sunt cele *care cuprind tot universul, după cuvintele* Deus fecit omnia in pondere, in numero, et mensura (Dumnezeu face totul cu greutate, cu număr şi cu măsură) *au o legătură reciprocă şi necesară. Căci nu ne putem închipui mişcarea fără ceva care se mişcă iar acest ceva fiind unul*, *una*, *această unitate este originea tuturor numerelor. Şi în fine mişcarea neputînd exista fără spaţiu, vedem aceste trei lucruri cuprinse în primul*. În spaţiu, gînditorul francez constată prezenţa celor două infinituri contrarii, *adică, din faptul că un spaţiu poate fi prelungit la nesfîrşit, urmează că el poate fi micşorat la nesfîrşit*. Spaţiul poate fi cercetat atît în dimensiunile nemărginite ale infinitului mare, cum este cu putinţă şi în nelimitele infinitului mic.

În subcapitolul *Despre principiile lumii sensibile* din capitolul *Filosofia* (din vol. *Despre frumos şi bine*, selecţie Ion Ianoşi, BPT, 1981, vol. I) Immanuel Kant spune despre *spaţiu* că *este cu desăvîrşire întîiul* principiu formal al lumii inteligibile, *nu numai prin faptul că doar cu ajutorul conceptului său pot deveni fenomene obiectele universului*, *dar mai ales prin aceea că*, *datorită esenţei sale*, *el este ceva unic, îmbrăţişînd absolut toate lucrurile percepute extern*, *şi prin urmare constituie un principiu al universalităţii, adică al totului*, *principiu care nu poate fi parte a vreunui alt lucru.*

Se cuvine a cerceta şi afirmaţiile din *Critica raţiunii pure* pe acest subiect. În *Introducerea* la *Critica raţiunii pure* (traducere Nicolae Bagdasar, Elena Moisuc, Editura Ştiinţifică, 1969), filosoful de la Königsberg consideră necesar să precizeze *că există două tulpini ale cunoaşterii omeneşti care provin poate dintr-o rădăcină comună, dar necunoscută nouă, anume sensibilitatea şi intelectul: prin cea dintîi obiectele ne sînt* date*, iar prin cel de-al doilea ele sînt* gîndite*.*

Se observă că este remarcată întîietatea sensibilităţii în procesul cunoaşterii. Tot aici, în *Partea I* din *Estetica transcendentală*, dă ca prioritară *intuiţia*, posibilă pentru noi oamenii doar *dacă obiectul afectează simţirea într-un anumit mod*, iar felul cum suntem afectaţi de acesta o *numeşte sensibilitate*: „Prin intermediul sensibilităţii deci ne sânt *date* obiecte, şi ea singură ne procură *intuiţii*; dar ele sînt *gîndite* cu ajutorul intelectului şi din el provin *conceptele*. Dar, orice gîndire trebuie să se raporteze în cele din urmă, fie direct (*directe*), fie pe ocolite (*indirecte*), cu ajutorul unor anumite caractere, la intuiţii, prin urmare, la noi, la sensibilitate, fiindcă altfel nici un obiect nu ne poate fi dat".

Urmând manifestările sensibilităţii şi ale intuiţiei, fără de care, în paranteză fie spus, poezia nu s-ar metamorfoza în text liric, defineşte

Estetica transcendentală drept: „... Ştiinţa despre toate principiile sensibilităţii a priori. Trebuie să existe deci o astfel de ştiinţă care constituie întîia parte a teoriei transcendentale a elementelor, în opoziţie cu aceea care cuprinde principiile gîndirii pure şi care se numeşte Logică transcendentală". Context în care Immanuel Kant conchide că *există două forme pure de intuiţie sensibilă ca principii ale cunoştinţei a priori, anume spaţiul şi timpul*…

Ne vom opri asupra demersului întreprins de filosof asupra spaţiului, expunerea sa fiind metafizică, conceptul de spaţiu fiind *dat a priori*, patru fiind unghiurile de cercetare. Primul afirmă că spaţiul nu este un concept empiric, rezultat al unor experienţe externe: „Căci, pentru ca anumite senzaţii sa fie raportate la ceva în afara mea (adică la ceva în alt loc al spaţiului decât acela în care mă aflu eu), tot astfel, pentru ca eu să-mi pot reprezenta lucrurile ca exterioare unele altora sau ca unele *lîngă* altele, prin urmare nu numai ca fiind diferite, ci ca fiind în locuri diferite, trebuie ca reprezentarea de spaţiu să fie pusă ca fundament". În al doilea citim: „Spaţiul este o reprezentare necesară a priori, care stă la baza tuturor intuiţiilor externe". În al treilea, apodictic, filosoful ne spune că spaţiul nu este un concept discursiv, *ci o intuiţie pură*. Şi concluzionează că *toate părţile spaţiului sunt simultan în infinit*. După expunerea transcendentală, în scurt, a conceptului de spaţiu, trage din conceptele prezentate câteva concluzii, între care: „Spaţiul nu este nimic altceva decît forma tuturor fenomenelor simţurilor externe, adică condiţia subiectivă a sensibilităţii, sub care numai ne este posibilă o intuiţie externă. Nu putem deci vorbi de spaţiu, de existenţe întinse etc. decît din punctul de vedere al omului".

Graţie spaţiului avem posibilitatea ca lucrurile să le percepem ca obiecte exterioare şi astfel să devină, prin manifestarea sensibilităţii interioare, subiect liric.

În *Critica facultăţii de judecare* (traducere Vasile Dem. Zamfirescu, Alexandru Surdu, Editura Ştiinţifică şi Enciclopedică, 1981), Kant, în continuarea expunerilor deja prezentate, face câteva referinţe cu trimitere la latura estetică, la judecăţile de gust, în genere: „Ceea ce este doar subiectiv în reprezentarea unui obiect, adică ceea ce formează raportul ei cu subiectul nu cu obiectul, constituie latura sa estetică; însă ceea ce în ea serveşte sau poate fi folosit la determinarea obiectului (la cunoaştere) constituie valabilitatea ei logică. În cunoaşterea unui obiect al simţurilor se manifestă ambele raporturi. În reprezentarea sensibilă a obiectelor exterioare mie, calitatea spaţiului în care le intuim constituie subiectivul pur al reprezentării mele despre ele (prin care nu se stabileşte ceea ce ele pot fi ca obiecte în sine)".

Pentru Hegel, spaţiul interior al sufletului este creuzetul în care sensibilitatea poetului transformă liric emoţiile proprii. Citim în *Prelegeri de estetică*, volumul II (traducere D.D. Roşca, Editura Academiei, 1966), la secţiunea *III. Poezia*: „Talentul poetic are nevoie în general numai de darul plăsmuirii pline de imaginaţie şi nu este limitat decît prin faptul că poezia, exprimându-se în cuvinte, nu trebuie, pe de o parte, să tindă, nici să realizeze plenitudinea sensibiliă pe care este nevoit s-o confere artistul plastic conţinutului său în forma unei figuri exterioare, iar pe de altă parte ea nici nu se poate opri la intuitivitatea lipsită de cuvinte, ale cărei tonalităţi sufleteşti formează domeniul muzicii. În această privinţă, sarcina poetului, comparată cu aceea a celorlalţi artişti, poate fi considerată mai u ş o a r ă şi mai g r e a. Mai uşoară, fiindcă, deşi tratarea poetică a limbii necesită o abilitate cultivată, poetul este totuşi dispensat de nevoia de a învinge relativ numeroase dificultăţi tehnice; mai grea, fiindcă poezia, cu cît este mai puţin în măsură să realizeze o întrupare exterioară a conţinutului său, cu atît mai mult trebuie să caute compensare pentru această lipsă de material sensibil în miezul interior şi pro- priu-zis al artei, în adâncurile imaginaţiei şi ale concepţiei artistice autentice ca atare”.

Locuirea interioară a sensibilităţii, nutrită cu o viaţă bogată spiritual oferă şansa unei înalte exprimări poetice.

„Poezia, ne spune filosoful de Jena, este în stare să epuizeze în chipul cel mai profund întreaga bogăţie a cuprinsului spiritual, se poate pretinde şi poetului să doteze materialul pe care îl înfăţişează cu cea mai adîncă şi mai bogată în conţinut viaţă interioara. Artistul plastic trebuie să caute să dea oarecum viaţă expresiei spirituale în f i g u r a e x t e r i o a r ă a formelor arhitectonice, plastice şi picturale, muzicianul trebuie să se îndrepte spre sufletul i n t e r i o r al sentimentului şi pasiunii concentrate şi spre turnarea lor în melodii, deşi şi unii şi alţii trebuie să fie în acelaşi timp plini de sensul cel mai profund şi de substanţa conţinutului pe care-l înfăţişează. Cercul celor pe care trebuie să le trăiască poetul în sine este mai larg, fiindcă el nu trebuie numai să-şi făurească o lume interioară a sentimentelor şi a reprezentării conştientă de sine, ci să-şi găsească pentru acest interior şi un fenomen exterior corespunzător în care să se răsfrîngă această totalitate ideală cu o mai desăvîrşită plenitudine decît în creaţiile celorlalte arte. Poetul trebuie să cunoască existenţa omenească sub aspectul ei şi interior şi exterior şi, încorporând în interiorul său fenomenele şi vastitatea lumii, simţindu-le aici şi pătrunzîndu-le, să le posede adîncite şi transfigurate”.

Despre lirică citim, tot aici: „Conţinutul ei este subiectivul, lumea interioară, sufletul contemplativ, simţitor, care, în loc să treacă la acţiuni, se opreşte mai curând la sine ca interioritate, putîndu-şi lua din această

cauză ca unică formă şi ultimă ţintă a u t o e x p r i m a r e a subiectului. Prin urmare, aici nu o totalitate substanţială este aceea care se desfăşoară ca întâmplare exterioară, ci intuiţia singularizată, sentimentul şi contemplarea subiectivităţii ce coboară în sine; chiar şi ceea ce este cu totul substanţial şi obiectiv ea ni le împartăşeşte ca pe unele ce-i aparţin în propriu, ca pe propria sa pasiune, dispoziţie sufletească sau reflecţie şi ca pe o creaţie actuală a acestora".

O incitantă legătură între spaţiu şi poezie citim la Novalis în *Aforisme 571* (traducere Viorica Nişcov, Humanitas, 2008): „Lumea corpurilor e lume *prozaică* – spaţiul simplu (brut) este poemul de început. Poemul final va fi *spaţiul* cultivat. Spaţiu natural – spaţiu artificial. Un corp este un spaţiu consonantic. Corpul din depărtare se destramă iaraşi în spaţiu – piere în spaţiu (*îndepărtare chimica*) – diamant in foc. (Ceea ce se micşorează se îndepărtează). Totul trebuie să devină iarăşi *spaţiu"*.

Spaţiul vizual, cum remarcă şi Tudor Vianu în *Estetica* sa (Editura pentru Literatură, 1968), nu este una cu spaţiul artistic, unul cu mult mai general: „Însuşirea de a fi un loc al purei vizualităţi este numai una din calităţile spaţiului artistic; celelalte atribute ale lui rămîn încă a fi găsite. Vom spune astfel că spaţiul artistic este convenţional". Şi trimiterile esteticianului sunt, cu prioritate, la cuprinderea spaţiului artistic în artele plastice, unul, ca şi în cazul liricii, aflat *într-un raport de discontinuitate cu spaţiul practic*.

În procesul creaţiei important pentru poet este aflarea locului potrivit, atât interior, cât şi exterior, din care să germineze poemul. „Omul, ne spune Paul Valéry (*Caiete* – traducere Marius Ghica, Humanitas, 2021), priveşte o imagine şi vede o realitate. Priveşte un desen şi vede lucruri. Priveşte lucruri şi vede acte, operaţii posibile. Singur acest posibil conferă lucrurilor văzute întreaga lor valoare. El concepe, presimte aceste acte posibile (practicabile sau nu) şi extrage de aici sentimentul de relaţii constante, de variaţii independente, de legături, de sisteme închise...

Geniul constă în perceperea acestui posibil. Îl îmbogăţeşte fie într-un loc anume, fie printr-o cale sistematică. Introduce uneori legături, alteori libertăţi încă neimaginate".

Pagina albă, locul care aşteaptă versul prin care spaţiul capătă sens.

Valéry, în încercarea de a fi mai explicit, apelează la autorul relativităţii: „După cum materia lui Einstein nu este altceva decât o pliere a spaţiului-timp, tot astfel şi opera în universul spiritului".

Şi Nicolai Hartmann, în marginile gândirii kantiene, în *Estetica* (traducere Constantin Floru, Univers, 1974), consideră că bucata de viaţă pe care o conturează poetul *stă bine construită în faţa noastră*, *închegată în sine, ca unitate de viaţă* sui generis, *cu alcătuire palpabilă şi într-o totalitate*

sensibilă intuiției; un fragment care nu se pierde în viața ce ne înconjoară, ci se detașează limpede față de ea. Ba, chiar aici, altul este spațiul în care el apare, și altul timpul; căci poezia este esențial o artă a timpului. Figuri, destine, fapte și pasiuni «se mișcă» într-un spațiu și într-un timp al apariției. Citind, ascultînd sau «privind», sîntem «transpuși» în celălalt spațiu și celălalt timp, și noi nu le confundăm cu adevăratul «aici»și «acum», în care ne aflăm cînd citim și ascultăm.

Dar cel mai aproape de locuirea ca spațiu al poeziei este Martin Heidegger, în prelegerile sale: *Construire, locuire, gîndire* și „...*În chip poetic locuiește omul* ..." adunate în *Originea operei de artă* (traducere Thomas Kleininger, Gabriel Liiceanu, Humanitas, 1995).

Pentru filosof *spațiile își capătă esența din locuri și nu din așa-numitul spațiu*. Importantă este, în relația om-spațiu, sălășluirea, locul în care își are prezența: „Raportarea locului la spațiu este cuprinsă în esența acestor lucruri, dar tot aici este cuprinsă și raportarea locului la omul care sălășluiește în preajma lui. Așa se explică de ce încercăm acum să lămurim esența acestor lucruri pe care le numim construcții, chibzuind pe scurt la cele ce urmează. Întîi: în ce raport se află locul și spațiul? Și apoi: care este relația dintre om și spațiu?"

Esențială este relația dintre om și spațiu, trecerea noastră prin el este rânduită de locuri, care la rândul lor se consolidează prin varii construcții, toate aceste raporturi luminează relația celor două părți: „Spațiul nu este nici un obiect exterior, nici o trăire interioară. Nu există oamenii și în plus *spațiu*; căci atunci cînd spun «un om», și gîndesc prin acest cuvînt pe acela care este de natură umană, deci care locuiește, atunci am și numit, o dată cu numele «un om», sălășluirea în tetradă în preajma lucrurilor". (Martin Heidegger).

Tetrada fiind un tot, unitatea originară în care sunt cuprinse: pământul și cerul, divinii și muritorii.

„În sălășluirea muritorilor, concluzionează filosoful de la Freiburg, spațiile, și odată cu ele spațiul sînt dintotdeauna deja rînduite. Spațiile se deschid prin aceea că sînt introduse în locuirea omului. Muritorii *sînt*, vrea să spună: pe temeiul sălășluirii lor în preajma lucrurilor și a locurilor, ei înfruntă spații *locuind*".

Locuirea capătă sens prin spațiul în care construirea edifică locuri din unitatea simplă care asigură împreună trăirea tetradei întru esența lumii: „Ocrotirea tetradei, deci salvarea pământului, primirea cerului, așteptarea divinilor, călăuzirea muritorilor – această împătrită ocrotire este esența locuirii. Așadar construcțiile autentice marchează locuirea aducînd-o în esența ei și găzduiesc această esență". (M. H.)

Cu multă subtilitate este iluminată profunzimea versului lui Friedrich Hölderlin „în chip poetic locuieşte omul" în prelegerea cu acelaşi titlu a filosofului, în care ni se cere *să gândim esenţa creaţiei poetice ca pe o activitate care lasă să survină locuirea*, altfel spus, prin ea are loc aducerea omului pe pământ, în locuire, aşa cum spune poetul: *Plin de merite, şi totuşi în chip poetic, locuieşte/ Omul pe acest pământ*.

Cercetând măsurarea, una care delimitează, fără a fi o derivare a ştiinţei, *ea măsoară*, spune filosoful, *intervalul care face ca cerul şi pământul să fie aduşi unul către altul. Această măsurare îşi are propriul său μέτρον, şi de aceea propria sa metrică.*

Măsurarea esenţei umane în raport cu dimensiunea care îi este conferită aduce locuirea către structura sa fundamentală. Măsurarea Dimensiunii este elementul în care locuirea umană îşi găseşte temeiul ce îi asigură dăinuirea. Această măsurare delimitativă reprezintă caracterul poetic al locuirii. Creaţia poetică este o măsurare". (M. H.)

De unde rezultă că luarea măsurii are ca finalitate pogorârea în propria esenţă, mai exact, în creaţia poetică. Versurile sunt lămuritoare, continuînd cele deja citate: ...*Şi totuşi,/ Umbra nopţii cu stelele ei,/ Dacă pot vorbi astfel, nu este mai pură decât/ Omul, această imagine a divinităţii./ Oare există pe pământ o măsură? Nu există/ Nici una*.

Măsura, spune poetul, şi subliniază şi filosoful, este divinitatea în raport cu care omul se măsoară, o măsurare prin care creaţia poetică aşază locuirea prin raportarea omului la zeu, doar aşa poetul accede la creaţie, când ia măsura, când ia în stăpânire spaţiul în care îşi află locaş zeul. Şi, cum spune Heidegger, *esenţa măsurii este de aceea identică cu acea a cerului*.

Creaţia poetică oferă şansa locuirii de a fi locuirea şi astfel spaţiul să îşi afle esenţa în poezie.

Dar cel mai aproape şi în firească a ei manifestare în consonanţă cu spiritualitatea este mentalitatea satului românesc tradiţional.

În *Cadre fundamentale ale gândirii populare româneşti. Contribuţii la reprezentarea spaţiului, timpului şi cauzalităţii* (Editura Predania, 2022), Ernest Bernea, vorbind despre *Trepte ale spaţiului, spaţiu şi lume*, pune-n lumină modalităţile şi felul cum este gândit spaţiul în satul nostru tradiţional: „În primul rând spaţiul este văzut ca *loc*, locul de casă, grădină sau holdă, locul precis de la răspântie, de la râu sau de la moară. Aici avem de-a face cu un spaţiu delimitat, în funcţie de lucruri, de direcţii şi fapte petrecute. Spaţiul acesta înconjurător concret şi imediat (ca act experimental), spaţiul la care are aderenţe prin viaţa de toate zilele, înseamnă loc. E vorba de spaţiul redus ca dimensiuni şi bogat în date

moştenite, în intimitatea căruia îşi duce viaţa şi din care îşi trage rodul muncii, al tuturor întreprinderilor".

Şi ilustrează cu afirmaţiile unuia dintre cei trăitori într-o astfel de comunitate: „Am auzit şi eu de spaţiu; da' ce e spaţiu'? În carte îi spune spaţiu, da' noi ştim loc; aşa îi ziceau. Pe locu' ăla în holdă, sau între mesteceni, sau pe locu' ăla din munte".

Vom descoperi că abordarea aristotelică a spaţiului ca loc este surprinzător de asemănătoare cu a locuitorilor satului arhaic românesc; la fel cum este cu a filosofului de la Freiburg, cu cele patru elemente constitutive ale locuirii, pământul, cerul, omul şi divinitatea, şi cu nimic diferită de viziunea poetului ce s-a sfârşit la Tübingen pe Neckar: „Spaţiul vechiului sat, constată marele etnograf, este pământul şi cerul, este satul şi lumea întreagă, este tot ce există, nu ca idee, ca entitate abstractă, ci ca realitate obiectivă, materială şi spirituală deodată: «Spaţiu' e pretutindeni, aproape şi departe; spaţiu' e lumea toată, cât o vedem şi cât n-o vedem»".

La care este de adăugat că, *lumea este un cuprins existenţial*, *dat pentru totdeauna prin misterul creaţiei, dar nu totdeauna un cuprins intelectual, în limitele gândirii noastre*.

Mentalitatea satului arhaic românesc este un adevărat creuzet în care poezia îşi desfăşoară întreaga ei potenţialitate: „Poporul român, aşa cum gândeşte şi se manifestă în satul tradiţional, este profund legat de datele naturii ale lumii întregi; el aderă nu numai din necesitate materială, ci şi din îndemn lăuntric, din nevoi metafizice şi estetice. Ţăranul român cunoaşte fizic natura, dar o prelucrează metafizic, o transfigurează, dăruindu-i frumuseţe şi potenţial".

Pentru omul satului arhaic *spaţiul este ceva viu*, precum dintotdeauna în poezie; el când *vorbeşte despre loc nu vorbeşte numai în sens material, un anume loc determinat pe anume coordonate şi dimensiuni, ci vorbeşte şi în sens spiritual, adică de o calitate specifică activă*. *De aceea acest spaţiu apare atât de divers şi bogat, atât de nuanţat prin sentimentele ce le provoacă*.

În consecinţă este, prin raportare la viaţa de zi cu zi, un spaţiu viu, în coexistenţă cu omul.

Abordarea spaţiului de către săteanul arhaic este în rezonanţă cu a poetului: „Ţăranul român trece dintr-un câmp al spaţiului în altul cu sentimente şi aprecieri deosebite. Starea lucrurilor e alta după locul unde sunt situate sau după locul unde se produc. Când spaţiul e conturat, prins în limite sigure, când ceva începe aici şi se termină dincolo, unde începe altceva, nu rămâne îndoiala că acest spaţiu are un caracter eterogen. Fiecare loc, fiecare zonă sau regiune, fiind definite prin calităţile lor specifice, spaţiul devine eterogen.

Spaţiul satului tradiţional apare astfel pentru că locurile, poziţiile şi direcţiile sunt realităţi concrete şi vii, sunt chipuri în sensul definit mai sus, nu forme abstracte sau instrumente intelectuale, simboluri ca în matematică.

Gândul şi fapta omului care trăieşte într-un spaţiu astfel reprezentat sunt străbătute de un spirit care creează afinităţi şi repulsii, afirmaţii şi negaţii, creează modalităţi diverse cu o pluralitate de sensuri ce dau viaţă şi culoare tuturor lucrurilor".

Putem fi siguri, nu altfel percepe şi interacţionează poetul cu lumea şi spaţiul în care locuieşte.

Iată cum defineşte etnograful diferenţierea de gând la ţăranul arhaic şi la omul modern: „Lumea satului nostru tradiţional este alcătuită din infinite existenţe şi forme particulare spaţializate, supusă însă unei armonii cosmice. Armonia naşte dintr-o intensă participare universală a tot ceea ce există, participare care nu ia nimic din natura şi formele reale definitorii ale lucrurilor existente.

Omul satului nostru tradiţional nu a construit abstract pentru a forţa în vreun fel natura, ci a încercat cu multă prudenţă să pună totul în lucrare în limitele permise de natura lucrurilor. Ţăranul român mai păstrează încă ceva dintr-o atitudine originară în care omul face ca natura să meargă, dar să meargă în sensul şi cu puterile ei, nu construcţii artificiale. El a privit lucrurile mai mult funcţional decât ca elemente de fabricaţie.

Asupra modurilor de cunoaştere ale ţăranului nostru pot fi făcute încă o seamă de precizări. El cunoaşte experimentând, adică într-un permanent contact cu realitatea, contact direct, imediat şi plural dimensionat, nu în sensul laboratorului ştiinţific, ci în acela al sensibilităţii şi experienţei impuse de nevoi acute, practice şi explicative. Dacă ar fi să facem o comparaţie, am putea spune că modul său de a opera în procesul gândirii e mai mult o problemă de psihologie decât de logică şi matematică".

La fel poetul care-şi reprezintă spaţiul, se raportează la el în aceleaşi modalităţi, pentru că în ambele cazuri, ca să-l citǎm pe Ernest Bernea, important *nu este găsirea unei corespondenţe între imaginea realităţii şi realitate în sensul clasicei definiţii a adevărului, ci important este ca în faţa tuturor misterelor lumii să fie dat un răspuns, să se producă o afirmaţie mai mult sau mai puţin coerentă*.

„Între om şi lumea externă, între om şi obiect, există în acest mod de cunoaştere un fel de participare, o intimitate de nezdruncinat cu lumea lucrurilor din care face parte. Ţăranul român, plin de uimire în faţa marilor enigme ale universului mic sau mare şi-a creat o seamă de instrumente de

cunoaştere, forme de explicaţie care în realitate nu sunt decât simboluri ce acoperă misterul atât de chinuitor atunci când nu i-a putut da un răspuns. Acel cosmos despre care am mai vorbit în cursul acestei lucrări, echilibrat şi armonios prin geneza lui, dar tot timpul incitat de prezenţe active şi imponderabile – prin aceasta plin de poezie şi emoţie – a adus la viaţă un întreg sistem de credinţe, de date ale cunoaşterii, o vastă literatură în care se oglindeşte o adevărată viziune asupra lumii şi vieţii". (Ernest Bernea).

Prin vers spaţiul este îmbogăţit, nuanţat şi implicit încărcat emoţional. Poezia are ca menire cucerirea spaţiului însetat al spiritului. Spaţiul liric este tributar convenţiei prin care perspectivele pe care le oferă în versurile sale exprimă universul în care vieţuim în dimensiuni ale imaginarului de necontrolat.

Ernest Bernea, în finalul capitolului dedicat spaţiului în satul arhaic, ne spune: „Gândit local sau universal (cosmic) spaţiul ţăranului român păstrează o pluralitate de forme şi sensuri care fac din existenţa şi manifestarea sa un fenomen atât de complex. Structura lui intimă este creată de un mod cu totul deosebit al confruntării spiritului cu realitatea obiectivă, confruntare mai echilibrată sau mai dramatică, cerută de însăşi condiţia umană la un moment dat. Existenţial, spaţiul, alături de timp, este un aspect şi un dat al lumii, iar funcţional, în procesul inteligenţei, un cadru şi un punct de reper. Satul românesc tradiţional ne-a păstrat acest fenomen la nivelul unor forme de viaţă, azi în curs de dispariţie".

Afirmaţia finală este de natura evidenţei în ceea ce astăzi mai putem spune că este spaţiul rural. Şi totuşi, această arhaică locuire a spaţiului se perpetuează în poezie. Fenomenul prin care ia naştere poezia reverberează în spaţiul interior al cititorului, care la rândul său, prin vibraţiile provocate sufletului de către vers, are şansa locuirii acolo unde emoţia l-a vizitat pe poet. Spaţiul în care îşi află locuirea spiritul este poezia, acolo sufletul îşi împlineşte menirea.

ESTE AL NAIBII DE GREU SĂ FII MINORITAR ÎN ȚARA TA

convorbire cu scriitoarea MIHAELA AIONESEI (Târgu Secuiesc)

> În cadrul unui proiect mai amplu, prin care ne propunem realizarea unor dialoguri cu scriitori trăitori în zone din afara țării dar și din țară, unde românii sunt fie minoritari, fie tratați ca și cum ar fi, avem astfel de convorbiri pe care le împărtășim cititorilor revistei „Poezia".

Mihaela Aionesei, născută la 6 decembrie 1971, Paşcani, jud. Iaşi, stabilită din 1982 în municipiul Târgu Secuiesc, jud. Covasna, este membră USR, a UZPR. A publicat mai multe volume, colaborează la diverse reviste din țară și de peste hotare (între care și la „Convorbiri literare" și „Poezia"), creațiile sale au apărut în mai multe antologii. A fost redactor colaborator la câteva reviste din țară. Pentru creațiile sale (despre care au scris nume cunoscute ale literaturii române) a primit numeroase distincții/ premii în țară și Moldova de peste Prut.

„...Mă îngrijorează starea neamului nostru românesc din aceste județe. Nu știu câți dintre frățiile voastre știți... În urmă cu patru ani când am preluat Episcopia Covasnei și Harghitei aveam peste 81.000 de credincioşi români în Episcopie, în cele doua județe Covasna și Harghita. La recensământul pe care preoții l-au făcut umblând cu agheasma în casele credincioşilor, și cerând rapoartele protopopilor din cele patru protopopiate ale Episcopiei noastre, am rămas c-o durere mare în suflet. Am cerut instituțiilor statului să-mi dea un recensământ și n-au putut pentru că statul român nu a mai făcut un recensământ din 2011!
Știți cu cât am scăzut?!... actualmente avem 50.000 de credincioşi români!!! Deci cu 30.000 a scăzut Episcopia noastră. Mă întreb dacă mergem în ritmul acesta unde vom ajunge?! Ne întâlnim, vorbim, ne bucurăm, ne salutăm, propunem proiecte și în fond rămânem dezamăgiți. De aceea, aș dori din partea frățiilor voastre, cu mic, cu mare, să punem umărul la treabă, și să vedem ce putem face pentru a opri exodul acesta al tineretului, care pleacă peste mări și țări, și satele noastre românești rămân îmbătrânite"

> Fragment din Cuvântul de binecuvântare al P.S. Andrei – Episcopul Covasnei și Harghitei – rostit în cadrul Întâlnirii reprezentanților comunității românești din județele Covasna, Harghita și Mureș, organizată de Forumul Civic al Românilor din Covasna, Harghita și Mureș, care are loc în fiecare an la Muzeul Spiritualității Românești al Catedralei Ortodoxe din Sfântu Gheorghe. (26 ianuarie 2019)[1]

[1] https://covasnamedia.ro/stirea-zilei/exodul-romanilor-din-covasna-si-harghita-provoaca-ingrijorare

Doamna Mihaela Aionesei, v-ați născut în Pașcani și stați de ceva timp în Târgul Secuiesc. Cum ați ajuns acolo? Și cum ați ajuns să scrieți, cum ați debutat? Și în volum?

Distinse domn Marius Chelaru, citind întrebările adresate din interviu, vă mulţumesc cu recunoştinţă pentru iniţiativa generoasă şi lăudabilă de a afla despre felul în care vieţuiesc românii în această zonă a ţării.

Da, în frumosul oraş Paşcani din judeţul Iaşi m-am născut, într-o iarnă geroasă, cu zăpezi mari până la ferestrele casei. Puţin după miezul nopţii, când Sfântul Nicolae împărţea daruri sau nuieluşe, după cum era tradiția atunci, am strigat lumii acesteia: hei, pe aici sunt şi eu! Se pare că strigătul meu nu a fost suficient de puternic pentru a prinde rădăcini în oraşul naşterii mele. Şi nici astrele nu s-au lăsat înduplecate uşor. După o vreme petrecută în satul bunicilor, pe un deal în apropiere de Paşcani, destinul m-a purtat spre pitorescul oraş Piatra Neamţ, unde am locuit cu mama câțiva ani. Doi, trei, nu ştiu exact. Eram prea mică să-mi amintesc şi, din păcate, ea nu mai trăieşte s-o întreb. Apoi, un alt joc al hazardului, mi-a împins viaţa spre un sat din apropierea Buzăului, unde am urmat anii de învăţământ preşcolar şi şcoala primară, lipsită de griji, într-o libertate şi o comuniune cu natura care mi-a făcut cea mai fericită copilărie. Asta până în toamna lui 1982, când, după vacanţa de vară, ne-am mutat în municipiul Târgu Secuiesc din judeţul Covasna, unde am urmat cursurile Şcolii Generale „Petőfi Sándor”, secţia cu predare în limba română. Anul trecut în septembrie s-au împlinit 40 de ani de când vieţuiesc aici. O viaţă de om... schimbată datorită unei repartiţii pe care o primise unul dintre părinţi cu locul de muncă, aşa cum se obişnuia atunci. A fost un şoc la vârsta aceea să ajung într-un oraş unde 91% din populaţie vorbea o altă limbă. Unde nu cunoşteam pe nimeni. Unde până şi pentru a te juca în parc cu copiii, trebuia să-i găseşti pe cei cu care te puteai înţelege. O experienţă care m-a sensibilizat, m-a maturizat prea devreme, m-a interiorizat. Cu accese lungi de melancolie, cu introspecţii, cu fuga de lume, cu ore petrecute cu nasul în cărţi şi în caiete unde îmi notam ce îmi trecea prin minte.

Am făcut această lungă introducere pentru a se înţelege nevoia mea de a scrie, la puţin timp după ce am ajuns pe aceste meleaguri, fără să înţeleg atunci că în spatele mâzgălelilor, încolţea destinul poetului de astăzi. Pentru că stările mele nu au trecut neobservate de diriginta mea – profesoară de limba română, am fost îndemnată să mă înscriu la „Cercul literar” de la „Casa Pionierilor şi Şoimilor Patriei”din oraş. Acolo eram în elementul meu! Se vorbea despre scriitori, se citeau poezii, se iniţiau discuţii pe diferite teme, se organizau scenete de teatru, se participa la concursuri: de recitări la început, apoi de creaţie. Profesoara care se ocupa

de noi, cei puțini înscriși, era de etnie maghiară, la școală preda limba maghiară, dar a fost persoana cea mai importantă pentru începutul parcursului meu literar. Ce ironie a sorții, nu? Un om care m-a intuit, m-a provocat, m-a promovat. Datorită dumneaei am participat la multe concursuri organizate în județ ori în țară unde aproape mereu am fost premiată. Am un pumn de insigne și un teanc de diplome de la acea vreme. Îmi amintesc, cea mai emoționantă apreciere a fost să primesc „Legitimația de corespondent special la revista Cutezătorii" semnată de scriitorul Mihai Negulescu, după ce într-o „vizită de lucru" asistase la un recital al meu din creația proprie. Și, după această vizită, publicarea unui poem la rubrica „Tinere talente", în sigurul cotidian românesc din județ, „Cuvântul Nou" din Sfântu Gheorghe (1984), care nu mai există de mulți ani. N-am prea știut ce să fac cu aceste daruri la vremea aceea, și, după ce profesoara a plecat din țară, elanul meu a scăzut.

După absolvirea școlii generale, am plecat la Bacău la Liceul de Telecomunicații, la dorința mamei, deși eu aș fi vrut să urmez cursurile unui liceu din Sfântu Gheorghe care avea secția de filologie –istorie, cu predare în limba română. Asta și pentru în oraș exista Teatrul „Andrei Mureșanu" și speram că voi putea lua câteva ore de actorie. N-a fost să fie! Dar la Bacău, deși profilul liceului era tehnologic, mă aștepta o altă surpriză. Bacovia și atmosfera bacoviană care și-a pus cumva amprenta asupra mea. Fără a fi o adolescență nefericită, din contră, mă regăseam și mă inspirau melancoliile lui. Frumos canalizate de un alt om deosebit din viața mea, profesoara de limba română care mi-a fost și dirigintă doi ani. Am din acele vremuri un caiet de poezii și vreo 7 jurnale care nu vor vedea niciodată lumina tiparului, dar care au fost un exercițiu pentru scrierile de mai târziu.

Debutul însă s-a produs după zeci de ani, în jurul vârstei de 40 de ani, cu un grupaj de poeme în revista „Plumb"și primul volum de poezii – *cerșetori de stele* – apărut în decembrie 2011, tot la o editură din Bacău în urma colaborării cu Cenaclul online Lira 21, unde eram membru fondator.

Vorbiți-ne despre volumele dvs., despre activitatea dvs. literară în general.

După o perioadă în care am activat pe site-ul „poezii.biz.", loc unde am început să-mi postez poemele în urmă cu 15 ani, (Doamne, ce mult a trecut!), apoi într-un cenaclu online unde ne-am adunat mai mulți împătimiți în ale scrisului, am simțit nevoia să mă detașez de grup. Mă simțeam cumva îngrădită, limitată. Am început să trimit grupaje de poezii la concursuri, multe premiate și apoi publicate în diverse reviste literare din țară. Așa am început colaborarea cu multe dintre ele, am prins curaj și

am trimis manuscrise la concursuri, premiate şi apoi materializate în volume de poezii. Notele obţinute de la oameni de litere, pe care nu-i cunoşteam, mi-au dat încrederea de care aveam nevoie pentru a înainta pe acest drum mai mult spinos, decât pavoazat cu petale de trandafir.

La ora actuală sunt autoare a 14 cărţi publicate, din care: 12 volume de poezie, unul de publicistică şi un jurnal de călătorie. Sunt coautor în peste 30 de antologii şi prezentă într-o carte care mi-a adus o mare mulţumire sufletească – *Un Dicţionar al Scriitorilor Români Contemporani*, vol. VIII, Ed. Tipo Moldova, 2018, coordonat de criticul Ioan Holban.

Pentru că mi-a plăcut, paralel am scris reportaje, articole, am luat interviuri, am transmis ştiri referitoare la prezenţa românilor din Covasna la diferite manifestări din judeţ: Ziua Limbii Române, Ziua Drapelului, Ziua Naţională, Ziua Armatei, tabere de creaţie, premiere ale judeţului, acţiuni civice etc. Nu sunt de neglijat campaniile de presă locală pe care le-am iniţiat pentru a aduna cărţi pentru o Şcoală Românească din Tatarbunar/ Ucraina, de restaurare a icoanelor şi achiziţionarea unor obiecte bisericeşti la o Biserică Ortodoxă dintr-un sat din apropierea municipiului Târgu Secuiesc. Apoi, acţiunile la care am participat: de comemorare ale Eroilor Neamului la Oarba de Mureş, Valea Uzului, Carei, Penitenciarul de la Târgu Ocna. Manifestări la care am luat parte alături de români din Covasna şi alte judeţe ale ţării: Marşul pentru apărarea Limbii Române din Piaţa Victoriei până la Palatul Cotroceni, în anul 2018, când umbla zvonul că va fi schimbat art. 13 din Constituţia României, şi că limba română urma să nu mai fie singura limbă oficială de stat, celebrul Marş Centenar spre Alba Iulia alături de 100 de români din Covasna. Am semnalat participarea covăsnenilor la Simpozioanele din Republica Moldova şi Ucraina iniţiate de Despărţământul ASTRA „Mihail Kogălniceanu" din Iaşi şi multe alte activităţi care au avut loc în localităţi din judeţele Covasna şi Harghita: Miercurea Ciuc, Odorhei, Breţcu, Covasna, Sfântu Gheorghe, Malnaş Băi, Aita Seacă, Doboi, Valea Zălanului ş.a.

O parte dintre aceste scrieri, însumând o sută de articole, le-am adunat în timpul pandemiei într-o carte de publicistică (debut) pe care am numit-o *La pas prin Patria Mamă*, Ed. Eurocarpatica, Sfântu Gheorghe, 2020, şi care a obţinut trei premii literare naţionale, spre marea mea bucurie şi surprindere. În paginile ei am cuprins cea mai mare parte a sufletului meu dedicat acestui spaţiu geografic şi nobilei cauze de a apăra şi a menţine identitatea românească în această zonă geografică, despre care am scris, cu o dăruire aproape de abnegaţie, mai bine de 7 ani. Pentru a rămâne în lumina faptelor bune toate câte cu generozitate şi dragoste s-au înfăptuit pe cărările Patriei Mame. Clipe de istorie locală care sper că vor conta cândva...

Publicați, așadar, în multe reviste din țară, inclusiv din Iași, în „Poezia", „Convorbiri literare", poemele dvs. au apărut în mai multe antologii. Care sunt posibilitățile de manifestare pentru un poet în Târgul Secuiesc, în județ?

Cu recunoștință mulțumesc tuturor directorilor și redactorilor care și-au deschis porțile revistelor pentru a-mi publica creațiile și celor care m-au invitat să public în antologiile pe care le-au coordonat. Prin aceste apariții m-am făcut cunoscută mai întâi la nivel național, apoi pe plan local. Nu o dată mi s-a întâmplat la evenimentele literare din țară la care am participat, să mi se spună: „te știu din antologia x", „ori te-am citit în revista y". Sunt foarte importante aceste apariții pentru un autor cu posibilități reduse de a veni în contact cu lumea literară, care trăiește cumva izolat de viața culturală din țară, ca să nu spun la periferia literaturii, având în vedere că în orașul în care locuiesc nu se întâmplă nimic din acest punct de vedere.

Odată cu poezia mea, îmi place să cred că este promovată și limba română, care aici nu este stăpână, având în vedere că noi, românii suntem numeric minoritari, sub 5%! Este al naibii de greu să fii minoritar în țara ta! Dar asta se poate înțelege doar trăind pe pielea ta această stare care nu poate fi explicată în cuvinte. Cu toate acestea nu am văzut pe nimeni să se victimizeze. N-o voi face nici eu! Românii de aici au înțeles că trebuie să-și ducă crucea destinului cu demnitate fără să provoace conflicte inutile, și asta fac de când îi știu. Sunt un fel de eroi nevăzuți care duc stindardul limbii române pe umeri în fiecare zi, fără să se plângă. Această stare de fapt se va înțelege peste ani și ani când aproape nu vom mai fi. De ce spun asta? Suntem pe cale de dispariție și nimeni nu face nimic pentru a stopa acest proces ireversibil cauzat de lipsa locurilor de muncă și a învățământului. În ultimii ani, multe familii de români au părăsit localitatea pentru a oferi copiilor șansa la un învățământ postliceal de calitate, în oraș existând la ora actuală un singur liceu care are și clasă cu predare în limba română. Dar, profilul fiind agricol, mulți tineri părăsesc locul nașterii lor spre a urma cursurile unor licee cu profil diversificat din alte localități: Iași, Brașov, Sfântu Gheorghe, București, Onești etc.. După care se orientează spre centre universitare din orașele mari și marea majoritate nu se mai întorc.

Când am venit în acest oraș, în urmă cu 40 de ani, erau peste 500 familii de români. În 2023 abia dacă mai suntem 500 de suflete de români. În aceste condiții, deloc prielnice din multe puncte de vedere, nu pot să nu mă întreb dacă peste alți 40 de ani, pe care nu știu dacă-i mai apuc, numărul românilor din oraș va fi măcar de 50 de sufletele?

Singurele manifestări româneşti din oraş sunt la biserică de Ziua Eroilor, Ziua Armatei, Ziua Naţională a României şi la Casa de Cultură în preajma Crăciunului, când are loc „Festivalul de colinde şi obiceiuri de iarnă la români". Cândva, de Zilele Oraşului era prevăzut în program, şi o manifestare românească. Anul trecut, din 50 de evenimente organizate de către Primărie, nici măcar unul nu a fost în limba română. În această atmosferă neprietenoasă este greu să te manifeşti ca român. Ca poet... nu exişti! Dar poate tocmai în această luptă mută stă chintesenţa românismului pe aceste meleaguri: să rămâi fidel identităţii naţionale trăind într-o majoritate de altă etnie.

Mai la începuturi simţeam nevoia să mă manifest, să lansez cărţi, să mă întâlnesc cu publicul, să împărtăşesc bucuria darului primit. Şi am lansat! Mai întâi la Bacău, apoi la Braşov, Voineşti-Covasna, Sfântu Gheorghe, Miercurea Ciuc, Sighişoara, Râmnicu Vâlcea, Bucureşti (la Târgul de carte). Într-un final am lansat şi la Târgu Secuiesc... o carte în 10 ani! Nu mă întrebaţi de ce n-am făcut eforturi, de ce n-am dat din coate, de ce m-am mulţumit cu puţinul întâmplat. Mi-au fost de ajuns cronicile de apreciere care s-au scris la cărţile mele, şi poemele promovate în reviste.

În oraşul Sfântu Gheorghe, aflat la 35 de kilometri de Târgu Secuiesc, unde românii sunt într-un procent de 35%, există Centrul Ecleziastic de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan", unde au loc cele mai multe manifestări culturale. Un spaţiu primitor unde se strâng personalităţi ale judeţului: istorici, scriitori şi oameni de cultură, şi chiar invitaţi din altă afara judeţului: Braşov, Miercurea Ciuc, Bucureşti, Întorsura Buzăului etc., alături de care am participat la multe evenimente culturale. Trebuie să precizez că suntem puţini scriitori români în judeţ. În urma debutului publicistic, am avut surpriza copleşitoare de a afla din „Argumentul" scris de către prof. dr. Ioan Lăcătuşu, arhivist şi sociolog, (născut în apropiere de Iaşi), că sunt „primul scriitor de limba română din Municipiul Târgu Secuiesc", jud. Covasna, „oraşul breslelor", reşedinţa fostului scaun secuiesc Kezdi." Oraşul are peste 600 de ani de la prima atestare documentară (1407). Destinul meu presărat cu goluri, spaime, nemulţumiri, tulburat şi incert, s-a împlinit şi rotunjit neaşteptat de frumos, nu cum mi-am dorit, ci cum mi-a fost scris.

Mult timp am fost încrâncenată, într-un război aproape permanent cu Dumnezeu pentru că nu reuşeam să-mi răspund la întrebările: de ce eu?, de ce aici? Când am înţeles că nu există împlinire fără jertfă, toate au căpătat sens, şi am privit în urmă cu bucurie şi împăcare. Desigur, acest titlu atârnă greu pe umerii mei şi mă responsabilizează enorm. Dar încerc să fiu omul de nădejde la locul potrivit de Domnul şi să fac atât cât îmi stă în putinţă.

Am văzut că volumele dvs. sunt publicate, cu două excepţii (la Eurocarpatica, în Sfântu Gheorghe) la edituri... departe de casă. Spuneţi-ne despre revistele literare care apar în zona dvs., dacă există, despre edituri şi cum funcţionează acestea...

Volumele de poezii au fost publicate în urma colaborărilor, concursurilor de manuscrise, recomandărilor primite, de aceea marea majoritate sunt publicate... „departe de casă". La Ed. Eurocarpatica din Sfântu Gheorghe am publicat cartea de publicistică şi jurnalul de călătorie al celor 100 de covăsneni în Marşul Centenar spre Alba–Iulia, pentru că subiectele erau despre românii din zonă. Ed. Eurocarpatica, înfiinţată în anul 2000, şi-a propus să publice lucrări privind istoria, cultura, spiritualitatea românească, şi convieţuirea interetnică din sud-estul Transilvaniei, precum şi volume ce poartă semnătura unor intelectuali din Arcul Intracarpatic. Editura aparţine „Centrului European de Studii Covasna–Harghita" din Sfântu Gheorghe, care din anul 2017 funcţionează sub egida Academiei Române. Să fiu sinceră, nu ştiu dacă mai există şi alte edituri care să publice carte românească. Nu m-am interesat. Am văzut această editură ca un pilon de susţinere a cărţii româneşti. De-a lungul timpului s-au publicat peste 300 titluri de cărţi şi se lucrează intens de când are şi sprijinul Secretariatului General al Guvernului (2017). Sunt repere de care nu am cum să nu ţin cont. Mă simt privilegiată că am avut şansa să public la această editură. Majoritatea celor pe care-i ştiu cu îndeletniciri scriitoriceşti din zonă publică la această editură, recunoscută ca fiind una coordonată de adevăraţi profesionişti.

Singura revistă literară care apare la noi în judeţ este „Caietele de la Araci". O publicaţie semestrială a Muzeului Naţional al Carpaţilor Răsăriteni din Sfântu Gheorghe care „are ca obiectiv principal restituirea, revalorificarea, promovarea operei şi activităţii scriitorului Romulus Cioflec". În afara paginilor de istorie literară, cuprinde şi câteva pagini de literatură, dar având un circuit închis, în ele sunt publicaţi doar cei agreaţi de redactorul şef al revistei.

Colaboraţi din 2013 la cotidianul „Mesagerul de Covasna". Călătorind în zona Miercurea Ciuc, Tuşnad, Harghita, Covasna ş.a., am observat unele particularităţi. Vorbiţi-ne vă rog despre ziare, posturile şi programele tv din regiune, specificul acestora.

Din dorinţa de a face cunoscută atmosfera de pe la noi, am început să colaborez cu cotidianul „Mesagerul de Covasna" din Sfântu Gheorghe, care la vremea aceea apărea şi tipărit. Din lipsa resurselor financiare, acum funcţionează doar online. Aşa cum s-a întâmplat la finele anului

2009 cu ziarul „Cuvântul Nou" – singurul cotidian de limbă română cu tradiție și cu desfacere pe întreg teritoriul județului Covasna. Singurul cotidian în limba română rămas în cele două județe Covasna și Harghita este „Informația Harghitei". A supraviețuit datorită sprijinului financiar obținut de la Secretariatul General al Guvernului.

În județul Covasna, în afară de „Mesagerul de Covasna" și „Observatorul de Covasna", publicații românești care apar online, în format tipărit apare bilunar doar „Condeiul Ardelean". În mare parte dispariția lor a fost cauzată de lipsa finanțării, ceea ce nu se întâmplă la publicațiile maghiare care beneficiază de o susținere financiară consistentă. Așa cum este susținut și învățământul maghiar de către Guvernul Ungariei prin burse acordate elevilor care frecventează cursurile școlilor cu predare în limba maghiară, în timp ce elevii noștri primesc o amărâtă de bursă, și aia de cele mai multe ori cu întârziere. Dar asta este o altă discuție.

Despre programele tv ce să spun? Așa cum se întâmplă în zonele unde sunt minorități, există programe și în limba minorităților. Având la îndemână telecomanda, fiecare abonat în funcție de preferințe își alege programele pe care dorește să le urmărească în funcție de limba care se vorbește frecvent în acea locuință, local, pensiune, etc. Furnizorii s-au adaptat în funcție de necesitățile locale. Noi, acasă, avem acces la toate programele naționale care există în abonamentul de bază oferit de furnizor. Specificul lor este general: cultură, știri, sport, filme, documentare, istorie, divertisment, filme, muzică, desene animate etc. Singura particularitate este că multe programe sunt în limba maghiară, astfel încât etnicilor maghiari să li se respecte drepturile de „minoritari".

Desigur această zonă geografică, pe cât este de frumoasă și ofertantă, pe atât este de plină de particularități pe care cineva venit din afara județului le observă mai ușor. Unele pot părea deranjante. Noi, care trăim aici laolaltă cu etnicii maghiari, le considerăm a)normalități ale zonei, și nu ne mai afectează. E obositor să trăiești împiedicându-te în fiecare zi de o piatră. Înțelept este s-o ocolești și să mergi mai departe.

Cum sunt, în viața cotidiană, nu din cărți, tradițiile populare, sărbătorile în general în Târgul Secuiesc și în regiune?

La capitolul tradiții sunt multe de spus. Satele sunt cele care au conservat cel mai bine tradițiile și obiceiurile. Chiar dacă în timp s-au mai schimbat, s-au mai adaptat cerințelor, noutăților, multe tradiții au rămas așa din moși strămoși. Românii din Voinești cred că dețin recordul la acest capitol, fiind cunoscuți la nivel național pentru nunta tradițională care are loc în fiecare an de „Sântilia – Nedeia mocănească" – una dintre cele mai

vechi sărbători pastorale din zona Arcului Carpatic, la care de obicei participă întreaga comunitate. Aproape toți participanții, îmbrăcați în costume populare, unele vechi rămase moștenire, altele confecționate de meșteșugari localnici, vin să asiste la frumoasa nuntă, după care rămân să se bucure de spectacolul oferit de către organizatori care aduc pe scena festivalului, artiști populari din țară, pentru a crea o atmosferă plăcută. Participanții au ocazia să guste din produsele tradiționale locale și să-și achiziționeze obiecte vestimentare confecționate de meșterii locali.

În general, la sate se păstrează foarte bine tradițiile de sărbători religioase: Crăciun, Paști, Bobotează, etc. În jurul unor sărbători naționale sau locale, se organizează baluri, fie că e vorba despre Balul costumului popular, al iei ori Balul Unirii. Manifestări inițiate de asociații locale pentru a socializa, pentru a se bucura de frumusețea costumelor populare, pentru a-și aminti frumoasele dansuri, hore și jocuri populare specifice zonei.

La oraș aceste tradiții s-au conservat mai greu. În cei 40 de ani, de când locuiesc în orașul Târgu Secuiesc, am putut observa urcușuri și coborâșuri până aproape de dispariție, pentru ca mai apoi să văd o revenire spectaculoasă. Dar pot spune că de Crăciun, colindele s-au cântat aproape în fiecare an la biserică. Uneori grupuri de copii vin să ne încânte cu frumoasele colinde. În noaptea de Înviere creștinii ortodocși merg să ia lumină. A doua zi ne adunăm în curtea bisericii cu coșurile pline de bunătăți pentru a ne bucura de Învierea Domnului. Unii păstrează obiceiul udatului preluat de la comunitatea maghiară. Bărbații vin să stropească femeile cu parfum a doua zi de Paști, amintind de un obicei din trecut când băieții udau fetele din sat cu apă proaspăt scoasă din fântână pentru a fi frumoase și sănătoase. La originea lui stă o legendă care vorbește despre întâlnirea unei fete creștine cu una păgână. O redau integral pentru că e foarte frumoasă: „Se spune că, într-o zi, o fată creștină mergea la târg să vândă ouă. Pe drum s-a întâlnit cu o fată păgână, care dorea să le cumpere și au început să povestească. Din vorbă în vorbă, fata creștină i-a explicat celeilalte despre credința în Dumnezeu, despre binele creștin și a îndemnat-o să se creștineze. Păgâna i-a replicat că se creștinează numai dacă îi dovedește existența lui Dumnezeu, care să coloreze ouăle în roșu: „Atunci voi crede, când ouăle albe pe care mi le-ai vândut se vor face roșii". Minunea s-a înfăptuit și cele două fete au leșinat de emoție. Niște trecători le-au văzut și le-au stropit cu apă."

O altă tradiție păstrată cu sfințenie și împrumutată de credincioșii ortodocși transilvăneni de la catolici, este „Ziua Morților" sau „Luminația". Zi de rugăciune și pomenire a celor răposați, când, atât catolicii cât și creștinii ortodocșii, duc în semn de respect și aducere aminte, lumânări și flori la mormintele celor dragi. Este impresionant să vezi cimitirele pline de lumină, când toate supărările și vrăjmășiile se uită, și toți ard, metaforic vorbind, în

flacăra aceluiaşi dor de cineva drag, înălţând la comun, chiar dacă fiecare în limba lui, o rugăciune.

Indiferent de natura sărbătorilor, religioase, naţionale ori locale, comunitatea românească din zonă se străduieşte de câţiva ani prin toate mijloacele, să-şi păstreze identitatea naţională, să transmită tradiţiile şi obiceiurile tinerei generaţii, ca prin ei să avem continuitate pe aceste meleaguri. O măsură de mare importanţă şi maximă necesitate, pentru că la polul opus cunoaştem exemple de comunităţi româneşti care au fost asimilate. Sunt localităţi unde limba română este lacrima în care doar unii se mai roagă… De ce spun asta? Am fost într-o localitate din judeţ unde românii nu mai erau români. Veneau la biserica ortodoxă din sat, ascultau slujba în limba română, s-au bucurat de sfinţirea apei de Bobotează care s-a făcut în curtea bisericii, dar vorbeau o limbă străină de cea a neamului în care s-au născut. Este o altă realitate crudă şi cruntă a acestor meleaguri. Vina nu este a lor, ci a noastră, a tuturor. Căci, prin nepăsare, i-am lăsat să-şi decidă singuri soarta. În călduţul confortului care caracterizează societatea românească de astăzi, rar spre mai deloc ne îndreptăm privirea către aproapele nostru aflat în nevoi, şi, din păcate, fărădelegile se întâmplă chiar sub ochii noştri.

Am nădejde că atâta timp cât mai sunt mlădiţe româneşti care să recite din Eminescu, să îmbrace cu drag costumul popular, să colinde, să danseze în ritmul paşilor străbuni, să cânte în duioasa limbă română şi să nu dorească să părăsească locul naşterii lor, acestea vor deveni în timp repere destul de puternice care să aibă drept consecinţă perenitatea populaţiei româneşti în acest spaţiu geografic multietnic şi multicultural.

Cum aţi caracteriza viaţa cultural-literară din zonă? Există „separări" şi între poeţi?

Municipiul Sfântu Gheorghe, unde comunitatea românească este în procent de aproape 35%, este centrul cultural care deţine supremaţia. În sensul că acolo fiind Centrul de Documentare „Mitropolit Nicolae Colan", care funcţionează sub egida Academiei Române, înfiinţat de Episcopia Covasnei şi Harghitei reuşeşte să se ţină flacăra românismului aprinsă, prin manifestări culturale de la cele mai mici, până la cele de anvergură, cum ar fi spectacole pe scena Casei de Cultură cu cântăreţi aduşi din ţară. Există acolo şi „Fundaţia Mihai Viteazul", înfiinţată imediat după 1990, care a iniţiat „Festivalul de datini şi colinde la români", rămas cu tradiţie, şi care se ţine anual în preajma Crăciunului. Au existat perioade mai bune, când a fost susţinut financiar, şi atunci participarea la festival, nu era doar naţională, ci şi internaţională. De ani buni, de când Casa de Cultură din Sfântu Gheorghe nu mai este funcţională, acest festival are loc în aer liber în faţa

impunătoarei statui a lui Mihai Viteazul, loc în care se întâlnesc românii pentru a se bucura de tradițiile și obiceiurile prezentate de formațiile care își anunță din timp prezența. De câțiva ani, o parte dintre invitații care vin din alte județe urcă și pe scena Casei de Cultură din Târgu Secuiesc, alături de ansamblurile și formațiile din zonă.

Anul acesta ne-am bucurat de prezența unui grup de colindători de la Tupilați/ Neamț, prezenți la toate edițiile dacă nu mă înșel, dar au fost ani când participau formații din mai multe zone ale țării. Se juca capra, ursul, ne prindeam într-o horă frumoasă, colindători și spectatori de toate vârstele. Erau alte vremuri...

Apoi este orașul-stațiune Covasna, unde de asemeni se inițiază spectacole la Casa de Cultură cu sala arhiplină. Și acolo există câteva asociații implicate care au și sprijinul primăriei în organizarea de evenimente. Printre ele, lansări și prezentări de carte la care am participat și eu. În 2020 s-a început un proiect frumos, „EpigraMA-i la Covasna", care adună anual epigramiști din toată țara. Se organizează concursuri pentru copii de recitări, de creație. Este vestita „Nedeea mocănească" din Valea Zânelor, sau Sântilia cum mai este cunoscută, care adună sute de români veniți din diferite zone ale țării. La fel „Sântilia Zăbălenilor", unde sute de români și maghiari vin la poalele pădurii pentru a se bucura de frumoasa sărbătoare.

În Voinești Covasnei a fost instalat de ziua Sfântului Andrei un bust al poetului Eminescu, care cu siguranță va anima activitatea cultural-literară prin inițierea cel puțin a unui festival care să rămână cu tradiție. De ziua nașterii poetului, zeci de copii ai școlilor din zonă s-au întrecut în a-i recita poeziile cum s-au priceput ei mai bine. În zonele unde românii sunt majoritari, și au consilieri români în componența Consiliului Local, activitățile cultural-literare sunt la un nivel acceptabil.

Orașul Târgu Secuiesc rămâne corigent la acest capitol. Mă refer la toate manifestările cultural-românești. Poate și pentru că nu avem un reprezentat în administrația locală care să inițieze vreun proiect. Poate și pentru că există o lipsă de interes a comunității, din cauza faptului că nu prea au avut acces la astfel de manifestări în decursul ultimilor 30 de ani. Gustul pentru artă se dezvoltă în timp. Din nimic e mai greu să prinzi drag de ceva.

E posibil, cum este și firesc, să existe manifestări ale etnicilor maghiari de care să nu știu, pentru că avem în oraș poeți, traduși și publicați chiar în revistele noastre literare. Apoi sunt pictori, sculptori, și alți artiști care se ocupă cu diferite îndeletniciri, dar fiecare merge în direcția lui, pe calea lui, nu ne amestecăm unii cu alții, deși poate normal ar fi să găsim măcar prin artă o cale de a ne apropia. Cândva nu a fost așa! La sfârșitul clasei a opta (1986), pe scena Casei de Cultură din Târgu Secuiesc, evoluau și

clasele cu predare în limba română și cele cu predare în limba maghiară. Îmi amintesc, fiind ultima serbare din oraș la care am participat, că s-au prezentat atât dansuri populare maghiare cât și dansuri populare românești. Într-un capăt de scenă eu am recitat *Mioriţa*, în celălalt capăt o elevă de la clasa paralelă, a cântat *Mioriţa* în limba maghiară. Și a ieșit foarte frumos! Încăpeam și unii și alții. Azi interesele unora sunt de separare, din toate punctele de vedere.

După 1989, ne place sau nu să vedem/ să recunoaștem asta, s-a produs, din anumite puncte de vedere, un soi de „enclavizare" măcar la nivel de percepție/ uneori și informațională, între diverse zone ale țării. Se vehiculează tot felul de știri. Cum este, de fapt, conviețuirea între oamenii din localitatea dvs., în regiune? Cum este pentru un poet român?

Din păcate nu doar se vorbește, ci se și promovează de către mass-media și agenții de turism românești, așa zisul „Ținut Secuiesc", făcându-se referire la o regiune din centrul țării care cuprinde teritoriile celor foste șapte scaune secuiești, adică județele Covasna, Harghita și o parte din Mureș. O sintagmă folosită prea des și care din păcate legitimează ideea de autonomie teritorială, atât de propagată de politicienii de etnie maghiară. Un proiect pe care îl tot depun de ani de zile în parlamentul României, doar-doar va scăpa de vigilența Senatului și astfel își vor vedea visul împlinit. Politicienii! Căci oamenii de rând care se străduiesc să trăiască în armonie și bună înțelegere, nu cred că își doresc cu adevărat.

Este cunoscută cea mai recentă acțiune a lor, din octombrie 2022, când au aprins, simbolic, „focuri de veghe" în peste 100 de localități din județele Covasna și Harghita pentru „a reitera solicitarea de autonomie", după cum a relatat și presa națională. Eveniment la care s-a citit și o proclamație prin care în afară de autonomie au cerut și „cărți de identitate secuiești". Aceleași doleanțe le au și de 15 martie, Ziua Maghiarilor de Pretutindeni, când orașul este plin până la refuz de cai și călăreți îmbrăcați în uniforme militare de husari, oameni îmbrăcați în portul popular, căruțe și steaguri cu însemne secuiești ori ale Ungariei. Dar problema nu este ce fac ei, ce își doresc, ce cer... Ci lipsa de atitudine a guvernului față de românii din zonă, aflați în inferioritate numerică, deci în minoritate, și care de cele mai multe ori, nu au nici măcar drepturile de care beneficiază minoritarii maghiari (educație, locuri de muncă, etc). Acest sentiment de abandon este mai dureros decât un cancer care nu are leac. Așa în general vorbind, nu cu exemple concrete, atât românii cât și maghiarii încearcă să ducă o viață pașnică tolerându-se unii pe alții. Separați și totuși împreună, respectându-ne sărbătorile, identitatea națională, tradițiile și obiceiurile. Uneori amestecându-ne, împrumutând unii de la alții cuvinte, dansuri, obiceiuri.

În spatele acestei aparente conviețuiri pașnice există și elemente extremiste care perturbă liniștea urbei și care sunt susținute de cei care promovează idei iredentiste. Nu pot să nu amintesc atentatul cu bombă dejucat cu o seară înainte de parada de 1 decembrie 2015 care urma să aibă loc în centrul orașului. Oricât aș încerca să mă detașez de acel regretabil incident, nu pot să nu mă întreb ce s-ar fi putut întâmpla dacă nu ar fi fost descoperit la timp. Nu pot să nu mă întreb dacă astfel de intenții criminale nu mai sunt puse la cale cu alte prilejuri. Siguranța noastră, a românilor, a fost pusă sub un mare semn de îndoială. Mai ales că nu-mi amintesc ca vreo autoritate locală ori politică să fi ieșit pe vreun post și să-și ceară scuze pentru intenția celor doi condamnați. Din contră, au fost sprijiniți financiar și în final, după eliberarea lor, premiați. În aceste condiții este lesne de înțeles că noi, românii, suntem niște toleraţi. Un sentiment deloc comod, chiar frustrant. Cu toate acestea, avem în oraș echipe de handbal, de fotbal, formate din copii de ambele etnii, care au demonstrat că împreună pot fi câștigători, devenind campioni naționali. O lecție pe care adulții nu vor s-o învețe!

Cum este pentru un poet român? Ca și cum ți-ar fi dor de cineva drag și nu poți striga. Taci, înduri și mergi mai departe purtând în piept un început de moarte, spiritual vorbind. Este foarte greu când nu ai cu cine vorbi „pre limba poeziei tale”, cum ar zice un mare poet. Gândiți-vă de câte evenimente culturale frumoase, de anvergură, câte serate de poezie, cu socializări, schimb de emoții și stări aveți domniile voastre parte, spre deosebire de mine, care trebuie să mă deplasez zeci de kilometri, uneori sute, pentru a asista la un eveniment literar. Este mare diferență între un om care aude 10.000 de cuvinte în limba română pe an și unul care aude 10.000 de cuvinte pe lună. Încerc citind să recuperez acest mare deficit cu care mă confrunt. De aceea spun încă o dată mulțumiri cu recunoștință celor care de-a lungul anilor mi-au trimis necondiționat, cărți și reviste literare, îmbogățindu-mă. Au fost bula mea de supraviețuire și frumos.

Să încheiem, mulțumindu-vă că ați acceptat să avem această convorbire, cu proiectele dvs.

Vă mulțumesc și eu pentru amabilitate și răbdare. În viața fiecărui scriitor există cel puțin un proiect pe care vrea să-l ducă la bun sfârșit. Anul acesta mi-aș dori mult să pot încheia cele două cărți începute anul trecut și apoi mă voi gândi la altele. Dar pentru un viitor înfloritor este nevoie de un prezent sigur și liniștit. Deci, înainte de toate îmi doresc să fie Pace în lume și armonie între oameni.

Interviu realizat de **Marius CHELARU**

Florentin PALAGHIA

SOLDAȚI TRIȘTI

Bătrâni fug spre adăposturi,
tineri soldați defilează printre cadavre,
totul e roșu, chiar și sfântul lor soare.
Din megafoane răgușite strigă
stafiile soldaților ce-și păzesc morții,
iar ei trag la întâmplare după umbre,
nu au părinți, copiii plâng.
Trecutul nu mă lasă,
o să mă împuște, o să mă țintuiască,
încerc să mă retrag, soldații mă urmăresc,
nu știu de ce sunt triști,
știu că n-au părinți
iar Eu nu mai sunt.
Poate ești altcineva,
îmi răspunde ecoul, de ce fugi
strigă soldatul de catifea?
Nu vezi că totul e minciună
și că iarna e grea?
Dacă nu vrei să dispari,
caută-ți părinții care nu mai sunt.
Nu vezi că totul e roșu,
că totul e numai pământ
dincolo de rai?

PRIN PIRAMIDA TRUPULUI TĂU...

Sângele se prelinge,
pe sân, pe gură,
pe o parte sărutului tău
din trecutul de humă.
Ușa se deschide, intră faraonii,
ușor distanța se șterge,
limita timpului e inferioară
și nu se erodează în urnă.
Cerul e de lavă aprins.
Te strig, pe galerii lungi ecoul
desenează șerpi de absint.
Unde mi-e umbra, pe care stea
conturul ei topit în idei,
tu oare-ai să pleci

printre hieroglife înşelătoare,
printre tei?
Ştii că aici nu se mai moare,
Ai să-mi fii aerul şi trupul de boare.
Te ating, prin labirint
o dâră de sânge se frânge,
mă dor picurii tăi de lumină
transformaţi în amprente solare,
te-aştept să-mi vii,
aici nu se moare....

FALSĂ LIBERTATE
Lupta e surdă, o parte de măsură
delimitată de lumea cealaltă, un zid alegoric
care desparte două lumi apuse
diametral şi istoric apuse.

Surprinşi că zidul e alunecos,
încerc să-l sprijin cu spatele, cu picioarele cu gura,
mîngîindu-l ca să cedeze cât mai frumos.
Aerul din jur e poluat, mizantropii, sectanţii,
armatele de sceleraţi, toţi împotriva realităţii
înconjurătoare, aşezaţi pe poziţii
şi vii şi morţi.
Spânzuraţi de organele vitale,
încolăciţi în jurul nopţilor, zilelor, vederii,
ai falsei lor libertăţi se surpă
peste zidul istoriei.
Se face inel pe umbra care până la urmă
se aşază cuminte pe ultimele noastre cuvinte
depuse-ntr-o urnă...

PIATRA DE PIATRĂ
Timpul s-aşază peste noi piatră
Inima lumii de piatra crapă,
aproape singur plec pe o apă.

Vine zăpada, pe creste ninge
şi trupul pietrei în cer ne-nalţă,
nu mai sunt singur, suntem doar piatră.

Ceas de odihnă, lespede spartă,

cine de piatră să ne despartă,
cine nisipul dintr-o clepsidră
să cearnă cerul pietrei divină?

Cine din piatră pe mal de apă
în dinți sfărâmă piatra ce crapă
Cine pe cine, piatra de piatră,
piatra ce plânge și ne adapă?

Timpul de piatra devine piatră
Și din adâncuri ne naște piatră,
piatră ce râde, piatră ce plânge
inimă, piatră care se frânge!

Adam PUSLOJIĆ

DECLAR, DESCHIS
Deschis
declar că viața este
ceva aprocsimativ
fantastic
poate că
totuși nu spun
ceva rușinos
ci doar abia
pe jumătatea cerului
pe vremuri
mult mai verosimile
și lăptos luminoase
eu voi canta
la pianul milenar
numai așa
pot vedea doar
parțial un întreg
Dumnezeu nonvitreg
al nostru
al vostru
al nostru
al vostru
și al nostrum

4 decembrie 2022

Radu FLORESCU

****

nimic nou. poate doar apusul de soare
care îți sparge fereastra
sau strania moarte
a mesagerului
care încă nu poate fi explicată.

în rest între noi
aceleași amintiri imposibile
aceleași clipe confuze
trăite atunci cînd
fără milă
mușcăm unii din alții.

****

copleşitoare ziua în care pe dealul
din spatele casei
coboară sufletul tău geamăn.

toate se adună acum în văz şi auz
în ţesuturile moi
în casa ta care devine
tot mai neîncăpătoare şi tristă.

în lumina crudă a zilei
sufletul geamăn
priveşte mirat
îţi descrie cu mişcări largi
o altfel de viaţă
în timp ce sufletul tău
fericit ca o vulpe polară
urcă încet dealul.

****

multă vreme ai crezut
că iarna nu vine.
dar azi
te pregătești pentru iarnă
o iarnă numai a ta
plină de vînătăi
greu de digerat

ca o viaţă întoarsă spre sine.

multă vreme ai crezut
că eşti încă tînăr
dar azi
după un teribil măcel al luminii
prin luciul vederii
uşile casei s-au închis
şi ai ştiut
că sub coaste
prin sînge
prin somn
iarna ta vine.

****

te gîndeşti la el. el parte a fructului
sub a cărui coajă
musteşte viaţa.

el supremul
stăpînul de necontestat
al universului nostru miop şi ambiguu

el miezul vieţii tale de zi cu zi
cu mare artă
amuşină viitorul.
el neînduplecatul
el cavalerul morţii de sub pleoape
în timp ce tu scrii
îşi umflă nările.

****

ca să ai o zi perfectă trebuie să uiţi.
într-o zi ca asta te îmbraci
cu hainele vechi ale tatălui tău
care niciodată nu a văzut lumea
aşa cum o vezi tu.

ca să ai o zi perfectă
vrei să vezi totul
prin ochii lui.
aşa că azi renunţi la oraş
la poduri

la casă
la prieteni
zideşti uşa de la intrare
şi pleci în munţi.

spre seară îţi dai seama că morţii
din munţi
ai uitat să-i dai nume.

Daniela ANDRONACHE

Un nou început
Când anul nou
îl petrece pe cel vechi,
devenim oameni
cu două feţe.

ca Ianus întoarcem
un chip către trecut
şi unul către viitor.

trecutul îşi întinde umbrele
asupra noastră
şi nu se dă dus.
unii sunt amăgiţi
şi îi cad în plasă.

alţii aleg viitorul
şi-un nou început.

Seminţe de gând
Seminţe de gând
încolţesc
în mintea-i fecundă.

versurile răsar
cu atâta bucurie şi graţie
de gândeşti
că lumea
e o feerie
născocită de poeţi.

Ce multe cărări!
Ce multe cărări
sunt în jurul meu!

toate mă îmbie
să păşesc pe ele.

niciuna însă nu-mi spune
câte primejdii mă pândesc
pe drum.

niciuna nu-mi spune
ce mă aşteaptă
la capătul drumului...

Pasărea-suflet
Pasărea-suflet
dă un ultim ocol
pe sub streaşina casei
şi se aşază pe cumpăna
fântânii
balansându-se
între viaţă şi moarte.

cu-o zbatere de aripi,
la apus de soare,
pasărea-suflet îşi ia zborul.
o pană răzleaţă
atinge luciul apei,
iar fântâna răspunde
cu ecou de rămas bun.

(Poeme din volumul în pregătire *Sfânta Sofia*)

Lina CODREANU

Trubadurul
Cu şerpii gorgonei Medusa
pe luciul penelor drept scut,
nepăsător şi trist
călătorea înaripatul Pegas
până când, de sub aripa
din dreptul piciorului stâng,

în căuşul cald şi prea strâmt,
de-a-ndoaselea răsări
firavul Cuvânt.
De-al Himerei spăimânt
şi de-atâta durut
scâncea născutul zvârcolind
între largul văzduh şi pământ.

De cum l-a văzut, în primul tur,
de sub penajul cornos al înaripatului
l-a smuls cu iuţeală-n ocol
însinguratul Trubadur.
Chiar asta era cheia-miracol
ce-i lipsea poemului său,
ce poem!,
neîmplinit de-o boală neştiută.

Cu salbă de scântei
şi-n dalbă lumină,
în rana unui vers a-nfipt
Cuvântul râvnit,
din care neştiută pricină
trăgea să-i moară de nimeni citit
minunatul poem bântuit.

De-atunci e tare demult...
Până diseară şi până cândva
când constelaţia înaripatului Pegas
va porni a șchiopăta,
pân-atunci, orice murmur
de-al înamoraţilor Trubaduri
învia-va-n magic calambur...
Şi-n brave poeme
cu gingaşă vibraţie şi tact
vor ofta iluziile zburatelor iubiri.

Ștefan AMARIȚEI

[Icar, deasupra fericitelor oraşe
Cometele cerului, aceste
Apoteoze rotunde ale sensului,
Dansatoare în marele festin luminat,

Perle în Părul Berenicelor noastre,
Înfulecă sufletele, jonglează cu focuri versicolore,
Cufundă flacăra în râul viitoarelor secole...

(O fereastră însorită desparte
Ziua de mâine de ziua de poimâine,
Franjurile buzelor roşii de rana
Fulgurantă a morţii.
Raza diamantină din ochiul aflat
În agonie desluşită naşte
Universul plăsmuit – focul de artificii
Înălţându-se pe cer cu viteza luminii)

La zenit, la nadir, zburătorul Icar se zbate deasupra
Fericitelor oraşe

Glasul mut al asceţilor
Astrologul şi tăietorul de lemne,
Finanţistul şi animalele bolnave,
Cu toţii au surâsul hăituielilor enorme
În imagini de grotă, în adâncite cripte –
Iluminări ale triunghiului rece al
Pietrei şlefuite

Arhitecţii bazilicilor cu înalte cupole,
Manipulatorii frumoaselor hărţi de navigaţie,
Matematicienii retraşi în galeriile
De gheaţă ale formulelor...
Răscolesc optica filosofilor lustruitori de pahare,
Tatonează sârma ghimpată a prăpastiei,
Încearcă capătul firului dungat al păianjenului

Însuşi poetul arcuind cu gingăşie verbele
Reînnoadă glasul mut al asceţilor –
Cerşindu-şi dreptul de a gusta dinăuntru
Veşnicul surghiun al poemului

Fervoarea metaforei
Cavalerii cuvântului răstoarnă nostalgia
Scribului cu mii de mănuşi de trufie.
Fiecare în parte se duce şi vine aproape,
Păgâni în vicleana/neglijenta dispariţie

A textului

Orgoliul de o clipă smulge în pripă
Măştile oamenilor şi lumina soarelui,
Căutând prin hrubele oraşului
Cravata pierdută a operei literare

În nopţile cu picioare prelungi,
Pe coama viselor se plăsmuiesc fabuloase imagini
Lucind tot mai sus în fervoarea metaforei,
Re-alcătuind sâmburele de aur al vocabulelor –
Liantul afectului pe cadranul solar
Al vieţii

Nicolae MAREŞ

VISUL MEU DE ZI CU ZI

La zece paşi
De fereastra mea
Se înalţă
Un stejar secular
Îl admir
De dimineaţa până seara
Şi-mi spun în gând:
– Doamne
Ce n-aş da
Să fiu
O rămurică
Din trupul lui
– M-aş scălda
În fiecare zi
În razele soarelui
De dimineaţa până seara
Mai aproape de Dumnezeu aş fi
Şi-aş putea să admir pe săturate
Înaltul cerului.

LUMINI ŞI UMBRE

lui Andrei
Mare şi dumnezeiesc e harul
de-a te naşte Poet

poți schimba tot pe lume
prin cuvinte.
Nu uitați cuvintele
unele durează o veșnicie;
din Cuvinte poți să faci țarini albine miere
lumină pâine apă umbră și fiere
soare râuri munți mări copii fluturi
și multe alte lucruri
poți picta
făpturi drăgălașe.
Cuvintele
se nasc nu ca să moară
ci alte lumi să dureze
în ipostaze necunoscute.

Poetul
e cel care așează în structuri nebănuite
luminile și umbrele solare
deseori pe pânze nemuritoare
Poetul
e cel care dă veșnicia verbelor
și înțelepciune oamenilor.

CITIND TINERI POEȚI
Citindu-i pe tinerii poeți polonezi,
pe optzeciștii: Pawlak, Musial, Polkowski,
Maj, Niemiec și alții
am ajuns la concluzia că n-am nevoie
de lentile noi
să văd lumea cea nouă.
Pretutindeni oamenii nu fac decât
ceea ce știu mai bine:
își schimbă orientările
nu și năravurile.

Tot o frunză rămânem.
Depinde când și unde cădem.

Vântul nu ne poartă
decât în neant.

ZENIT

Poetului Cassian Maria Spiridon

Trecutul începe în fiecare zi.
Ziua de ieri deja a îmbătrânit.
Vedem cum Vestul intră în Est.
Știe cineva ce va fi Mâine?
În lumea asta plină de nebuni?
Știe cineva cât mai avem de trăit?
– *Soarele ne privește dintr-un asfințit trist*.

GALAXIA PĂMÂNT

Căile cele mai lungi
Pe care o viaţă întreagă
Le-am străbătut
Spre mine dus-au
Și duc.
De ce-mi ceri,
Moarte
Spre punctul *Finis*
Să mă îndrept
Când vrei tu?
Categoric ţi-o spun:
Încă nu
Câtă vreme mai simt
Că rădăcinile-mi sunt înfipte
În Galaxia Pământ.

Ion POPOIU

CORABIA NĂLUCĂ

Motto: „totuşi plutim înainte
nu mai facem popas
totul se-nchide
prieteniile iubirile moartea
de jur împrejur numai ziduri de apă
ghiare şi lanţuri acvatice ne sugrumă"
(A.E. Baconsky)

suntem într-un impas existenţial metafizic/ aceasta este marea încercare/ trebuie să trecem pe sub aceste furci caudine/ poate avem şansa să ne regăsim în ultimul moment/ pe marginea abisului undeva ne aşteaptă

moartea/ iată ce vreau să spun prietene/ semne fără greș ne arată este ceasul ispitei celei mari/ al pierzaniei de pe urmă.../ și când a fost deschisă a șaptea pecete s-a făcut tăcere în cer.../ nu mai este drum cale de apă sau uscat/ corabia plutește dar nimeni nu știe unde merge/ ce se-ntâmplă cu această lume/ prietene corabia nu e decât o parabolă până la urmă/ ea merge mai departe plutește într-o direcție necunoscută/ este o nebunie ireală cea mai absurdă dintre aventuri/ existența însăși lumea universul sunt/ într-o mare și primejdioasă aventură/ nu există un plan ceva un jurnal de bord/ nu știm ce este în cer iar apele sunt tulburi/ corabia are ceva straniu cine sunt oamenii de la bord/ nu știm nimic dacă mai sunt oameni/ pe corabie dacă se mai află cineva/ unde sunt oamenii unde e cine conduce această lume/ ce urmărește unde vrea să ajungă corabia/ ce se-ntâmplă cu această lume mai există ea/ de-unde a pornit și unde vrea s-ajungă corabia/ nimeni nu mai știe nu-și mai amintește de câtă vreme merge așa/ trecutul a fost uitat urmele au fost șterse/ apele pe care plutește sunt negre/ cei de pe corabie par ființe fără chip nu mai au ceva uman/ nu știm ce mai este uman nu/ mai există nimic real din ceea ce era odată creația/ nici cer nici pământ nici ape primordiale nimic/ universul e prăbușit o ruină/ corabia însăși nu este reală o nălucă ce-alunecă pe apă/ la bord nu se află nimeni oameni sau altceva/ nu știm cum plutește cine ține cârma/ nu mai există sensul drumul ceva/ nimic nu mai există/ universul ca operă a Creatorului este în agonie/ ce poate să facă ce să mai salveze după cataclism...

O ALTĂ EXISTENȚĂ

Motto: „hai să scriem un poem electronic,
un poem Siemens,
să flambăm cuvintele
ce putrezesc pe trotuare
să ne strângem laolaltă
să facem zid împotriva zidului"
(A. E. Baconsky)

de-unde ar trebui să-ncepem să ajungem la ceva nou/ să respingem vechiturile tot ce e gratuit și vetust/ ce este noutatea avangarda formă sau mesaj/ poemul se naște dinăuntru din necunoscutul autorului/ din zona sa crepusculară din fața sa nevăzută/ cine suntem hai să ne privim altfel cu o percepție tăioasă/ să trăim cu infinită imaginație să ne plăsmuim din nou/ e vremea tinereții spontaneității a frumuseții la purtător/ poemul adevărat/ poemul de azi de secol 21.../ poezia (literatura) este o formă de sensibilitate de trăire de mesaj/ conexată la viața noastră secretă neștiută/ poezia modernă se naște direct din cotidian din stradă din peisaj ca pictura

impresionistă/ poetul își pune sufletul inima la vedere ca pe un trofeu/ o poezie vie palpabilă carnală precum terținele lui Dante sau sonetele lui Shakespeare/ ce să-ți spun prietene despre literatură poezie inovație avangardă/ starea aceea de spirit care ne provoacă fiori să vibrăm infinit/ enigma inefabilul căutarea ineditului o altă realitate/ de-unde să-nceapă poemul nu din forme noi/ viața noastră reinventată o altă existență care crește nevăzut în noi/ aceasta e drama prizonieri ai unei viziuni ai unei vieți întoarse spre trecut/ o transmutare vitală dinlăuntru din abisul insondabil al ființei/ persistăm în epoci revolute în amnezie și prejudecată/ poemul inovație se leagă de un alt tip uman/ o nouă sensibilitate impetuoasă/ precum cea romantică ce a pus capăt raționalismului devitalizat/ o ruptură de plan o nouă viziune/ a unui alt om renăscut în spirit/ o schimbare totală de paradigmă/ aflată dincolo de trecutul naiv idilic/ sensibilitatea și literatura din noua eră New Age rezumă noua viziune/ marcată de libertatea Spiritului de-aici poate veni surpriza/ Spiritul ne poate orienta într-o direcție fericită unde nu gândim/ poate să potențeze cultura și ființa incapabile de zbor de îndrăzneală/ într-o tentativă de autodepășire într-un sens avangardist și vizionar/ aceasta va fi noua poezie dincolo de mentalitatea primară/ vom accede la noua lume ordine spirituală creativă umană/ întârzierea în vechile tipare în mentalul arhaic ne-a dus/ la neputință și eșec la blocarea imaginației încremenirea în proiect/ izvoarele ființei au fost secate/ aceasta e tragedia omul trebuie revivificat pentru a renaște...

Viorica PETROVICI

PESTE MARGINILE DE ABSINT

Sunt copil, ies din casă, împrejur cărări
făcute de tata prin nămeții de peste un metru înălțime,
Desculță sunt și zăpada mi se pare fierbinte,
de strălucirea ei ochii mi se închid,
Mă învârt în sens yang, cu brațele desfăcute,
aripi de pajură peste pădurile Bucovinei,
Rotația mă înalță peste poduri albe,
coaja de sticlă acoperă lacuri adânci,
cascade cântătoare curg în mine
cu bolboroseli în limbi necunoscute și suspine,
Mi se pare că sunt mai bătrână decât Facerea
și prunc și mama proiecțiilor încă neîmpărtășite,
cu brațele firave, urc pe cometa
ce traversează lumea la vedere, are o coadă uriașă

și pare un păun de aur ce înghite cerul violet…
În acest an, ne aflăm toți sub microscop,
Copiii se rotesc cu brațele deschise,
nămeții virtuali îi acoperă, jocul transcende
galopul de concepte și calcule secrete,
Pojghița de gheață, insesizabil, ne lunecă
într-o oglindă cu marginile de absint.

CEAIUL PE CARE-L BEAU ȘI PORTATIVELE

Ochii cad în crevasele munților, încep să semăn
cu un pește mare, prins în mâl și nu înțeleg
când s-a petrecut această uscăciune, această furăciune,
De la un timp, aud cascadele din Sahara
și pe blajini rugându-se în adâncul Pământului,
văd levitând înțelepții Agarthei și focurile
verzi de la Polul Nord,
Aș putea desprinde corpul acesta ca pe o coajă,
mă cheamă un altul de mărgăritare,
vreau să-l întorc pe dos, dar nu este ziua
cu permis de trecere, până atunci, sunt Sisif, urc bolovanul,
doar că uit drumul bătătorit și alerg pe șapte cărări,
un bețiv al lui Omar Khayyam,
o cale este plină de maci,
una este străjuită de portocali cu sfere rotitoare,
alta e de smarald, iar cerul albastru îl cutreier
pe a cincea cărare, astralul indigo e după ea,
dar eu vreau să rămân pe cea albă
cu floare de Lună și floarea uitării nebună,
vine o întomnare, urlă noaptea lupul de stepă,
iar Hermann Hesse trimite luntrașul aproape de mal,
mintea prinde aripi, una albă, una neagră,
pereții casei devin tot mai groși,
copacii sunt ruginiți și poamele prea coapte,
Hârtia pe care scriu se evaporă, ceaiul pe care-l beau
cântă și se pare că înghit portative muzicale,
iar din tavanele suprapuse ies privighetori,
casa plutește unde vrea ea, seamănă cu un ochi uriaș
în oglinda căruia privesc căderea Constantinopolului,
dărâmarea templului din Ierusalim,
Cercul misticilor sub măruntaiele Egiptului și Atlantida,
Marginile ochiului par a fi chiar marginile mele,

sunt aruncată din stea în stea,
un ritual cu forme secrete dintr-un viitor

Elena ARMENESCU

Elixir
Mistuită de căutare
întrebam în stanga și dreapta
unde sunt ferestrele Paradisului?
Voiam să strig Îmgerul
să-l rog să-mi șoptească
Numărul câștigător pentru că
am pariat pe Iubire.

Mă liniștesc
In contemplare,
Descopăr cu uimire
Ca numai faptele sufletului
Rostuite de dragoste
în împlinire,
Potolesc setea de destăinuie,

În iubire,
încrederea, credința totală,
Fără să fii bântuit de îndoială
Este adevărat Elixir...

Apele singurătății
Cine ar fi crezut
Că sub bolta luxuriantă
a cuvintelor alintătoare
care s-au devedit false
în această lume a iluziilor
în neștiut se punea temelia
clipelor singurătății
dornică
de cuvintele nebunești
ale tinereții dezlănțuite
cuvinte de jar
pe care să le ducă mai târziu
ofrandă

Morții înfometate,
lacomă de Jocul iubirii
Pe care nu-l va trăi niciodată.

Cine ar fi crezut
că aripile acelui zbor magic
vor fi frânte
de iarna nerespectării promisiunilor
si căderea
în apele învolburate
ale singurătății
în întunericul neîmplinirii
din care nu te poate smulge
decât binecuvântata
Lumina divină
singura care nu trădează
sufletul însetat
de eternitatea
adevăratei Iubiri.

Steluța CRĂCIUN

Mademoiselle Pogany

Între noi și amurg, o măsuță de cafea
cu picioare Louis XV –
mă fandosesc aiurea!
Habar n-avea de Louis ăsta
moșul meu Vasile când le strunjea.
cred că se gândea mai degrabă
la rotunjimea coapselor Mariei –
că de mademoiselle Pogany nu auzise.
Ce mai Brâncuși hirsut și iubăreț
zăcea în el, mamă, mamă!
Subiectul din ceașcă;
dragoste la drum de seară – adică nestatornică și puțin interzisă –
de dezvoltat într-un colocviu lejer,
doar „pour passer le temps"...
Așa stăm noi liniștiți,
privind înfiorați
cum ne cresc aripile acelea

interzise
și așteptăm primăvara

Dispariție

M-am pierdut de mine:
In zadar mă caut
acolo unde știam
că mă ascundeam
să nu mă găsească singurătatea.
Nu sunt de găsit
nici într-o frântură de vis:
doar urmele
mi se mai văd estompat.
Câteodată, mi se pare
că mă zăresc, trecând agale,
printr-o primăvară
albită de flori, dar nu, nu sunt eu:
eu am fost întotdeauna grăbită
și nu era primăvară,
era iarnă.
Mai deschid vreo carte –
știu sigur că asta era
ascunzătoarea mea preferată
în copilărie.
Dintre pagini mai cade doar
vreo amintire îngălbenită
de vreme.
Nici măcar nu știu dacă e a mea
sau ai luat-o tu la partaj...
Și uite-așa, trec prin timp
căutându-mă
fără niciun rezultat.
Găsesc, în schimb,
fie că vreau, sau nu,
împrăștiată peste tot,
absența ta.

Paula BÂRSAN

Semnal
Bombardiere
Visele mele în zori.
Lumina creşte,
Calculează emisii
Concatenează cerurile.

Sărut
Cariatide pentru inima ta,
buzele mele
Calde adieri,
identităţii iubirii.

Murmur
Lumina din lacrimi s-adapă
Te stinge-n cuprinsuri
Dezvelire de corduri, flaşnetă
Cu pâlnia întoarsă spre ziduri.
Prelinse porniri din adâncuri,
Învaţă sâmburii
Rodirea pământului.

Alunecare
Inima ca un animal de pădure
Aleargă la pradă.
Caută flămândă iubirea,
O înhaţă în colţi, duios.
O stoarce de sine, căutându-te.

Costică CIOCAN

În amintirea celui care a plecat dintre noi
La marginea cimitirului, prietene,
la marginea cimitirului,
acolo ne vom lua rămas bun de la tine.
Mormântul tău nu are grilaj de fier şi nici monument.
Este doar o movilă de pământ peste care soţia şi părinţii
au aşezat o coroană de flori şi cinci bucăţi de piatră de râu.

Prietene, nu te vei simţi singur aici?
Nu ai lângă tine îngropat pe nimeni.

Ai fost izgonit până și dintre cei morți,
lângă un stâlp de înaltă tensiune,
fără slujbă de înmormântare,
fără să fii așezat în biserica în care naşii tăi
te-au adus înfășat să fii botezat
În numele Tatălui, și al Fiului
și al Sfântului Duh.
Acum fața a devenit un giulgiu
cusut atât de strâns de antreprenorul de pompe funebre,
încât ne sufocăm și noi, cei rămași încă vii.
În două săptămâni,
coroana de flori se va usca,
iar angajații cimitirului o vor arunca la groapa de gunoi
și o vor arde.

Prietene, mă închin la mormântul tău
și văd că ești acoperit cu mai multă piatră decât pământ.
Multă piatră,
multă piatră,
multă piatră și lut.
Lut galben, lut uscat,
lut din care a fost zidit Adam.
Ce flori vor crește aici?
Ce copac se va ridica și îți va face umbră?

Atunci demonul meu mi-a cerut să plec.
M-a tras de mâini, m-a scuturat pe genunchi
și mi-a șters lacrimile de pe obraz.
Ce faci, demonule?
Cum îndrăznești?
Lasă-mă să-mi plâng morții.
Obedient, cel necurat se suie pe stâlpul de înaltă tensiune
și începe să arunce cu pietre în casa mortuară.

Prietene, iartă-mă!
Iartă-mă! A fost vina mea!
A fost vina mea, pentru că nu te-am atenționat.
Am crezut că știi prea bine oamenii pe care ai dorit să-i slujești.
Omul este fur și tâlhar,
pe timp de zi,
pe timp de noapte.

O piatră mă lovește în moalele capului.
O ridic de jos și văd scris cu sângele meu:
„Să nu ucizi!
Să nu furi!
Să nu poftești casa aproapelui tău, nici robul lui, nici roaba lui,
nici boul lui, nici măgarul lui și niciun lucru care îi aparține!”

Demonul zâmbește.
Prietene, ți-au luat totul.
Ți-au luat familia, dragostea, sănătatea, realizările profesionale,
ți-au pus cruce destinului, ți-au furat și apoi ți-au ucis
credința în Dumnezeu și în lume.
Am crezut că știi. Am crezut că știi.
Așa au procedat dintotdeauna.

Minciuni! strigă demonul meu.
Minciuni, stimate domnule Simon!
Avem lege și proceduri!
Avem denumiri specifice:
Concediere,
Demitere,
Destituire,
Disponibilizare,
Evoluție,
Dinamică!
Nu, demonule, nu.
Tu ești cel care minți.
Noi, oamenii, ne dăm afară.
Ne dăm afară unii pe ceilalți.
Avem o prăpastie în care aruncăm afară
oamenii de care nu mai avem nevoie.
Dinamică, evoluție! strigă demonul.
Oprește-te, demonule! Oprește-te!
Îmi vei trezi prietenul și abia a reușit să adoarmă.
E obosit,
e obosit,
e foarte obosit.
Știi cât de mult s-a luptat să nu piardă totul?
Știi cât de mult s-a zbătut?
Pe câte drumuri a mers și câte uși s-au închis în fața lui?

Turlele bisericilor s-au prăbușit,

iar clopotele au tăcut ruginite de nepăsare.
Cârja arhiereului s-a transformat în baionetă
și te-a forțat să pășești în abis.

Încă o piatră mă lovește în moalele capului.
Sângele îmi scrie pe spate:
„Să nu ai alți dumnezei afară de Mine!
Să nu-ți faci chip cioplit
și niciun fel de asemănare a niciunui lucru
din câte sunt în cer, sus, și din câte sunt pe pământ, jos,
și din câte sunt în apele de sub pământ!
Să nu te închini lor, nici să le slujești."

Ha! Ha!
Dar vina?
Vina este pe umerii tăi.
Vina este pe umerii mei.
Vina este pe umerii tuturor celor care au tăcut.

Zâmbește!
Nu mai au ce-ți lua!
Voluntar, le-ai dat viața împreună cu tăcerea.
Ai băut pocalul până la fund.
Socrate, Socrate!
Ce proces nedrept!
Ce acuzații strâmbe!
Ai știut că vei muri, ai avut posibilitatea să te salvezi,
dar ai vrut să rămâi același om drept și integru.
Nu ai acceptat compromisuri.
Ai acceptat moartea, fără frică, și ai înfruntat nedreptatea.
Drum lin, prietene!

Demonul coboară de pe stâlpul de înaltă tensiune
și mă împinge în casa mortuară.
Înăuntru, pe o bucată de marmură, este așezat un sicriul gol,
cusut cu pânză albă.
Demonul zâmbește.
„Să nu iei numele Domnului Dumnezeului tău în deșert,
că nu va lăsa Domnul nepedepsit pe cel ce ia în deșert numele Lui."
Nu acum, demonule, nu acum.
Să mai stăm de veghe!
Dă-mi lumânarea!

INEDIT

Miron KIROPOL

*

Cred că mama a înviat pentru a deschide
Uşa asta mâncată de şoareci. Stăruie rănită
Ca beţi unul la altul de câteva secole.
Mama are surâsul ei trist, că i-a mers
Rău în viaţă. Şi-a iubit moartea.
Şi-a iubit cizma lui tata ridicată
Că o lovea în pântec. Şi aud mereu
Geamătul ăla de femeie lovită în
Numele Tatălui şi al Fiului şi al SfântuluiDuh !
Mama îi strigă: Până când
Nu oi fi eu curvă să nu-ţi iasă sufletul.
Şi tata scrâşneşte şi iar urlă cuvinte
Bestiale: Trăieşte ca ea, ca mă-sa,
Mă gândesc că de aceea nu
Mai există viaţă. Profesorul meu de
Italiană, vizitându-mă şi văzându-mi
Tatăl, după aceea mă privea cu milă
Şi tot îmi spunea : Ăsta e tatăl tău?
Ăsta? Jumătatea asta de mort? Dă-l
La parte din drumul tău. Dă-l
La o parte. Şi l-am dat. Am plecat din
Ţară. Şi am dat la o parte ţara, pe
Proasta de mama ca a trăit ca un soi de
animal.
Am adunat mult frig în mine.
De mic copil am fost creat din şoaptă.
M-am născut din întâmplare. Am iubit din
Întâmplare. Am fost fetus aruncat la canal.
Mircea Eliade m-a primit câteva minute
Nu ca să mă primească ci pentru gloria
Sa .El numai la gloria lui se uita, se dorea,
Se mişca beat în ea. Nu am văzut un om
Mai lihnit după glorie.
M-a urât pentru că am avut parte şi eu de
Puţină glorie. Totul trebuia
Sî fie al lui. Aproape că nu mai visa pe
Pământ altă viaţă decât a lui. A văzut

Că îl ghicisem. Și m-a aruncat afară
Din univers. Era înconjurat de
Vreo douăzeci de tineri, lungiți pe
Jos la Barbă Neagră, dar tot îi mai
Trebuia iar eu stam mai la o parte
Și asta nu-i plăcea și mă chema ca pe
Un caniș să-i vin la picioare.
Nu-i veneam și asta îl ofensa al
Dracului.
Am adunat tot frigul pământului
În mine. Aș fi devenit o
Pușlama cam atât voia să
Facă directorul liceului Cantemir.
Eram rău, spurcat, e adevărat.
Dar s-a întâmplat ca viața să ia o altă
Traiectorie în mine, să devin
Cine sunt azi. Deodată, de la o clipă
La alta am fost altul. S –a terminat cu
Omul de ieri, și cel de azi a apărut cum
Iertarea pe inimă,
Ca Panait Istrati, blestemînd comunismul.
Mă însoțea uneori și Hristos.
Nu tocmai ca în evanghelii dar mă
Trezeam cu el de mână. Deși mai are loc
În amintirea mea directorul
Liceului Cantemir care se așeza în
Capul mesei ca să mă întrebe" Avem
Și noi faliții noștri! Nu-i așa Kiropol?
Și dădeam din cap că da. Și deodată
m-am rostogolit afară din iad.
Omul făcător de rană s-a trezit și
A început să ceară iertare pe la icoane,
Ai fost blestemat mi-am spus,
Ai fost blestemul însuși. Nu vei
Găsi iertare pe pământ și totuși
Am găsit.
Mama a reușit să deschidă ușa
Aia ce nu mai voia să se mai deschidă,
A plâns atăta că ușii i s-au uns
Țâțânile ca de ulei de ulei de
Mașină. Și icoanele cu Mama

Au început să plângă.
A deschis uşa cu mare zăngănit în
Ea. A fost un scrâşnet de dinozaur.
Pe uşă au năvălit gândurile, ideile,
Adevărul...
Pe uşa asta se revărsară în începutul
Şi sfârşitul războiului pacea
Şi a rămas numai Arca lui Noe.
Cuvânt pierdut peste cuvânt pierdut din care
Greu ca de ultim sfârşit a urcat pe
Acolo şi m-a chemat acolo unde apa
Dintâi urcă, reîncepe să urce încet.
M-am aşezat pe un prag şi ascult clipocitul
Oceanului fără margini. Mi se va dărui
Leacul veşnic? Gem blând ca un animal
Rănit. Numele meu e creat din nenumărate
Nume. În ce alt grai sunt sărbătorit?
Ajuns la abia doi ani l-am auzit pe
Tatăl spermadoidal venind, urcând scara
Şi m-am aruncat pe ea mormăindu-mi
Iubirea, nu,nu, nu... Am alergat către scară,
Îţi aduci aminte? La doi ani. Pe scara acelei
Case care m-ar fi lăsat să pier. Tatăl pe care
Mai târziu l-aş fi ucis. M-a salvat prinzându-mă
În josul scării, în josul scării cereşti.
Înainte de a pleca din ţară
l-am întâlnit în drumul dinspre
Casă? Nu m-a denunţat deşi ar fi fost
Datoria lui. A tăcut şi m-a lăsat
Să fug. Nici mama nu m-a denun
Ţat. Numai că ea făcea ca la mort
La aeroport. Bine că nu a fost întrebată
De ced plînge în loc să se bucure că-i
Pleacă băiatul în străinătate. Ah , mama,
Ar fi vrut să mă vadă îngropat în
Dragul ei de cimitir. Sfânta Vineri să-i
Vină pe marginea gropii mele în fiecare
Zi ca să aprindă o lumânare.
Noapte după noapte deschisă sub
Drumul stelelor m-am cutremurat
Urmărit de adâncile dureri de

Inimă . Poți ști unde duce o suferință?
Numai cel aflat de spaimă știe în spațiul selenar.
Dar cel care a mîncat cenușă
Câtă durere, câtă boală înconjoară acest ultim
Spațiu! Ai vrea să fugi de el dar picioarele
Te-au lăsat. Ai vrea să te arunci într-un somn greu,
Într-un somn din care nu se mai trezește. Erai
Fără puteri și de ură nu mai puteai să-ți vezi tatăl.
Beţivul acesta. Spurcăciunea pe care ți-o
Indica degetul degetul profesorului „Ăsta e tatăl tău?"
Din nefericire el era și a rămas
La moarte. Ce nefericire să trăiești, să ți se
Spună că ești în viață., de s-ar putea în altă parte
Acesta care îți este,
Te lovești de fereastre, de porți închise, să putrezești.
Tatăl tău ți-a spart de două ori capul, ai semnele.
A curs din tine sânge de boală. Se uita la
Sânge și tremura. Dinspre dincolo de
Pământ bătea vântul.

Din om în om, din piatră în piatră,
Erai. Vezi mîine că nu vei mai fi.
Să fugi ca dracul de tămâie.
De atunci nu mai știu să strig decât,
Ce ai făcut, mamă, ce ai făcut?
De acum au să dea pământ cu ușurință.
Vai de curul meu, Vorba ta...
Că nu am iubit-o ca mamă pe prostănoaca ta,
Nu știam că e atît de singură, mai
Singură decât morții.
Și mi-au dat și mie singurătatea asta. Nu mai asta să
Fac, decât asta: Să fiu singur. Și fără sfârșit se deschide
În univers poarta asta care îmi face greață. Pe ea stau
Scrise cuvinte de groază. Ceva ce pare că a fost ca să le
Spun acelor oameni care cred că au trăit pe o
Planetă adevărată. Când toți au fost
Trimiși să umple cerul, acest cer gros, greu, și el
Un trimis. Și ce caut pe aici, din ce facere
Coborât. Mama se uită cu ochii orbită la mine.
În altă planetă mă așteaptă groaznicul ei
Plâns. Dublul morții ce m-a auzit

Și-i aud blestemul,
Viață altceva?

Victor D. PENA

în mintea mea stă cocoţată o amintire

venită dintr-o poveste
un prieten de joacă al fratelui meu
pasionat de lectură ne-a spus-o toamna
când copacii îşi varsă sângele

personajul absorbit de cartea pe care o citea
nu băga în seamă niciun trecător
păşea pe lângă noi absorbit de paginile
pe care – aveam să aflu mai târziu – nota câte ceva

ne gândim noi – cei imaturi atunci
cum ne privea cu mila cititorului pasionat
şi în camera mea nicio carte
ce rost are să mai spun că anotimpul ploios
ne umfla lemnul de la geamuri
când personajul nostru citea deja Joyce

ne-a surprins pe toţi într-o zi
prietenul de joacă al fratelui meu
care după o mustrare serioasă
a început să îl salute de câte ori îl vedea

mi-a spus cineva că nu trebuie

să-ţi arăţi sentimentele în faţa unei femei
cum aş putea să fac asta
când ea vine acasă cu zâmbetul pe buze
şi întinde spre mine mâinile fine
unghiile curate i se încurcă în tricou

cum aş putea să nu îi răspund în acelaşi fel
adică printr-o deschidere a braţelor

care să treacă pe sub braţele ei
şi să se întâlnească în spate

despletim apoi mâinile
eu cu degetele mai groase
ea cu unghiile curate
ne povestim până la cele mai mici amănunte
stările care ne-au trecut peste zi
– înainte ţineam un caiet în care notam câte ceva
tocmai pentru că nu voiam să uităm nimic –
şi abia când ajungem la jumătate
ne aşezăm la masă şi continuăm poveştile
despre care ne gândeam odată să scriem

după ce terminăm de mâncat
povestea ei continuă
– a mea se termină de obicei în timpul mesei –
îmi apucă mâna cu mâna ei fină
ochii mari mă fixează aproape bolnavi
împreună pornim de la starea de plictis
până ajungem la emoţia artistică
se poate povesti în poezie

nu ştiu mare lucru despre individul

ce bântuie străzile la ore târzii
dar într-un fel mă identific cu el
acelaşi mers aceleaşi gesturi
şi câteodată scapă un sunet
de la melodia pe care o are în minte

să continui descrierea nu are rost
mult mai important este că în spate
duce un rucsac destul de mare
se îndreaptă spre gară
norocul meu că stau vis-à-vis
asta îmi dă un fel de putere

doi oameni cu insomnii
un fel de păzitori ai oraşului

în întunericul cald sau ploios
el se îndreaptă spre gară
nu ştie că fără să vrea veghează
mai bine zis veghem împreună cu târfele
care îşi fac treaba în zonele retrase

femeile astea ştiu tot şi îl opresc
aia bătrână i-a pus mâna în piept
sunt sigur că a spus ceva despre
oraşul bântuit de insomnii
bântuit de ochi obosiţi şi picioare
bântuit de câini schilodiţi şi lilieci

îmi dau seama că e vorba de o ceartă
între doi necunoscuţi şi cu mine al treilea
vocile lor se ridică odată cu soarele
individul pleacă şi târfele pleacă
pleacă şi liniştea când apar
autobuzele acoperite cu smoală

îmi face plăcere să vorbesc despre apă

să povestesc despre felul în care
mama ne punea în pat sticle calde
aveam şi atunci insomnii
afară iarna făcea linişte
în anul ăla a lipsit zăpada
a fost mai frig ca niciodată
eu stăteam în patul încălzit cu apă
ţineam ochii închişi şi mâinile pe piept strângeau plapuma
mi-am dat seama că nu aş putea muri îngheţat
îngheţul adoarme altfel de oameni
dar toate gândurile mele
întrerupte de zgomotul pe care îl face
o cheie băgată în broască
au zburat pe rămăşiţele unui bloc
dimineaţa când toată lumea se trezeşte
mă ridic din pat friguros
nimeni nu ştie că am stat de veghe
până când am auzit cheia

că voi lua ziua de la capăt
că până la ora unsprezece când toată lumea adoarme
și luminile încep să se stingă rând pe rând
eu mă comport ca un om normal
ca un om care nu spune nimănui
că visele povestite sunt inventate
așadar mă întind în patul meu
de data asta mama a uitat să pună sticla cu apă caldă
și o iau de la capăt
mâine o să le spun cum se făcea că ninge
mă gândesc că toți își doresc asta după o iarnă uscată
încep să simt frigul din cameră
mâinile nu mai găsesc căldura
dar asta nu mai contează pentru că mâine
o să le spun cum fulgii atât de deși
au intrat în camera mea și au început
să scârțâie sub papuci

TINERI AUTORI

Andrei HURGHEȘ

Zorb

Zorbul murdar în care trăiesc
Se rostogolește încet, adunând praf, noroi, mizerii
Mucuri de țigară, frunze veștede călcate în picioare
Și udate de ploaie.
Întinde-ți brațul de lumină prin stratul dublu de plastic
Ia-mă de mână
În sferele noastre tangente într-un unic punct
Ne vom rostogoli pe autostrada suspendată de deasupra Iașului
La capătul căreia ne așteaptă
Un nor în formă de rinocer.
Un rinocer în al cărui corn
Zace tot sublimul geometric al lui Dali.
Timusul meu transformat în cocoașă de cămilă
Adună în sine lacrimile unei adolescențe de marginal
Îndulcite cu bomboane la suprapreț în sala de cinema.
Ia-mă de mână, ne vom întrepătrunde degetele de lumină
Și vom reconstitui împreună Grădinile Semiramidei
Din molozul rămas în urma demolării unui bloc.

Serotonina

Sunt rodul unei legături anhedonice
Și prin urmare receptorii mei sunt mai degrabă orientați către durere
O durere constantă, de mică intensitate
Care sapă în oasele mele craniene
Iocto-canioane populate de o floră bacteriană ce produce
Un miros pronunțat de ceapă râncedă.
O adolescență prelungită până la maturitate
O frică generalizată față de orice plăcere care ar putea corupe oricât de puțin
Din corpul meu desprind bucățele mici ca firimiturile
Pe care le arunc porumbeilor de pe stradă.
Brațele mele, sistem biologic de pârghii
Urcă așii și damele de treflă din ce în ce mai sus
Până când ajung la vârful micului meu mausoleu personal din cărți de joc
A cărui umbră întinsă pe jos
Îmi pare schema compusă din catene peste catene
A unei substanțe pe care dacă aș bea-o sau inhala-o

Mi-ar stârni un stream de amintiri distorsionate
Cu care sigur nu vreau să mă confrunt
Deși mă paște la colț de ruminație mentală
Tentația zgândăririi bubei.

Frumoasa fără picioare
Frumoasa fără picioare avea montate la capătul gleznelor
Două roți mari, zimțate
Pe care un inginer din urmă cu un secol specializat în mecanisme de ceasuri
Ar fi vrut cu siguranță să le integreze
În sistemul alimentat de un motor cu aburi
Care punea în funcțiune
Ceasul din turnul catedralei unui vechi oraș european.
Acest ceas, de tip carillon,
Bătând ora prânzului
Ar fi cântat și o scurtă melodie, ale cărei unde
Alunecând pe suprafețele curbilinii de particule de-aer condensate din pricina frigului
Ar fi propagat în piața mare a burgului
Ritmicitatea muzicală a respirațiilor sale.
O vedeam dimineața cum trecea prin fața geamului meu
Grăbindu-se probabil spre jobul corporatist
Unde roțile, ajutând-o să se deplaseze mai repede
Îi eficientizau activitatea,
Scurtau substanțial deplasările între birou și mașina de fotocopiat
Și astfel îi creșteau numărul de puncte înregistrat de HR
Fata cu roți în loc de picioare nu părea deloc deranjată
De handicapul său
Poate ascundea totuși frustrarea, complexul
Sub privirea ei rece ca parbrizul mașinilor în Decembrie
Poate că dându-și jos roțile seara înainte de a se urca în pat
Primea în schimb picioare de lumină nocturnă
Cu care putea păși pe aer ca pe uscat
Astfel ar fi urcat din ce în ce mai sus
Până când, spre dimineață, ar fi
putut vedea curbura Pământului
Rotundă și albastră ca roțile sale.

POEȚI ROMÂNI DE ETNIE TURCĂ

Emin EMEL

Kerci[1]

Astăzi m-am trezit cu pofta mare de scovergi
Imediat mi-am adus aminte de cuvintele de la bunici:

Bunica: „Coca ta să dospească bine bine”
Bunicul: „Scovergile tale să fie ca la Kerci.”

Eu: „Unde se află acest oraș vestit?
De milenii cu artă construit?”

Bunica: „Se află între Marea Azov și Marea Neagră,
Ca perla Peninsulei Crimeea este celebră.”

Bunicul: „De la bizantini s-a păstrat un amfiteatru,
A rămas ca dovadă a civilizației lor celebru.

Magnificul Suleyman a construit geamie, baie.
Ele se remarcă prin rezistență, finețe, originalitate.

Cnejii ruși, ucraineni, au arătat iubirea lor față de arte,
Teatre, precis și opera au fost grandios construite.”

Eram curioasă să văd perla frumoasei Crimeea,
Dar acum este război, drumul către ea este închis.

Am deschis computerul să admir orașul cu diferite civilizații.
Dorința crimeenilor de a lăsa vestigii omenirii.

Mi-am lăsat capul imediat în jos, mi-am simțit inima înjunghiată.
În loc de frumuseți, am văzut tancuri, rachete, locuințe în ruine.

Ce rușine secolul nostru cu armamentele performante.
Unde este Kerci, locuitorii lui, civilizațiile de secole ?

Doar ruine ruine și sub ruine oameni în floarea vârstei,
Istoria nu va acoperi rușinea ta, nu te va ierta, nu te va ierta.

[1] Localitate în Crimeea.

POEZII DE IERI PENTRU AZI

DOSOFTEI

PSALOMU L LUI DAVID, 131

Adu-ţi Doamne, de David aminte,
Ce ţî l-ai alesu-l de mainte,
De blîndiaţa lui şi de răbdare
Ce ţî s-au giurat pre aşezare.
Cătră Domnul de ce-au zîs făgadî
Lui Dumnezău fără de tăgadî.
De-aş intra-n sălaşul mieu de casî,
De-aş sui-mî pre strat de mătasî
De mi- aş ochii lacomi cu somnul
Să dorm dulce, cum doarme tot omul,
Şi tîmplelor să Ie fac odihnî
Şi să-mi fie toatî voia plinî,
Pînî n-oi afla lăcaş de Domnul
Lui Iiaco v, sa-l vazî tot omul.
În Efrafta-i auzîm de slavî,
Aflat-o-am în cîmpi de dumbrăvî.
Blămaţi de-i vom îmbla prin sălaşe,
Să le prăvim ce-s de drăgălaşe,
Să ne-nchinăm făcînd sărbătoare
Unde-au stătut cu sfinte-şi picioare.
Scoalî, Doamne, de-ţi vin la odihnî
Ce-am gătatu-ţi, să-mi văz voia plinî.
Tu şi racla ce ţi-i de sfinţie,
Preuţîi tăi slujba-n rînd să-şi ţîe,
În podoabe direpţi să să-mvascî
Şi sfinţii tăi să să veseleascî
Pentru David ce ţi-i a ta slugî,
Ce l-ai pusu-l crai în vriame lungî.
Nu-ţi întoarce a ta sfîntî faţî
De unsul tău cu urî de greaţî.
Domnul s-au giurat într-adevarî
Lui Da vid să nu-l schimbe din ţarî.
Din pîntece ce-ţi va ieşi plodul
Îţi voi pune-n scaun în tot rodul,
De-mi vor ţîni a feţii tăi cuvântul

Şi să ştia precum ni-i giurământul.
Şi mărturii ce le-oi da sa-mviaţe
Să nu-ntoarcî-n năravuri sîmiaţe,
Şi hiii lor vor şedia-n vecie
În scaunul tău cel de crăiie.
Că Dumnezău ş-au ales Sionul
Lăcuinţî să-şi facî cu omul.
Aceasta mi-i odihna gătatî
Ce mi-am ales în viaci aşezatî.
Şi acicia-mi va fi lăcuinţa
Ce mi-am iubit, cu toatî priinţa.
Văduva, ei ura-i-voi de bine,
Mişeilor, ei le voi da pîine.
Preuţî, ei le voi da să-mbrace
De izbîndi veşmânt şi de pace.
Şi sfinţii lui s-aibî voaie bunî,
Bucurie cu toţi împreunî.
Şi acolo îi voi criaşte steagul
Lui David, să-i fie-n tot şireagul.
Unsului mi-am gătat lumănare
Pizmaşii lui vor hi de mustrare.
Iară lui îi voi da să să-mvascî
Într-a mia sfinţie să-mflorescî.

Poezia română clasică. De la Dosoftei la Octavian Goga,
Minerva, 1970, vol.1, p. 11-13

ARTE POETICE LA ROMÂNI

Al.I. ODOBESCU

Viitorul artelor în ROMÂNIA (I)
(1851)

Domnilor,

În schiţa care am făcut-o cînd mi-a fost rîndul de a vorbi în cercul nostru, am păşit spre conchiderea următoare: „Pentru a ridica starea fizică a poporului român, agricultura e pîrghia cea mai puternică: o legislaţie bine chibzuită îi va da cel mai mare ajutor. Cît pentru starea lui morală, avem două mijloace pe care nimeni nu le va tăgădui, adică: dintr-o parte, instrucţia publică, bine răspîndită; din cealaltă, formarea unei literaturi şi a unor arte naţionale. Iar peste toate acestea domneşte marele simţămînt care singur poate aduce puterea: adică unirea într-o credinţă comună, cum am zice, într-o religie care ar fi a tuturor românilor, şi pe care, din norocire, începem a o căpăta".

Fiecare din noi simte cîtă energie locuieşte în fiecare din aceste mijloace; fiecare şi-a format asupra lor idei mai mult sau mai puţin desăvîrşite. Asemenea şi eu, domnilor, am căutat a descoperi care vor fi înrîurirea şi caracterul lor în România. Azi, culegînd toate ideile ce am putut a-mi forma asupra artelor, vin a le expune dinaintea d-voastră, ca, îm-părtăşindu-vi-le, să poci afla de la cei ce au studiat aceste mai cu de-amănuntul, care dintr-însele cuprind ceva adevăr şi care sînt greşite şi pentru ce cauză.

Eram cu totul nehotărît asupra cuvîntării mele de astăzi, cînd o întîmplare destul de curioasă, pe care vă voi împărtăşi-o, m-a hotărît a îmbrăţişa această chestie.

Iată întîmplarea: un tînăr american din republica Chili, viind în Paris cu scopul hotărît de a căta aici bazele pe care se vor putea întemeia artele naţionale în ţara lui, scrie d-lui Dumesnil spre a-i cere poveţe asupra acestui sujet. Ce e mai curios decît un om pătruns în inima sa de mare trebuinţă a artelor naţionale şi care, neputînd a-şi formula acea trebuinţă, vine într-o ţară, despărţită de a sa prin mai multe decît jumătatea globului, să caute acolo demonstrarea acestui simţămînt aşa de natural – o naţie care se născu ieri şi care pentru a-şi vedea libertatea întărită cere a o sprijini pe arte! Ea vrea să aibă arta în raport cu caracterul ei; şi nu aşteaptă decît o temelie teoretică spre a-şi înălţa zidirea! Pare că artele n-ar fi decît aplicaţia practică a unor principii teoretice bine lămurite! Această faptă, după părerea mea, ne arată cît de depărtată e acea naţie de

adevăratul înţeles al artelor şi ne face să ne bucurăm noi cari ca şi dînşii, n-avem arte, dar care însă vedem mai limpede calea ce avem a o urma spre a ajunge la ţăl.

Voi căta dar, d-lor, a vă expune aci care este scopul la care îmi pare mie că trebuie să ajungem subt raportul artelor.

E un adevăr recunoscut, acum, „că artele sunt expresia simţirilor unui popor întreg“, şi că numai în acest caz sunt ele întemeiate cu putere; căci sunt din nenorocire şcoli artistice pe cari le gustă numai parte din societate şi într-un spaţiu de timp foarte scurt; acele şcoli falşe, în loc de a înainta arta, o ocolesc pe un drum nevrednic de dînsa şi o fac bastardă, luîndu-i adevăratul ei sens.

Principiul acesta fiind întemeiat, eu voi examina fiecare din arte în parte şi voi expune puţinele idei pe care le-am putut culege asupra destinaţiei artelor în lumea viitoare.

În timpul nostru vine o epocă unde o artă nouă e negreşit de trebuinţă pentru a exprima lucruri de tot nouă; arta trebuie acuma să formeze o şcoală pe baze cu totul nouă, împrumutînd celei vechi numai nişte principii generale pe cari le va preschimba după trebuinţele şi geniul ei.

Uriaşele încercări făcute în sensul acesta, mai ales în muzică, sunt o dovadă pipăită că lumea cere o preschimbare obştească. Într-adevăr, cînd auzim una din simfoniile lui Beethoven, aşa de majestoase în simplitatea lor, copleşită într-o sală unde abia pătrunde cu cea mai mare greutate vro mie de auditori, simţim cu putere că locul lor nu e acela; pereţii te strîng şi te îneacă de toate părţile, în vreme ce acele melodii sublime cer o întindere proporţională cu mişcările majestuoase pe care le aduc inimei; societatea mănuşată care o vezi îmbulzită la concerte, exclamaţiile ei migăloase şi adesea pedante, la ascultarea unor lucruri aşa de înalte, sunt un contrast necontenit. Acele simfonii cer un altfel de local, un altfel de public şi aceasta e învederat fiecărei inimi tinere, care ascultă acele expresii sublime a vieţii întregi a unui popor, majestoase şi naive totodată ca poporul însuşi; acele aspiraţiuni puternice cătră o lume de tot nouă şi visată de noi toţi. Spaţiul liber şi simplicitatea, iată deviza artelor moderne; cu acestea vor putea ele insufla tuturor eroismul şi un cuget curat.

Iertaţi această digresie: vream, printr-o pildă, să vă arăt arta nouă aşa de întinsă, de spaţioasă, de curată, strînsă şi înghesuită în micile şi recele proporţii ale societăţii actuale.

Dar pentru că am vorbit întîi de muzică, voi urma a vă întreţine asupra acestei arte; şi pe urmă voi privi împărţirea actuală a artelor în patru clase: muzică, pictură, arhitectură şi sculptură spre a zice ceva despre fiecare în parte. Nu discut aci dacă această împărţire e bună; sunt poate lucruri în arta nouă aşa de străine celor ce au fost pînă acum, încît nu

li s-a dat nici un nume; viitorul ne va deschide poate şi acolo orizonturi necunoscute. Acum mă voi mulţumi a vă spune ceea ce eu zăresc în arta viitoare prin vălul prezentului.

1. *Muzica.* Arta muzicii născută cea din urmă a suferit într-un timp scurt destule preschimbări; însă sămînţa ei s-a păstrat curată şi în frăgezimea ei a îmbrăţişat cea dintîi calea lumei nouă. În cea mai adîncă depărtare a istoriei muzicii, zărim cîntecele popoarelor din veacul de mijloc. Acele cîntece sunt pline de monotonie dulce şi religioasă şi totodată de o simţire, de o veselie de tot naivă, – pare că poporul s-ar fi bucurat a găsi libertatea sa în acel locaş al bisericii, unde toată lumea se înfăţişa deopotrivă înaintea lui Dumnezeu. Ele erau numite noel şi se cîntau în cor la sărbătorile cele mari. Deosebit cu totul de idealul muzical al nostru, ele exprimau toată suferinţa şi toată religiozitatea acelei epoci. Muzica religioasă nu iese însă numai din gura poporului. Ea avu fondatori care o stabiliră într-un chip mai puternic şi mai hotărît; cu Pergolese , nemuritorul autor al Stabat-Mater-ului, muzica luă de sprijin numai pe biserică şi dete acestei instituţii o putere pe care începea d-atunci a o pierde; negreşit, azi mulţi oameni nu intră în biserica Sf. Petru la Roma, decît ca să audă cîntecele şi psalmele lui Pergolese şi ale lui Mo-rallo, sau în vreuna din acele vechi catedrale gotice din Germania, decît spre a auzi melodia sublimă a *Requiem*-ului lui Mozart. Dinaintea acelor forme arhitecturale măreţe şi impunătoare, acelor statui înnegrite de timp şi toate cu capul plecate sub marele triumf care domneşte înconjurat de lumină din înalta culme a clopotniţei, dinaintea acelei pompe majestoase a preoţilor şi a altarului, a acelei sublime lumini pătrunzînd lin, dinaintea acelui chip al Mîntuitorului omenirii răstignit pe cruce, inspirat la auzul sunetului pătrunzător şi trist al clopotelor, un respect adînc şi o supunere oarbă venea negreşit în inimile oamenilor din acele veacuri de mijloc, pline de nedreptate şi tiranie, acelor oameni care cîntau la biserică mîngîierea suferinţelor lor din toate minutele. Muzica aducea un nou balsam omenirii pătimitoare şi chiar cînd credinţa în biserică se mai răci, muzica contribuia a mai păstra acea căldură. Dar cu acea societate se stinse şi acea muzică, şi în loc de simţirile religioase pe care ea le aţîţa mai înainte, ea deveni o muzică clasică, regulată, lipsită de suflet şi căutînd a atrage atenţia prin regularitatea recelor ei sunete... Astfel sînt leturghiile făcute de compozitori moderni, Spontini, Cherubini şi alţii. Cît pentru Mozart, un geniu cu totul măreţ şi o înlesnire minunată îi dete voie a trata cu deosebire orice ea întreprindea. Putem zice că muzica religioasă îşi sfîrşi cariera ei.

O întîmplare cu totul istorică hotărî despre aceasta (şi vedem aci cîtă influenţă are istoria asupra artelor); revoluţiile şi războaiele religioase

fac să se nască o muzică nouă; populul, luptîndu-se pentru întîia oară de bună-voie şi în interesul său, găsi acorduri delicioase şi energice, dar crude şi abrupte, pentru a-şi exprima patimile sale; husiţii şi puritanii cîntară marşuri înfiorătoare, a căror putere o pot abia exprima orchestrele din zilele noastre; pe de altă parte populul francez, cu spiritul său sarcastic, scorni o muzică uşoară şi lesne pe care o cîntau în vaudevillurile din timpul Ligei; această muzică luă o mare întindere; dintr-o parte ea avea romanţa, dintr-altă parte se formă opera care fu mai întîi o reprezentaţie feerică amestecată cu muzică; Lulli[1] o începu. Dar orizontul operei se deschise din ce în ce mai mult; Italia se aprinse printr-o melodie dulce şi graţioasă; totuşi capetele ae operă ale lui Bellini şi Donizetti, spre pildă *Norma* şi *Lucia, cu toată* desăvîrşita lor frumuseţe, au încă ceva care se află mai în raport cu micile teatre, cu micul public al societăţii de astăzi, decît cu vasta şi majestoasa întindere a creaţi- unilor viitoare; alte opere italiene mai moderne se apropiară mai mult de acest scop; spre pildă *Guillaume Tell* a lui Rossini şi *Lombardi* a lui Verdi. Dar în faţa Italiei înainta vechea Germanie cu o muzică „fiică a poporului", cum a zis învăţatul Humboldt. Haydn, autorul *Armidiei,* şi Weber, autorul lui *Freishütz,* au fost în Germania ceea ce Bellini şi Donizetti au fost în Italia; în urma lor veni marele Mozart, care dete scenei pe vestitul Don Juan, pas mare de propăşire către muzica modernă. Meyerbeer[2], după un studiu trudnic şi adînc, scoase opera *Hughenoţii,* în care ajunge a da un tablou vast şi măreţ al războaielor religioase; poate că ştiinţa lui omoară cîteodată simţămîntul, dar niciodată majestatea operei sale. Nu zic nimic aci de muzica franţeză care fără de a aduce artei muzicale nici o însemnată înaintare, nu-i stă de loc piedică; într-o grămădire de utilităţi muzicale (dacă pot zice aşa) ea conţine lucruri demne de laudă.

Să ajungem în sfîrşit la marele om în care e personificată arta muzicală. Beethoven trăi de la începutul veacului acestui; la întîia ivire, compoziţiile lui părură aşa de neasemănate cu tot ce fusese, încît nimeni nu se temea a zice că ele sunt cele mai mari absurdităţi. Adevărat om de geniu atît în compoziţiile sale muzicale, cît şi în judecata care o făcea despre societatea în care se afla, el se îndeletnici mai mult cu muzica instrumentală; el compuse vreo cîteva sonate, melodioasele concerte care se zic muzică de cameră, opera *Fidelio*, uverturile lui *Coriolan* şi *Egmont, Prometeu* şi, în sfîrşit, nemuritoarele lui simfonii, în care el puse

* *Jean-Baptiste Lulli* (1632-1687), cel mai mare compozitor francez al perioadei clasice, întemeietorul operei franceze *(Psyche, Proser- pma, Armida* etc.).

2 *Giacomo Meyerbeer* (1791-1864), compozitor german autor al operelor *Robert Diavolul, Hughenoţii, Profetul* etc.

adevăratele baze ale artei muzicale. După aceea ce am putut auzi de la dînsul, eu îmi deslușesc astfel în muzica lui trei elemente deosebite, dar unite cu arta nespusă: 1 – descripția naturei; 2 – cîntecele populare; 3 – visarea alegorică a geniului său.

Dar cine poate să descrie arta și inima cu care aceste trei elemente sunt exprimate? Ceva așa de sublim nu rabdă nici o analiză; trebuie să auzi; și nu poți să auzi fără să simți. Cine poate să audă furtuna descrisă de dînsul în Simfonia pastorală fără de a se simți pătruns de aceeași groază care o simte omul în luptă cu elementele desfrînate! Îți pare mai întîi că auzi tunetul, murmurînd groaznic în cer; deodată un fulger străbate norii, îi sparge și auzi ploaia izbind cu putere pămîntul; viscolul începe, se aud șuierînd frunzele pomilor și vîntul chiuie cu sunete ascuțite în vreme ce un tunet din ce în ce mai slab se aude abia în depărtare; cu încetul se liniștește și nu mai auzi decît un vînt ușor scuturînd picăturile de ploaie după foile ierbei; pe urmă se face soare pe cîmpii, îți pare că vezi soarele ieșind luminos dintre nori, cari fug către orizont, în vreme ce curcubeul se destinde pe cer; atunci se aude deodată strigătul de bucurie al prepeliţelor care ies iarăși la soare și, departe, ca din ecoul unei văi, se aude mugetul oilor și fluierul păstorului; cine va putea descrie mai bine decît Beethoven această scenă a cărei frumuseţe nu e de comparat cu nimic alt? Simțirile cele mai adevărate sunt aţîţate de această muzică grozavă și melodioasă deodată; dar ea, din nenorocire, din zi în zi, astăzi nu e în raport cu nimica din ceea ce o înconjură, ea e prea întinsă ca să fie cîntată precum este astăzi și se vede că omul care a simțit aceste lucruri nu le-a scris pentru un auditoriu de cîțiva oameni, ci pentru tot cel ce simte, adică pentru tot omul îndeobște. Această muzică descriptivă nu e aceea a lui Haydn, ce se potrivește cu o sală de concert mică și elegantă, și nu auzi într-însa păstori și păstorițe cîntînd din fluier înconjurați cu panglici și cu flori; nu este aceasta o istorie ca a Esterei și Nemorin; aici natura vorbește și natura trebuie să vorbească tuturor.

Dacă de la muzica descriptivă a lui Beethoven, trecem la cîntecele sale populare, simțim aceeași mulțumire, aceeași plăcere curată și priincioasă inimei. El mai bine decît oricine a înțeles muzica populară; și pentru dînsul acesta a fost un motiv din cele mai iubite. A studiat ariile popoarelor din toată Germania, din Anglia, din Scoția și din Irlanda și n-a pierdut nici o ocazie de a face să intre această muzică în compozițiile lui. El scria unui corespondent care îi trimitea ariile din Scoția, să-i trimeată întotdeauna cuvintele, căci altfel nu mai poate înțelege adevăratul sens al cîntecului, care, zice el nu e decît unul, și acesta este sensul care îl pricepe chiar poporul la acea arie; el văzu arii populare puse astfel pe muzică încît poporul nu le mai înțelegea și se feri totdeauna de această greșeală. De

aceea în ariile populare care umplu simfoniile sale simţi pe loc simplicitatea în frumuseţea cîntecului popular, de aceea şi poporul nemţesc primi cu entuziasm cîntecele lui Beethoven şi în acea ţară vei auzi orice colibă răsunînd de melodiile acestui mare geniu. Iată cum ar trebui să fie muzica noastră, astfel încît ţăranul să recunoască într-însa doina şi alte cîntece favorite ale sale. Ţălul e însemnat, n-avem decît să-l ajungem.

Vreo cîteva cuvinte încă asupra elementului al treilea din care se compune muzica lui Beethoven, adică visarea alegorică. Din realitatea naturii şi a omenirii, acest mare geniu se înalţă adesea la visurile cele mai sublime şi cele mai întinse. Adesea ai să auzi la dînsul zgomotul unei lupte, altădată sunetul majestos al unui marş triumfal; pe urmă un vis de putere şi de blîndeţe, care îţi înalţă şi îţi alină sufletul; în sfîrşit creaţiile cele mai graţioase, cele mai mlădioase. Între alte multe exemple, voi numi unul în care pare că a descris nişte silfide, nişte îngeri, care vrînd a se înălţa spre cer, nu pot a se despărţi de pămînt; acea mişcare nehotărîtă (saccadée) este de o frumuseţe nespusă. Putem zice însă că în acest gen, Beethoven avu de egal pe Haydn, profesorul lui, a cărui sonată din urmă intitulată Moartea, dă priveliştea cea mai pătrunzătoare a unui trup omenesc ce se cufundă în nesimţire, în vreme ce sufletu-i zboară cu iuţeală în regiuni mai fericite. Iată, domnilor, cum am înţeles pe Beethoven; cari sunt părţile însemnate ce le-am văzut într-însul şi pe care le propun ca model acelora ce vor crea muzica naţională română. Să ştie să descrie frumoasa natură a ţării noastre, să prinză adevăratul sens al muzicei noastre populare, în sfîrşit să se ajute de geniul său spre a-şi exprima în acorduri melodioase simţirile cele interne, visurile ce-i apar dinaintea ochilor; şi acestea să le expuie cu acea inimă, cu acea frăgezime, cu acel ritm limpede şi măreţ, care ne plac atîta în muzicantul german. Să se recunoască poporul în muzica sa, s-o guste şi să tragă dintr-însa simţiri mari şi nobile, căci aceasta e adevărata menire a muzicei şi a artelor în general. Exemple spre a adeveri aceasta avem destule cu Marseieza în cap; avem şi exemple contrarii; să ne ferim de dînsele şi să călcăm pe calea arătată atît de luminos de marele Beethoven.

Arte poetice. Romantismul, Univers, 1982, p. 644-651

POEME ROMÂNEŞTI ÎN LIMBI STRĂINE

TRADUTTORE – TRADITORE
sau ÎNTRECEREA cu ORIGINALUL de pe COORDONATELE LIMBII FRANCEZE. MOTIVUL INIMII în POEZIA ROMÂNEASCĂ MODERNĂ. ~ EŞANTIOANE LIRICE

Mihai EMINESCU
(1850-1889)

HYPÉRION (*fragments)*

Motto: *«...Un ciel d'étoiles au-dessous,/ Au-dessus un autre ciel –*
Il paraîssait un continu/ Éclair parmi elles...»

Hypérion partit. Au ciel,
Ses ailes grandissaient
Et des distances éternelles
Au même instant passaient.

Un ciel d'étoiles au-dessous,
Au-dessus, un autre ciel –
Il paraissait un continu
Éclair – parmi elles.

Dans le chaos et tout autour
De soi, dans les vallées,
Il voyait, comme au Premier jour,
Jaillir lumières-reflets.

Et jaillissantes, elles l'entourent
Comme dans les mers, les ondes.
Il vole, hanté de son amour,
Jusqu'aux limites du monde.

Car il arrive où il n'y a pas
Frontière ou connaissance,
Là, où le Temps essaie toutefois
Du néant, sa naissance.

Il n'y a rien et cependant
Il y a une soif avide,
Ainsi que l'oubli aveuglant
Ressemble à ce vide...

LA STEAUA/ JUSQU' À L' ÉTOILE

Motto:

« L'icône de cette étoile mourante/ S'élève au ciel, doucement...»

Jusqu'à l'étoile qui a jailli
Il y a une route si longue,
Que des milliers d'années a mis
Sa lueur pour nous rejoindre.

Elle s'est éteint depuis longtemps
Dans le lointain bleuâtre ...
Mais c'est à ce moment seulement
Que son éclat se montre.

L'icône de cette étoile mourante
S'élève au ciel, doucement;
Bien que visible, elle s'absente,
Elle n'y était qu'apparemment.

Quand la passion, pareillemnt,
Dans la nuit noire s'éteint,
L'éclat de cet amour mourant
Nous poursuit même à présent.

(vol. *Poésies,* E.P.L., Bucureşti, 1967)

Lucian BLAGA
(1895-1961)

VREAU SĂ JOC !/ JE VEUX DANSER !

Motto: «...Que je ne voie autour de moi que du ciel:/ du ciel au-dessus/ et du ciel au-dessous de moi»

Hélas ! que je veux danser comme jamais de ma vie je n'ai dansé !
Pour que Dieu ne soit mal à l'aise
en moi
tel un esclave enchaîné dans un cachot.
Oh, Terre, donne-moi des ailes
pour que je sois une flèche à même de fendre
l'immensité –
que je ne voie autour de moi que du ciel:
du ciel au-dessus
et du ciel au-dessous de moi –

et que je danse ardemment
dans des vagues de lumière,
tout en étant scintillé par des élans hors du commun,
afin que Dieu respire en toute liberté en moi,
et qu'Il ne trouve pas à redire:
"Je suis un esclave dans un cachot!"
(vol. *Poemele Luminii/ Les Poèmes de la Lumière,* E.P.L., Bucureşti,1968)

PLEIADĂ/ PLÉIADE

Motto:
«...À les voir, autant de coeurs/ Battent pour moi dans les espaces...»

Tout en haut, pendant la nuit,
Je compte la Pléiade d'étoiles,
Les voilà pour un instant –
Signes du ciel sur son épaule.

C'est le vent qui les suscite
Mais quelqu'un les met en croix.
C'est le vent qui les incite
Elles s'éteignent bientôt en moi.

Jeu de feux et jeu de coeurs –
Je suis las de les compter
De nouveau, à la rigueur.
De grands feux, des feux très tendres.

À les voir, autant de coeurs
Battent pour moi dans les espaces.
Brûlent pour moi et se pourchassent
De grands coeurs, des coeurs et cendres...
(vol. *Nebănuitele trepte/ Les degrés insoupçonnables,* 1943, in: vol. *Poezii/Poésies,* E.P.L. 1968)

SUS/ EN HAUT
Au sommet d'une montagne.
Tout en haut. Rien que nous deux.
C'est ainsi: lorsque je suis avec toi,
je me sens extrêmement près
du ciel,
Tellement près que,

Si je criais ton nom
dans le lointain,
j'entendrais son écho
se répercuter par la voûte du ciel.
Rien que nous deux.
Tout en haut.

(vol. *Poemele Luminii,* 1919, în: vol. *Poezii,* EPL, 1968)

Radu STANCA
(1920-1962)

ARGONAUT COSMIC/ ARGONAUTE COSMIQUE

Motto:
*« Ils vont semer dans les **espaces stellaires**/ Le grain des joies futures et des plaisirs »*

Pareil à Noe, L'Argonaute des cieux
Surcharge sa mince arche élancée
Avec des spécimens d'une race améliorée
Qui ne connaît ni morts, ni des âgés.

Forçant la parallaxe des rayons lunaires,
Vrais gardiens des abîmes de l'avenir,
Ils vont semer dans les espaces stellaires
Le grain des joies futures et des plaisirs.

Élevés du levain du bel Âge atomique,
Dans les chants de grandes sphères ionisées,
Ils vont ancrer par milliers leurs fusées magnifiques
Aux rivages solitaires des planètes éloignées.

Là-haut, frénétiques, ils débarquent leurs navires
Afin de conquérir le sauvage firmament...

Montrant du doigt la Terre, ils vont nous dire :
„– Voilà, on témoigne, sous la foi du serment,

Qu'on ne manquera pas à la promesse
De bien délimiter l'immensité entière
Afin qu'elle soit soumise avec adresse
Dans l'intérêt du bien, de la lumière !"

(vol. *Versuri/ Vers,* Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1980)

CA STEAUA POLARĂ/ COMME L'ÉTOILE POLAIRE

Motto: «...Tu te tiens immobile dans le cosmos et tes yeux humides/ Regardent l'univers...»

Toi, tu luis pareillement à l'Étoile polaire dans ma nuit noire
Et, pareillement à elle, de la hauteur de ses tours,
Tu regardes immobile comme je me tourne et me retourne
Dans les orbites du monde.

La Terre, les planètes et toutes les étoiles
Bougent – mais ce n'est que toi seule
Qui restes immobile et toujours la même
Loin de moi.

Moi, je me tiens trop en bas et toi, tu dépasses de beaucoup
Ces monades hermétiquement closes
À travers lesquelles je fourmille et, n'ayant l'oeil que sur toi,
Je me perds en silence.

Depuis cinq mille ans, je contrefais mes visages,
Ainsi que mon corps, et mes yeux, et ma marche, et ma voix,
Pourvu que tu luises un soir plus fort
À me voir auprès de toi.

Mais toi, tu es une flamme froide
Qui ne se laisse rechauffer ni par l'amour, ni par la haine...
Toi, tu te tiens immobile dans le cosmos
Et tes yeux humides regardent l'Univers.

Tout près de moi, quelque fois, je te retrouve justement
De l'autre côté du monde d'où tu viens te rejoindre
De nouveau à ma grande éclipse,
De nouveau à ma vie.

Mais ta lumière à toi ne fait qu'assombrir mon chemin
Et ton âme, si elle existe, elle me glace.
Voilà pourquoi, aux mains brûlées, je couvre
Mon visage et mes yeux.

C'est pourquoi j'ai l'esprit troublé chaque fois que j'arrive,
En pleine nuit, dans cette orbite-là d'où je te vois
Lumineuse et cependant si étrange
Sur mon ciel bleu.

Étoile fidèle ! Immobile et si pure !
Serait-ce possible que je voie un jour,
Dans l'abîme de ta lumière à toi, une lumière
Encore plus sublime: l'amour !

Peut-être jamais ! Peut-être bientôt ! Peut-être aujourd'hui !
Ou peut-être dans cette nuit-là où, dans le cosmos,
Je me cognerai dare-dare
À une autre planète !

Le dernier visage que je vais prendre
Sera ton visage, ton visage immobile
Dans lequel, à te voir, je me verrai enfin,
Moi-même, aussi.

Toi, tu luis pareillement à l'Étoile polaire dans ma nuit noire !
Et, pour moi, toi seule, tu existes pareillement
À un point que je tiens à l'oeil
Nuit et jour.

(vol. *DOTI,* Ed. Cartea Românească, 2011)

Alexandru ANDRIȚOIU
(1929-1996)

VITRALIU/ VITRAIL

Motto: « Și m-aș fi vrut, deodată, încremenit în spații/
ca în vitralii la o fereastră dinspre cer...»

Comme par un prisme, le couchant se dissipe en couleurs,
et la terre se prélasse vers les bords de la mer,
à l'heure sublime, d'un coup, s'insinue la lumière
pour séduire mon front et mes yeux scrutateurs.

Je sentais, aux épaules, la croissance de mes ailes
vouées à m'ériger au-delà des erreurs –

par où coulent des atomes et des spores en couleurs
et les sphères musicales me font signe d'appel.

Tel un Icare, je m'élevais en haut, vers le coucher,
les bras en l'air, en vue de m'élancer
vers des couleurs qui chantent et des silences discrets.

J'aurais voulu rester dans les espaces, pétrifié,
comme les vitraux d'une porte-fenêtre aérée-
portrait fait de débris peints en secret...

(vol. *Aura Sonetului/ L'Aura du Sonnet,* Ed. Primus, Oradea, 2019)

SĂ BEAU DIN CĂI LACTEE/ QUE JE M'ABREUVE DES VOIES LACTÉES

Que je m'abreuve du lait exquis des Voies Lactées,
Que je reçoive la communion du vin rare, vespéral,
Et que je porte sur l'annulaire mon petit anneau astral,
Pour que mon front, de feuilles de palme, soit couronné...

Que mon collègue ne soit qu'un chien très fourbe,
Et, dans ma paix, que j'aie un seul peuplier voisin,
Que je me lève toujours sous un Soleil serein,
Dans mes chemins, avec les pluies, que je m'embourbe...

Et que je coule du ciel en gouttes de pluie, de neige, de cire,
Sur des lignes droites ou sur des courbes douces,
Frappé par l'Aquilon, bercé par le Zéphyr.

En fin de compte, nostalgiquement, que je regagne le ciel,
Tout en montant, à l'aide d'un espalier d'azurs,
Avec toute la buée des terres et de la mer.

(vol. *Aura Sonetului/ L'Aura du Sonnet,* Ed. Primus, Oradea, 2019)

DEMNITARUL STELELOR/ LE DIGNITAIRE DES ASTRES

Motto: « Je suis le Dignitaire des astres et je paie/
En astres rares ma Sainte Eucharistie...»

En vue du temps divin j'étais insatisfait...
Maintenant je suis le riche bien accompli –
Je suis le Dignitaire des astres et je paie
En astres rares ma Sainte Eucharistie...

Sous les tropiques, chez moi, sous le soleil,
Poussent orangers et plantes orientales,

Je vous fais don de toutes ces merveilles,
Naturellement: rien que pour un cheval !

Un cheval devient Pégase à condition
Qu'il soit nourri de gros brasiers brûlants,
Si bien qu'ils luisent toujours et émerveillent.

Mais il devient l'Éclair lorsqu'il essaie
D'écrire au ciel "le Sigma" d'un sabot...
Je suis le Dignitaire des astres. Et je paie.

(vol. *Aura Sonetului/ L'Aura du Sonnet,* Ed. Primus, Oradea, 2019)

Versions françaises par **Constanța NIȚĂ**

Mihai EMINESCU

Of books and Men

Shakespeare! Time and again I think of you in grief
Thou art a kind friend to my soul
Your chants, an overflowing creek
Well up in thought. I sing them evermore.
However cruel, you remain so soft
Storms rage today, yet smoothly runs your voice
Akin to God, a thousand sides you show
You taught your age what had remained unknown.

If I had lived while you still breathed, would I
Have loved you as – much as I do?
For all I feel, the lowly and the high
Suffice to feel. I pay homage to you,
You are the one who gave light to my eyes.

You've taught me how to read the world
And as I err with you, I love to err
To be alike, the greatest sign of worth.

It is with you… Inside I have three streams
From which I draw my furthest depths of mind
And with your smile, tender, light and clear
Dreams of the world, like flowers, I do bind.
I have another teacher… He stands near
An answer to worlds ending helps me find
Completely to myself I keep another

Another master, keeping me alive.
About this master, what else could be said?
He is a modest man, and yet so great-
If he be silent, sleeping, if he speak
But folly – Still a sage he'll seem.
Divulge his name… Such folly can't be done
Neither does he desire anyone
Other than me to hold him while he sleeps
How could you dream to know what he can teach?

The Two of Us, We Learn from the Same Master
The two of us, we learn from the same master
Apprentices to the same school of thought
Our union of minds is visible hereafter
What you have learnt today, to me was also taught
Our laughs, our cries, from the same root they stem
Non idem est si duo dicunt idem.

You say our mother nation's in decay
That we've become the laughing stock of others
Would anybody ask of me to weigh
In on an issue, I'd give such an answer.
As for these eyes, bashfully close them
Non idem est si duo dicunt idem.

For in the depths of your own mind
Hatred is born out of my passion
You'd like each one his way to find
Yet for the weak I show compassion
Thinking alike, we'll disagree then.
Non idem est si duo dicunt idem.

And though I laugh, wickedness pains me
Throughout a quiet life it clings
You forget all when splendid sunbeams
Are cast on you by worldly kings
By one's own hand you'd like to die then
Non idem est si duo dicunt idem.

It's hard to say which disagreement
Divided us, each taking a clear path
Then one could see undoubtedly…

As we would place our souls in open palms.
Uncovering their substance, open them
Non idem est2 si duo dicunt idem.

Versiunea engleză: **Andrei HURGHEȘ**

Marcel MIRON

Die Bibel
Lebendiger Stein!
In jedem Zeichen
eine Seele
in jedem Wort
Auferstehung!
in dem ganzen Buch
das Meer des Lebens.

Einzig sie
kennt alle Wassertropfen
des Ozeans!

Ikone
Vor ihr
verschwindet die Zeit.
Sie ist das Fenster
zurr Nichtzeit.

Mit ihr
lädt die Ewigkeit dich ein
befrage sie als Wettervorhersage
für den Spaziergang
in der Abendkühle
ohne Abend.

Psalm
Der Psalm
ein Aufzug

Wenn du eintrittst
reißt er dich in die Höhe.
Beim Herabsinken

entdecken deine Augen
die Wege des Lebens.

Der Dichter
Seerose auf dem Teich treibend
rettet sich vor dem Ertrinken
durch das Geheimnis der Blüten.

Und Bienen
saugen Unsterblichkeit
aus einer sterblichen
Blume.

Kerze
Ich brenne
und verlösche nicht
damit du den Pfad siehst

Und wenn mein Wachs zu Ende kommt
du
Blinder
wirst gute Augen haben
und anderen
den Weg leuchten.

Gegenwärtige Zeichen
Das Handtuch ist weiß
weich ist das Gesicht welches es trocknet
und bring Frieden in die Welt

das Handtuch ist rot
schwache Hoffnung auf Frieden
bedeckt die blutende Wunde

das Handtuch ist schwarz
Tränen auf dem Gesicht
rinnen herab
in anderen Bereiche.

Aus dem Rumänischen: **Mircea M. POP und Joachim SCHWIETZKE**

AUTORI DIN MOLDOVA DE PESTE PRUT

Liliana ARMAȘU

Cradlepoem for lonely people

I am near you, my love.
Be happy.
I have not known you. You have not known me.
Our children will never be born.
We have nothing to lose.

Tenderness, passion, flowers and relish
have always been with us.
We are the eternal couple. Do not be afraid of death.
Sleep quietly.

We have loved each other so much
that earth have we eaten foolishly,
and scratched our faces and broken our knees,
holding back—traps—the desires**.**

We are winners now. We are forever united
by a rough vow—
no one will ever know
what only we have found out.

Tenderness, passion, flowers and relish
have always been with us.
We are an eternal couple. Do not be afraid of death.
Sleep quietly.

Night is more than darkness

Do not ask me why
I cry out foolishly—
without any chance
of being heard.

You'll never know
because you do not follow me
to the end.]
No one has ever had the guts

to follow me in my thoughts
for fear that he may come across my depths.

I can tell you
that for an estranged person
night is more than darkness.
Silence is more than
words' withdrawal into themselves.
A man is more than a man.
All life is more than one can see.
Truth hurts more than one can say.

And the cry
heralds that its inside is too full

Life of luxury
"How is your private life?" my colleague often asks me.
"In no way", I answer him each time.

I, too, live the others' lives of luxury.
Imaginarily—
I wear festive shoes and clothes,
I eat at the same table with them,
I wander through the most hidden corners
of the world.
I share—among others—innumerable
loves.
I bring up their children of luxury.

Revolt, restlessness,
poetry
are all I have...
And it seems that it is not enough for me?

Irina NECHIT

The Prut River
He hangs his clothes from the branches
the discoloured shirt swells like a cloth
the Prut River winds behinds the willows, coming close to his legs,
Father does not plunge into the river

he has all the time in the world
he ripens in the sun
then he lies on the water as if in his bed sheets
he stretches out his arms floating downstream
with his chest full of air,
he closes his eyes,
if only I knew what he is thinking of,
maybe of the cubic meters of cold water below,
maybe of the country on the other side of the river,
maybe of the combine-harvester gathering grape,
he invented during the long winter evenings
but those in the capital have not patented it,
at the next turn
he begins to move his fingers
he fights against his sleep
he is afraid he might fall asleep like a driver tired of too much driving but
the Prut River is not a highway
nor even a winding road
it makes you gently float on if you lie,
with clean oxygen in your lungs,
Father breathes in, again
floating so quietly, he looks like a cross
he thinks of the planks he has in the attic,
but it does not even cross through his mind that
we will take him far away and buy him a coffin from the shop
and the Prut River will not pass by his grave,
and at the next turn the fishermen will see him,
a dead man! they shout, jumping into the water,
but he raises one of his arms
he is alive!

Snow
She kept running as fast as she could,
my short mother
whipped by snowflakes,
the snowfall caught her
by the church,
my hubbled mother dressed in thin clothes
barefoot little girl
leaving in the snow
the marks of her little feet,

my lonely mother
on the white lane
ran on home,
the snowflakes swarmed around her,
the angels hit her with their wings,
my scared mother
bent her forehead
tightened her coat over her breasts
a chain of foorprints stretched out
from the church
to her small soles

Emilian GALAICU-PĂUN

---

neither "illness record" nor radiography can express it any more
maybe the japanese
engraving – of the living tissue: a blood little bough starts at the slightlest
breeze, the leukocyte petals
falling
"... in aeternam"

gesture in white: **left unmade**–half-unborn half-dead – the gesture
overturns
the inkpot. the spilt ink spreads on the page it does not find
its place it brings its knees to its mouth gathers up and finally
rises up to its legs like a ebony statue
bought in madagascar and from which model Naomi
comes down. ah! Her steps scissor time I have not even noticed when
she withdrew behind the scenes leaving the whiteness as if untouched.
the cadaverous paleness- of the sheet left unwritten –and take the bed in
your hands and

–"lazarus, come outside!" –he wakes up from among the dead
leaving the place empty.
what remains loses its temper and by chance opens the umbrella
of a question mark. the regret
for-*it has not been on the cards* lasts exactly up to the full stop.

poetry is like death on nuptial bed and birth on death bed

and I have embraced a poetics-as the leper was one day
by francis of ’assisi:
from my texts there fall – pieces of living flesh rotting big as the almond – epithets: where
beauty struck me – there remained a bruise it gathered and began to fester until it burst.
through the fissure as if through the crossbeams of the fence
unintentionally I saw how the the mutts sensed me, barked at me and chattering they dashed against the piece of flesh freshly plunged in sadness: I have read all the books. I have made my poetry marry the first newcomer. no sooner had a month passed than I went to ask it what it was like to be married among strangers. you, too, know the rest of it:

“she for fear and shame/answered fine, dad”. but
I did not have the guts? the respite? to keep saying
my dear girl, if all’s fine/ why are you then only skin and bone?”, for more urgent things make me hurry up: in the morning and in the evening I am mobbed by people I get rid of my sinful body three times in the very nuptial bed of her body of supreme joy. The place where once epithets had fallen from me the black earth grew richer some dogs ate their fill some orchids are about to bloom on either side of my poetics, a narrow path I tread to take my body to death, holding it by the hand– so that it may not wander, not be afraid –as if an under age brother, taken for the first time to his first woman. when on my way a herd of swine appears, imploring me: ”send us to your brother to go into him” *“go!”*

Translated by **Olimpia IACOB & Jim KACIAN**

BIBLIOTECA *HAIKU*

Marius CHELARU

Editor: **Ban'ya Natsuishi**, WHA, *Antologia* World Haiku Association, coperta: Kuniharu Shimizu, Japonia, Fujimi, Saitama, Japonia, nr. 19, 2023

Ca în fiecare an, de o vreme încoace, World Haiku Assocaition publică o cuprinzătoare antologie, sub bagheta lui Ban'ya Natsuishi. Anul acesta cuprinde 496 de haiku-uri, semnate de 166 de autori, care scriu în 31 de limbi, şi vin din 42 de ţări. Cititorii acestei rubrici pot constata cum a crescut numărul poeţilor antologaţi acest număr an de an. Anul acesta este deschisă de un scurt istoric al WHA (*A Short History of World Haiku*, semnată de Ban'ya Natsuishi. Apoi, ca de obicei, o cuprinzătoare secţiune de haiku, în care sunt următorii autori din România: Mirela Brăilean, Marius Chelaru, Magdalena Dale, Ana Drobot, Mona Iordan, Letiţia Lucia Iubu, Vasile Moldovan, Valentin Nicoliţov, Radu Şerban.

Urmează un capitol intitulat *Health and Peace*, tot de haiku, în care, din ţara noastră, semnează: Vasile Molodvan şi Radu Şerban. Radu Şerban semnează şi eseul *Kobayashi Issa: Peace with oneself*, în secţiunea de eseu.

Mai sunt şi pagini cu rapoarte despre conferinţele WHA şi World Haiga Gallery, cu haiga şi de Mirela Brăilean şi Radu Şerban.

O antologie de interes pentru autorii de gen şi prin prisma poemelor selectate, a temelor abordate în secţiunile de teorie, şi desigur, dar mai ales prin maniera în care sunt scrise aceste poeme. Este un efort intens, care pune în faţa cititorilor/ autorilor de gen şi o secvenţă a tabloului „lumii haiku" de azi. De remarcat şi prezenţa consistentă a haijinilor români, ale căror semnături se regăsesc în mai multe secţiuni ale antologiei.

*

* *

„Haiku" nr.69/2023

Revista Societăţii Române de Haiku, diriguită de Valentin Nicoliţov, cuprinde, ca de obicei, multe creaţii ale autorilor membri ai societăţii, prezentări de carte, priviri dincolo de hotarele ţării ş.a.

Astfel, revista se deschide, ca şi rubrica noastră, cu o prezentare a antologiei WHA 2023. Apoi Radu Şerban semnează o prezentare a cărţii lui Vasile Moldovan, *Curcubeu peste Ceahlău şi Fuji*, despre care cititorii rubricii noastre au citit deja; urmează un grupaj de poeme haiku semnate de membrii societăţii, poeţi croaţi în limba română, apoi Florentin Popescu prezintă o carte a lui Dan Florică. Urmează poeme într-un vers, haibun, senryu, tanka, secvenţe haiku. Nu lipsesc rezultatele concursului revistei,

prezentarea revistei franceze „Gong", „revue francophone de haiku", nr. 79/ 2023, anunţuri, cărţi primite la redacţie.

Aşadar, un sumar bogat, care dă seama şi despre activitatea membrilor societăţii Române de Haiku, dar nu numai.

„Ginyu", Japonia, nr. 98, 25.04.2023

Un nou număr din acest an al „Pelerinului"/ „Ginyu", primit de la Saitama, unde este redactat şi publicat cu ritmicitate de ani de zile sub îndrumarea lui Ban'ya Natsuishi şi a lui Sayumi Kamakura, are, ca întotdeauna, un sumar cuprinzător. Numărul pe aprilie se deschide cu o selecţie a lui Ban'ya Natsuishi, câte un haiku de la colaboratori ai revistei, din diverse ţări. Apoi sunt secţiunile de critică şi eseu, Exhibition report– toate în limba japoneză, cu texte semnate de Ban'ya Natsuishi, Hare Sugahara, Saki Inui, Tadao Shimomiya, Sayumi Kamakura, Ariyo Asada. Sunt pagini pentru haiku, unde semnează Ban'ya Natsuishi, Sayumi Kamakura, Partha Sarkar ş.a., un grup compact de autori japonezi, nume cunoscute din paginile revistei (între care Toshio Kimura, Hideki Ishikura, Toyomi Iwawaki-Riebel, Kimiko Nakanaga, Hinako Fukuoka, Saki Inui, ş.a.

Revista se închide, conform obiceiului, cu anunţuri diverse şi cu Ginyu Haiku Gallery, ca de obicei, în care, şi de data aceasta, sunt şi poeme semnate, din nou, de aceeaşi Bill Cooper, Christopher Calvin şi Lavana Kray, din România.

Radu Şerban, *Despre haiku*, *Un eseu, 72 haikuuri şi un haibun*, prefaţă: Iliyana Stoyanova, coperta: Leo Orman, Coresi Publishing House SRL, Bucureşti, 2022, 134 p.; *On haiku. One essay, 72 haiku and one haibun*, coperta: Leo Orman, Coresi Publishing House SRL, Bucureşti, 2022, 100 p.

Radu Şerban este, de acum, un nume bine-cunoscut autorilor români dar şi străini de gen. Faptul că a avut posibilitatea, în calitate de diplomat, să fie ambasadorul României la Tokyo un mandat întreg, să aibă, aşadar o înţelegere îndeaproape asupra a ce înseamnă Japonia, literatura, cultura, felul de a fi al japonezilor şi, în speţă, cum văd ei micul poem care a făcut „carieră" în lume, haiku. Asta fără a uita niciodată de unde vine, faptul că este român. Din această experienţă dar şi din pasiunea sa atât pentru România, cât şi pentru haiku, pentru legăturile dintre ţara noastră şi Arhipelag au rezultat mai multe cărţi de interes. Parte dintre ele le-am prezentat cititorilor revistelor din Iaşi şi Moldova, fie ele „Convorbiri literare", „Poezia" (unele şi la „Biblioteca haiku", unde am urmărit, pe cât posibil, şi activitatea sa publicistică, din revistele care ne-au parvenit) sau altele. Am vedere şi cărţi ample, de diferite tipuri, dar, cred, lecturi bine venite şi pentru autorii de lirică de sorginte niponă de la noi: *Staţia Tokyo*

sau *Români de roman în Japonia*, dar şi altele, despre haiku.

Cartea de faţă este una compozită, în care, pe de o parte, autorul oferă o viziune a sa despre haiku (fie că este vorba despre interpretări critice pe baza a diverse texte, consideraţii personale ori despre sensibila sa apropiere de Kobayashi Issa, fie că sunt poemele din care se vede concret cum înţelege autorul acest tip de poem. Astfel, cartea are două părţi: I. *Despre haiku* (A. Noţiuni elementare, B. Şi totuşi... Kobayashi Issa, C. Haiku, balsam sufletesc, D. Floare de cireş pe torul poeziei, E. Terapia prin haiku, F. Calea Lactee a haikuului), II. *Între cer şi pământ, liniştea sufletească* (72 de haikuuri şi un haibun). Partea de haiku cuprinde patru secţiuni: 1. Liniştea sufletească, 2. Cer, 3. Pământ, 4. Între cer şi pământ. Haibunul are titlul *Rândunica*.

Dat fiind specificul rubricii, mă voi opri succint la *Haiku, balsam sufletesc* şi, în speţă, *Terapia prin haiku*, în care sunt o serie de aspecte de remarcat, în care autorul detaliază cum prin haiku, te poţi detaşa de stresul mundan, de grijile cotidiene, fiind un adevărat „balsam pentru suflet". Sau, când şti departe, cum a fost cazul său, în Japonia, scria cu gândul la „acasă", la România, vorbind, cu gândul la meleagurile natale, despre „haiku bănăţean". Astfel, în viziunea sa, „un haiku pe zi asigură igiena cotidiană a minţii, combate stresul, lăsând intelectul să comunice în tihnă cu sufletul."

Despre felul în care scrie haiku Radu Şerban, fiind aproape de spiritul clasic al acestuia, nu doar formal, de ceea ce poate aduce în el spiritul românesc, dar, în acelaşi timp, cunoscând şi trendurile moderne, am mai amintit, astfel că vom închei, şi cu titlu de exemplificare, cu două poeme ale sale: „Cerul şi lacul/ în oglinzi paralele,/ un dor nesfârşit"; „Polen de clopot –/ dangătul rugăciunii/ cules de suflet.".

Ioan Găbudean, *Roua din clepsidră*, antologie de poezie, 1992 – 2022, Editura Ardealul, Târgu-Mureş, 2023,

Despre Ioan Găbudean şi activitatea sa în domeniul liricii de sorginte niponă am mai scris în „Biblioteca haiku", dar cu ceva ani în urmă. După ceva timp ne-a trimis această antologie din poezia publicată de el în 30 de ani. Sunt adunate poeme de tipuri diferite, cum le descrie autorul: „poezie clasică şi modernă", rondeluri, epigrame, catrene şi poeme într-un vers, apoi lirică de sorginte niponă: haiku, rengay, senryu, haibun şi tanka. Toate acestea sunt aranjate în volum (după un scurt cuvânt de deschidere al autorului, mai curând o înşiruire a cărţilor sale *30 de ani de poezie*) în secţiunile: La ce bun toate astea? – poezie clasică şi modernă, În căutarea lui Basho – haiku, tanka, rengay, haibun, rondeluri, senryu, poeme într-un vers, epigrame şi catrene.

În toate poemele sale autorul, care scrie într-un poem „poezia nu mă lasă să îmbătrânesc", deşi „l-a făcut" „lup singuratic", nu recurge la un vocabular sofisticat, căutând atent expresivitatea fără a încărca versul, în cazul poeziei „europene" cu metafore, iar în haiku fiind ades remarcat pentru maniera în care scrie. În ce priveşte felul în care scrie haiku, remarcăm şi „balansul" între claisc şi modern în privinţa unor „reguli", dar păstrarea mai aproape de linia „clasică" din punct de vedere tematic.

Dincolo de faptul că este oarecum surprinzătoare includerea în secţiunea *În căutarea lui Basho* specii ca rondelul, catrenul, epigrama (deşi, dacă ne ducem la istoria micului haiku vedem că a fost numit şi epigramă), şi, desigur, poemul într-un vers, este un volum cuprinzător, vorbim de o selecţie din 30 de ani de scris, de poezie ai lui Ioan Găbudean.

Aşadar, semnalăm, succint, în tonul rubricii, această antologie de autor a lui Ioan Găbudean, un nume cunoscut al poeziei de acest tip la noi în ţară, şi, pentru că suntem la „Biblioteca haiku", încheiem cu două poeme de acest tip: „Noapte de vară –/ pescarul şi umbra lui/ la pescuit de stele!"; „Singurătate –/ frunzele joacă şotron/ cu soarele".

Vasile Cojocaru, *Anotimpul luminii*, ediţie bilingvă, poeme, cuvînt înainte: Maria Tirenescu, prefaţă: Laura Văceanu, traducere poeme: Vasile Moldovan, traducere texte: Adina Axinte, coperta: Vlad Paul Airinei, Editura Pim, Iaşi, 2023, 168 p.

De cîţiva ani membru al Societăţii de Haiku din Constanţa, condusă de Laura Văceanu, care îi şi semnează prefaţa acestei selecţii, Vasile Cojocaru vine în faţa cititorilor cu acest volum de poeme de inspiraţie niponă sub semnul luminii. De altfel, Vasile Cojocaru a lucrat peste 40 de ani în domeniul energetic, aşadar nu pare întâmplătoare această alegere, deşi, evident, sunt şi „trimiteri" care ţin de bagajul său livresc.

Succint, cartea, a doua a lui Vasile Cojocaru, cuprinde secţiunile: Poeme haiku, Poeme tanka, Poeme senryu, Poeme într-un vers, Poem haibun şi, în final, o scurtă „Notă autor".

La început, Maria Tirenescu oferă câteva explicaţii succinte despre tipologia acestor forme poetice de sorginte niponă (deşi, pe coperta interioară a cărţii autorul, a notat: „poeme nipone").

Secţiunea de haiku este determinantă din mai multe puncte de vedere, începând cu cel al cuprinderii, pentru acest volum. Deşi nu regăsim aici „la vedere" „clasica" grupare sezonală a poemelor (ci astfel: *Lumina Învierii* – primăvara, *Lumina împlinită* şi *Lumina neatinsă* – vara, *Lumina călătoare* – toamna, *Lumina albă* şi *Lumina magică* – iarna, cu Anul Nou, şi, în final, *Lumina din suflet*), viziunea lui Vasile Cojocaru (care a publicat şi

în diverse reviste din afara ţării, în unele fiind preponderent adepte ale unor trenduri „moderne”) asupra acestui tip de poem este mai degrabă spre clasic, din mai multe puncte de vedere (mai ales – deşi nu în toate cazurile – al numărului de silabe: 5-7-5, cezurii, şi a altor elemente care ţin de „tehnica” şi structura interioară – cititorii acestei rubrici cunosc deja toate acestea, discutate şi aici, şi în interviuri cu personaje cunoscute ale „lumii haiku”); nu mereu este cazul cu kigo. Parte dintre poeme nu au acest element compoziţional („Farul nicăieri –/ Pescarul se roagă/ îngenunchind în barcă”; „În pandemie –/ firul firav al vieţii/ tot mai subţire” ş.a.).

Vasile Cojocaru, în ale cărui poeme regăsim o tematică variată, este adept al inserării în poemele sale a unor termeni definitorii pentru fiinţa noastră (ca popor, dar şi credinţă): de la sărbătorile creştine la cele populare, ca Paparudele; ori care ţin de vocabularul şi lumea „tradiţională”, a copilăriei unora dintre noi: mâţişori, moara, cătunul, dar şi, din păcate, satul părăsit, casele-n ruină ş.a., şi ele atât de prezente azi.

Sunt mai multe poeme care ar merita citate aici; dintre acestea alegem două: Florile de câmp –/ în războiul de ţesut/ covor oltenesc”; „Cătun părăsit –/ sub stratul de zăpadă/ amintirile”.

Un autor care deşi, din ce înţeleg avându-l ca mentor pe Vasile Moldovan, s-a apropiat mai târziu de lirica de sorginte niponă, a făcut-o însă cu paşi apăsaţi, drept pentru care îl aşteptăm cu interes cu viitoarele sale volume.

*

Vugin Pjev/ Oriole's Bird Song, editor principal: **Djurdja Vukelici Rozici** (care semnează şi versiunile în engleză, acolo unde nu sunt menţionaţi alţi traducători), cuvânt înainte: Stjepan Vukelici Rozici, editor pentru croată şi dialectul kajkavian: Ivana Cerinski, English sub-editing: Elisabeth Harrison-Paj, Antologia Asociaţiei de haiku „Tri rijeke”, Ivanici Grad, Croaţia, 2022, 290 p.

Am scris în această rubrică de mai multe ori, în timp, şi despre această asociaţie „Trei râuri”, din oraşul Ivanici Grad, din Croaţia, despre dialectul kajkavian vorbit în această regiune, şi despre autori croaţi şi/ sau membri ai acestei asociaţii, dar şi despre felul în care, în această ţară, sunt sprijinite (şi) activităţile autorilor de lirică de sorginte niponă. Am remarcat de fiecare dată şi cât de activă este asociaţia, nu în ultimul rând colaborarea unor autori români cu revistele de acolo, calitatea cărţilor apărute sub egida acesteia, dar şi faptul că autorii croaţi de gen au adunat, în timp, un număr de remarcat de premii şi distincţii în ţară şi peste hotare pentru creaţiile lor. De altfel, în antologie sunt reproduse multe dintre acestea.

De această dată antologia reunește creații al membrilor asociației dintre anii 2002- 2022. Sunt diverse tipuri de creații de lirică de sorginte niponă în antologie, haiku, haiga, junicho, haibun, tanka, monoku, senryu ș.a.. Pe de altă parte, sunt poeme semnate de autori din diverse generații, de la vârste apreciabile la foarte tinere – un capitol cuprinde creații ale unor copii de la două școli din regiune – „Djuro Dezelici" și „Stjepan Basaricek".

O parte semnificativă dintre numele autorilor adulți întâlnite în această antologie se regăsesc în paginile revistei „Poezia", în timp, mai ales în această rubrică, fie privitor la volume ale lor, fie cu poeme traduse în limba română. Fiecare autor are și o cuprinzătoare prezentare bio-bibliografică.

Este, pe scurt, încă o carte frumoasă, antologie frumos realizată (editorul principal fiind Djurdja Vukelici Rozici, despre care am scris și aici, și în „Convorbiri literare) și tipografic, cuprinzătoare, reprezentativă pentru creația de gen din Croația, a asociației „Trei râuri", din orașul Ivanici Grad.

Nu putem cita numele celor peste 70 de autori antologați, însă oferim câteva poeme ale unora dintre aceștia pe care, până acum, nu i-am mai tradus în română (excepțiile fiind Djurdja și Stjepan Vukelici Rozici): Djurdja Vukelici Rozici: „un fluture alb/ gândurile mele/ purtate în spațiu"; Nevenka Kauzlarici: „vântul de sud/ soarele și norul/ jucând ascunsa"; Kristina Kroupa: „noaptea de primăvară/ cântecul privighetorii/ stocat în telefonul mobil"; Ljudmila Milena Mršici: „sfârșitul iernii/ oglindirea cerului pe câmp/ tot mai mică"; Stjepan Rozici: „fulgii de nea/ și petalele de cireș/ unite pe gazon".

*

* *

Încheiem cu un ultim grupaj de poeme din antologia WHA nr. 18, autori care nu au mai apărut în rubrica noastră:

Shonosuke (n. 2014, Japonia): „chiar și după vacanța de vară/ cicadele continuă să cânte?"; Shusen (n. 1946, Japonia): „degetele mamei mele/ apa se încălzește"; Fumiko Sotome (n. 1933, Japonia): „Bule de săpun/ fără de număr/ dispărând"; Debbie Strange (n. 1955, Canada): „cules de fructe de pădure/ până și umbrele noastre/ devin albastre"; Hare Sugahara (n. 1959, Japonia): „Budha purtând o haină înaripată/ plonjează în/ oceanul albastru-negru"; Dimitrij Škrk (n. 1951, Slovenia): „măr în floare/ conectându-mă cu tata/ și bunicul"; Minko Tanev (n. 1953, Bulgaria): „clopoțel de bicicletă/ silueta tatei/ străbate orizontul", Ousen Uchida (n.

1937, Japonia): „primăvară timpurie/ o spatulă de bambus/ sapă timpurile străvechi”; Carlos Viegas (n. 1951, Brazilia): „Ce bucurie!/ decorațiunile de Crăciun/ strălucesc în ochii tăi”; Ivanka Yankova (n. 1936, Bulgaria): „biserica rămâne/ înconjurată de tăcere/ vorbind cu Domnul”.

POEZIE STRĂINĂ ÎN TRADUCERE ROMÂNEASCĂ

POEZIE CHINEZĂ CLASICĂ

POETUL LI BAI – ÎN PATRU CADRE

În România, numele lui Eminescu este un nume familiar. Dacă întrebi cine este Eminescu, orice român va răspunde cu mândrie: Eminescu este marele nostru poet național! Poeziile sale sunt nemuritoare și atât de faimoase, dintre care multe au fost transpuse de mult timp în cântece, în „doine" populare, încă răspândite și cântate și astăzi. În China, nici o creație poetică nu a intrat în memoria fiecărui chinez ca Li Bai și poeziile sale. Iată poezia „Gând în noaptea calmă":

床前明月光， Razele lunii lucesc peste pat
疑是地上霜。 Sau bruma a cuprins pământul plat.
举头望明月， Mă uit în sus, văd luna strălucind
低头思故乡。 Plec capul, mă gândesc la al meu sat.

Sau:

O lună întreagă în Chang'an,
Sunetul miilor de gospodării care bat haine;

Apa Fluviului Galben coboară din cer,
Se repede spre mare şi
Nu se mai întoarce;

Pe ambele maluri, maimuţele nu se opresc din plâns,
Iar barca uşoară a trecut zece mii de munţi.

Atâta timp cât chinezii vor vorbi limba chineză, ei îi vor citi poeziile, chiar dacă cei care citesc poeziile s-ar putea să nu înţeleagă sensul profund îngropat în ele. Cu toate astea, poeziile sale pătrund în urechile şi în inima fiecărui chinez, transmise în întregime prin voce, carne şi sânge, ca un cod spiritual al naţiunii noastre.

Dacă Eminescu este cartea de vizită culturală a României, atunci poeziile lui Li Bai sunt paşaportul spiritual al poporului chinez, certificatul de identitate cu care s-a născut poporul chinez.

Li Bai este în genele noastre şi în celulele noastre sanguine. Poeziile lui Li Bai sunt luna strălucindă, sunt locul natal al fiecăruia.

China poate fi numită China fără Li Bai?

I.
NUMAI O EPOCĂ MĂREAȚĂ ÎL POATE AVEA PE MARELE LI BAI

Dinastia Tang a fost cea mai viguroasă dinastie a naţiunii chineze, 618 – 907. După unificarea ţării şi insituirea Dinastiei Qin, 221 – anul unificării – 207 îHr, apoi din nou prin Dinastiei Han, 206 îHr – 220 dHr, conceptul de imperiu a prins contur, iar identitatea naţiunii a înflorit şi ea. După Dinastia Han de Est, imperiul a fost divizat, iar prin cele Trei Regate, Jin şi Dinastiile de Sud şi de Nord, deşi sistemul politic s-a destramat, cultura a continuat să evolueze. Istoria pare să gătească o oală de terci şi aşteaptă doar momentul când se ajunge la punctul de fierbere.

Literatura chineză provine din culegerea de poezii populare „Cartea Cântecelor", strânse şi editate de Confucius, şi a făcut un salt în tehnicile retorice şi romantism în „Elegiile Chu", antologie de poezie chineză străveche, completată cu poezii scrise de primii poeţi Qu Yuan, 340 – 278 îHr şi Song Yu, 298 – 263 îHr. Poezia Han continuă temperamentul popular simplu, dar în acest moment, din cauza uriaşului Imperiu Han,

adaugă puțină tristețe și îndrăzneală. După marea d iviziune care a urmat Dinastiei Han, triburile barbare din nord au încercat tot posibilul să absoarbă culturile eterogene din Câmpia Centrală a Chinei și din India, în timp ce țările mici din sud au format un stil paralel superb de „idei profunde și retorică magnifică" (Poate că aceastaeste cea mai veche estetică formalistă din literatura chineză.).

Literatura, ca și istoria, gătește și oala aceea de terci, așteptând momentul prielnic. Acest moment a venit în sfârșit odată cu întemeierea Dinastiei Tang în secolul al VII-lea, 618 – 907.

În capitolul 12 din „Romanța celor trei regate" e scris: „Aceasta este așa-numita „tendința generală a lumii: unde există mult timp unitate, urmează fragmentarea, diviziunea, iar cei care au fost împărțiți pentru o lungă perioadă de timp se vor reuni".

În lanțul civilizației chineze, există multe perioade de diviziune și tulburare între marile dinastii unificate, cum ar fi dinastiile Wei, Jin, de Sud și de Nord înainte de dinastiile Sui și Tang și Cele cinci dinastii și zece regate care au precedat Dinastia Song. Dar aceste mici dinastii au finalizat o tranziție cheie, la fel cum există o conexiune de culoare tranzițională între două blocuri de culoare diferite, iar schimbarea de ton are logică. După nepretențioasa, dar demna Dinastie Han, cauza pentru care s-a format estetica Dinastie Tang, splendoarea și deschiderea spre lume, este tocmai pentru că a încorporat vivacitatea și puterea civilizației din pășunile nordice în cei 300 de ani de frământări.

„Tulburarea Chinei de către cinci barbari" a fost un dezastru pentru marea națiune han, aproape exterminând rasa. (Este vorba de triburi antice non-han – xiongnu, huni, jie, tuoba xianbei – care au emigrat în nordul Chinei în timpul Dinastiei Han de Est, apoi au răsturnat dinastia Jin de Vest și și-au stabilit propriile regate în secolele IV-V. Dar, din perspectiva istoriei artei, „Tulburarea Chinei de către cinci barbari" a format un episod nemaivăzut în istoria civilizației. În cultura rafinată, frumoasă și delicată a fluviilor Galben și Albastru, a suflat un vânt năprasnic al „cerului albastru, al sălbăticiei vaste, iar în iarba culcată de vânt s-au putut vedea turmele de vaci și de oi."

Au existat nenumărate cântece, cântece populare și poeziile lui Li Bai. Jiang Xun a spus: „Această „Tulburarea Chinei de către cinci barbari" care a durat mai bine de 300 de ani a adus în mod neașteptat artei chineze un șoc și un entuziasm propice".

În timpul dinastiei Tang, mizeria și durerea trecutului s-au transformat în mod miraculos din valori negative în valori pozitive, devenind un mare creuzet pentru forjarea caracterului cultural. Ca pretutindeni, în procesul de creștere, se experimentează multă durere, iar

în cele din urmă viața se maturizează și se extinde. Fără intervenția civilizației pajiștilor nordice, civilizația chineză nu ar fi finalizat o fuziune atât de importantă, civilizația Tang nu ar fi izbucnit într-o flacără atât de strălucitoare, iar civilizația chineză nu s-ar fi dezvoltat așa cum a făcut mai târziu.

Poezia Tang este fierberea întregului popor din Dinastia Tang. Cel mai mare șoc pentru noi este simțul transcendenței timpului și spațiului. Un astfel de sentiment de transcendență a timpului și spațiului nu a apărut niciodată în arta anterioară, cum ar fi monologul psihologic al lui Cao Cao în fața mării, cum ar fi sentimentul transparent al lui Wang Xizhi de a bea în Lanting – o zonă turistică celebră din antichitate, și de a integra cerul și pământul, dar în timpul dinastiilor Wei și Jin, ei aveau doar câte o existență individuală, spre deosebire de Dinastia Tang, unde valul a fost turbulent și toți poeții dinastiei au fost brusc stimulați. Deși în dinastiile Wei și Jin au apărut mulți eroi, celebrități și mari talente, în general vorbind, inimile lor erau întunecate și întortocheate. Numai Dinastia Tang a trasat o eră grandioasă, fără precedent. Se părea că orice om avea curajul să stea singur și să înfrunte timpul și spațiul infinit. La începutul dinastiei Tang, împăratul Li Shimin admira poezia, dar la urma urmei era încă „literatură de curte". În acest moment, s-a auzit deodată Chen Zimao cu poezia „Cântec în Pavilionul Youzhou":

Nu văd înțelepții din vechime,
Nici împărații virtuoși care-or să vină.
Gândindu-mă doar la lumea fără margini,
Nu mă pot abține să nu izbucnesc în lacrimi.

Cuvintele sunt simple și puternice, dezvăluind o filozofie proaspătă: Între străvechime și viitor, în eternitatea timpului, ce fel de existență am „eu", cel prezent? Nu este aceasta dimensiunea timpului în „cosmologia" oamenilor Tang?

În aceeași generație cu Chen Ziang, a existat Zhang Ruoxu, 660 – 720, prin al cărui poem „O noapte cu lună printre flori pe Fluviul Primăverii" aproape a pus piatra de temelie a „viziunii despre univers" a oamenilor din acea epocă. Ofițer în armata imperilă, el a fost membru al grupului Cei patru poeți din Wu de pe Fluviul Albastru, împreună cu He Zhizhang, Zhang Xu și Bao Rong.

Generațiile vieții sunt nesfârșite,
Jiang Yue este doar similar an de an.
Cu cine tratează Jiang Yue?

Eu văd Fluviul Albastru care trimite val după val.
Norii albi se îndepărtează,
iar Qingfengpu este plin de griji.
A cui casă merge cu barca în seara asta,
Unde este Turnul Acacia Mingyue?
Biata lună care rătăcește sus,
Ar trebui luată de pe oglinda de machiaj .

Uneori, oamenii sunt mai măreți decât vremurile, ca în dinastiile Wei și Jin. În Dinastia Tang, succesul a aparținut deopotrivă oamenilor și vremurilor. Li Bai a fost un copac falnic pe cerul prosper al Dinastiei Tang. Scara din inima lui se măsoară în unități de mii de km și zeci de mii de ani. Numai Dinastia Tang putea împlini un om pe măsura lui Li Bai. În Dinastia Ming dacă-ar fi trăit, de exemplu, poetul Du Fu ar fi murit și ar fi fost urât, iar Li Bai ar fi înnebunit.

Scriitorul Zhang Wei a spus: „„Li Bai" și „Dinastia Tang" pot fi folosite ca mărci unul pentru celălalt – Li Bai din Dinastia Tang, Dinastia Tang cu Li Bai; în timp ce Du Fu pare capabil să aparțină oricărei epoci."

II. **LUMEA SPIRITUALĂ A LUI LI BAI**

Viața lui Li Bai este plină de legende, măreție și bogăție, care se reflectă în hrana sa spirituală amestecată și impură, în care se includ școlile confucianismul, taoismul, mohismul, strategiștii și așa mai departe. Haosul din lumea spirituală a lui Li Bai este mai aproape de esența Dinastiei Tang, amestecând multe elemente și culori împreună pentru a înflori într-un Tang al celor trei culori, scânteietoare, strălucitoare. Cele trei culori reprezentau o ceramică glazurată, ulterior și ceramică pictată din această dinastie. Existau mai multe seturi de câte trei culori, dar culorile principale erau galben, verde și maro (alb, ocru, albastru).

Li Bai nu avea ochi pentru confucianism. Confucianismul acorda prea multă atenție abordării problemelor sociale reale și s-a dezvoltat într-un set de politici sociale riguroase sau contravenind relațiilor interpersonale, dar nu putea să ofere răspunsuri profunde la problemele existente. Confucianismul care trage prea mult căruța cu capul în jos nu ridică privirea spre cerul înstelat, deci, fără o filozofie a minții complet dezvoltată. Lăsați oamenii să se detașeze de tot felul de lucruri specifice, complicate, realiste și, prin urmare, limitate și parțial „ultime", pentru a ajunge și a înțelege noumenul întreg, infinit și abstract. Li Bai preferă

taoismul pentru că atunci când oficialităţile au încercat să-i blocheze spaţiul, s-a întors şi a intrat într-un univers şi mai mare.

Confucianismul şi taoismul, unul realist şi unul înalt, ezoteric. De aceea Li Bai a fost taoist. El acorda atenţie casei, câmpiei, comunităţii şi oamenilor de rând şi era, de asemenea, profund şi măreţ; dar Li Bai a venit din interiorul continentului eurasiatic, iar viziunea sa este întotdeauna limpede şi imensă:

Luna luminoasă se ridică din Munţii Cerului,
Printre marea vastă a norilor;

Munţii se ridică unde se termină câmpiile,
Iar fluviile se varsă în pustiul imens.

El avea o casă a lui – Poezia, Băutura, Călăria. Asta era casa lui. De aceea, versurile lui sunt pline de neprevăzut – el este ca un păstor rătăcitor, există întotdeauna nenumărate întâmplări în viaţa lui, evenimente care aşteaptă să-l întâlnească. Personalitatea sa este amestecată cu măreţia, fineţea şi voinţa cântului şi dansului populaţiilor nomade, şi poate fi găsită în Perioada celor Şaisprezece regate (304 – 439) şi a Dinastiei Wei de Nord (386 – 534). Arta sa fără precedent provine din acest tip de voinţă.

În cultura Dinastiei Tang, confucianismul, buddhismul şi taoismul s-au unit şi s-au completat, permiţând civilizaţiei să continue să crească şi să înflorească. Totuşi, confucianismul şi taoismul s-au influenţat reciproc şi nu este neobişnuit ca ele să apară într-o singură persoană. Li Bai este un produs de sinteză.

Conţinutul creaţiei lui Li Bai este bogat şi complex, el a încercat diversele teme poetice şi tipuri de creaţii ale generaţiilor anterioare şi contemporane. Cu toate acestea, deşi Li Bai, ca şi alţi poeţi, s-a bazat în mare măsură pe tradiţie, tot felul de materiale literare din tradiţie au fost, fără îndoială, transformate sub condeiul lui. Mai important este că, indiferent de subiectul pe care îl scrie, el se supune unei singure teme, adică expresiei sinelui poetului. Aşa cum şi-a împletit fantezii pentru el însuşi toată viaţa, semnificaţia principală a creaţiei sale este, de asemenea, cum să se modeleze pe sine, cum să se imagineze. Perioada de glorie a Dinastiei Tang a oferit doar suficient spaţiu pentru apariţia unui astfel de sine.

Profunzimea filozofică este unul dintre elementele care constituie adâncimea şi misterul spiritual, dar pentru fantezie, ne gândim la imaginaţie, iar temperamentul poetic şi o anumită stare de „fascinaţie” pot

fi decisive. Prin urmare, Li Bai, care nu era suficient de adânc în gândire, a avut posibilitatea de a deveni un mare poet. Fanteziile lui Li Bai sunt în primul rând fantezii despre propriul său viitor politic şi perspectivele sale de viaţă. Aceste fantezii provin din designul lui de viaţă. De fapt, sunt amestecate cu mulţi factori de faimă şi avere. Nu sunt fundamental diferite. Resursele ideologice care alcătuiesc acest gen de fantezie provin în principal de la şcoala filozofică a strategiştilor. Desigur, acest lucru scapă imaginaţiei savanţilor obişnuiţi despre cariera oficială. Dar ceea ce este special la Li Bai constă în gradul în care este fascinat de el şi el crede foarte serios în aceste fantezii. Lipsa simţului realităţii, aceasta este impresia de bază pe care ne-o dă Li Bai ca personaj realist. Dar când vine vorba de poezie, tocmai aceasta oferă impulsul şi curajul fanteziilor sale.

Ceea ce excelează Li Bai în poeziile sale nu este să scrie despre un eu umil în realitate, ci el scrie despre un eu măreţ folosind figuri istorice şi legendare precum înţelepţi, strategi, mari maeştri şi fantezişti. Un mare număr de aluzii folosite una după alta şi suprapuse în poezie, deşi creează un sentiment de sălbăticie şi chiar de incoerenţă, evidenţiază perfect intenţiile poetului. Imagini precum măcelărirea bătrânilor şi beţivilor, ascensiunea dragonilor şi lupta cu tigrii etc., toate sunt folosite de poet drept termen de comparaţie. Privind doar aspectele externe ale faptelor, nu se potriveşte deloc cu propria sa experienţă. Natura fanteziei dă poeţilor relativ obişnuiţi o imagine spirituală înaltă şi chiar o mare putere spirituală. Ceea ce fascinează cititorii în poeziile lui Li Bai de mii de ani este probabil exagerarea sinelui şi eliberarea spirituală a sinelui văzute în această imagine despre sine. Nu se ştie dacă este vorba despre stări de extaz sub influenţa consumului de pastile şi alcool.

Li Bai are o dorinţă puternică pentru realitate pe care nu o au oamenii obişnuiţi, dar situaţia reală nu îi poate satisface dorinţa. Această situaţie contradictorie străbate viaţa lui şi, în acelaşi timp, oferă materialul principal pentru creaţia sa de poezie, făcând din contradicţia dintre ideal şi realitate un fir principal care trece prin poezia sa. Toate fanteziile sale din transcendent se bazează pe dorinţe realiste, aşa că indiferent de modul în care se ridică fanteziile sale, el trebuie să continue să se întoarcă la punctul său original, adică la dorinţele sale realiste şi la sinele său real. Prin urmare, imaginea de sine în poeziile sale prezintă şi o astfel de structură triplă de „realitate — fantezie (realistă) — fantezie (suprareală)". Prin conexiunea dintre aceste trei imagini de sine, Li Bai a integrat de fapt resursele ideologice ulterioare: sinele adevărat – dublu ajutor al confucianismului, slujirea împăratului şi cinstirea rudelor. Fantezia despre sine I — pe verticală şi orizontală, se împrieteneşte cu prinţi şi se retrage după succes; Fantezia despre sine II——Taoism, gândire taoistă.

Din perspectiva relației lui Li Bai cu gândirea tradițională, înțelegerea lui în legătură cu această gândire poate fi superficială și unilaterală, dar el a descoperit semnificația specială a acesteia pentru el însuși în felul său. Din aceste teorii, putem vedea, de asemenea, că cele mai potrivite pentru el sunt arta taoistă a vieții lungi și a viziunii largi, prelungirea bucuriei vieții și idealul strategului politic de a învârti universul și de a ajuta oamenii de rând (Desigur, se mai poate spune că elementele iraționale, de fantezie ale acestei gândiri îl controlează.). Primul poate satisface dorințele generale de viață, în timp ce cel de-al doilea poate satisface onoruri politice speciale. Prin urmare, după integrarea acestor resurse ideologice, imaginea de sine din poeziile lui Li Bai este încă un sine uriaș, care este flamboiant, nu dorește să fie singur și lipsit de reflecție și introspecție. Inutil să spun că diferența dintre această imagine de sine și figurile ideale confucianiste generale este, de asemenea, evidentă dintr-o privire.

III. **CARACTERISTICILE POEZIEI LUI LI BAI**

Spiritul romantic al lui Zhuang Zi, secolul IV îHr, și Qu Yuan, 339 – 278 îHR, din Li Bai și utilizarea creativă a tehnicilor artistice romantice cu geniul său artistic personal, au făcut ca atât conținutul cât și forma poeziei să fie perfect unificate. Stilul poemelor sale este prezentat în mai multe dimensiuni. Imaginația sa magică, pasiunea în ascensiune, imaginile bogate, compoziția schimbătoare și limbajul proaspăt îl fac să arate un farmec artistic infinit, mai ales maiestuos, elegant și sincer. Natura iese cel mai mult în evidență.

1. Creația de poezie a lui Li Bai are o culoare subiectivă puternică, care se reflectă în principal în exprimarea spiritului eroic și a sentimentelor pasionale și rareori face descrieri detaliate ale obiectelor obiective și evenimentelor specifice. Poeziile lui Li Bai parcurg adesea cu un impuls nestăpânit, acordă atenție galopării pe verticală și orizontală și se completează dintr-o singură mișcare, ceea ce are caracteristica de a tăia respirația oamenilor. El a spus că poeziile sale sunt scrise cu bucurie încât cutremură spiritual cei cinci munți, iar versurile sunt zâmbitoare și mândre.

2. Culoare emoțională puternică, mod liric eruptiv. Temperamentul liber și neîngrădit, personalitate mândră și independentă, sentimente ușor de atins și izbucnire de emoții puternice formează caracteristicile distinctive ale stilului liric al lui Li Bai. Poezia sa este adesea eruptivă. Odată ce emoțiile sunt excitate, ele se vor repezi fără reținere, făcându-i pe

oameni să simtă direct şocul sufletului. De exemplu, „Cântecul Ming Gao trimis lui Cen Zheng" exprimă indignarea faţă de întunericul politic şi inversarea dintre bine şi rău. Acest tip de expresie emoţională este cu totul stilul lui Li Bai.

3. Imaginaţia este imprevizibilă, întâmplătoare, bizară şi melancolică, iar imaginile sunt magnifice, dar proaspete şi strălucitoare. Combinată cu expresia eruptivă a emoţiei, imaginaţia poemelor lui Li Bai este imprevizibilă, adesea nerezonabilă, ciudată şi ciudată, cum ar fi „Aduceţi de băut":

Aţi observat?
Apa Fluviului Galben vine din Cer,
Aleargă spre mare şi nu se mai întoarce.
Aţi observat?
Bătrânii sunt posomorâţi, văzându-şi în oglindă părul alb,
Dimineaţa, părul e negru de mătase, iar până seara ajunge ca neaua.
Să ne bucurăm când viaţa oferă împliniri,
Să nu lăsăm cupa de aur şi roua de jad
Să se golească în faţa lunii de pe cer.
Cerul ne-a dat viaţă, trebuie să fim cumva de folos,
Irosim cu totul o mie de arginţi, dar banii se-ntorc la noi.
Fierbeţi mielul, tăiaţi o vită, să ne bucurăm,
Hai să bem trei sute de pahare.
Maestre Cen, Yuan Danqiu, să vină băutura,
Paharele nu trebuie să se oprească!
Am să vă cânt, ascultaţi-mă bine.
Clopoţei, tobe, mâncăruri alese – nu sunt suficient de fine,
Să fim beţi tot timpul, să nu ne trezim,
Din cele mai vechi timpuri, înţelepţii au fost mereu singuri,
Doar beţivii lasă un nume în urma lor.
Regele Chen petrecea în castelul Pingle,
Nu e costisitor să ne batem pentru zece mii de pahare,
Să ne lăsăm captivaţi de veselie, fără nici o reţinere.
De ce spune gazda că are bani puţini,
Mergeţi direct şi cumpăraţi, vom bea împreunnă.
Calul este de preţ, haina face o mie de galbeni.

Imaginaţia sa deosebită are adesea conexiuni neobişnuite şi se schimbă odată cu fluxul emoţiilor. Există un salt uriaş între o imaginaţie şi alta. Coeziunea şi combinaţia de imagini se întinde, de asemenea, pe un interval mare, bizare şi neclare, schimbându-se pe verticală şi pe

orizontală, demonstrând cea mai bună inteligenţă şi o agilitate neobişnuită.

4. Imagini magnifice şi frumoase. În poeziile lui Li Bai, există destul de multe imagini maiestuoase ale munţilor şi râurilor, inclusiv soarele şi luna sunt legate de măreţia şi imaginaţia bogată a poemelor sale. Li Bai pare să fie deosebit de atras de lucruri uriaşe şi spectaculoase. Roci, peşti uriaşi, balene prelungi, precum şi fluviile mari, mările, munţii de zăpadă etc., sunt toate obiectele pe care îi place să le cânte. Descrierea constituie o imagine poetică maiestuoasă, cum ar fi imaginea din „Crossing Jingmen Farewell" este extrem de grandioasă şi magnifică. Cu toate acestea, poeziile lui Li Bai sunt, de asemenea, pline de imagini proaspete şi frumoase. Imaginile frumoase compuse din pâraie limpezi, luni luminoase, egrete, culori ale bambusului, rouă albă şi alte peisaje strălucitoare şi curate au îmbogăţit foarte mult conotaţia artistică a poemelor lui Li Bai.

5. Stil proaspăt şi plin de viaţă. Stilul său este proaspăt şi luminos, lumina este tonul de bază al cuvintelor sale, aşa cum se spune, „apa limpede produce hibiscus, iar sculpturile naturale sunt îndepărtate". În poeziile lui Li Bai, culoarea cel mai des folosită este albul, urmat de auriu, albastru, galben, verde, violet etc. Poetul este vesel din fire şi îi plac tonurile luminoase şi strălucitoare în loc de culorile gri şi închise, arătând adesea o strălucire transparentă, pură şi orbitoare, reflectând personalitatea sa nobilă care refuză să fie de acord cu lumea. Doar o mare personalitate poate avea un stil grozav, iar stilul este persoana.

În poeziile lui Li Bai, imaginaţia, exagerarea, metafora, personificarea şi alte tehnici sunt adesea folosite în mod cuprinzător, creând astfel o concepţie artistică magică, magnifică şi emoţionantă. Semnificaţia sa ca mare poet nu poate sta doar în legătura cu o anumită epocă şi un anumit grup de oameni. Pe lângă faptul că exprimă cursul vieţii sale, aceste poezii strălucitoare sunt o portretizare artistică a realităţii sociale şi a vieţii spirituale în perioada de glorie a Dinastiei Tang. Mai degrabă, implicaţia profundă a poemelor sale implică o anumită situaţie fundamentală şi o temă eternă împărtăşită de fiinţele umane, miezul acestei teme se învârte în jurul sinelui, care este eliberarea de sine sau libertatea. Exprimă unele cerinţe fundamentale ale vieţii. El este cel care pune întrebări Cerului. Poeziile sale au influenţat profund înţelegerea poeziei de către oameni. Ele ating profund inima oamenilor, iar tematica este strâns legată de viaţa spirituală a fiinţelor umane.

IV. **TOT DESPRE LI BAI**

Misterul vieţii şi morţii lui Li Bai**.** Li Bai李白(701-762), nume de curtoazie Taibai太白, Prea Albul, a fost cel mai remarcabil poet din dinastia Tang şi un alt mare poet romantic din istoria literaturii chineze, după Qu Yuan, cunoscut sub numele de Shixian "诗仙" „Zeul Poeziei”.

Deşi Li Bai s-a născut nobil, a aparţinut unei adevărate „familii urgisite”. Una dintre cele mai cunoscute vorbe despre experienţa sa de viaţă este legată de crimă. Se spune că strămoşii lui Li Bai au comis crime, iar crimele ar putea implica „dispute de clan”. De exemplu, străbunicul lui Li Bai ar fi putut fi unul dintre fraţii împăratului Li Shimin. A fost exilat în oraşul Suiye din Asia Centrală de astăzi. După ce s-a născut Li Bai, tatăl său, mare spadasin, Li Kexing, a acţionat cavaleresc şi a ucis din nou pe cineva, din greşeală, se zice. Pentru a-şi evita duşmanii, tatăl lui Li Bai a călătorit mii de km cu un cal alb şi o sabie lungă şi, în cele din urmă, s-a stabilit într-un loc retras din sud-vestul ţării, azi provincia Sichuan. Un savant din Taiwan a expus odată o concluzie pe baza propriei analize. El crede că Li Bai este descendentul „Generalilor Zburători” Li Guang şi Li Hao, precum Li Shimin, descendent şi el al lui Li Guang şi Li Hao, de aceea, Li Bai a fost unul dintre strănepoţii lui Li Shimin. Li Bai se pare a fi murit de boală. Poate e cel mai aproape de adevăr. Li Bai a murit natural, din cauza unui puroi care i se dezvoltase în piept. Un an mai târziu, Li Bai a revenit la Dangtu, boala a devenit cronică şi i-a perforat peretele toracic. Alţii spun că Li Bai a fost grav bolnav din cauza beţiei, şi chiar şi sufletul care s-a înălţat la cer a fost beat. Zicala că Li Bai s-a îmbătat şi s-a înecat prin prinderea lunii în apă există încă din cele mai vechi timpuri. Aceasta porneşte de la aluzia lui că pescuieşte luna.

În ceea ce priveşte moartea lui Li Bai, întotdeauna au existat opinii diferite şi nu există un consens. În general, poate fi rezumat la trei moduri de moarte: unul este beat, celălalt este boală, iar al treilea este înec. În al doilea an al lui Qianyuan (759 d.Hr.), când Li Bai a călătorit la Wushan, curtea imperială a anunţat o amnistie generală din cauza secetei severe din Guanzhong, stipulând că vinovaţii ar trebui exilaţi, iar cei care au fost exilaţi să fie complet iertaţi. În acest fel, Li Bai, care fusese exilat din cauza unei aderenţe politice necuvenite, şi-a câştigat în sfârşit libertatea după o lungă perioadă de suişuri şi coborâşuri. Apoi, el însuşi bun spadasin, a mers în galop pe Fluviul Albastru, iar celebra melodie „Early Hair Baidicheng” poate reflecta cel mai bine starea lui de spirit din acel moment. Când a ajuns în Jiangxia, Li Bai a rămas o vreme pentru că vechiul său prieten Liang Zai era prefect acolo. În al doilea an de Qianyuan, la

invitația prietenilor săi, Li Bai a mers din nou cu barca pentru a se bucura de luna din Dongting. Curând, s-a întors în vechile locuri turistice Xuancheng și Jinling. Timp de aproape doi ani, a călătorit între cele două zone și a locuit la prieteni. În al doilea an, Li Bai, care împlinise șaizeci de ani, s-a întors la Jinling din cauza bolii. În Jinling, viața lui a fost destul de dificilă, așa că nu a avut de ales decât să caute refugiu la unchiul său de clan Li Yangbing, care era magistratul județului, în Dangtu. În al treilea an al lui Shangyuan (762 d.Hr.), Li Bai era grav bolnav, i-a încredințat manuscrisele lui Li Yangbing, a scris „**Dying Song**" și a murit la vârsta de 62 de ani.

V. **PARADOXUL LI BAI**

Li Bai a avut două activități neclintite în viața sa: să construiască în politică o poziție de succes și să câștige libertate deplină în spirit. A fi mândru ca prinț și a disprețui normele imperiale, pentru a urmări eliberarea spirituală personală și libertatea individuală, trebuia să treacă dincolo de ordinea feudală. În același timp, pentru a finaliza o viață magnifică din punct de vedere politic, pentru a-și realiza dorința mult prețuită de a „ajuta oamenii de rând" și de a „salva lucruri", de asemenea, este inseparabilă de recomandarea și sprijinul prinților, demnitarilor și eunucilor. Este și mai inseparabilă de arena politică oferită de împărat – oficialitatea feudală. A trebuit să revină la ordinea feudală prevăzută de legea regală, prin urmare, istoria a plasat căutarea vieții a lui Li Bai într-un paradox atât de jenant: Căutarea libertății spirituale — zâmbet mândru de prinț. Rezistând tradiției — voia să depășească ordinea feudală prevăzută de lege. Stabilirea unor mari realizări — cere ajutorul prinților, de unde compromisul cu tradiția — revenirea la ordinea ierarhică feudală prevăzută de legea regală. Este o buclă nesfârșită, așa că nu există soluție.

VI. **CUM ÎL VEDE QINGYAN青眼PE LI BAI**

Li Bai este ca soarele și luna, familie regală, noblețe, copil superdotat, ritm minunat. O viață poate fi urâtă, bună sau adorată, toate bazându-se pe elixirul nemuririi.

Idolul spiritual al lui Li Bai era fie Dan Qiusheng, un pusnic, fals taoist care înșela pentru bani (numit de Li Bai, ca și pe un alt prieten, Cen Xun, în poezia: „Aduceți de băut!"), fie Sima Xiangru, muzician, poet și politician chinez care a trăit în timpul dinastiei Han de Vest, 179 – 117 îHr, care

înșela pentru bani și sex. Cu temperamentul și personalitatea lui Li Bai, cu siguranță îi plăceau odele din Dinastia Han. După ce a citit de mai multe ori lauda lui Sima Xiangru pentru un mare lac cu apă dulce, Visul Norilor, a fost fascinat. Nu știa că Sima Xiangru era de fapt o gură plină de farmec. De la articol până la caracter, între el și taoist era o prea mare diferență și nu putea să-l aleagă pe acesta, pe Sima Xiangru, cel care se îndrăgostește de Zhuo Wenjun și acționează ca o capcană pentru a prinde prada.

Cerințele proprii ale lui Li Bai sunt o cauză grozavă, un statut glorios, libertate nestăpânită, bucuria longevității, lauda lumii, respectul împăratului, îngăduința de a bea, singurătatea practicii, bucuria prietenilor și mândrie în inima sa, fiindcă el le voia toate acestea. Căutare grea, practică răbdătoare, acumulare banală, management prudent, rezistență îndelungată, ritualuri absurde, deghizări delicate și compromisuri forțate, Li Bai nu și-a dorit niciunul dintre ele. Dacă există un fel obișnuit pe care îl acceptă, acesta este obișnuitul după ceea ce este superb la extrem.

Adevărul este că Li Bai nu știa nimic despre lumea birocratică imperială din care aspira să facă parte. În ceea ce privește capacitățile proprii, el se oprise la idei fanteziste.

Da, Li Bai, ești o existență strălucitoare. Ale tale sunt poezia și cântecele, comenzile de băut, recompensele sociale, alchimia și taoismul, selfie-urile de călătorie, pentru ca oamenii să ți se închine. Deși ești sclipitor, nu poți conduce trupele să lupte în războaie, să controlezi închisorile și să soluționezi cazuri felurite, să promovezi agricultura și să conduci școli, să strângi hrană pentru ajutor în caz de dezastre, să construiești șosele și să controlezi inundațiile. Caracterul tău este prea sălbatic și nu suficient de riguros; emoțiile tale se schimbă prea mult și nu sunt suficient de stabile; idealurile tale sunt prea ambițioase, nerealiste; biografia ta este prea subțire și fără experiență; mintea ta este prea simplă, oamenii cam naivi, cinstiți nu pot face față pericolelor râurilor și lacurilor; stilul tău este prea liber pentru a fi de încredere...

Unele păsări nu pot fi păstrate, altele nu pot fi folosite. Intenționat sau neintenționat, Li Bai a devenit o persoană nonconformistă și extraordinară, care se manifestă astfel: se credea atotputernic, dar nu știa ce avea de gând să facă; trăia în lumea muritorilor, dar nu putea suporta nicio reținere; nu credem că nu s-a gândit să facă unele compromisuri ocazional în schimbul unui spațiu mai mare de dezvoltare, dar această încercare a fost adesea întreruptă de personalitatea sa instabilă.

Taibai, Li Bai, este de fapt o persoană obișnuită în carne și oase. Poate că nu este nimic, dar este cu siguranță un calificat, demn de cer și pământ, o „persoană", plină de viață, reală și vie. Problemele sale în ochii departamentului de angajare , astăzi le numim „umanitate". Născut la nivel

laic, se poate spune că a eşuat, dar la nivel estetic, a trăit o „viaţă frumoasă", atipică. Frumuseţea naturii umane a fost maximizată în acţiunile, discursurile şi lucrările sale. Puterile sale au călătorit prin galaxia istoriei, au zdrobit barierele lingvistice şi au căzut în pieptul fiecărui cititor, unde au aprins flăcări imense. Din cauza caracterului său, era imposibil ca o persoană ca Li Bai să obţină succes în orice dinastie antică. Fiind un geniu literar cu emoţii puternice şi personalitate flamboiantă, el nu putea, evident, să facă nici un fel de muncă specifică decât ca „artist". — Pentru că a făcut torul la extrem şi şi-a etalat umanitatea până la extrem, dar refuză să fie un şurub în maşina cuiva şi nu reuşeşte să devină o „resursă" în vreo industrie precum cărbunele sau minereul de fier. De-a lungul vieţii, Li Bai a experimentat pierderea soţiei sale, rătăcirea, Rebeliunea An Lushan, 755 – 763, ridicolul şi indiferenţa, nenumărate eşecuri şi nenumărate teste de viaţă şi de moarte. An Lushan, un general de origine turcică, a încercat în zadar să schimbe era dinastică. Li Bai a avut de suferit, deoarece unul dintre prinţii coroanei imperiale, de care era apropiat, a fost asociat cu generalul răsculat, care până la urmă a fost nimicit.

În inima chinezilor, poeţii Li Bai din Dinastia Tang şi Su Shi din Dinastia Song sunt cei mai plăcuţi oameni imaginabili. Toţi au băut hârdaie cu băutură şi au mâncat carne în bucăţi mari – băutura îi făcea fericiţi pe cei reţinuţi, iar carnea îi întărea pe cei slabi. Ei străluceau, dar nu erau perfecţi, aşa că nu trebuie să ne fie ruşine, ei ne fac să privim în sus şi să cunoaştem vraja. Oamenilor le place să se uite la filme cu confruntare aprigă. Momentul vieţii şi al morţii, zborul cu plasmă, cu cât atmosfera întregului film este mai tensionată, cu atât plăcerea din inima publicului este mai puternică. Viaţa accidentată a lui Li Bai, pentru că este plină de aventuri absurde, confruntări aprige şi contraste emoţionale puternice, a devenit obiectul comentariilor oamenilor. Când publicul citeşte povestea lui Li Bai, nu se gândeşte niciodată dacă Li Bai este dispus să fie Li Bai sau dacă Li Bai este dispus să fie Li Bai construit în mintea publicului. Publicul se gândeşte doar: Distracţie! Sunt atât de invidioasă. A intrat în estetica naţională! O exprimare metaforică despre estetică –

„Creaţia se cuvine să privească munţii
Şi nu şesul".

Din punct de vedere estetic, poeţii Li Bai şi Du Fu, care au fost contemporani, au trăit o „viaţă frumoasă" demnă de gustul şi aprecierile repetate ale oamenilor. După ce s-au luptat o viaţă întreagă, alţii, precum Gao Shi (? – 765), cu o carieră de succes în armată, şi Yan Shu (991-1055),

poet celebru al şcolii graţioase din dinastia Song, mandarin de seamă, au avut munci şi repaosuri prea normale, viaţă prea obişnuită, dorinţe prea simple şi drumuri prea plate.

Aşadar, atunci când putem alege obiecte estetice, cei mai mulţi dintre noi nu vor ezita să-i alegem pe cei care credem că sunt mai liberi şi mai uşor de înţeles, mai eleganţi şi mai neîngrădiţi.

Indiferent cât de mizerabil este Li Bai, oamenii îl iubesc cel mai mult. Li Bai era plin de nemurire şi şi-a dedicat întreaga viaţă vizitării nemuritorilor şi luării de elixir. Potrivit „Cercetării asupra vieţii oamenilor Tang", o concluzie interesantă a fost trasă folosind metode statistice: există cinci cauze principale de deces în Dinastia Tang – moarte provocată de om, boli cerebrovasculare, boli infecţioase, leziuni dureroase şi medicamente pentru longevitate. Cel mai derutant este că luarea „medicamentului longevităţii" pentru longevitate s-a dovedit a fi printre primele cinci comportamente mortale. Un astfel de mod de a muri este prea rău. Dacă nu ar fi luat niciodată elixir şi nu ar fi băut excesiv, Li Bai, un poet nemuritor, ar fi putut trăi multă vreme.

La sfârşitul vieţii, oamenii i-au oferit cel mai romantic final la care s-a putut gândi. Viaţa este ca stelele care coboară pe pământ, iar moartea este ca luna care străluceşte pe apă: „Li Bai purta o haină de brocart de palat, înota în râul Caishi, mândru mulţumit, de parcă nu era nimeni altcineva în jur, şi din cauza beţiei, a căzut în apă pentru a îmbrăţişa luna şi a murit. Privind flori în ceaţă, prinzând luna în apă, ştiind că totul este gol când mori, mori frumos, eteric şi trist de singur. Oamenii au simţit din adâncul inimii că acest bărbat merită o moarte rituală, aşa că i-au oferit un final legendar în povestea de lângă focul de tabără. Născut strălucit, trăit sălbatic, murit romantic, o astfel de viaţă nu este rea. Poate că viaţa este o boală lungă şi omul trebuie să moară. Sunt aici, văd, mă întâlnesc, asta-i tot.

Titlul Qingyan青眼, în prezent liderul mass-mediei globale de frumuseţe, foloseşte o aluzie, care are semnificaţia unei plăceri speciale, precum şi semnificaţia numelui meu Qing, care este jocul de cuvinte al lui Li Bai în ochii mei, Cai Qing.

LA FINALUL TEXTULUI

Maestrul Ambasador Constantin Lupeanu魯博安a început să traducă poeziile lui Li Bai încă de anul trecut şi îi sunt foarte recunoscătoare. Profesorul Ioan Dănilă de la Bacău a spus că domnul

Lupeanu este un slujitor loial al culturii. Am intenționat să-i folosesc ca pe un covor așternut pe calea , să mergem îndeaproape pe urmele maeștrilor și aducem o contribuție modestă la răspândirea culturii.

Am vrut inițial să scriu despre epoca lui Li Bai și despre lumea interioară a lui Li Bai, dar numai acestea nu sunt suficient de complete și există o lipsă de unghiuri, cum ar fi cum arată Li Bai în propria inimă și unele dintre misterele care îl înconjoară constituie minunatul Li Bai, așa că am făcut ajustări pentru a prezenta patru blocuri de culoare.

Textul de cercetare despre Li Bai este cu adevărat voluminos, iar ceea ce am văzut este foarte superficial și mi-am expus poate prea mult propria mea imaginație și neînțelegere. Li Bai este un vârf și este de nedescris, pentru că el este prea mare și am vrut să-l prezint cititorilor români cu tot sufletul și cu toată sinceritatea. Sici e limbajul literaturii, artei și teorie academică, amestecând și cercetând tot felul de lucruri banale, toate acestea sunt încercări, dar cât de mult îmi doresc să fiu un fir de praf pe puntea culturală dintre China și România! În plus, acest articol rareori vorbește despre anumite poezii. Vreau să inspir mai mulți oameni să citească mai întâi toate poeziile lui Li Bai traduse de maestrul Lupeanu și să-l cunoască din ele pe Li Bai al Chinei.

Text revăzut la ora 01,00, pe 9 Martie 2023

CAI QING – DESPRE MINE

Eu m-am născut în partea de sud-vest a Chinei, la granița cu Vietnamul, în august 1969, în orașul Kunming, provincia Yunnan, însă sunt originară din provincia Anhui din centrul țării. Am absolvit Universitatea Yunnan, secția istorie, iar mai târziu m-am specializat în limba și literatura chineză. În prezent, sunt profesor la Universitatea Yunnan. Am iubit literatura și lectura încă de când eram copilă. Am început să scriu poezie la vârsta de 15 ani, dar prea puțin cunoscută pentru talentul meu, am publicat abia începând cu anul 1990. Totodată, din timp în timp, în ziare mi-au apărut câteva eseuri. Am continuat să insist asupra poeziei și scrierii de comentarii literare. Numai în anul 2021, scrierile mele totalizează, după modul cărturăresc de calcul, peste 300.000 de caractere. În 2022, am scris 318.700 de caractere. Fiul meu, Yin Yuguo, a iubit România profund și a mers cu toată inima să studieze limba română la Universitatea din Bacău, socotit apoi orașul său spiritual, dar din păcate a dispărut într-un accident de circulație. Dragostea lui pentru poezie și pentru România m-a călăuzit și pe mine să continui să scriu poezie și să iubesc România. În 2021, în timpul

filmărilor unui documentar despre fiul meu, am fost contactată din nou de către prietenii români. Am fost încurajată să continui să scriu, iar câteva dintre poeziile mele au fost traduse în limba română și prezentate publicului, care prin atingerea traducerii s-au putut transforma în aur. Profesorul Adrian Apavaloaei și profesorul Ioan Danila de la Universitatea din Bacău mi-au oferit o încurajare rară și o încredere deosebită. Ei mi-au permis să particip sau să traduc independent poeziile poeților moderni și contemporani precum Vasile Alecsandri, Mihai Eminescu, George Topârceanu, Nicolae Băciuț și alți celebri poeți români. Poeziile mele au fost publicate în revista trimestrială „Poezia" de la Iași, în renumita revistă europeană „Dialog literar" cu o istorie de peste 150 de ani, în revistele „Rotonda Valahă", „Ateneu", „Neuma" etc. Eu am o gamă largă de interese. Iubesc literatura, istoria, filozofia, arta și totodată sunt pasionată de psihologie, sociologie, economie, etc. Îmi plac scrisul, pictura, muzica clasică și lectura. Am urmărit să mă dezvolt din punct de vedere intelectual pe tot parcursul vieții, îmi place să studiez, îmi păstrez nealterată curiozitatea tinereții. Inima mea este deschisă spre soare, mă străduiesc să-mi corectez lipsurile și să ating desăvârșirea. Iubesc natura. Atât cât voi trăi, voi face tot posibilul să promovez prietenia dintre China și România, să introduc în China literatura română și alte domenii românești de interes.

Fie ca iubirea noastră să nu se stingă niciodată!

1 Martie 2023

Versiunea română **Constantin LUPEANU**

POEZIE FRANCEZĂ

Sully PRUDHOMME

Ochii

Frumoşii ochi, albaştri,negri, ce-atâta lume i-a iubit,
Ce au văzut prin vremuri, a soarelui ivire
Sunt toţi pierduţi acuma prin triste cimitire
Când astrul îşi arată superbul răsărit .

Şi-atâtea stele care-au încântat
Frumoşii ochi de-atunci în noaptea sumbră
Încântă acum alţii, când vechii au plecat
Spre un tărâm unde e veşnic umbră...

Dar poate că mă-nşel şi au plecat în altă parte
Şi poate tot ce-am spus nu e posibil
Şi poate nu există moarte
Ci doar un teritoriu invizibil...

Şi-aşa cum astrele coboară
Şi părăsesc o vreme cerul dar revin
Aşa şi ochii-aceia din senin
Putem să-i mai vedem vreodată iară.

Albaştri, negri, ochii toţi iubiţi
Deschişi spre o imensă auroră
De dincolo de viaţă şi de oră
Ei pot vedea în moarte fericiţi...

Honoré de BALZAC

Camelia

E fiecare floare un cuvânt, din cartea tipărită de natură :
E trandafirul dedicat iubirii – sărbătoritul frumuseţii,
Gingaşa violetă- minunea ce exală o mireasmă pură,
În timp ce crinul simplu dă aromă vieţii.

Dar e camelia ce mă încântă cel mai tare,
Un monstru al culturii universale,
O roză fără hrana cea zeiească,
Un crin fără alura sa regească,

Care-şi deschide o corolă albă de petale
Acum, când frigul încă dă târcoale
Sfioasă ca o fragedă virgină
Ce îşi arată nurii când e lume mai puţină.

Îmi place când le văd în lojile de teatre
Printre frumoase chipuri de femei mulatre
Când se îngână ziua cu lumina serii
Frumoasele, gingaşele camelii

Care-mi inspiră un adânc amor în suflet
Când printre ele se strecoară cu alesul umblet
Superbe domnişoare care vin şi trec
Create parcă de magia unui antic sculptor grec.

În românește de **Nicolae MUŞA**

POEZIE ITALIANĂ CONTEMPORANĂ

Marco CINQUE

Marco Cinque s-a născut la Roma, pe 4 septembrie 1957. Activist pentru drepturile omului, jurnalist, poet, fotograf și muzician, el realizează proiecte multimedia în special în școli, suburbii și închisori. A publicat aproximativ 30 de cărți și a fost tradus în engleză, spaniolă, franceză și albaneză. Lucrează pentru cotidianul național *il manifesto* și colaborează cu publicațiile online Ytali și Pagine Esteri.Poeziile traduse în limba română fac parte din volumul *Despre frunze vorbește vântul* (Ed. Cosmopoli, 2023)

Am fost

Am fost
un strigăt de copil
pierdut în vale
ochi de șopârlă pe perete
mângâieri de mușchi în umbră
străvechi celule de vis.

Ne trezim acum
ca niște ecouri de note sfărâmate
într-o cușcă de fiare.
Un viitor în zdrențe ne privește
așezați în scaunul regretului
legănându-ne în tenebrele sinelui.

Nu mai există scuze
pentru a ne preface încă o dată
măști de paradisuri promise.
Oglinda s-a spart și noi
cerșim bucățile de umanitate
pe care le-am pierdut cu lașitate.

Noi am fost inima zborului
aripi de fluture vânător
respirații libere de lumină
dar ne-am trezit
precipitați, jos
în propria noastră îngâmfare.

Am fost un așternut
o casă care primitoare
ferestre deschise de cântec

dar ne-am încuiat
în carcera unui chip
care-a pierdut surâsul.

Cine ne va povesti?
Tatăl meu avea mâinile de calus
mama mea lanţuri de roluri
generaţiile de dinainte ne-au visat
respirând din răni de coşmaruri reale
aveau foamea şi setea celor mai amărâţi
şi locuiau într-o farfurie de mizerie.

mafioţi, hoţi, leneşi!
au strigat stereotipuri de bun venit
jeturi de progres peste zdrenţe şi se pleca
la scotocit acea sărăcie infectată
tributuri de speranţă sfârşite în nimic, degeaba
nu au compensat nevoile zdrobite şi demnitatea negată
dar ascultă: încă mai sunt voci printre valuri
sunt ei, care cheamă, tot mai uitaţi.

Tatăl meu a visat la pantofi în care să se oglindească
mama mea a urât atât de mult nedreptatea
taţii şi mamele de dinaintea lor
au trăit mâncând martiri şi lipsuri
dar ruşinea se ridică la suprafaţă acum
potentă ca un bici de blesteme
şi atunci am încetat să mă mai simt patrie
între graniţe de laudă şi excludere
printre verbe ofilite în fanatism
între ziduri înalte de ură şi ranchiună
între lupte de săraci şi proscrişi
printre titluri şi minciuni de răzbunare
printre aceste infamii delirante de tavernă
car invocă mai multă pedeapsă şi securitate
ridicând paharul din egoism singuri, dar
consumaţi de furie împreună.

Tatăl meu n-o avea decât pe mama
mama mea nu avea nimic altceva
dar acum, acum
cine ne va mai spune Basme?

Silvia COMOGLIO

Silvia Comoglio, născută în 1969, licenţiată în filosofie, are la activ numeroase volume de poezie şi diferite recunoaşteri din partea criticii. Printre cărţile publicate se numără *Ervinca*, cartea sa de debut, *Bubo bubo*, *Via Crucis*, *Il vogatore, scacciamosche (nugae)* şi *Afasia*.

Fluture

ea – *e* – *deja* – *lumina*
lui dumnezeu – în lagăr –
pământul – la vedere –
în lentă – prădare

1. I
întotdeauna – eşti ecou de rădăcină
a timpului – fără chip
→ luarea visului
arborele minunat
- în forma – de viaţă,
acest – solitar – zgomot
al unui singur punct al tău
în aerul care îţi vorbeşte
- mincinos – neîncetat,
în noaptea înaltă care sună
în ultimul strigăt, pe ul-
tima creastă

1. II
şi topită
în umbrele plânsului tău
eşti asta – doar hiatus,
vremurile – mereu transparente –
care frâng în seara asta
zări – de munţi, şi chipul
care spune şi apoi repetă – litere care sunt
urme doar limpezi
în locul – fără pădure

1. III
şi eu cu spatele
este podul peste,
întinderea peste apă

copaci şi sate
barbare şi circulare, copaci căzuţi
în acest vis singur
al unei lumi – în interiorul lumii
---

2. I
→ "şi lumina care suflă aici
în copacul de viaţă
e această singură gură,
pământul deja întins
a cărui mişcare, mi-ai spus
e ceea ce aici se cântăreşte
din întuneric – la dimineaţa mea
în trup singur liniştit
lung – de suspine

2. II
"şi fir de voce
e să te vezi – din acest pământ singur,
în respiraţie care străluceşte
desăvârşit la dorinţă –
e cântecul repetat
în materie caldă,
în nume – toate – de înţeles,
înalte şi deja dizolvate
în ecouri doar în spaţiu
de vârfuri de aer

(din Canti onirici, L'arcolaio, 2009)

Theresienstadt

Margit Koretzová
Plzeň 08.04.1933
Theresienstadt 1942 – Auschwitz 1944
Stolperstein: Plzeň 08.09.2022

a desenat la Theresienstadt
Rozkvetlà louka s motyly[1]*, Fluturii*

[1] în limba cehă, *pajişte cu fluturi înfloriţi*

Dacă mă iubești – suflă
pe aripi, aripi de fluture,
cel din Theresienstadt. Și lărgește, *lărgește*,
zorii memoriei, întemeind-o aproape
de pentru totdeauna care se deschide
în vârfuri de oglinzi repetate. Și pune,
pune o piatră, la limpezime de strălucire turcoaz,
o piatră, o piatră mare, în ore
de pauză de goale iubiri goale, și –
în ciocul sticletelui în lungă trecere
în portul fiecărui cămin, ca să rămână
să rămână veșnic fluturele, și mereu de acolo –
de acolo ne privești, *de acolo*, din Theresienstadt –

(din Via Crucis, puntoacapo, 2014)

Traduceri și prezentări de **Eliza MACADAN**

Francesca INNOCENZI

Francesca Innocenzi s-a născut la Jesi (Ancona) în 1980. Are un doctorat în poezie și cultură greacă și latină din antichitatea târzie. Printre volumele sale de poezie publicate se numără *Giocosamente il nulla* (2007), *Canto del vuoto cavo* (2021), *Formulario per la presenza* (2022). A îngrijit și condus colecții de poezie. Este autoare de proză și eseuri. Poeziile traduse în limba română fac parte din volumul *Halou de toamnă* (Ed. Cosmopoli, 2023).

timpul inelat clipă eternă
timpul inelat clipă eternă
a căzut ca mierea pe pavaj

timpul, parfum de pruni
refugiu și evadare corpului tău dorit

ușurința de fier pe care am mângâiat-o în tine
în seara asta o păstrez
glumă de briză pe salcie mută

nu-mi cere să vorbesc
acum că a trecut timpul să te caut

să știi că puterea unui torent
nu are egal sub soare.
așa cum el ține și poartă ierburi deșarte
tu îmi vei fi tandru dușman.
și totuși cea mai teribilă ofensă
va fi
să te acopăr ușor, să dispari.
atunci fă ca locul
unde va trebui să te găsesc
să nu aibă nici uși nici pereți
ci maluri bune și paturi de pace
și înălțimi necucerite de escaladat.
aici
nu-mi cere să vorbesc
dar rămâi în orice timp sau formă ai fi.

divagație de apă
spui că e înțelept orizontul nemișcat
linia gri a drumului.
dar mie îmi place malul care cheamă din larg
îmi place mersul divergent
zdruncinarea roților, vuietul
pârâului în tăcerea unui prundiș
lumina la amiază, amintiri
spionându-ne, râul mă invita: vino, Ondina.
basmul pe care l-ai jucat a rămas gravat în soare.
și-mi place ființa ta, liniștită, rădăcinile pe care le scufunzi
când străpungi pământul, îmi place lovitura de vâsle a pasului tău
dar cel mai mult îmi place
dezbrăcarea ta, adevărată.
când valul invadează muntele și se retrage
și satele transpiră șiroaie de apă
acela e timpul meu.
apa care m-a făcut desfăcut
rarefiat
piele de păpușă, păr de algă.
iau înfățișarea unei statui de spumă
și dacă taci și asculți, curgi bucăți în mine.
eu sunt una și multe, sunt
urmele din ceașca de cafea, sunt Nebunul din tarot
semn rătăcitor care intersectează luna.

spui că e înțelept orizontul nemișcat.
dar mie îmi place ramura
care îl demolează pe noiembrie, îmi place umbra care strălucește
roua care sfărâmă.

*

este un august ciudat
iarba pe pajiște nu se îngălbenește
frunzișul persistă în nuanțe de verde
cauți prin alte vieți, calculezi timpul
te afli în urmă.
te uiți din nou la pajiște, ea știe
ceea ce trebuie să devină

Lucrezia LOMBARDO

Lucrezia Lombardo s-a născut la Arezzo în 1987. După liceul clasic, a absolvit Științe filosofice la Florența. Printre volumele sale de poezie se numără: *La Visita*, 2017; *La Nevicata*, 2017; *Solitudine di esistenze*, 2018; *Paradosso della ricompensa*, 2018; *Apologia della sorte*, 2019; *In un metro quadro*, 2020; *Amor Mundi*, 2021, cu o prefață a poetului și regizorului Mauro Macario. Colaborează cu bloguri și reviste literare, este autoare de eseuri, romane și curatoare de evenimente artistice. Poeziile traduse în limba română fac parte din volumul *Iasomia indiană* (Ed. Cosmopoli, 2023).

Realitatea spartă
Se pierde privirea
în sclipirile de dimineață
pe care le deschid ramurile,
este iarna amară.
obstacol pentru îndrăzneala nerăbdătoare
a copiilor
care scormonesc prin plictisul cețurilor
în căutarea
deja trecutei lor
copilării,
arsura neliniștită
a întinselor dealuri de argilă
este chipul lor aprins
pe lucruri.

În această liniște a zorilor

pe fața cenușie a orașelor
care curg ca niște fragmente
pe oglinda rapidă
a călătoriei,
în timp ce totul în jur este o roială,
o acțiune care preia sensul în sine,
mintea doarme,
îmbrățișează un alt loc de reverberații,
încetează să mai adune
și se cufundă în neavut,
în nefăcut,
în ce nu s-a întâmplat:
fericirea celor care
au spart realitatea.

Aparența adevărată
Martori numai copacii
la sunetul latent al vieții:
țipătul cerului,
schimbarea zilei în semne
de singurătate,
sfâșierea de plâns a prunului
care înălbește noroiul cu speranță.

Răsună mirajului instabil
al verii care se apropie,
rupe bariera inimii și a corpului
orbi și năuci,
întinși în așteptarea
ca orice aparență de bucurie
să se destrame.
În schimb, aici –
bob primordial în dansul zgomotos
de sori de spice...
se deschide pieptul vieții
și primește totul în sine
implorând să credem,
să ascultăm.

Ninsoare de ianuarie
Mergeți căutând cărări de zăpadă,

poteci lăturalnice
care țes cu pădure betonul,
locuri fără acțiune.

În desișul mărăcinilor
ciocuri de aur
scormonesc în terci,
ploaia decorează
țara păsărilor.

Se ridică lănci de munți,
inima se pregătește,
rămasă nesatisfăcută
de civilizație,
să urce pe ramuri împletite, până sus,
unde lucrurile dispar
și o pată de lumină
reduce totul la tăcere.

Îți doresc o iubire
Îți doresc o iubire
cu care vei dansa pe malul mării
iarna,
chiar dacă ar fi un bărbat bătrân
și gras,
îți doresc ca în ochii tăi
el să pară de culoarea soarelui și
să se uite la tine cu bucuria
pe care o dau zorii zilei
locuitorilor din nord.
Îți doresc o iubire
făcută și din cuvinte
care să dea formă spiritului,
o iubire capabilă de tăcerea
contemplării,
din moment ce frumuseții pe care o are viața
trebuie să-i lăsăm loc în inimile noastre
și în gurile noastre,
ca acestea să fie umplute
și să fie hrănite cu ea.
Îți doresc o iubire

care să aibă forma unui cerc
în care se unesc pământ şi apă,
în care noaptea se face zi
şi totul este transportat de uşurinţa
de a şti că aparţii
şi îţi doresc o iubire
care să vorbească lumii despre iubire
care umple lumea cu propria-i lumină,
precum speranţa care se impune
să reînvie ce e putred şi care
nu poate înceta să respire.
Îţi doresc o iubire
care să aibă puterea de a trezi din somn
pe cine a rămas orbeşte nemişcat
de frică,
o iubire
care să uimească prin tandreţea
şi bunătatea pe care le întruchipează,
acea bunătate pe care mulţi ar numi-o prostie
şi care reuşeşte să ierte
în echilibru ca un fluture
însetat de viaţă
chiar dacă mai are doar câteva ore.

Traduceri şi prezentări de **Alexandru MACADAN**

Laura CANTELMO

Laura Cantelmo, născută în Biella, locuieşte la Milano. A predat limba şi literatura engleză. A publicat cărţi de critică despre Ezra Pound şi Marianne Moore şi a colaborat cu importante reviste literare. Este autoare de eseuri şi curatoare de evenimente artistice. Volumele de poezie publicate sunt *Un luogo di presenze* (Joker, 2005), *Geometrie scalene* (Marco Saya, 2016) şi *Cuore di nebbia* (puntoacapo, 2021). Poeziile traduse în limba română fac parte din volumul *Şi dacă afară e noapte* (Ed. Cosmopoli, 2023).

Chagall

Vieţi plutitoare pe acoperişuri, mâini, ochi
înfloriţi printre fulgi de nori.
Norii din satul vechi, acoperişul
casei. Trupuri secrete zboară peste văi
înscrise în vânt.

Îndrăgostiții nu știu al cărei mileniu e
revoluția, viețile renăscute, râul rănit
exilul păsărilor. Îndrăgostiții nu știu
nu știu nu știu.

Iubire
A fost iubire, degeaba îi căutăm rațiunile.
Suspendată între cele mai tainice fibre, pe partea
inimii, între valurile fustelor și pliurile
gândului, inunda defileuri, pâraie alpine
explozii în regiuni îndepărtate începețoșând
privirea în șoapte printre luni palide.
Noaptea și voi, zorii și voi, voci frânte
de respirația vrăjită. Noaptea, aurora
apoi a fost totul. Dacă într-adevăr a fost auroră, ani
a luminat cu primăvară iarna cea mai întunecată.
Deși trecătoare, fiecare iubire dă sens
orelor, muncii, pariurilor vieții.

Maternitate
Poate nu știți, ca bărbați ce sunteți,
că ați fost pentru min binecuvântare
primejdie, chin, spinoasă grijă
nevoie acută de iubire, foame
de tandrețe și de râsete,
ca o rochie din pânză de velă
în vântul de vară.
Vă priveam seara, adormite piese
ale mozaicului meu interior, seva
pântecelui meu, păsări vorace
dăruite iubirii mele de către stele,
cum țeseați cu ochii închiși viața promisă,
acoperiți în somn de sărutările mele.

Allen Ginsberg la Milano
Intervale de fum între lichide verzui
și sughițuri de sax. În întuneric, Poetul
articula un Kaddish aruncând
vehement un urlet/plâns. Moartea
își juca momentul în timp ce pe cimentul
umflat albiți băieți de altădată

băteau din palme în ritm de note.
Cu visul dispărut al Californiei
o umbră de rămăşiţe şi membre închina
pentru mahmureala iminentă a Apocalipsei.
La bar printre încăierări lumea vocifera
fumându-şi ultimele joint-uri. Acel mit,
carnea noastră, naufragiul nostru continuu.

Traducere şi prezentare de **Cristian PENEŞ**

Mariangela GUALTIERI

Vă ofer ocazia de a o cunoaşte pe **Mariangela Gualtieri** (născută la Cesena, 1951) – una dintre vocile lirice de puternică rezonanţă ale poeziei italiene contemporane – cu o selecţie de poezii din anii '90 –2000. Poeta, cunoscută de mulţi şi ca fondatoare a teatrului din Valdoca, se remarcă printr-un stil unde se întâlnesc elemente ale vieţii cotidiene într-o sintaxă mişcată de inversiuni, naturaleţe, spontaneitate – „di sprezzature" – , de folosirea enjambamentului, adesea pentru a lumina mai eficient antitezele semantice şi antinomiile stilistice. Sentimentul, declinat în cele mai diverse forme de iubire pasională şi care fac din dragoste polul central, este uneori al fericirii realizate, mai des al suferinţei nostalgice, o dată o invitaţie la iubire, altădată percepţia unui destin iminent, cel mai adesea un joc reciproc de oglinzi, într-o senzaţie sinestezică.

Fii blând cu mine. Fii bun.

Fii blând cu mine. Fii bun.
Vremea rămasă e scurtă. Apoi
vom fi scântei luminoase.
Şi atât de nostalgici vom fi
după omenesc. Aşa cum acum
suntem după ceresc.
Mâini însă n-o să avem. N-o să putem
cu mâinile să mângâiem.
Şi nici obraji n-o s-avem ca să-i atingem uşor.
O nostalgie a imperfectului
ne va umfla luminoşii fotoni.
Fii blând cu mine.
Ia-mă cu grijă.
De cristalul din mine

din tine ai grijă.
Ce suntem noi
e mai prețios mai gingaș ca truda ascunsă în adâncuri
din suflet. Spre-a fi, vieții îi trebuie trup, iar tu fii blând
cu fiece trup. Atinge-l ușor
pune-ți ușor piciorul
și-ai grijă
de mecanismele zborului
de orice răsucire și avânt –
e creștere și rădăcină
e curs de apă, cădere
închidere și deschidere ori
vestejire de flori
până la clipa înfloririi,
pân' la fărâma de carne pe masă
care e trup consumabil
pentru ardoarea de a fi aici.
Să mulțumim. Cât de des.
Fie liniște-n trecerea noastră aici –
aceea de-a fi alesele trupuri
pentru întâlnirea iubirii. în cărți.

Ce să înțeleg eu de aici?

Ce să înțeleg eu de aici? Ce să înțeleg despre asta,
ce să înțeleg despre golul ăsta ?
E vreme. E un răspuns care vine. Fii răbdătoare.
E un răspuns, și este o răsturnare. E vreme.
Este răspuns. Care-n curând o să vină
să decojească destinul, să-l cureţe bine.
Închină-te. Spune o rugăciune. Stai liniștită. Păstrează-ți neînfrânată
puterea. Tăcere. Stai liniștită.
Culcă-te! Întinde-te! Câine! Șoarece! Șarpe! Viespe!
Cel mai mic lucru din lumea creată! Fii răbdătoare. Acuma.
Ține-ți în piept durerea. Scutură. Sparge.
Nu sta. Rupe zăgazul, acuma. Taie.
Cu toporișca. Cu sabia. Cu securea. Cu
foarfeca ascuțită. Cu secera, cu cuțitul.
Cu tot ce e unghiular. Sfarmă. Aruncă. Trage la țărm.
Apoi înfruntă marea. Războiul

se află în piept, înlăuntru-ți. Descarcă-ți în larg balastul.
Marea îl ia și-l înghite. Marea
alege puțin ori nimic. Trimite tot în adâncuri.

Vă jur pe dinții mei de lapte

Vă jur pe dinții mei de lapte
vă jur pe goană și năduşeală
vă jur pe apă și sete
jur pentru toți pe sărutul iubirii
jur pentru când se vorbește încet în noapte
jur pentru când se râde în hohot
jur pe cuvântul nu
și jur pe cuvântul nicicând și pe beție vă jur,
pe fericire vă jur.
Jur că pământul nu va avea sfârșit
jur că trăiesc uneori o mare bucurie,
jur că bucuria există, că există și că o simt,
și jur că n-am să mă las întristată
de niciun profet plângăcios,
de niciun artist târguindu-se cu durerea,
de nimeni curgându-mi în sânge și explicându-mi-o
de nici un șarlatan – cu sufocantele lui cuvinte.
Vă jur că am să-mi salvez delicatețea
Delicatețea puținului și a nimicului
A prea puținului
Eu voi salva puținul ca și nimicul
Culoarea decolorată
Umbra cea mică
De nepătrunsul cu mintea ce sparge lumina
Sămânța din sămânță
Acel nimic din sămânță.
Căci din nimicul acela
Se naște rodul.
Din tot acel nimic Apare totul.

Traducere și prezentare de **Cătălina FRÂNCU**

Antonia POZZI

Antonia Pozzi s-a născut la Milano, în 1912 și a trăit într-un mediu bogat și rafinat, ceea ce îi permite să integreze studiul – limbi moderne, muzică, desen, fotografie, sculptură – călătoriile frecvente în Italia și în străinătate. Anii de liceu marchează pentru totdeauna scurta sa viață: începe să se dedice intens poeziei, dar mai presus de toate face experiența plină de emoție și în același timp dureroasă a iubirii. Este fascinată de profesorul de greacă și latină, marele clasicist Antonio Maria Cervi; îi leagă dragostea pentru cunoaștere, pentru artă, pentru cultură, pentru poezie, pentru frumusețe, pentru bine. Va fi o iubire intensă și tragică. Va trebui să renunțe la „viața visată": relația cu Cervi, întâmpină opoziția familiei Pozzi. Urmează facultatea de literatură și filozofie. Trăiește o dramă existențială, epilogul fiind tragic: la 3 decembrie 1938, a fost găsită moartă, în zăpadă, după o doză puternică de barbiturice. A lăsat peste trei sute de poezii. Timp de câteva decenii, figura sa ca femeie și ca poet a fost subiectul unei redescoperiri extraordinare a publicului și a criticilor, atât în Italia cât și în străinătate. Formal, se caracterizează în primele poezii prin tipare tradiționale și prin simplitatea expresiei, în timp ce ultimele poeme se îndreaptă către o valoare simbolică mai adâncă și mai complexă, cu ecouri din Rilke, Pascoli, D'Annunzio. Volumul de poezii ''Parole'' a apărut postum și a primit aprecierea admirativă a lui Eugenio Montale.

Rugăciune poeziei
O, tu care ești povară
sufletului meu, poezie:
tu știi când lipsesc când mă pierd,
tu, care atunci te dezici și taci.

Poezie, eu ție mă mărturisesc
tu, glasul meu din adâncuri:
tu știi,
știi că te-am trădat,
am umblat pe câmpia de aur –
pe inima mea-,
am rănit iarba,
am năruit – poezie – pământul – acel pământ
unde tu cea mai dulce
din toate cântările tale mi-ai spus,
unde într-o zi întâia oară
eu am văzut zburând în senin ciocârlia
unde cu ochii am încercat și eu să mă înalț –
Poezie, poezie care rămâi
profunda mea remușcare,
o, ajută-mă tu din nou să găsesc
înalta mea lume abandonată-

O, poezie care te dărui doar
celor care cu ochi în lacrimi
te caută –
fă-mă demnă de tine,
tu, poezie ce mă scrutezi.

Un destin
Lumini și sate-n
răscruci
cheamă prietenii.

Ție-ți rămâne numai
ce dezvăluie vântul:
calea stinsă în noapte
iar setei tale
apa grăbită a torentelor,
obositei tale ființe
iarba verde mereu a poienilor
în răstimp de un somn.

Mistuit de-al său foc
fiece om
unei unicei vieți se predă.

Dar pe lentul
său drum râul tău nu-și află limanul,
argintia lumină a infinitelor
vieți ale stelelor libere
tremură acum:
iar dacă nici-o ușă
nu se deschide chinului tău,
dacă ți-e dată
la fiece pas povara chipului tău,
dacă-i a ta
ceva mai mult ca durerea –
bucuria de a continua
singură
în pustiul limpede al munților tăi
atunci acceptă
să fii poet.

Traducere și prezentare de **Cătălina FRÂNCU**

POEZIE PORTUGHEZĂ

Centenarul Eugenio de Andrade

În ziua de 19 ianuarie a acestui an, s-au împlinit 100 de ani de la naşterea scriitorului portughez Eugenio de Andrade, pe numele său real José Fontinhas (1923-2005), motiv pentru care a fost omagiat de fundaţia care îi poartă numele. A debutat în 1940, cu volumul de poezii *Narciso,* ultimul volum publicat fiind *Lugares do lume,* în 1998. A publicat multe volume de poezie, dar şi eseuri, cărţi pentru copii, fiind un scriitor foarte prolific, scriind şi publicând timp de 58 de ani. A şi tradus din opera unor scriitori ca, de exemplu, Federico García Lorca şi Jorge Luís Borges. Pentru opera sa, tradusă în 20 de limbi. a primit numeroase premii şi distincţii în ţară şi în străinătate, dintre care amintim Marele Premiu pentru Poezie al Asociaţiei Portugheze a Scriitorilor (1989) şi Premiul Camões (2001). A fost membru al Academiei Mallarmé (Paris), al Academiei Mondiale a Poeziei (Verona) şi al Academiei Internaţionale Mihai Eminescu (România).

E urgent
E urgentă iubirea.
E urgentă o barcă pe mare.

E urgent să distrugem anumite cuvinte,
ură, singurătate şi cruzime,
unele tânguiri,
multe săbii.

E urgent să inventăm bucuria,
să multiplicăm săruturile, holdele,
e urgent să descoperim roze şi râuri
şi dimineţi senine.

Cade tăcerea pe umeri
şi lumina, impură până la durere.
E urgentă iubirea, e urgent
să rămânem.

("Até amanhã", 1956, 1.ª ediţie)

Copacilor de jacaranda din Lisabona
Ei sunt cei care anunţă vara.
Nu cunosc altă glorie, alt
paradis: la intrarea în casă,
copacii de jacaranda
în floare, câte unul de fiecare parte.

Și un surâs, loc liniștit
în așteptarea mea.
Spațiul de jur împrejur
își multiplică ferestrele, deschide
verande către mare.
Și, ca în visele cele mai puerile:
pot zbura destul de aproape
de norii înalți – înfrățit cu păsările –
spre a mă pierde în văzduh.

(din volumul "Os sulcos da sede, 2001).

Smochinul
Acest poem începe vara,
ramurile smochinului atingând
pământul mă invită să întind
la umbra lor. Acolo
mă refugiam ca într-un râu.
Mama mă certa. Umbra
smochinului e nesănătoasă, spunea.
Eu nu credeam, știam eu bine
cum străluceau mature și deschise
fructele sale în dinții matinali.
Acolo am așteptat lucruri din astea
rezervate viselor. Un flaut
cânta îndepărtat o pastorală
cu multă trudă. Poezia îmi sfâșia
corpul stimulat până la os,
mă căuta atât de evident
încât sufeream căci nu puteam să-i dau
figură: picioare, brațe, ochi, gură.
Dar în acel cer verde de august
mă sfâșia numai și-apoi pleca.

(în vol. "Poesia". ediția 2ª, 2005)

Introducere la cânt
Ridică-te din mine,
substanță pură a cântului meu.
Lumină terestră, aromă.
Ridică-te, iasomie.

Ridică-te şi încălzeşte
calcarul şi piatra,
mâinile şi sufletul.
Inundă, domneşte, apune.

Cel puţin tu cunoşti pasărea,
primăvara excesivă.
Ridică-te din mine:
cântă, delirează, arzi.

(în vol. "Coração do dia". 1958)

Mai nimic
Amorul
e o pasăre tremurândă
în mâinile unui copil.
Se foloseşte de cuvinte
ignorând faptul
că dimineţile cele mai limpezi
nu au voce.

(în vol. "Primeiros Poemas", 1977)

Suntem Frunze trecătoare
Suntem Frunze trecătoare unde dorm
Păsări de umbră şi singurătate.
Suntem Frunze şi foşnetul lor.
Nesigure, incapabile de a fi floare.
Chiar şi briza ne tulbură şi ne face să tremurăm.
De aceea, la fiecare gest pe care îl facem
Fiecare pasăre se transformă în altă fiinţă.

(în vol. "As mãos e os frutos". 1948)

Prezentare şi traducere: **Ana VRĂJITORU**

POEZIE din NEPAL

Mani LOHANI

Mani Lohani este un autor de poeme și proză scurtă bine cunoscut. Jurnalist de profesie, a publicat cinci cărți de poezie și proză scurtă, între care *Malami Saajh,* 2004 și *Parasta Prem,* 2010*.* A primit premii ca: Yuwa Barsa, Moti Puraskar și Bhanu Moti Puraskar. Creațiile sale sunt traduse în mai multe limbi, între care engleza, hindi, coreeana, japoneza și rusă și, acum, română.

Călătorie spre lumină

Cum poartă soarele
lumina?
Cum călătorește luna
Dintr-un colț al lumii în altul?
Și cum sare izvorul
De pe înălțimile stâncoase?
Florile acestea, nori coloraţi, vise și iubire
Cum vin ele toate
Și sălășluiesc așa mult în inimile noastre?

Anotimpurile și clima nu au membre
Dar cu toate acestea ele vin și pleacă regulat
Soarele răsare în fiecare zi
Din imperiul negru al ochilor tăi
Crește secera lunii
Și devine absolută ca în tinereţea fecioarei
Muzica vieții cum ciripitul de colibri, izvoarele
Trec prin inima omului de demult
Luna călătorește încă din trecutul fără hotar
Ca și cum prin abisul munților înalți
Și călători sunt și îndrăzneţul soare și norii feminini
Călătoare împreună cu viaţa sunt iubirea și visele
Și cresc împreună cu bărbații suferințele!
Flori, izvoare și curcubeie
Cântă muzica de epoci!
Picioare,
Mâini,
Ochi,
Buze, și urechi,
Nu sunt totul!
Cum poți visa la o viață plină
Fără curaj?

Mă întreb
Cum arată picioarele lunii?
Şi cum călătoreşte lumina?

Rajeshwar KARKI

Rajeshwar Karki este autorul unui volum de versuri *Mero kavitako antim pristha*, 2005. Este Vicepreşedintele Fundaţiei Nepali Kala Sahitya Dot Com. Este şi Editing Advisor al „Sagarmathako nrityamagna aatma"/ Sufletul dansând al Muntelui Everest.

Armele
Toată lumea spune –
Te poţi simţi singur
în jungla armelor
înţelegerea mea, în acest moment,
e total sub arme
şi în războiul sângeros
tu tragi cu o catapultă
şi eu cu un bumerang
tu arunci o seceră,
şi eu îmi trimit khukri[1]-ul
tu săbii fără teacă
iar eu ridic o scimitar[2]
tu tragi cu o „three-naught-three"[3]
şi eu trag cu tun
tu ţi-ai arătat SLR[4]-ul tău
iar eu iau LMG[5]-ul meu
tu ai folosit al tău AK-47
iar eu stau dezarmat
Câtă vreme am avut o armă
Aş continua să pierd în van, sub pretextul victoriei

[1] Kukri – tip de armă scurtă, originară din India, cu lama, servind şi ca armă, şi ca unealtă; armă tradiţională nepaleză, folosită şi de trupele Gurkha.
[2] Scimitar – sabie cu un singur tăiş, curbă sau convexă, din diverse zone ale Asiei, de la care s-au inspirat şi alte arme, de pildă „shamshir"-ul person, „saif"-ul arab, „kilij"-ul turc ş.a.
[3] Tip de puşcă.
[4] „Self-Roading Rifle", tip de armă automată.
[5] „Light machine gun" – tip de armă automată uşoară.

Dar când, ca o conştiinţă neînarmată
Am şezut în pragul inimii tale
M-am simţit în siguranţă,
Şi am stat ca un învingător.

Saraswoti (Sara) LAMICHHANE

SaraSwoti Lamichhane s-a născut şi a crescut în Nepal, mutându-se în Canada la 25 de ani. Are un masterat în engleză şi scrie poeme de la vârsta de opt ani. Poemele ei au fost publicate în câteva jurnale din Statele Unite, Nepal şi Canada. Trăieşte cu soţul ei şi cele două fiice în St. Albert, AB.

Venind în vizită înapoi acasă[1]

Am plecat acum 13 ani
şi am revenit de 3 ori

Îmi revigorez amintirile dezmorţite/ dezgheţate

Aud râsetele
Sinelui meu când eram mai tânăr
Urletul lui în sălbăticie
neînfricat

Furtuna îi izbeşte chipul
Nimic nu o opreşte

Acum,
Persoana care sunt
Şade pe cămin/ vatră
cu
un soţ şi doi copii

face cina, spală vasele,
împăturește lenjeria şi între astea
apelurile telefonice

continui împărţirea
două seturi de case
două seturi de familii
două seturi de culturi

[1] Versiunea în engleză aparţine autoarei.

Dacă rădăcinile mele cresc mai adânc
În fiecare pământ,
Fluturii mei își vor pierde aripile
Și mă vor lăsa o omidă

Fie le am pe ambele fie pe nici unul.

Rajendra PARAJULI

Rajendra Parajuli este poet, autor de proză scurtă și jurnalist. A publicat, între altele, volumele: *Shukraraj Shastri ko chasma*, *Aghori*, and *Koteswhor ko keto*. A lucrat ca editor/ redactor la diferite jurnale tipărite sau online în Nepal.

Sunt editor/ redactor
Sunt editor al unui cotidian
Am mâncat sarea profesorului meu
Fac totul pentru a înapoia sarea
Mă duc oriunde îmi cere să merg
De e noapte, dimineaţă ori prânz
În bucătărie, birou sau la restaurant
În dormitor, baie sau pe stradă
Stau în felul îmi care îmi spune maestrul să mă aşez
Mă ridic dacă el îmi cere să stau în picioare; mă aşez dacă îmi cere asta
Dansez și zâmbesc la ordinele sale
Sunt antrenat astfel de profesorul meu
Sunt editor la un cotidian

Mă deci celor pe care maestrul îi admiră
Apreciez partidul și liderii pe care maestrul îi susţine
Inclusiv afaceriştii şi birocraţii
Gangsterii şi corupţii
Îi denunţ pe cei care maestrul meu îi dezaprobă
Cei care nu au relaţii cordiale cu el
Cei care nu au tranzacţii cu el
Îi nimicesc prin cuvintele mele înţepătoare
Pe cei care îi creează inconveniente
Dacă maestrul spune că e lung titlul
Îl scurtez
Dacă sugerează că punctul de vedere al editorialului e opus celui al său
Îl modific

Sunt editor la un cotidian

De foarte mult timp
Media a fost numită pantof al împăratului
Și acest pantof a fost salutat de toți
Profesorul meu e împăratul meu
Îl salut în fiecare zi
Datorită lui
Am devenit un om influent
Acum am acces lin la președinte și primul ministru minister
Liderii de partid și afaceriști
Am privilegiul de a face o călătorie în și în afara țării
Am salariu în fiecare lună
Sunt în stare să-mi trimit copii la școli scumpe
Pot mânca la restaurant aproape fiecare zi
De ce să vorbesc de demnitate
Când buzunarul meu e adânc
Și sunt popular printre oameni
Sunt editor la un cotidian

Din cauza negustorilor vânători de profit
E o criză de mâncăruri de bază
Izolatul Karnali[1] încă se luptă pentru pastile de paracetamol
Corupția a afectat profund viețile oamenilor
Femeile sunt arse de vii în numele boksi[2]
Fetele devin victimele violurilor
Cei din dalit[3] nu sunt lăsați să folosească fântânile publice
Am tipărit toate aceste știri pe paginile din interior
Mi-am îndeplinit obligația față de cea de-a patra putere
Sunt editor la un cotidian

[1] Una din cele șapte provincii ale Nepalului, conform noii împărțiri, după constituția din 2015.
[2] O boksi, în Nepal, este o persoană care locuiește singură și are cunoștințe de vrăjitorie, tantrice, dar de un fel aparte ș.a.
[3] Dalit/ *dalita* (din sanskrită – înseamnă cei stricați, însemnați), cunoscuți și drept „de neatins", casta cea mai de jos din India, esclusă și din sistemul „celor patru caste", din hinduism, și sunt considerați ca fiind a cincea castă, *Panchama*. Cu toate acestea, aceștia azi sunt adepți a mai multe religii, ca budism, creștinism, islam, sikh ș.a. Legal, discuția este mai complexă..

BHUPEEN

Bhupeen este o voce reprezentativă din Nepal pentru poezie și eseu. Are trei volume de versuri, *Kshatigrasta Prithvi ra Mool Sadak/* Pământul sfârtecat și autostrada, *Hajar Varshako Nidra/* Somnul celor o mie de ani, *Suplako Hawaijahaj/* Aeroplanul din *Supla* și unul de eseuri, *Chaubis Reel/ Douăzeci și patru de role*. A primit o serie de premii pentru poezie. Bhupeen predă la un colegiu în orașul său, Chitwan, și este fondator și activist al Mișcării pentru Conservarea Poeziei.

Somnul celor o mie de ani[1]

Am dormit o mie de ani
într-o singură viaţă
acum vreau să mă trezesc.
Culcând omul într-un leagăn,
Buddha cântă un cântec de leagăn.
Promiţând să mă trezească,
Şi Buddha a început să mă adoarmă.
Omul a învăţat să viseze
În timpul lungului său drum.
În afară de asta, Domnul
Ne-a învăţat să visăm în somn.
Ca moliile prinse
Între paginile reci
Ale cărţilor,
Am fost făcut sandviș
Între volumele de incantaţii
scripturi ale religiilor.
Am fost prins între
Voluminoasele volume de filosofie
Şi am dormit zdravăn întreaga mea viaţă,
Cu visul de a mă trezi.

Acum vreau să mă trezesc
din somnul adânc al celor o mie de ani.

Versiunea română și note: **Marius Chelaru**

[1] După versiunea engleză a lui Mukul Dhahal.

POEZIE CONTEMPORANĂ TURCĂ

Hasan ERKEK

Hasan ERKEK, poet, dramaturg şi profesor de artă dramatică este un cărturar desăvârşit şi un poet de o sensibilitate aparte al cărui rafinament artistic emoţionează prin profunzimea ce îi caracterizează opera. În poemele sale de întindere mare, actul artistic se desfăşoară pe mai multe planuri. A publicat 28 de volume, 26 din volumele sale, fie poezie, fie de artă dramatică au fost publicate în 15 ţări. Din volumele de poezie publicate: *Trăiască Pacea* (1995); *Jurnalul lui Ezgi* (1997); *Pragul* (2001, 2013); *Cântec pentru adolescenţi* (2013); *Ah viaţă, renaşte-mă!* (2013); *Violeta albă* (2013); *Din dragoste am sângerat* (2015); *Prinţesa florilor* (2015); *Secretele păsărilor* (2015); *Cercul iubirii* (2016); *Cercul sacru* (2019); *Epopee mută* (2020). Cariera literară şi artistică i-a fost răsplătită cu peste 20 de premii. În 2016, poetul Hasan Erkek a primit „Premiul European de Poezie" al Festivalului Internaţional „Nopţile de Poezie de la Curtea de Argeş". Ca dramaturg i-au fost puse în scenă peste 30 de piese de teatru, în ţară şi străinătate. Piesele sale fac parte din repertoriul general al Teatrelor de Stat (Naţionale), cât şi din repertoriul Teatrelor din Istanbul. Actualmente, Hasan Erkek este Decanul Facultăţii de Muzică şi Artele Spectacolului de la Universitatea ARUCAD, din Cipru.

VIDEOCLIP

mâinile dimineţii îmi mângâie părul
sărut degetele luminii
zâmbindu-mi
imaginea ta delicată mă plimbă
pe toţi pereţii camerei
citesc o carte despre păsări
în urechile mele se cuibăreşte
un foşnet de aripi
nu poate fi decât imaginea ta duioasă
ea valsează deasupra literelor
umbra ei ne acoperă

alunec pe râul
care traversează oraşul luminat
imaginea ta ia chipul unei zâne blânde
se ridică din adâncurile îndoliate
prin stropii de ploaie mă însoţeşte
pe aleile largi

reflectez la istorie
la legendele ei secrete încă inabordabile
reflectez la marea aventură a copilăriei
unei mari omeniri
la începutul lungii noastre cunoașteri
imaginea ta privea spre florile-pereche
cum creșteau pe cărarea
viitorului nostru

ca un trandafir
zâmbetul tău învăluie lumea
se ridică spre cer
adie odată cu vântul
traversează universul de la un capăt la altul
se plimbă printre stele
ajunge la soare
doi sori atârnă de ochii tăi
astfel mă trezesc înconjurat
de razele dragostei

EPITAF

când te-am zărit pe malul Senei
erai asemene unei bobiţe
ce strălucea ascunsă în avalanșa
bobițelor de rouă acoperind peluza

erai atât de frumoasă, Isabelle
văzându-te florile din Saint-Germain-des Prés
din petale și-au făcut coroniţe

erai atât de înaltă, Isabelle
de pe colina din Montmartre
umbra ta putea acoperi Montparnasse
Modigliani s-ar fi răsturnat în mormânt
dacă ţi-ar fi zărit umbra

sufletul tău era plin de candoare
înaintea taclalelor noastre de la Saint-Michel
îmi alegeam cuvânt după cuvânt

mai degrabă de a-ți săruta buzele
ți-am îmbrățișat sufletul

Isabelle, erai atât de misterioasă
trupul tău părea sculptat în timp
deveniseși un paradis pentru toate religiile
bucuria ta împrăștia bucuria Istoriei

erai uimitoare, Isabelle
în nopți cu lună plină
aflată în patul dichisit ai devenit alta
ai trecut prin uși, prin ferestre
ai ajuns în mijlocul Parisului
ducând în spate norii încărcați de poezie

acum dacă tot te-am găsit pe malul Senei
Catedrala Notre-Dame
își ridică brațele spre cer
cântecele sacre se ridică deasupra ei

acum am înțeles, Isabelle –
Cimitirul Père Lachaise
nu este o rămășiță turistică.

Traducere și prezentare de **Niculina OPREA**

POEZIE ARGENTINIANĂ

Roberto JUAROZ

Născut în 1925 în Argentina, Roberto Juarroz a studiat literatura și filosofia la Universitatea din Buenos Aires și s-a specializat în științele informației și în biblioteconomie. A editat revista „Poesia''. A făcut traduceri, în special din Antonin Artaud. A primit mai multe premii de poezie, în Argentina și în străinătate. În 1992, a făcut parte din „Grupul de reflecție asupra transdisciplinarității la Unesco". Scriitori și poeți precum René Char, Octavio Paz, Julio Cortazar, Roger Munier (traducătorul său în franceză) sau Philippe Jaccottet l-au apreciat în mod deosebit. Opera sa a fost tradusă în douăzeci de limbi străine. A murit la Buenos Aires în 1995.

Ne naștem fără cuvinte

Nu există niciun cuvânt mai sigur ca altul.
A tăcea se învață în timp,
deși ar părea că vorbim.

Ne naștem fără cuvinte,
cu cuvintele distruse plecăm
Și totuși,
deși a trăi înseamnă amuțire,
există o plăcere primordială-n tăcere,
ce justifică toate tăcerile.

Oare

Mă doare azi să gândesc,

mă doare mâna cu care scriu,

mă doare cuvântul ce l-am spus ieri

și cel pe care nu ți l-am spus,

mă doare lumea.

Sunt zile ce parcă-s făcute

încât totul să doară.

Azi doar Dumnezeu nu mă doare.

Oare fiindcă azi nu există?

A scrie-un poem despre nimic

A scrie un poem despre nimic,
unde-ar pluti toate transparențele,
ce n-a cunoscut nicicând condamnarea ființei
care l-a părăsit deja,
care urmează să înceapă
și poate ca n-o să înceapă nicicând.

Să-l scrii cu nimic ori cu nimic aproape,
cu umbra cuvintelor,
cu spații uitate,
cu un ritm ce abia apare din liniște,
cu o tăcere marcată într-un punct
de cealaltă parte a vieții.

Un poem despre nimic și cu nimic.
Poate toate poemele
trecute, viitoare ori imposibile
ar putea să încapă în el,
fiecare măcar și o clipă
de parcă în forma-i s-ar odihni,
în formă ori în nimic.

Prezentare si traducere de **Cătălina Frâncu**

POEZIE CROATĂ (II)

Ivan HERCEG

Ivan Herceg (1970), poet, prozator și redactor s-a născut în Krapina. Are o licență în limba și literatura croată și în filologia sud-slavă la Universitatea din Zagreb. Este redactor-șef al revistei „Poezija" din Zagreb și organizator al Festivalului de poezie SUR (Stih u regiji/ Poezie regională). A primit câteva premii pentru opera sa poetică, cel mai notabil fiind Premiul *„Goran"* pentru poeții tineri, apoi Premiul *Zdravko Pucak* și Premiul *Rikard Jorgovanić*. Poezia sa a fost inclusă în numeroase antologii și a fost tradusă în douăsprezece limbi. Publicații (poezie): *Celelalte nume ale noastre* (1994), *Noapte pe asfalt* (1996), *Fotografii ale suspinelor pământești* (1997), *Îngeri în doliu* (2004), *Neregularități* (2007), *Când va sosi Babilonul* (2013).

Mona Lisa la Tromostovlje
În timp ce îți sărutam trupul, sărutam albul
care mâine va fi gheață plină de sânge,
limba tăiată și ego-ul fostului bărbat,
mila și Judecata de pe urmă, boală și destin
pe o bancă vrăjită din Metelkova.

În timp ce îți sărutam umbra,
vocea ta devenea prea puternică și franțuzească
așa că am gândit în sinea mea cu admirație și teamă
că Turnul Eiffel se prăbușește acum în Emona
în timp ce Mona Lisa țipă la Tromostovlje.

Barbara, urcă-te pe bicicletă și adu-ne
niște croasante de pe Marte
și sună din clopoțel când treci pe stradă,
ca să te pot recunoaște și să nu te uit niciodată
mirosul tău, agitația ta
să însoțim împreună toate acele suflete
care au alergat cu noi
în afara oricărei credințe.

Dakota (pământul care cultivă femeia)
Toate secretele și răutatea New York-ului sunt înmagazinate în tine
și de aceea vreau să te fur și să te trimit departe dincolo de privirea mea
Vom fi protestatari tăcuți la Union Square,
și în Central Park ne vom învârti nebunește și tare
Ca niște păcătoși cu păcate de moarte.

Te voi îngropa aproape de trecerea lui Lennon
– imaginează-ți doar – stânga sau dreapta, sus sau jos.
Chiar nu contează căci tu nu ești nici creștin nici musulman.

Respirația ta va fi epitaful tău:
"Dakota – pământul care cultivă femeia"
și niciodată nu voi încerca măcar să readuc la viață
trupurile noastre fărâmițate
ascunzând mereu faptul
că tu nu aparții niciuneia dintre cele două lumi
atât de vicioase și totuși vulnerabile ca ultima limbă în viață
în care tu nu te poți cunoaște pe tine sau pe alții
or să pretinzi un iubit sau o fărâmă de pace.

Lumea subterană este o casă deschisă, un pasaj al îndrăgostiților,
plin de duhoarea prafului de pușcă și a urinei, ultima orgie
din inima lumii, perfect dezgustătoare.

Darija ŽILIĆ

Darija Žilić s-a născut în 1972 în Zagreb. Studii: a absolvit istorie și literatură comparată la Facultatea de Științe sociale și umaniste de la Universitatea din Zagreb. A publicat șaisprezece volume de poezie, eseuri și proză. Premii: Premiul „Julije Benešić"pentru critică literară pentru cartea *Muza din afara ghetoului* – cea mai bună operă de critică literară din 2010; Premiul ''Kiklop'' pentru cea mai bună carte de poezie din 2011 – *Dansează, Modestie, Dansează* , Premiul Orpheus pentru poezie la Plovdiv în Bulgaria în 2020.

Dansează, Modestie, Dansează!
Dansează, Modestie, dansează,
anii taberei de concentrare roz sunt în urma ta
plimbări lungi, singuratice la marginile orașului
și o mie de veri ale cărților răsfirate prin paturi.
Ia doar o ceașcă de ceai în plimbarea ta cu barca
un binoclu, și ajutorul care șterge
orice amintire în exces de-a lungul drumului.
Umbrită de agava care crește în barcă
în nopțile lungi în aer liber, ascultă
sunetele stinse ale lumii.
Ai găsit dragostea vieții tale

și nu e bucurie mai mare decât atunci când el coboară
la tine în gând în orice moment al zilei și nimeni nu-l vede!

În Portul Rijeka
Așadar, ce credeai ? Că marea, singură, vindecă?
Că te va vrăji ? N-ai observat că mirosul ei a fost
devorat de arcadele austro-ungare, că sunetele lui Paraf
au dispărut demult. Localnicii se descheie la cămașă, ca și cum
vor să se năpustească în mare, ca și cum nu au un loc în care să se ascundă.
Mall-urile și buticurile sunt închise, ce-a mai rămas sunt băncile din port.
Întinde-te pe una dintre ele, scoate-ți acel pulovăr
încă țeapăn și plin de zăpadă. Imaginează-ți agava înflorind, pe tine
alergând după minge, oferind ciocolată seniorilor. Dacă îți iese,
va ploua cu portocale Hvar. Vezi, deja navete înțesate de pasageri
clandestini
sosesc cu vapoarele.
Seara, pe Susak, în timp ce cânți și citești,
rostești totul pe furiș. Menționează cantitatea și bărbatul
individului cu berea, artistei amuzante, activistului
cu părul lung. La ce te gândeai? Nu mă gândeam la nimic.

DAVOR ŠALAT

Davor Šalat s-a născut în 1968, și și-a petrecut toată viața în Zagreb, unde de asemenea a absolvit Literatura comparată și Limba și literatura spaniolă la Facultatea de filosofie. Lucrează ca jurnalist la Radioul croat. Scrie poezie, eseuri și critică literară și traduce din limba spaniolă. A câștigat câteva premii pentru poezie și critică literară. A publicat șapte volume de poezie și șase volume de eseuri și critică literară. Poemele și eseurile lui sunt traduse în zece limbi. A publicat panorama poeziei croate contemporane și a selectat poeme ale câtorva poeți croați. Este redactor șef al revistei de cooperare literară internațională "Podul" și redactor al revistei literare "Kolo".

Carburant spre cer
E ca și cum propoziția ta s-a scrântit și nu se poate face
nimic pentru ea. Merge în toate direcțiile, poartă
pantofii străinilor și nu are o pălărie sub care să se ascundă.

Cine este în această propoziție sau dacă se va regenera
ceapa deja decojită ar putea fi cunoscută doar de o limbă

perfectă pe care niciun bărbat nu o reține.
Și totuși ea țâșnește de pe buze, se retrage într-un copac
de nisip și pronunță literele alfabetului fără greșeală
Se poate să șoptească sub care dună este prinsă mașina noastră pierdută
și de cât carburant avem nevoie ca să călătorim spre cer.

Bratislava , Vienna

Bratislava și Viena se rostogolesc într-un
strat de zăpadă. Ca să nu le deranjeze, autobuzele
se întorc în orașele lor.
Unde ești tu în deșertul fără nume
în care fiecare autobuz dispare? Unde ai plecat
și unde ai ajuns? Întrebările mă înfioară
și știu ce vei spune: Bratislava, Viena ...
Eu sunt ca Dunărea în ianuarie
și navighez pe albia interioară a râului unde
nu pot să te iau. Dar zăpada cerne mărunt un concert
nesusținut, deschid ochii către iarnă și
albesc – aproape semănându-ți.

Selecție realizată de **Lana Derkač.**
Traduceri din limba engleză de **Daniela Andronache.**

POEZIE GERMANĂ

Heinrich HEINE
(1797-1856)

Asra
Zilnic mergea prea frumoasa
Fiică a sultanului în sus şi-n jos
Spre seară, la fântâna arteziană,
Ude apa albă susură.

Zilnic stătea tânărul sclav
Spre seară, la fântâna arteziană,
Unde apa albă susură
Zilnic era palid, tot mai palid.

Într-o zi vine spre el prinţesa
Cu vorbe repezite:
„Numele tău vreau să-l ştiu
Şi patria, şi rudeniile“.

Şi sclavul vorbi: Mă cheamă
Mohamed, sunt din Jemen
Şi neamul meu sunt acei Asra
Care mor, când se îndrăgostesc.

Traducere din limba germană: **Mircea M. POP**

Friedrich NIETZSCHE
(1844-1900)

4
Pentru o asemenea ambiţie
nu este pământul acesta prea mic?

5
Totul am dat,
toată averea:
Nimic nu mi-a rămas
Decât tu, speranţă mare!

6
Ce se întâmplă? Cade marea?
Nu, ţara mea creşte!
O nouă ardoare o ridică în sus.

12
Cioburi de stele:
din aceste cioburi am construit o lume.

15
La această frumuseţe pietrificată
se răcoreşte inima mea fierbinte.

24
Unde e pericol
acolo sunt eu acasă,
acolo cresc eu pe pământ.

31
Vouă vă e teamă de mine?
Vă e teamă de arcul încordat?
Vai, acolo ar putea unul să-şi pună săgeata!

60
Despre moartea sa suntem siguri:
de ce nu vrem să fim veseli?

62
Zile singuratice,
voi vreţi să mergeţi pe picioare curajoase.

Traducere de **Mircea M. POP**

POEZIE SÂRBĂ CONTEMPORANĂ

Gojko BOŽOVIĆ

Gojko Božović este poet, critic literar, eseist, editor. S-a născut în 1972, la Pljevlja. Este fondator şi redactor şef al prestigioasei edituri Arhipelag, iniţiator şi organizator al Festivalului Belgrădean al Literaturii Europene. Vicepreşedinte al PEN Clubului sârbesc. Cărţi de poezie: *Cinematograful subteran* (1991); *Sufletul fiarei* (1993); *Poeme despre lucruri* (1996); *Arhipelag* (2002); *Elementele* (2006); *Zeităţile din imediata apropiere* (2012); *Harta* (2017); *Fiara tăcută a amiezii* (poezii alese şi cronici (2019); *În timp ce ne scufundăm în întuneric* (2021). Eseuri: *Poezia în timp*. *Despre poezia sârbă din a doua jumătate a secolului* XX (2000); *Locuri pe care le iubim. Eseuri despre poezia sârbă* (2009); *Literatura şi zilele* (2018); *Regate fără frontiere. Eseuri despre poezia sârbă din secolele XX şi XXI* (2019); *Jucăriile sorţii. Eseuri despre literatura sârbă: sec. XIX-XXI* (2020); *Biografii şi cicatrici: Kiš, Pekić, Tišma* (2022). A publicat *Antologia poeziei sârbe noi* (2005); *Place We Love. An Anthology of Contemporary Serbian Poetry* (2006, 2011); *Lumea de lângă noi. Oraşele europene în noua proză sârbă* (2009, 2018). Poezia şi eseurile lui Gojko Božović au fost traduse în engleză, franceză, germană, italiană, rusă, spaniolă, olandeză, daneză, portugheză, cehă, maghiară, slovacă, poloneză, română, bulgară, ucraineană, slovenă şi macedoneană. Premii pentru poezie: „Şalul lui Matić"; „Brana Cvetković"; „Đura Jakšić"; „Branko Ćopić"; „Premiul Internaţional de Poezie Europa Giovani", „Pana lui Kočić" şi „Cartea lui Kočić". Premiul pentru eseu: „Borislav Pekić". A primit premiul „Cavalerul Chemului" (2019) pentru contribuţiile sale din domeniul culturii, literaturii şi activităţii editoriale.

Furnicile sunt apropiaţii noştri

Furnicile sunt apropiaţii noştri.
Casele noastre sunt şi ale lor.
Lucrurile trec din mâinile noastre
În mâinile lor, şi invers,
Pe drumul neîntrerupt
Al rotirii tuturor lucrurilor
Şi al transformării formei proprietăţii.
Ele ne îndeplinesc îndatoririle,
Le îndeplinesc cu devotament, aşa cum
Noi nu vom face niciodată.
Şi-n aceste munci păstrează
Propria ordine în care este cunoscut
Locul fiecărui lucru şi locul fiecărei furnici.
Istoria vieţii lor
Este predată la şcolile cruzimii.
Şi de aici încep problemele.
Furnicile deci sunt de vină.

Ordinea, organizarea, sensul,
De la ele le-am preluat pe toate.
Şi de aceea cei care susţin
Că n-au strivit nicio furnică,
Cu devotament şi rigoare îi strivesc pe oameni.
Şi astfel menţin ordinea.

Copiii ordinii
Regii şi zeii nu au mai putut
Să se înţeleagă.
Regii cu regii.
Zeii cu zeii.
Fiecare trăgea de partea sa.
S-au comportat ca nişte copii,
Deşi era şi mai rău
Pentru că nimeni nu-l aştepta
Pe tatăl sever a cărui autoritate
Va restaura ordinea,
Fără vreo bănuială,
Fără milă.

Robinson
Dacă eşti un navigator, nu vei pleca prea curând la drum.
Dacă eşti un naufragiat, nu stinge focul.
Dacă eşti un băştinaş, fii Vineri.
Robinson va sosi sigur.
Abia împreună veţi deveni
Locuitori ai insulei.
Veţi ridica o colibă pe un platou,
În faţa acesteia veţi măsura timpul
Şi acesta va fi punctul în care,
Mai devreme sau mai târziu,
Te vei întoarce.

O experienţă singulară
Răbdarea primilor părinţi
Se pierde în furia urmaşilor tineri,
Ca ploaia bruscă
În lumina amiezii de vară.
Iar poveştile de groază spuse pentru distracţie
În lungile seri de iarnă

Sau rostite printre rândurile prăfuite ale bibliotecilor,
S-au transformat în experienţa singulară
A vieţii noastre.
Noi suntem ceva
Ce nu li s-a întâmplat altora.

Zeităţile din jur
Zeităţile din jur nu mai ştiu povestirile
Cu ajutorul cărora s-au putut perfecta
Afaceri cotidiene şi anuale,
Dimpreună cu adunarea recoltei,
Cu strânsul umbrei vizibile
Care a mai rămas,
Cu descoperirea izvorului
Cu apă tot mai rece,
Cu frământarea pâinii şi punerea pe pâinea
Rumenă de emoţie, a sării
Ţinute între degete,
Cu descoperirea unui cuib în pădure,
A unui păstrăv în râu,
Pentru a lega refluxul de tălpi,
Pentru a lega fluxul de lună,
Apoi şi glandele de alte glande.
Zeităţile din jur nu mai ştiu povestiri.

Prezentare şi traducere: **Slavomir Gvozdenovici, Lucian Alexiu**

POEȚI STRĂINI „POEZIA la IAȘI”

Tuğrul KESKIN

Poet şi ziarist de renume în Turcia, Tuğrul Keskin s-a născut la 15 mai 1960 în Aralık, provincia Iğdir. După doi ani de cursuri la Înalta Şcoală de Afaceri din Muğla, se dedică afacerilor şi scrisului. A debutat în poezie în 1981. A publicat în reviste (*Türkiye Yazıları, Dönemeç, Ortaklaşa, Yamaç, Yarın, E, Yeni Biçem, Edebiyat ve Eleştiri, Papirüs, Ötekisiz, Kum, Düşe-Yazma, Agora, Ünlem, Gediz, Dize, Üç Nokta*), a fost în colectivele de redacţie ale revistelor *Körfez* si *Broy*; e între fondatorii revistelor *Ütopiya* şi *Kunduz Düşleri*. Pentru poezia sa a primit premii ca *9* Septembrie (1990), Dionysos (1994), Yunus Nadi (2004) şi, din nou, Dionysos (2004). Alături de poeţii Veysel Çolak, Metin Cengiz, Seyit Nezir şi Hüseyin Haydar se numără printre semnatarii „Manifestului noii poezii” ce îşi propune să ofere noi perspective poeziei turce.. Spune: „Nu cred în frontiere, Patria poetului este limba”.

Tennessee
5./

Am străbătut şir de nopţi întunecoase
n-am ţinut seama de tărâmul ce semăna
cu meleagurile tale la care veneam
câte anotimpuri moarte aveam în buzunare
n-aveam cum să ştiu numele locurilor tale la care veneam
fără să-mi las sufletul pradă castorului întunericului
ah, Tennessee! să ţii minte... să ţii minte asta...

că în lumina lunii într-o noapte aici înălţau rugăciuni
fetiţele moarte pe când le strângeai la piept
ah spune cum erau... şi că erau singure
şi cum de câte ori deschideau gura
mirosul de ghimbir din inima lor îl izbea pe legionar

îţi bat străzile cu mortul ce-l ţin în mâini
sufletul meu ah! copil speriat al despotismului francez
sunt luptător u-i care a ars mă caut
hei oraş al tristeţilor Tennessee
de străzile tale înfuriate să-ţi aduci aminte
de acel negru cu belciuge în buze
să-ţi aduci aminte ah! cum era... şi era singur

nu mă socoţi transfug, socoate-mă un călător
morţii de altădată îmi ard mâinile
ah Tennessee! Să-l ţii minte
pe cel cu mâini verzi mirosind a caprifoi

cel ale cărui buze erau cireașa noastră de pe acolo
cel ce peste tot de la cap la picioare
mirosea a păstaie de bob

Pentru mine moartea
6./
m-a lovit o durere
se tot înserează, nu dau de tine Hena

scriu scrisori lungi, fotografiile se estompează
am aflat Hena, iubirea ta nu are adresă

unde mă duc ești tu, încotro privesc ești tu
încă de ieri la Cordoba ți-am simțit privirea încordată

ah toate punțile toate apele s-au învechit
n-avea cum să mă ducă în Granada mintea la toate astea

(am văzut culmea cruzimii, sângele curgând
Hena am văzut cum cel ce iubea își renega iubirea)

toate cele în care am crezut sunt deja minciuni
sunt nedreptățit sunt asuprit n-am loc la ospețe

ah sunt zile în care , ah, cum zilele trec
un pescăruș nespus de albastru mi se așază pe brațe

Hena!
pentru mine asta e moarte pentru mine asta e moarte e moarte

Miho
7./
Ca vântul a venit Miho cu aripile-i lungi
Vreun pește are-n cioc sau visele noastre Hena

Azi când m-am trezit din somn
Ochii tăi respirau în dreapta mea
Ziua se întretăia cu respirația, buzele mele cu gheața

- durerea din stânga mea
era durerea golului ce l-ai lăsat plecând

pe spatele lui miho rănitul, dacă aș ști norul
fără să-i ating rana zic dacă aș veni unde tu ți-ai luat zborul
durerile din piept mi s-ar înmulți să merg și

să nu te pot găsi ah! ce cuvânt lung

ca o pală de vânt a venit miho cu aripile-i lungi
tinerețea mea sau moarte aducea în cioc Hena

ah visele mele de pe drumurile cele lungi, ah salamandra
acum e pe spatele acelei păsări singuratice, al acelui vis rănit
ca vântul mă duc s-ar părea, spre meleagul unde morţile îşi au sălaş

ce multe morţi mi-ai hărăzit Hena
am murit câte puţin, tu te-ai dus, ce mult am murit...

Pasul

8./
Din furtună am simţit
din furtuna dătătoare de frisoane
din glasul hohotitor
mereu hohotitor al iubirii

după pas am simţit
după lumina din spatele întunericului pasului
după mirosul neiertător al primăverii
după durerea acelui miros

din zbaterea de aripi a berzei
din revenirea ei la cuib am simţit
cel mai mult din trista ei revenire la cuib

am aflat Hena
ca să te plimbi o poţi face pretutindeni
ca să mori ai nevoie de patrie

Traducere şi prezentare: **Marian Ilie**

POEZIE ŞI SPAŢIU

Dragoș COJOCARU

Despre „spaţiu" în *Divina Comedie*

Chestiunea spaţiului în *Divina Comedie* duce cu gândul, în primul rând, la alcătuirea universului pornind de la modelul cosmologic al lui Ptolemeu. Cum, însă, această direcţie de abordare presupune prea multă spaţiu de analiză, ne vom opri, în cele ce urmează, la stricta examinare a pasajelor în care Dante foloseşte termenul „spaţiu" şi familia sa lexicală.

Ca de obicei, Scartazzini ne oferă o catalogare terminologică de care profităm. Aşadar, trei sunt intrările care ne interesează: în primul rând, substantivul *spazio*, standardizat în italiană; în al doilea rând, varianta sincopată *spazzo*, cu consoana internă întărită; în al treilea şi ultimul rând, verbul *spaziare*, obţinut din substantivul iniţial. În ansamblu, utilizările danteşti ale acestor vocabule acoperă toate cele trei secţiuni ale poemului, cu toate, aşa cum vom putea lesne constata, majoritatea citatelor provin din *Purgatoriu*. Noi vom avea în vedere, în analiza noastră, variantele integrale în limba română realizate, în ordine cronologică, de George Coşbuc (în endecasilabi), de Alexandru Marcu (în proză) şi, respectiv, de Eta Boeriu (din nou în formula terţinelor înlănţuite de endecasilabi).

Termenul *spazio*, din lat. *spatium* (definit de Scartazzini ca desemnând: „acel timp sau loc care este la mijloc între doi termeni", poate fi întâlnit în trei accepţii, pe care savantul italian le divide în felul pe care îl vom parcurge în rândurile următoare.

1. în sensul propriu: *Purg*. XXIX, 106;: „*Lo spazio dentro a lor quattro contenne/ un carro, in su due rote, triünfale,/ ch'al collo d'un grifon tirato venne*" [în traducere literală: „iar spaţiul dintre ele patru a conţinut/ un car, pe două roţi, triumfal,/ care de gâtul unui grifon tras a venit"]. Este vorba de o viziune alegorică de care Dante are parte în Paradisul terestru. George Coşbuc traduce: „Iar spaţiul dintre-acestea patru-l ţine/ pe două roţi un car ce pontifică/ şi tras de gâtul unui vúltur vine." Frapant este verbul „a pontifica" pentru redarea aspectului triumfal al carului, iar reducerea grifonului la „vultur" este frustrantă. Trecerea verbelor la timpul prezent simplifică lectura. Alexandru Marcu se întinde în proză: „Tot locul dintre ele patru erà cuprins de-un car pe două roţi, ca cele de alaiuri, ce tras erà'n grumaz de un Grifòn." Nota 50 (la „ele patru") ne

explică antecedentul: „«Fiare»"; nota 51 (la „car") descifrează un element esenţial al alegoriei: „Simbolizând Biserica universală"; nota 52 (la „roţi") continuă decodarea alegorică: „Simbolizând Vechiul şi Noul Testament, sau, poate, Ordinul franciscan şi cel dominican"; nota 53 (la „alaiuri") lămureşte o chestiune de ordin istoric: „Folosite de Romani pentru triumfuri"; iar nota 54 (la „Grifòn") revine cu o explicaţie a simbolismului angajat în alegorie: „Un leu-vultur, cu aripi lungi şi ascuţite, simbolizând îndoita fire a lui Cristos, om şi suflet gata să-şi ia zborul". Eta Boeriu oferă următoarea variantă endecasilabică: „Iar la mijloc, pe două roţi purtat,/ un car măreţ, sărbătoresc venea/ şi prins în ham un leu înaripat." Ideea nu se pierde, doar că redarea grifonului prin „leu înaripat" nu este tocmai exactă.

În *Purg*. XXXIII, 136, Dante recurge la motivul superiorităţii copleşitoare a materiei narative în raport cu mijloacele concrete ale poetului: „*S'io avessi, lettor, piú lungo spazio/ da scrivere, i' pur cantere' in parte/ lo dolce ber che mai non m'avria sazio*" [pe şleau în româneşte: „Dacă eu aş avea, cititorule, un mai lung spaţiu/ de scris, eu de asemenea aş cânta în parte/ dulcele băut care niciodată nu m-ar fi săturat"]. Coşbuc traduce schimbând formula de adresare: „Să am creştine-acum mai larg un spaţiu/ de scris, eu ţi-aş cânta măcar în parte/ de dulcea apă-n veci fără de saţiu". Alexandru Marcu revine la adresarea către „cititor" şi se prevalează, fireşte, de un spaţiu silabic îndestulător: „De aş avea, o, cititor, un loc mai mare ca să scriu, tot aş cântă, măcar în parte, acea prea-dulce băutură, de care niciodată nu m'aş fi săturat". Nota 67 a traducătorului (la „băutură") alungă eventuale neînţelegeri contextuale: „Apa râului Eunoè". Eta Boeriu renunţă la vocativul de adresare, pornind însă cu o interjecţie retorică adiţională: „O, de-aş avea cu vrerea pe-o măsură/ şi loc de-ajuns, eu aş cânta în parte/ nesaţul meu şi dulcea băutură". Adiţională este şi sintagma inversată „cu vrerea pe-o măsură", cu semantică implicită în textul original şi în traducerile anterioare.

2. Spune marele Scartazzini, mai specific despre timp: *Purg*. XI, 107: „*ch'è piú corto/ spazio a l'etterno, ch'un mover di ciglia/ al cerchio che piú tardi in cielo è torto*" [aşadar: „căci îi este mai scurt/ spaţiu eternului, decât o mişcare de gene/ în cercul care mai lent în cer este răsucit"]. Iar George Coşbuc redă pasajul meşteşugind astfel: „Un timp în veşnicie/ mai scurt decât o clipă-n roata care/ din toate-n cer o ştim cea mai târzie!". Alexandru Marcu traduce şi el sensul spaţiului, redându-l prin „timp", dar construieşte şi o figură etimologică oarecum tautologică: „Răstimp de timp ce, pus alături cu veşnicia, pe atâta de scurt e cât clipita, alăturea de roata care se'nvârte mai încet pe cer." Nota 38 (după „cer" pentru explicarea întregului pasaj), precizează funcţionarea cronologiei în termeni

astronomici şi rezolvă componenta metaforică a discursului: „Faţă cu eternitatea, mai puţin e o mie de ani, decât o clipă comparată cu cele 360 veacuri în care se învârteşte pe boltă «cerul înstelat» («roata»)". Eta Boeriu găseşte o formulare mai concisă: „răstimp ce-n veşnicie/ e mult mai scurt decât e clipa faţă/ de-al roţii-ocol pe bolta sinilie." Unde „sinilie" e contribuţia traducătoarei, pentru care nu o dată textul dantesc poate fi folosit ca o carte de colorat.

În *Purg*. XXIV, 31, spaţiul este din nou folosit cu sensul de „interval temporal": „*Vidi messer Marchese, ch'ebbe spazio/ già di bere a Forlí con men secchezza,/ e sí fu tal, che non si sentí sazio.*" George Coşbuc tălmăceşte endecasilabic: „pe sir Marchez, ce nu cu sete mare,/ a stat la Forli tot de cupe pline/ şi-n veci n-a fost sătul, c-a fost atare". Şi sună cam confuz. Alexandru Marcu: „Ci l-am văzut pe-acel Messèr Marchèse, care'n Forlì, odinioară, avut-a loc să bea la largu-i cu mai puţină uscăciune". Nota 20 (la „Marchèse") lămureşte sensul concret al băutului evocat: „Nobil şi om politic din Forlì (Italia Centrală), vestit pentru beţia lui"; nota 21 (la „odinioară") e o precizare, de fapt o aproximare, de cronologie istorică: „Către 1280-1290"; iar nota 22 (la „mai puţină uscăciune") dezvăluie termenul subînţeles al comparaţiei: „Decât în Purgatoriu". Eta Boeriu exploatează nuanţa rabelaisiană a pasajului, pe care îl dezvoltă exagerând sinonimic: „Pe ser Marchese îl văzui, ce-aoare/ avu prilej cu mai puţină sete/ să bea-n Forli şi tot n-avu-mbuibare".

3. Dante foloseşte expresia *prendere spazio*, cu sensul de „a parcurge o anumită distanţă": *Purg*. XXXII, 34: „*Forse in tre voli tanto spazio prese/ disfrenata saetta, quanto eramo/ rimossi, quando Beatrice scese*" [adică literalmente: „Poate că în trei zboruri atâta spaţiu a parcurs/ o săgeată slobozită, pe cât/ ne distanţaserăm noi, când Beatrice a coborât"]. George Coşbuc traduce destul de limpede: „Cât loc săgeata poate să despice/ din trei zvârliri, noi poate-atât eram/ intraţi în el, când a descins Beatrice". Doar verbul „a despica" introduce un vag colorit metaforic. Alexandru Marcu e mai puţin poetic cu privire la spaţiu în sine, dar tot strecoară o inversiune în perfectul compus: „Atâta loc săgeata din arc scăpată, poate cuprins-a din trei zboruri, cât străbătuserăm, când Beatrice a coborât". Nota 23 (la „a coborât") menţine cititorul conectat la context: „Din carul triumfal". Eta Boeriu revine la terţina de endecasilabi: „Să fi tot mers cât bate-n zbor sprinţar/ de trei ori drum săgeata-azvârlită,/ când Beatrice scoborî din car". Adaosul adjectival „sprinţar" e tipic pentru practica traductologică a versiunii boeriene.

***

Ajungem astfel la forma *spazzo*, tot din lat. *spatium* (pentru Dante: „sol", adică „teren").

Mai întâi, în *Inf*. XIV, 13 (citat eronat de Scartazzini ca *Inf*. XI, 13) întâlnim vocabula în poziţia iniţială a terţinei descriptive care urmează: „*La spazzo era una rena arida e spessa,/ non d'altra foggia fatta che colei/ che fu da' piè di Caton già soppressa*" [adicătelea: „Terenul era un nisip arip şi dens,/ nu în alt fel făcut decât acela/ care a fost de picioarele lui Cato odinioară apăsat"]. Aluzia dantestă are o componentă istorică altoită pe una geografică: nisipurile din Nordul Africii, călcate de talpa lui Cato în mişcarea sa de rezistenţă militară anti-cezariană. George Coşbuc: „Un sterp nisip, uscat şi des, s'arată/ pe 'ntregul şes, şi nu altfel decum/ ne spuse Cato că-l văzuse-odată." Observăm echivalarea populară a spaţiului prin „şes", dar şi, în prealabil, multiplicarea epitetelor asociate nisipului, prin antepunerea unuia adiţional. Înlocuirea călcatului apăsat al lui Cato prin „spuse" şi „văzuse" e diluantă. Alexandru Marcu e mai cartezian în exhivalarea „spaţiului" şi nu omite să mai recurgă la o inversiune a perfectului compus, implicând şi un pronume în acuzativ: „Întinderea era cuprinsă de un nisip sticlos şi des, la fel cu cel pe care-odinioară călcatu-l-au picioarele lui Cato." Epitetul „sticlos" pentru „arid" e surprinzător într-o variantă, în general, fidelă în detalii. Nota 7 (după „Cato") concretizează referinţa istorică, dar o face în termeni prea generici: „Cato din Utica purtase oştirile lui Pompeius prin deşertul african al Libiei". Eta Boeriu adaugă dinamică metaforizantă: „Bătut e şesul de-un nisip uscat/ cum cel pe care Cato, către oază,/ fugind cu-ai săi, sub tălpi l-a frământat". Adiţionalul complement de termen „către oază' trimite aiurea, la cine ştie ce întâmplare misterioasă, în timp ce „fuga" evocată nu corespunde, nici ea, contextului. „Frământarea" nisipului e în consens cu inventata fugă, dar parcă e legată şi de anumite practici culinare.

În *Purg*. XXIII, 70, sufletele îşi descriu mişcarea de ocol: „*E non pur una volta, questo spazzo/ girando, si rinfresca nostra pena:/ io dico pena, e dovria dir sollazzo*" [„şi nu numai o dată, acest spaţiu/ străbătându-l, se împrospătează suferinţa noastră:/ eu spun suferinţa, şi ar trebui să spun plăcere"]. Iar George Coşbuc traduce: „dar nu odat-ocolul pe cornice/ ne dă acestui chin o-mprospătare,/ zic chin şi-ar trebui plăcere-a-i zice". Alexandru Marcu aeriseşte topica: „Acest pământ tot ocolindu-l, nu doar odată chinul nostru se'mprospătează: spun chin ş'ar trebuì să spun plăcere". Nota 28 (la „pământ") precizează: „Cerc". Eta Boeriu recirge la o sincopare spectaculoasă la începutul terţinei: „De fice rând când ne-nvârtim pe coastă/ ne paşte chin: dar mai curând plăcere/ s-ar cere a-i

zice, nicidecum năpastă". Disocierea sinonimică între „chin" şi „năpastă" e neconformă cu originalul şi face parte din bogatul arsenal coloristic adiţional al traducătoarei. În fine, „păscutul" în sine, inexistent în original, provine din preocupările nu doar metaforice, ci şi metabolice constante ale aceleiaşi traducătoare.

***

Ajungem astfel la verbul *spaziare*, din lat. *spatiari*, căruia Scartazzini îi identifică trei accepţii vehiculate în poemul lui Dante. De fiecare dată, forma verbului este cea pronominală.

1. Primul sens este, după savantul elveţian, acela de „a executa o mişcare mai mult sau puţin liberă, pe o distanţă mai mare sau mai mică; a se mişca în mod liber". Îl găsim în *Par*. XX, 73, într-una din faimoasele comparaţii dantești: „*Quale allodetta che 'n aere si spazia/ prima cantando e poi tace contenta/ de l'ultima dolcezza che la sazia*" [„Ca o ciocârlie care în văzduh îşi face drum/ mai întâi cântând şi apoi tace mulţumită/ de ultima plăcere care o satură"]. George Coşbuc oferă această variantă: „Precum sburând pe sus o ciocârlie,/ ea cântă 'ntâi şi tace apoi din cânt/ cu saţ din cea din urmă melodie". S-ar zice că poetul vrea neapărat să menţină aliteraţia dantescă din *cantando* şi *contenta*, dar reuşeşte doar să varieze categoria gramaticală a „cântului". În ce priveşte „melodia", pare o găselniţă foarte nimerită pentru a traduce acea *dolcezza* din original, mai ales că Dante însuşi foloseşte vocabula în (alte) câteva rânduri, atât în *Paradis*, cât şi în *Purgatoriu*. Alexandru Marcu foloseşte mai multe silabe în proza ce i-o permite: „Asemeni ciocârliei ce prin văzduh şi'ntinde zborul întâi cântând, iar àpoi tace mulţumită de cea din urmă voioşie ce-o satură". Iar „voioşie" sună, de asemenea, bine pentru *dolcezza*. Curios, Eta Boeriu nu exploatează ocazia culinară a „dulceţii": „Ca ciocârlia când se-nalţă-n slavă/ cântând şi-n urmă tace mulţumită/ de trilul ce răsună prin dumbravă". Cum vedem, „văzduhul" dantesc (*aere*, adică „aer" în original), apare aici descompus între două complemente ale locului de manifestare al ciocârliei: la început pasărea se ridică „în slavă", dar cântecul ei (nuanţat în traducere ca „tril") se face auzit, în cele din urmă, poate sadovenian, „prin dumbravă".

2. Al doilea sens se manifestă prin extensie: „a se răspândi":

Mai întâi, în *Purg*. XIV, 16, îl găsim în primul vers al unei terţine referitoare la râul Arno: „*E io: «Per mezza Toscana si spazia/ un fiumicel che nasce in Falterona,/ e cento miglia di corso nol sazia//* (...)»". Iată varianta lui George Coşbuc: „Iar eu: – «Prin mijlocul Toscanei trece/ un râu, – am zis, – ce-n Falteron răsare/ şi curge-un curs de mile zece-ori zece

(...)». Poetul nostru reface mesajul dantesc înlocuind metaforicește „naşterea" râului cu „răsăritul" acestuia. Forma diminutivală din original dispare, iar sintagma dantescă „o sută de mile" este recompusă respectând tabla înmulţirii pentru numeral şi inversând topica naturală din original („mile zece-ori zece"). Alexandru Marcu explicitează mai abundent verbul *spaziarsi*: „Ci eu: «Prin mijlocul Toscanei trece şi se lăţeşte-un mic pârâu, ce izvorăşte'n Falteròna ş'o sută mii de paşi, cât curge, pe el să-l sature nu pot.»" „Mila" dantescă este aici echivalată, pedestru, cu o mie de paşi. Nota 3 (la „eu") e lămuritoare în contextul narativ: „Printr'o perifrază, cu intenţie enigmatică, Poetul răspunde la cele două întrebări ale duhului: era de pe malurile Arnului (Florenţa) şi aproape un necunoscut." Nota 4 (la „un mic pârâu") concretizează: „Arnul, la izvoare"; în aceeaşi direcţie funcţionează şi nota 5 (la „Falteròna"): „Munte în Apeninii care despart Toscana de Romagna; acolo izvorăşte şi Tibrul." Eta Boeriu plusează metaforic în stilul ei personal: „Grăii: «Toscanei i-e brăzdat pământul/ de-un râu ce-n Falterona izvorăşte/ şi zeci de leghi nu-i stâmpără avântul (...)». Trecerea de la mile la leghe nu împiedică înţelegerea textului, dar „brăzdatul" şi „avântul" se remarcă prin caracterul lor inovator.

Apoi, în *Par*. V, 118, vocabula verbală apare în context luminos: „*«*(...)/ *del lume che per tutto il ciel si spazia/ noi semo accesi; e però, se disii/ di noi chiarirti, a tuo piacer ti sazia.»*" Iar terţina ar putea fi înţeleasă, cuvânt cu cuvânt, în felul următor: „de lumina care prin tot cerul se întinde/ noi suntem aprinşi; şi de aceea, dacă doreşti/ despre noi să te lămureşti, cât ai poftă satură-te". George Coşbuc traduce: „Ne-aprinde-aici lumina care face/ ferice 'ntregul cer, deci dacă vrei/ să ştii de noi, tu 'ntreabă tot ce-ţi place". Poetul nostru înlocuieşte răspândirea spaţială a luminii cu fericirea exercitată în acelaşi spaţiu integral. Alexandru Marcu e mai fidel în privinţa exprimării spaţiale: „noi de acea lumină ce se întinde pe tot cerul suntèm aprinşi; astfèl că, despre noi de drag îţi e să afli, te satură în voie". Nota 47 (la „cerul") explică esenţa fenomenului luminos evocat: „Lumina dumnezeieştii înţelepciuni şi îndurări". Eta Boeriu e mai dramatică în expresie: „noi ardem în lumina ce se cerne/ pe-ntregul cer; şi deci, de vrei să ştii/ cine suntem, pe întrebări te-aşterne". Adaosurile metaforice ale traducătoarei sunt două şi în această terţină: „se cerne" (cu substrat culinar, asemenea făinei) şi „te-aşterne" (cu blândă atenţie casnică).

3. Al treilea sens al verbului pronominal *spaziarsi* se obţine, spune Scartazzini, prin translaţie şi înseamnă: „a se întinde".

Cu acest înţeles, îl întâlnim mai întâi în *Purg*. XXVI, 63, în terţina următoare: „*Ma se la vostra maggior voglia sazia/ tosto divegna, sí che 'l*

ciel v'alberghi/ ch'è pien d'amore e piú ampio si spazia/ (...)" [pe românește: „Dar dacă cea mai mare dorință a voastră sătulă/ îndată să devină, așa încât acel cer să vă adăpostească/ care este plin de iubire și mai amplu se întinde"]. George Coșbuc traduce perfect sensul: „Dar fie-vă-n curând supremul dor/ sătul și céru-acela să v-adune/ ce-i cel mai larg și cel mai plin de-amor". Echivalarea expresiei dantești „cea mai mare dorință" prin sintagma „supremul dor" e pertinentă și are forță poetică. Alexandru Marcu se întinde silabic și intercalează o interjecție retorică, urmată de numeroase inversiuni: „Dar, o, sătulă fie dorința-vă mai mare ca toate în curând, astfèl încât să stați în cerul ce de iubire-i plin și care mai larg ca toate se întinde". Nota 33 (la „dorința-vă mai mare ca toate") concretizează lămuritor: „De a intra în Paradis". Eta Boeriu etalează una din numeroasele sale variațiuni pe o temă din originalul dantesc: „Ajungă Domnul să v-aline-amarul/ și-n cerul larg, ce mai vârtos se-mparte,/ v-adăpostească spre-a-i gusta nectarul". Aici, astâmpărarea dorinței este exprimată prin „alinarea amarului", suprinzătoare transpunere metaforică în direcție medicală. La mijloc, epitetul „vârtos" e foarte la locul lui în această variantă, iar gustarea nectarului din final îmbină mitologia olimpiană cu savoarea culinară ce străbate întreaga traducere.

Apoi, în *Purg*. XXVIII, 138, întâlnim din nou verbul *spaziarsi* în finalul acestei terține: „*darotti un corollario ancor per grazia;/ né credo che 'l mio dir ti sia men caro,/ se oltre promession teco si spazia*" [adică: „îți voi mai oferi o completare ca bonificație;/ și nu cred că spusa mea îți va fi mai puțin prețuită,/ dacă dincolo de promisiunea mea cu tine se întinde"]. George Coșbuc traduce: „mai fie-ți una totuși dăruită./ Mai făr' de preț nu cred că va să-ți pară,/ deși-ți voi spune-o netăgăduită." Versiunea sa e complicată prin superlativizarea prețuirii și prin transformarea frazei finale într-o concesivă. Până la urmă, mesajul se desprinde, dar formularea alambicată parcă vine să le dea apă la moară detractorilor traducerii coșbuciene. Alexandru Marcu e mai precis și ține aproape de original: „de buna-mi voie o'ntregire eu îți voiu dà; nici mai puțin nu cred să-ți placă al meu cuvânt, că peste-a mea făgăduință se'ntinde-acuma". Nota 77 (la „de buna-mi voie") explică expresia *per grazia* din original: „Fără a fi întrebată de Dante". Eta Boeriu plasează conținutul în patru versuri (135-138): „cu înc-un dar, vorbind, să te mângâi,/ [...] și crez/ că-ți va fi drag să-l ai într-ajutor,/ deși, ce-i drept, făgada nu-mi păstrez." Mângâierea atribuită Beatricei e, desigur, metaforică, dar îi aparține, de fapt, traducătoarei.

În sfârșit, în *Par*. IV, 126 dăm peste încă o utilizare a verbului de care ne ocupăm. Terțina întreagă arată în felul următor: „*Io veggio ben che già mai non si sazia/ nostro intelletto, se 'l ver non lo illustra/ di fuor dal qual nessun vero si spazia*" [pe românește, literal: „Eu văd bine că niciodată

nu se satură/ intelectul nostru, dacă acel adevăr nu îl luminează/ în afara căruia nici un adevăr nu se întinde"]. Fraza dantescă are o repetiţie (între „acel adevăr" şi „nici un adevăr"). Primul este Adevărul cu majusculă, adevărul prin excelenţă. Al doilea este orice alt adevăr, înţeles contextual, în circumstante concrete, în termeni logici. George Coşbuc nu agreează repetiţia dantescă şi variază sinonimic printr-o precizare majusculă: „Sătulă mintea noastră nu ne tace/ nicicând, de n'are-acel Luminător/ de-afara cui nimic nu e verace." Metafora litotică „nu ne tace" completează astâmpărarea din original cu ingeniozitate poetică. „Verace" este un italienism care nu va fi pe placul tuturor, dar acesta este George Coşbuc. Alexandru Marcu preferă să menţină reduplicarea lexicală din original: „Văd bine că sătulă nici că ne este mintea, de nu o luminează adevărul, cel în afara căruia nu se întinde adevăr." Marcu nu oferă nici o notă explicativă, iar fraza sa apare, de această dată, despovărată de obişnuitele sale inversiuni. Eta Boeriu renunţă, la rândul său, la repetiţia dantescă, iar acolo unde Coşbuc spunea „acel Luminător", ea spune mai simplu „Dumnezeu": „Pricep acum că mintea omenească/ se satură prin Dumnezeu: afară/ de car' nu-i adevăr să biruiască." Totuşi, la rigoare, în pofida formulării accesibile, ideea că ar exista vreun adevăr care nu biruieşte întrucât acţionează, de fapt, în afara lui Dumnezeu este eronată. Sensul discursului dantesc este că toate adevărurile înţelese conjunctural se înscriu în adevărul suprem, care le subîntinde. Trecând de la existenţă la biruinţă, Eta Boeriu adaugă o metaforă, dar se pierde, tocmai, de adevăr.

Bibliografie esenţială:

- Dante: *La Divina Commedia*: *Inferno*; *Purgatorio*; *Paradiso*, a cura di Natalino Sapegno, Firenze, La Nuova Italia, 1993; 1985[3]; 1985[3];
- Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în româneşte de George Coşbuc, Bucureşti, ESPLA, 1954; 1956; 1957;
- Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, traduse de Alexandru Marcu, Craiova, Editura Scrisul Românesc, 1932; 1943[3]; 1944[3];
- Dante: *Infernul*; *Purgatoriul*; *Paradisul*, în româneşte de Eta Boeriu, Bucureşti, Editura Minerva, 1982;
- Scartazzini, G.A.: *Enciclopedia Dantesca. Dizionario critico e ragionato di quanto concerne la vita e le opere di Dante Alighieri*, *Volume II (Parte seconda)*, *S-Z*, Milano, Hoepli, 1899.

Maria TRANDAFIR

Spaţiul poeziei şi poezia spaţiului

Fundamentale pentru existenţa universului sunt două categorii, despre care s-a vorbit din cele mai vechi timpuri, şi anume spaţiul şi timpul, cărora mai multe dicţionare (DEX, Mic dicţionar filozofic, Dicţionar enciclopedic, Dicţionar de simboluri, Larousse) le-au acordat diferite definiţii, în acord sau în dezacord cu unii dintre filozofi; Kant, vizând abstracţiunea spaţiului îl consideră o formă apriorică a sensibilităţii umane, Democrit îl vedea ca pe receptaculul vid, infinit, al atomilor, în timp ce Pascal credea că în imensitatea spaţiilor se poate aşeza omul care era ignorat de acestea. În limbaj cotidian, spaţiul defineşte un loc, unde se pot situa diferite lucruri, exprimând ideea coexistenţei obiectelor lumii reale, poziţia, distanţa, mărimea, forma şi întinderea acestora. Ca „loc", termenul discutat intră în structuri lingvistice în care sinonimia cu „spaţiu" este perfectă: spaţiu/loc de odihnă; spaţiu/ loc de visare; spaţiu/ loc de plimbare/; spaţiu/ loc de regăsire; spaţiul/ loc de meditaţie sau de conservare a istoriei şi a miturilor. Trebuie observat că în spaţiul terestru – o imitaţie a celui cosmic, fiind o „reducţie" a acestuia- coexistă mai multe spaţii: muntele, dealul, câmpia, codrul şi enumerarea poate continua. Dar o fascinaţie reală asupra oamenilor exercită muntele (cu semnificaţie religioasă: Tabor, Sinai, Muntele Măslinilor sau cu semnificaţie istorico-mitologică: Caucaz, Taurus, Olimp) considerat, datorită înălţimii, o cale de acces a omului spre Dumnezeu şi un simbol al transcendenţei. C. Noica preciza că Spaţiul este nefinirea (nefăcutul) adică nemărginirea, pe care a surprins-o Eminescu în *Scrisoarea I*: „la-nceput, pe când fiinţă nu era, nici nefiinţă/pe când totul era lipsă de viaţă şi voinţă/ când nu se-ascundea nimica, deşi tot era ascuns/ când pătruns de sine însuşi/ odihnea cel nepătruns/(...) căci era un întuneric ca o mare fără-o rază, dar nici de văzut nu fuse şi nici ochi care s-o vază", indicând un spaţiu primordial nediferenţiat.

În literatura lumii, poezie sau proză, muntele a fost considerat o prezenţă benefică, un loc în care omul a simţit o influenţă revigorantă şi o adiere spirituală. În acest sens, am urmărit „relaţia" dintre poezie (a unor poeţi reprezentativi pentru etape definitorii ale literaturii române) şi munte, ca spaţiu în spaţiu.

Dan Hăulică în *Poezia spaţiului la Eschil* observa că o vastitate spaţială devine „dimensiunea însăşi a entuziasmului". Şi nu se poate ca cititorii lui Eminescu să nu fi constatat preferinţa entuziastă a poetului pentru mare şi pentru munţii înveşmântaţi cu păduri sau codri. Poetul a

fost atras mai ales de mitologia muntelui, de întâmplările fantastice ce se petrec în acesta, pe care le-a redat prin descrieri fabuloase. Un munte vechi ce ascundea mistere, la care nu aveau acces muritorii de rând, era străjuit de un preot păgân. Ascultând cuvintele îndurerate ale lui Arald, odinioară conducătorul avarilor, îl conduce „într-un fund de munte", unde se afla o biserică în care îşi găsise odihna veşnică, Maria, soţia lui, regina dunăreană ce a oprit şirul cuceririlor. Adusă la viaţă prin puterile magice ale preotului, aceasta şi-a chemat regele iubit, care a refuzat viaţa în singurătatea palatului său, acceptând noua existenţă de strigoi, găsindu-şi amândoi liniştea în munte: „pe veci pieriră-n noaptea măreţului mormânt". (*Strigoii*) Muntele păstrează taine despre vechi poveşti de iubire ca aceea despre un bard îndrăgostit de Ondina, ce locuia într-un palat ridicat pe colţi de stâncă; aceştia au devenit aripi, purtând cântecul menestrelului spre ecoul munţilor din jur care, la rândul lor, şi-au exprimat o dragoste mistică pentru Ondina; mişcându-şi crestele vechi de un secol, munţii le-au dat binecuvântarea. (*Ondina*) Când muza iubită s-a scufundat într-o tăcere inexplicabilă, poetul a fost cuprins de o adâncă tristeţe care s-a transformat în chin de neîndurat, când a aflat de moartea acesteia. Înşişi munţii se înecau în nouri de durere, aşa cum inima lui se îneca în suferinţă. Tot semnificaţie de spaţiu vast, pe care se ridică un palat de stânci, ale cărui colonade sunt chiar munţii „de negru bazalt", are şi în poemul *Miradoniz*, a cărui eroină este zâna cu acelaşi nume. Aceasta devine demiurgul unui spaţiu edenic, a cărui descriere poartă pecetea viziunii romantice eminesciene, dezvăluite de bogăţia de imagini cu parfum şi culoare, prefigurând sinestezia simbolistă. Pe umeri de munte, îmbrăcaţi în codri, se înalţă o altă cetate „de lună" cântată de poetul al cărui glas este acompaniat de cântecul „reginei albelor nopţi". (*Eco*) În *Memento mori*, Eminescu a creat o „panoramă a deşertăciunilor", evocând strălucirea şi neantizarea unor civilizaţii străvechi, cum a fost şi aceea a dacilor, locuitori ai unui spaţiu întins şi bogat: râuri argintoase, dumbrăvi de aur, poiene constelate, codri de argint, munţi albaştri. Dar un anume munte de piatră, ce se înalţa ca un apărător al sacralităţii istorice, a devenit locul magic în care trăia Dochia, fiica regelui dac, Decebal; la o dată sorocită, părăsea muntele, pentru a trezi pe toţi cei „adormiţi". Peisajul feeric dezvăluie imagini preferate de Eminescu: izvoare înflorite, lună sfântă, stele de aur, soare alb, aer mirositor, munţi mândri care „cu-a lor vârfuri stâncile în cer-şi-ntind", crengi împletite în mândre bolţi. Pătrunderea în muntele de la răsărit este tainică, ştiută numai de zeii dacilor care locuiau acolo, urcând scări de „negre stânci" sau coborându-le, pentru a ajunge în lumea oamenilor. Imaginea muntelui se încadrează în ceea ce putem numi „grandiosul" eminescian: „Dar cât ţine răsăritul, se-

nalță –un munte mare/el de două ori nalt e decât depărtarea-n soare/ Stâncă urcată pe stâncă, pas cu pas în infinit/ Pare a se urca, iar fruntea-i cufundată-n înălțime/ abia marginile-arată în albastra-ntunecime/ Munte jumătate-n lume, jumătate-n infinit". Comparația cu Victor Hugo, autorul poemului *Le satyre*, este explicabilă, versurile acestuia fiind apreciate pentru „gigantismul lor incredibil", prezent și în poeziile eminesciene.

Un poet reprezentativ este și Vasile Voiculescu, celebru datorită volumului *Ultimele sonete închipuite ale lui Shakespeare în traducerea imaginară de...*, dar care se afirmă și ca poet al spațiului românesc, al iubirii pasionate (dar fără frivolitate), al naturii (văzute pictural și muzical), al credinței ortodoxe (fără misticism), altfel spus, un poet al vieții. Se desprinde categoric o atitudine singulară față de anumite repere spațiale (de altfel, diverse), dintre care reprezentativ este muntele. Imagist în sensul clasic al cuvântului, Vasile Voiculescu este cald ispitit de umanizarea acestuia, căci are „ tâmplele arse" și „frunțile golașe" pe care se adună picături de rouă, trăind o singurătate îngândurată, ascultând glasuri, privind spațiile largi, veghind de pe culme pacea. (*Singurătate*) Pentru poet, muntele este mereu același spațiu cuprinzător și cuprins într-un alt spațiu particularizat prin imagini descriptive sensibile. Sintagma „munți sihaștri" nu e nouă, dar în contextul poeziei voiculesciene este de o rară sugestivitate: „luna plină pe muchea negrului pridvor/ iese din deasupra văii în tinda munților sihaștri/ ca o crăiasă într-un pridvor"/. (*Răsărit de lună*) Spre deosebire de poeții care văd în munte o cale de acces spre cer, urcând, Vasile Voiculescu și-l imaginează coborând până-n văi, unde este viața. Aceeași întoarcere spre pământ se petrece și iarna, când întregul spațiu al țării e „din munte până-n jos/ batalistea ninsorii", aflându-se în voia celor patru vânturi. (*Clipă luminoasă*) Grandiosul avânt al muntelui spre înălțimi celeste este înlocuit, treptat, de imaginea unui munte bătrân „lățos și pașnic cu muchea încovoiată/bătut pieziș de soare, ce-n coama-i se cufundă"/, care seamănă cu „berbecul mitologic cu lâna grea, de aur/încremenit acolo și gras de-atât tezaur"/, evidentă trimitere la bogăția zăcămintelor. Istoria a trecut prin și peste munte, acesta fiind locul în care a murit viteazul rege dac, moartea lui fiind „mai grea decât o stâncă din munte despicată"/ (*Decebal*), dar și spațiul întins al munților din care a coborât „ca ei cu pieptul larg/ un drumeț ce-ndeamnă satele la răzvrătire"/ Tudor Vladimirescu răsculatul „îmbrăcat, deja, în straiele morții"/. Considerat stăpân al înălțimilor, al zărilor pe care le cuprinde, al pădurilor, muntele are și el un stăpân, ursul, descris cu șăgălnicie și discret umor, căruia i se adresează prin exclamații retorice, urmate de îmbinări metaforice: „Ursule, uriaș schimnic bătrân/ascuns de lume în peșteri sihastre (...)/ Tu, patriarh al muntelui sur,/ stai în fața zmeurei ca-n

strană(...)/ Paşnice pustnic, lotru somnoros!/ Sfânt păduratic visător de miere"/. (Cântecul ursului) Atent la tot ce are legătură cu înălţimile montane, floră şi faună, Voiculescu a meşterit o imagine unică, pentru floarea munţilor „Floarea de colţ", plăpândă, blândă, singuratică, prinsă între crestele alpestre fără suiş, la aspre graniţe de gheaţă: „Zmeii norilor fără vâslă/ Stihii măiestre îţi torc şi ţes zăpezile triste/În simplul tău luceafăr de pâslă"/. Este o poezie tulburătoare despre frumuseţe şi singurătate, despre libertate şi dor.

Lucian Blaga, poetul tainei ce trebuie sporită şi păstrată ca şi iubirea, dându-şi seama de trăirile puternice generate de relaţiile lui cu elementele spaţiului cosmic, conştient de limitele trupului în care se simte încătuşat, invocă munţii, simboluri ale eternităţii şi ale puterii, cărora le cere un trup pe măsura lor, pentru a împlini setea de nemărginit a strașnicului său suflet: „Daţi-mi un trup, voi munţilor, mărilor,/ Daţi-mi alt trup/ să-mi descarc nebunia în plin"/. În cazul acesta, ar putea fi sugerată o alt fel de geneză, creatorul fiind muntele, iar creatul cu trup nou, poetul. Luând în stăpânire muntele, ca pe un spaţiu ce-i aparţine, dorind trăinicia şi statornicia acestuia, stihuitorul ar trebui să fie mulţumit, dar nu este decât în momentul întâlnirii cu liniştea stelelor. Când porumbeii proroci vor avea aripi negre, salvarea oamenilor ar fi posibilă doar când „fecioare albe vor porni cu priviri înalte spre munţi, fiind urmate de tineri goi, şi acolo, ascunse în munţi „trupurile omeneşti vor putea „să mai înveţe odată poveştile uitate ale sângelui". Spaţiul în care se înalţă munţii este privit de poet ca un tărâm fabulos, scindat între răul apocaliptic- şi atunci muntele ar trebui lăsat în uitare- şi binele salvator al fiinţei, când omul, retrăgându-se în munte, va fi ferit de primejdii. Şi crede poetul în existenţa „muntelui vrăjit", un spaţiu binefăcător, ezoteric, în care „gândul, visul şi muntele" sunt o unitate, peste care luna îşi varsă lumina astrală. Muntele îi este dascăl şi-l învaţă că viaţa oamenilor zboară, „precum zboară albinele morţii prin somnul cristalelor de stâncă"/. (*Muntele vrăjit*) Acelaşi spaţiu tainic păstrează şi semnul runelor de veacuri uitate aici, dar putând fi scoase la lumină de „crinii muntelui", ca simbol al realizării posibilităţilor antitetice ale lumii, aici între uitare (rune) şi relevare (lumină). Dacă prin crestele semeţe munţii anunţă legătura lor cu cerul, prin peşteri –„căldări de bazalt" ce sfredelesc piatra, aceştia fac trecerea în alt tărâm. Originală este şi imaginea muntelui care ţine captivă liniştea; aceasta simte nevoia de libertate, de a se răspândi peste tot, părăsind interiorul întunecos al acestuia. Muntele e nelipsit din universul liric blagian care se încheagă într-un spaţiu arhetipal în care valorile unei „geometrii" mitice sunt urmarea viziunii poetice a lui L. Blaga.

Neomodernistul Nichita Stănescu „pata de sânge care vorbește", reflexiv și sentimental, fără să fie un poet al naturii, închină creații poetice soarelui, dimineții, iernii, ploii, spațiul lui de mișcare fiind, însă, marea. Scrie și poezie meditativă pe tema timpului, ca într-un fel de „gâlceavă a înțeleptului cu lumea" și despre universul imaginat ca o sumă de sfere, una dintre acestea fiind pământul, al cărui simbol de bază sunt munții înalți. Și sferele, și pământul și munții sunt importante pentru univers și pentru viață, singura căreia nu-i pasă de acestea fiind libertatea. Esența munților constă, în viziunea stănesciană, în „mâna muntoasă" pe care Euclid o introduce într-o altă matematică, în care esențială este împărțirea (pe care a făcut-o și Dumnezeu cu lucrurile), care depinde de împărțitor. Dar ceea ce i se pare clar este faptul că muntele a fost întotdeauna un spațiu indivizibil. Sugestivă apare imaginea muntelui ca izvor pentru râurile ce curg la vale și în ale căror ape repezi trăiesc „pești smintiți"; aceștia provoacă suferință muntelui, aflat între aspirație spre înălțimi și lunecare, asemenea sufletului dornic de înălțare, dar care coboară, pentru că nu are elanul necesar zborului. Pentru Nichita Stănescu, muntele nu este doar formă de relief situată în spații largi, ci și punct, pentru că- meditează poetul- cea mai mare dimensiune din cosmos este punctul, așa cum planeta albastră, Pământul, este tot punct ce cuprinde o infinitate de puncte, unele fiind cenușii ca munții. Dacă piatra alcătuitoare a munților ar căpăta sentimente, acestea ar putea să-l smulgă din locul lui și să-l facă să zboare, așa cum numai dragostea o poate face. Dar când trăiește sentimente, însuși muntele – element implicat de poet în „sistemul" său filozofic- plânge, trecând prin „noduri și semne" inerente oricărei existențe. Pentru Nichita Stănescu, vârful muntelui (piscul lui de piatră) este absolutul care trebuie atins, căci fără un ideal viața este oarbă. Ființă proteică, poetul se poate preschimba în munte, căci privitul spre acesta se suprapune privitului în sine: „mă uit la munte, ca la mine însumi"/. (*Al treilea testament*)

Poeziile sunt spații ce adăpostesc cuvintele care au definit muntele ca adăpost al zeilor, ca sălaș pentru vieţuitoare, axă a lumii ce stabilește legături cu cele două tărâmuri (de lumină și de întuneric), ca loc de odihnă pentru tăcere și pentru visare, dar și de regăsire, spațiul de ocrotire a miturilor și de salvare a istoriei de neuitare. Chiar punct fiind, muntele aparține spațiului, fie că e vorba de muntele vrăjit (Thomas Mann), de cel analog (Henry Daumal), de muntele din minte (Robert Macfarlane), de cel cu trepte (Thomas Merton), sau al tăcerii (Kyriacos Markides).

Daniela ANDRONACHE

Poezie şi spaţiu Cucerire şi spaţiu

Poemul epic *Lusiada*, publicat pentru prima oară în 1572, este una dintre cele mai strălucite creaţii ale Renaşterii şi capodopera poetului naţional al Portugaliei, Luís de Camões. Poemul, scris în zece cânturi, narează epopeea navigatorilor portughezi care, aflaţi sub comanda vestitului explorator Vasco da Gama, au pornit să cutreiere mările şi oceanele lumii în căutarea drumului către India.

În această capodoperă, se regăsesc cu prisosinţă fragmente din viaţa autorului care se aseamănă într-o oarecare măsură cu viaţa personajului său principal, un spirit curajos, tenace şi energic. Luís de Camões, născut în 1524 şi decedat la 10 iunie 1580, a fost nu numai un poet şi un dramaturg erudit ce vorbea portugheza, spaniola şi latina, dar şi un militar şi un călător împătimit care şi-a petrecut o mare parte din viaţă în afara ţării. (Ca recunoştinţă pentru excepţionala sa contribuţie la literatura patriei sale, ziua de 10 iunie a devenit Ziua naţională a Portugaliei.)

Lusiada conţine descrieri ale oraşului Mombasa din Kenya, ale Mozambicului situat în sud-estul Africii în care limba oficială este portugheza şi unde poetul a locuit o lungă vreme, ale unei regiuni autonome din estul Chinei – Macao unde portugheza este una dintre limbile oficiale alături de chineză şi mandarină şi ale regiunii Goa din sud-vestul Indiei unde autorul a locuit de asemenea şi unde tatăl acestuia a murit după ce şi-a părăsit familia şi a luat drumul Indiei. Titlul poemului derivă de la Lusitania, provincia romană care se întindea pe teritoriul Portugaliei de astăzi. Poetul face referire în poemul său la figura lui Lusus, părintele poporului lusitan (care, potrivit mitologiei, ar fi fiul lui Bachus) şi îi numeşte pe portughezi lusitani, aşa cum încă se obişnuia în secolul al XVI-lea.

Cântul I debutează cu un elogiu închinat bravilor înaintaşi care prin expediţii şi războaie de cucerire, au construit treptat un imperiu întins pe mai multe continente şi au răspândit religia creştină: „Cînt armele şi pe bărbaţii care,/ Din ţărmii apusenei Lusitanii,/ Pe nebrăzdată de corăbii mare,/ Trecură de ostrovul Taprobanii/ Prin războiri şi prin primejdii rare/ Cum nu îndură oamenii cu anii,/ Şi printre alte seminţii durară/ Domnie nouă,-n veacuri legendară!// Cînt slavă regilor din vremi bătrîne,/ Credinţa răspîndind, lăţind domnia,/ Crunt pustiind cuibarele păgîne/ Din Africa şi Asia...Dîrzia/ Celor ce-avură suflete stăpîne/ Pe legea

morţii – şi i-au frînt urgia./ Le cînt acestor vrednici oameni soarta/ Pe cît m-ajută geniul şi arta!”[1]

Având ieşire la Oceanul Atlantic, portughezilor nu le-a fost deloc greu să-şi găsească şi să-şi împlinească vocaţia de navigatori, de adevăraţi lupi ai mărilor şi oceanelor în căutare de noi teritorii pe care să le stăpânească. Expediţiile de succes şi războaiele de cucerire au avut drept urmare mărirea progresivă a spaţiului cucerit şi formarea unui imperiu colonial în Asia, Africa şi America Latină.

În cântul I, lusitanii îşi afirmă cu tărie vocaţia de exploratori şi dorinţa de a cuceri India şi de a închina victoria regelui lor: „Noi sîntem oameni din Apune-Soare/ Şi mergem către Soarele-Răsare.// Am despicat cîmpiile albastre/ Din Miază-Noapte către Miază-Ziuă./ Văzurăm coapsa Africii sihastre/ Cum în privire ceruri noi ne-aciuă./ Avem un rege – astru între astre;/ Cu el vîslim spre-a gloriei preziuă/ Şi pentru el, nu mări înfurtunate/ Ci însuşi Acheronul l-am străbate.// Urmînd porunca dată de-a lui voce/ Noi navigăm spre India, pe creste/ Pe unde mişună hidoase foce/ Şi bîntuie teribile tempeste,/ Iuţind spre nave gheara lor feroce.../ Şi-am vrea să ştim ce plaiuri sînt aceste,/ Din ce neam sînteţi şi de-aveţi vreo ştire/ Despre a Indiei neţărmurire.”[2]

Drumul pe ape către mult râvnita Indie, presărat cu tot felul de primejdii – piraţi fioroşi, foci, rechini, furtuni violente, băştinaşi perfizi şi războinici, pune la grea încercare curajul, tenacitatea şi iscusinţa navigatorilor portughezi. Aceştia ajung în Kenya şi fac un popas la Mombasa sperând în ajutorul maurilor. Însă speranţele lor se dovedesc a fi deşarte. „Maurii”, înştiinţaţi despre sosirea portughezilor, au făcut sfat şi au întocmit un plan prin care să îi conducă pe „ghiauri” pe căi greşite şi să îi ucidă: „Ci şeicul, mulţumit de sfat se pare,/ Pe Bachus îl cuprinse după gît.../ Fiind în astfel de prilejuri rare/ Vulpoi bătrîn, şiret şi hotărît,/ El porunci să fie fiecare/ Gătit pentru război numaidecît, pe portughezi spre moarte să mi-i plimbe/ Şi-n sînge dulce apa să le-o schimbe.// Urzitul plan urmînd cu stăruinţă,/ Mai căută un călăuz apoi,/ Aşa cum îi era de trebuinţă,/ Îndemînatic şi viclean cît doi,/ Pe lusitani să-i ducă şi să-i mintă/ De unde nu-i întoarcere-napoi,/ Spre coaste nisipoase şi deşerte/ Pe unde coasa morţii să nu-i ierte.”[3]

Dar Vasco da Gama, explorator şi navigator cu experienţă ce îşi face veacul pe mare, îşi dă seama „C-a fost venin în vorbele frumoase,/ Că,

[1] Luís de Camões, *Lusiada,* Editura pentru literatură universală, Bucureşti, 1965, traducerea Aurel Covaci, p. 25
[2] Ibid., p. 37-38
[3] Ibid., p.45

de te-ncrezi în dușman, el te sfarmă”[1] și își conduce flota în așa manieră încât iese victorios din lupta cu „maurii”: „Tot astfel vuiet crunt din bărci detună/ Din gura mînioasei artilerii.../ Văzduhul tot de crîncen vaier sună,/ Se-mproaşcă-n piepturi plumbii în puzderii/ Şi-n inime ce cred în semilună/ S-aşterne gheaţa spaimei şi-a durerii:/ Cei laşi o iau urlînd la sănătoasa,/ Prin alţii moartea-şi trece-n şuier coasa.// Înfierbîntaţi, cu săbii şi cu barde,/ Toţi lusitanii sfîrtecă şi rump;/ Ţîşnesc ghiulele-n grindini din bombarde;/ Incendiile vuitor irump;/ Pe mauri prea tîrziu căinţa-i arde./ Ticăloşia şi-o plătiră scump.”[2]

Victorioși, portughezii își continuă drumul pe mare până ce ajung la Melinda unde Vasco da Gama ține un discurs în fața regelui indigenilor în care îi povestește despre istoria țării sale și despre cuceririle navigatorilor portughezi. Dar faima despre aceste cuceriri ajunsese la urechile regelui înainte ca Vasco da Gama însuși să sosească în aceste ținuturi: „Dar regele știa ce mare fală/ Și ce noblețe sta să-i însoțească,/ Așa că-și dete mare osteneală/ Ca pe eroi de seamă să-i cinstească.../ Cu gîndul fără umbră de spoială/ El le trimise vorba lui regească/ Să vină, căci el pune la picioare/ Tot ce-or pofti din țara roditoare.// Și nu-s minciuni, și nu sînt vorbe seci/ Chemările ce prin solii le dase/ Acestor cavaleri slăviți în veci,/ Ce-au înfruntat oceane furtunoase...”[3]

În cuvântarea către regele băștinașilor, solul trimis de Vasco da Gama nu uită să vorbească despre țelul lor de a cuceri India pentru gloria țării și a regelui lor, dar și despre așteptările pe care Europa le are de la ei: „Nu sîntem furi şi lăcomiţi la pradă,/ Tîlhari prin aşezări neapărate,/ Să trecem oamenii prin foc şi spadă/ Răpindu-le avuturile toate./ Superba Europă vrea să vadă/ C-atingem Indiile-ndepărtate/ Şi pentru-al nostru rege preaînalt/ Luarăm oceanul cu asalt.”[4]

Vasco da Gama rezumă secole de istorie într-o povestire antrenantă, plină de vervă și dinamism a cărei constantă o reprezintă expedițiile pe mările și oceanele lumii. Acțiunea acestei epopei se desfășoară pe teritoriul a trei continente, iar explorarea este sinonimă în acest context cu stăpânirea și cunoașterea.

Animați de dorința de a cuceri alte teritorii, navigatorii portughezi deschid drumuri noi cu orice riscuri și fac istorie: „Astfel drum nou tăiarăm pentru nave/ Pe mări încă de nimenea deschise./ Zărirăm noi ținuturi, noi ostroave// (...)// Trecurăm de Madera – cea numită/ Astfel

[1] Ibid., p. 46
[2] Ibid., p.47
[3] Ibid., p. 70-71
[4] Ibid., p.72

fiindcă-i în păduri bogată,/ Prin nume, nu prin faimă renumită,/ De portughezi întîia populată.// (...)// Marsilia rămase stearpă-n urmă,/ Sub pacostele secetei să fiarbă;// (...)// Din Africa lăsarăm mare parte/ Cu avuţii, cu stînci şi cu pustii.//(...)// Trecurăm de Dorcade, locuite/ Odată de surorile acele/ Care, de văzul ager văduvite,/ De-un singur ochi se foloseau tustrele./ Tu, singură, cu plete-nvălurite,/ Înfăşurîndu-l pe Neptun în ele,/ Hidoasă prin pedeapsă, cîmpii sterpi/ Umplutu-i-ai, din părul tău, cu şerpi!// Mereu spre sud mînînd al flotei zbor,/ Ajunsem într-un golf neţărmurit,/ Sierrele-Leone la zenit/ Lăsînd – şi Capul Palmierilor;/ Şi fluviul gigantic, înfrăţit/ Pe-un ţărm de-al nost' cu-oceanul vuitor;/ Şi insula apostolului care/ L-a pipăit pe Crist, să-i dea crezare.// Aici este regatul congolez/ Adus de noi la pravoslavnicie –/ Pe-aici Zairul uriaş îl vezi,/ Rîu neştiut şi plin de vitregie; Şi iată-mă-n sfîrşit că navighez,/ Trecînd de-a Ursei celei Mari făclie,/ Trecînd şi de limanul cel de foc/ Care pământu-l taie la mijloc…"[1]

Istorisirea lui Vasco da Gama stârneşte admiraţie şi ţine auditoriul cu sufletul la gură. La finalul povestirii, acesta primeşte elogiile regelui Melindei pentru măreţia faptelor navigatorilor săi, pentru curajul şi tenacitatea de a înfrunta primejdii din toate părţile, de a transforma necunoscutul în cunoscut, de a fi puternici, de a înlătura barierele din calea lor şi de a desfiinţa limitele: „Cuvintele i le sorbeau din gură/ Lui Gama, toţi, cînd încheia povestea/ Isprăvilor măreţe de bravură/ Cărora li s-a dus în lume vestea;/ Iar regele Melindei, cu căldură,/ Îi lăuda în clipele acestea/ Pe regii lusitani – cinstind vîrtutea/ Norodului ce-a săvîrşit atîtea."[2]

Flota portugheză îşi atinge scopul propus şi descoperă, în cele din urmă, India. Emoţionat, Vasco da Gama mulţumeşte divinităţii pentru că i-a hărăzit un rol atât de mare în istoria ţării sale şi a omenirii şi l-a învrednicit să se ridice la înălţimea acestui rol: „ «Pământul mult dorit acesta este!/ Aceasta-i India, din zare-n zare!/ De nu vreţi alt pământ, plutind pe creste,/ Aici sfîrşeşte lunga căutare!»/ Nu poate Gama,-n clipele aceste,/ Să-şi stăpînească bucuria mare:/ Cu mîinile spre cer îngenunchind,/ Lui Dumnezeu se roagă mulţumind..."[3]

[1] Ibid., p.145-147
[2] Ibid., p.166
[3] Ibid., p.193

Diana Dobrița BÎLEA

Giuseppe Ungaretti: „*M'illumino/ d'immenso*"

Enciclopedia Universală Britannica se opreşte asupra conceptului de spaţiu-timp, pe care îl prezintă ca fiind nu o simplă formă convenţională, matematică, ci o structură fundamentală a universului: „Entitate singulară care pune în relaţie spaţiul şi timpul într-o structură cu patru dimensiuni, postulată de Albert Einstein prin teoria relativităţii. În universul newtonian, se presupunea că nu există o legătură între spaţiu şi timp. Spaţiul era gîndit ca şi cum ar fi fost o dispunere plată, tridimensională a locaţiilor tuturor punctelor posibile, care puteau fi exprimate prin coordonatele carteziene; timpul era văzut ca o descriere completă a unui concept unidimensional. Einstein a arătat că o descriere completă a mişcării relative necesită ecuaţii care includ atît timpul, cît şi cele trei dimensiuni spaţiale. El a arătat totodată că spaţiu-timpul este o curbă, ceea ce i-a permis să ia în considerare gravitaţia în teoria generală a relativităţii."[1] Astăzi, spaţiul este văzut ca o categorie filosofică ce desemnează forme obiective şi universale de existenţă a materiei în mişcare. Dacă timpul are o singură dimensiune şi se scurge într-o singură direcţie, adică doar înainte, spaţiul are trei dimensiuni bidirecţionale. Aristotel credea în finitudinea spaţiului pentru că, după el, acesta nu putea fi decât suma întinderilor limitate ale corpurilor. Alţi filosofi, precum Berkeley, Hume, Mach, Bergson, leagă de conştiinţa omului, de trăirile subiective ale fiecăruia obiectivitatea spaţiului şi a timpului. Geometriile neeuclidiene au dus la formarea concepţiei după care proprietăţile geometrice spaţiale sunt determinate de proprietăţile fizice, nefiind aceleaşi peste tot. Conform acestora, spaţiul este neomogen şi eolotrop (care nu prezintă proprietăţi fizice identice în toate direcţiile). Teoria relativităţii lui Einstein (cunoscută şi sub numele de teoria fizică a spaţiului şi timpului) a demonstrat că proprietăţile spaţio-temporale (lungimea corpurilor şi durata evenimentelor) sunt în deplină concordanţă cu viteza de deplasare a sistemelor materiale şi că structura continuului spaţio-temporal depinde de concentrarea maselor substanţei şi de intensitatea cîmpului gravitaţional generat de ele[2].

Locul, în schimb, este doar o porţiune în spaţiu, are un caracter determinat. Oamenii, ca şi celelalte corpuri materiale, au propriile locuri, pe care le ocupă temporar, în lumea reală. Termenul „loc" intră în componenţa multor expresii uzuale: a avea loc (a se produce), a-şi face loc (a-şi croi un drum), a da loc la... (a avea drept urmare), a nu-şi mai găsi locul (a nu mai avea odihnă; a fi nerăbdător), a-i sta cuiva mintea în loc

(cineva se află în faţa unui lucru de neînţeles, pe care nu-l poate cuprinde cu mintea), a-i veni inima la loc (a se linişti; a-i trece spaima), a o lua din loc (a pleca), a sta la un loc (a sta liniştit, a fi cuminte), a fi de loc din... sau din partea locului (a fi originar din...); a pune ceva în loc (a înlocui) sau a unor proverbe: „Piatra care se rostogoleşte din loc în loc nu prinde muşchi"; „Nu pune în acelaşi loc focul şi lîna"; „Cu şchiopii în loc de şezi, te înveţi să şchiopătezi"; „Omul sfinţeşte locul, nu locul pe om"; „Banul face lumină în loc întunecos"; „Munca sfinţeşte locul"; „Bani să fie, că loc pentru ei – destul" etc. La români, există o mulţime de superstiţii şi prejudecăţi legate de „locuri". Astfel, omul nu trebuie să doarmă prin locuri unde nu creşte nimic pentru că dedesubt s-ar afla îngropată o comoară care îl va arde cu flăcările ce vor ieşi la suprafaţă; academicianul Arthur Gorovei (1864-1951) numeşte 123 de locuri neumblate de om unde, conform credinţelor populare, sunt trimise bolile cu ajutorul descîntecelor: „unde nimeni nu nimereşte, la 99 de hotare nehotărîte, la 99 de izvoare neîncepute, unde biserică nu se face, în Marea Neagră, în mările negre, în pădurea părăsită (deasă, pustiită), în lemne putregăioase, în Muntele Semenic, unde nu-i glas de cocoş, unde foc nu se vede, unde soare nu răsare, unde Dumnezeu nu se pomeneşte, în casele zmeilor, la fetele zînelor, unde oamenii nu umblă, unde fată mare nu joacă, unde casa nu se mătură, unde masă nu e pusă, unde cîinii nu latră, în crăcile racilor, unde iarbă nu creşte, la fete de împărat"[3] etc. Demonul bolii este surghiunit şi în descîntecele altor popoare. La bulgari, de exemplu, acesta este trimis: „unde cocoş nu cîntă, unde cîinii nu latră, unde găinile nu cotcodăcesc, unde nici pom nu răsare, unde apa nu curge, unde soarele nu luceşte, unde luna nu luminează, în pădurile pustii, în locuri pustii, pe rîpe pustii"; la neogreci, spiritului bolii i se porunceşte: „Ieşi din cele 72 de vine ale fiului meu, du-te în munţi şi pe dealuri, unde cocoş nu cîntă, unde cîinii nu latră"; la sîrbi, acesta este izgonit „în slava cerului, în adîncurile mării, unde cocoş nu cîntă, unde găină nu cotcodăceşte, unde vaca nu rage, unde oaie nu zbiară", la ucraineni, „în pădure şi în apă, pe munţii cei mai înalţi, în adîncurile cele mai mari, unde cocoş nu cîntă, unde găină nu cotcodăceşte", iar la ruşi, „în pietre, în munţi pustii, în adîncul mărilor, în locuri neumblate, unde nu se trag clopotele bisericilor, unde nu se aprind lumînări la biserică, unde soarele nu luceşte, unde păsările nu cîntă, unde vacile nu rag"[4]. Descîntecul de alungare a bolii există şi în tradiţia altor popoare din Europa: la francezi, germani, suedezi, norvegieni ş.a.

În eseul „Despre fericirea concretă", Mircea Eliade atrage atenţia asupra proastei înţelegeri a fericirii viitoare la care aspiră trecătorul pe acest pămînt, omul, cel care ocupă pe un timp limitat un loc în lume. A ignora suferinţa umană din jur, a nu interveni după puterile proprii

înseamnă individualism şi acesta nu are nicio scuză, nici măcar în contextul, fals în cazul de faţă, al căutării luminii mîntuitoare de către om: „Ne-am născut toţi cu o superstiţie: că ne aşteaptă locuri mai bune sus, niciodată mai jos. Avem fiecare un ulcior cu ulei şi, în loc să-l împărţim opaiţelor oamenilor sărmani, care putrezesc în întuneric, îl păstrăm haini la piept, aşteptînd felinarul farului pe care fiecare credem că suntem meniţi să-l aprindem, să lumineze lumea întreagă. Şi în timpul acesta, oamenii mor lîngă noi”[5].

Alegerea locului pentru o construcţie este foarte importantă în tradiţia noastră. Bisericile de lemn se construiau după un vechi ritual, care datează din perioada pre-creştină. În revista *Buletin Ştiinţific. Revistă de Etnografie, Ştiinţele Naturii şi Muzeologie* – Volumul 25 (38), cercetătorul Eugen Bâzgu scrie că masa altarului în bisericile de lemn trebuia să fie amplasată peste trunchiul retezat al unui arbore căruia îi rămîneau rădăcinile în pămînt. Noua construcţie se situa astfel deasupra stîlpului pămîntului şi sub coloana cerului. Trunchiul de copac se află astfel în cel mai bine păzit loc din altar, este protejat de masă şi nu poate fi observat de credincioşi. Din punct de vedere simbolic, acesta se uneşte cu stîlpul/axa/coloana lumii, ceea ce favorizează comunicarea cu transcendentul. Şi casei, ca loc foarte intim unde se concentrează viaţa omului, i s-au atribuit de-a lungul timpului valenţe simbolice şi magice. Societatea tradiţională punea mare preţ pe alegerea locului pentru construirea casei. Una dintre condiţii pentru cel ce urma să locuiască în casa respectivă era să răscumpere simbolic locul de la spiritele care îl stăpîneau. Se încerca acceptul acestor forţe, după care urma curăţirea/purificarea locului şi sacralizarea/consacrarea lui. Semnele acestei practici de curăţire şi sacralizare erau baterea unui ţăruş/stîlp pe locul respectiv, apoi a unei cruci de lemn, ca simboluri ale medierii între cer şi pămînt. Viitoarea construcţie devenea astfel ea însăşi un stîlp, un *axis mundi*, iar omul care avea să locuiască în ea era integrat într-un univers pur, sacru. Ideea de „loc sfînt”, purificat/ curăţit de energiile rele/negative, cum am spune noi astăzi, a fost transmisă omului de Dumnezeu prin Moise, după cum citim în Vechiul Testament: „Şi Domnul a zis: «Nu te apropia aici! Ci scoate-ţi încălţămintea din picioarele tale, că locul pe care calci este pămînt sfînt!»” (*Ieşirea,* 3, 5). Lumea este plină de locuri sfinte, multe dintre ele fiind spaţii unde s-au produs miracole, precum apariţii ale Maicii Domnului (Medjugorie, Lourdes, Fatima, Buşteni – aici i s-a arătat părintelui Gherontie Puiu, loc pe care a fost ridicată Mănăstirea Caraiman –, sau Neamţ – pe locul unde a fost construită Mănăstirea Bisericani, Fecioara arătîndu-se aici unui grup de călugări hotărîţi să plece la Athos şi spunîndu-le „Nu plecaţi, şi aceasta este grădina

mea!"), însănătoşiri miraculoase etc. Locurile pe unde a trecut Iisus Hristos sunt cele mai iubite şi mai vizitate de către credincioşii creştini.

Există, de asemenea, locuri devenite celebre graţie (şi) opereleor literare care au scris despre ele: Macondo (în Columbia) – romanul *O sută de ani de singurătate*, de Gabriel García Márquez; Castelul Alnwick (în Marea Britanie) – seria romanelor *Harry Potter*, de J.K. Rowling; Muzeul Luvru (în Paris) – romanul *Codul lui Da Vinci*, de Dan Brown; Molinos de Consuegra (în Spania) – romanul *Don Quijote de la Mancha*, de Miguel de Cervantes; Verona (în Italia) – tragedia *Romeo şi Julieta*, de William Shakespeare; Tanger (în Maroc) – romanul *Alchimistul*, de Paulo Coelho; Kerala (în India) – romanul *Zeul lucrurilor mici*, de Arundhati Roy; Hobbiton (în Noua Zeelandă) – romanul *Stăpînul inelelor*, de JRR Tolkien.

Spaţiul şi timpul sunt dimensiuni esenţiale nu doar ale realităţii, ci şi ale textului literar. În *Eseu despre om*, filosoful german neokantian Ernst Cassirer afirmă că „Timpul şi spaţiul constituie cadrul în care este implicată întreaga realitate", iar academicianul Mihai Cimpoi scrie că acestea „angajează fiinţa într-o căutare permanentă de răspunsuri la eternele probleme". Filosoful, criticul literar şi savantul rus Mihail Mihailovici Bakhtin, care a lucrat la teoria literară, etica şi filosofia limbajului, a introdus termenul de cronotop, scoţînd în evidenţă conexiunea esenţială a relaţiilor spaţiale şi temporale ce sunt valorificate artistic. Dacă scrierile ce aparţin genului epic precizează contextul situaţional (situaţia iniţială, acea secvenţă textuală introductivă ce specifică locul şi timpul acţiunii), operele literare lirice conţin spaţiul (şi timpul) poetic. Astfel, locul în discursul liric poate părea impropriu pentru corpurile materiale ocupante dată fiind prelucrarea artistică a cadrelor relevate. Unul dintre cei mai importanţi poeţi italieni ai secolului al XX-lea, Giuseppe Ungaretti (1888-1970), afirma, în eseul său *Raţiunile unei Poezii*: „poezia singură îl poate recupera pe om, de la primul pînă la ultimul, prin acumulare de dizgraţii, iar natura domină raţiunea şi omul nu se poate armoniza cu opera proprie dacă nu se lasă în voia Elementului". România a ţinut pasul cu Europa în receptarea acestui autor catalogat drept un poet „ermetic", în realitate multă vreme fiind nevoit (ca soldat în Primul Război Mondial) să recurgă la condensarea lingvistică, probă în acest sens fiind propria declaraţie: „Poezia mea s-a născut în tranşee..., războiul pe neaşteptate mi-a revelat limbajul…, eu trebuia să spun pe scurt, cu cuvinte care să aibă o extraordinară forţă semnificativă/aluzivă, tot ceea ce simţeam". Una dintre cele mai importante poezii ale sale, *Dimineaţa*, deşi foarte scurtă, conţine multe dintre temele importante ale universului ungarettian. Scrisă pe data de 26 iunie 1917, chiar pe front, aceasta face parte din volumul „Allegria" şi conţine doar patru cuvinte: „Mă iluminez/

de nemărginire". Lumina despre care scrie poetul este puternică şi infinită, acoperă totul, spaţii, distanţe. Dimineaţa duce cu gîndul la renaştere, aceea a poetului, într-o nouă zi, în imensitatea spaţiului. Este sesizabilă şi dorinţa poetului de comunicare cu infinitul, cu orizontul din faţa ochilor săi.

Identificăm în poezia marelui poet italian locuri dintre cele mai surprinzătoare pentru diversele corpuri invocate: „Balustradă de briză/ să-mi reazem astă-seară/ melancolia" (*Astă-seară*); „Din mare/ mi-am făcut/ un sicriu/ de răcoare" (*Univers*); „În acest întuneric/ cu mîinile/ îngheţate/ întrezăresc/ chipul meu// Mă văd/ părăsit în infinit" (*O altă noapte*); „Cerul aşază în creştetul/ minaretelor/ ghirlande de luminiţe" (*Noapte de mai*)[6]; „Pe un ocean/ de sunete de clopot/ deodată/ pluteşte o altă dimineaţă" (*Roze în flăcări*); „Soarele se seamănă în diamante/ de picuri de apă/ pe iarba mlădioasă/ [...]/ Se dilată munţii/ în sorbituri de umbră liliachie/ şi hoinăresc odată cu cerul" (*Tihna*)[7].

Cît despre locul omului pe pămînt, scriitorul Gustave Flaubert face următoarea reflecţie, care ne invită să ne privim în oglinda adevărului: „Călătoriile te fac modest. Vezi ce loc micuţ ocupi în lume".

Bibliografie:

[1]Enciclopedia Universală Britannica, Ed. Litera, 2010;
[2]Dicţionarul Enciclopedic Român, Ed. Politică, 1962-1966;
[3]https://cimec.ro/Etnografie/Antonescu-dictionar/Dictionar-de-Simboluri-Credinte-Traditionale-Romanesti-l-o.html;
[4]https://arhiva.bzi.ro/traditii-superstitii-si-sfaturi-babesti-descantece-pentru-scoaterea-necuratului-din-om-1309735;
[5]Mircea Eliade, *Oceanografie*, Ed Humanitas, 2013;
[6]http://www.orizonturiculturale.ro/ro_poezie_Giuseppe-Ungaretti-3.html;
[7]http://scriitoristraini.blogspot.com/2014/12/giuseppe-ungaretti-poezii.html.

Cristina RUSU

Cosmogonie – transcenderea spaţiului în verseistica cerului din textele patristice

Şi a zis Dumnezeu: „Să fie o tărie prin mijlocul apelor/ şi să despartă apele de ape. Şi a numit tăria Cer." (Facerea, 6-9). Omul nu are percepţia spaţiului decît prin directa legătură cu Dumnezeu şi natură. Sfîntul Atanasie cel Mare scrie despre această armonizare a celor din

spațiu cu cele de pe pământ: „Cine, văzînd cele contrare prin fire, unite şi trăind într-o legătura armonioasă, văzînd de pildă focul amestecat cu răcoarea şi uscatul cu apa şi acestea neluptîndu-se între ele, ci alcătuind o unitate, ca un singur trup, nu se va gîndi că Cel ce le uneşte este în afară de ele? [...] Căci s-ar produce o mare luptă între ele, una arzînd, alta răcind, ceea ce e greu trâgînd în jos, ceea ce e uşor trăgînd, dimpotrivă, în sus, soarele luminînd, aerul întunecînd. Ba şi stelele s-ar lupta între ele, pentru că una se află într-o poziţie inferioară, alta, într-una superioară. Şi noaptea n-ar face loc zilei, ci ar rămîne mereu opusă ei şi luptînd cu ea. Iar petrecîndu-se lucrurile astfel, nu s-ar mai vedea o unitate frumoasă (un cosmos), ci un haos (o acosmie), nu o rînduială, ci o neorînduială şi nu o sinteză, ci o anarhie, şi nu măsuri, ci lipsă de măsuri. [...] Fiindcă deci nu e o neorînduială, ci o rînduială în toate, şi nu e o lipsă de măsură, ci o simetrie, şi nu e un haos, ci un cosmos şi o sinteză armonioasă a cosmosului, e necesar să cugetăm şi să primim ideea unui stăpîn, Care le adună şi le ţine strînse pe toate şi înfăptuieşte o armonie între ele. Şi deşi nu Se arată ochilor sub rînduială şi armonia celor contrare, e de cugetat Cârmuitorul şi Orânduitorul şi Împăratul”. Omul are în el însuşi un echilibru al spaţiului. Dumnezeul nostru Cel Sfînt apără şi miluieşte întreg poporul, iar acest echilibru se menţine în permanenţă prin comunicarea pe care omul o are cu Dumnezeu, chiar şi în propriile rugăciuni pe care le face omul, el tinde să se repete şi Îl roagă pe Dumnezeu în permanenţă să fie pace şi să nu vină vreun cataclism care să îi ia de lîngă sine pe cei dragi. Acest echilibru şi pace cosmică, este de fapt balanţa iubirii în univers. Cosmosul şi iubirea: acest întreg pe care omul îl desăvîrşeşte, atît cît poate, în fiecare zi.

Sfântul Ioan Damaschin justifică: „Toţi care au spus că cerul este sferic susţin că el se îndepărtează în chip egal de la Pământ, şi în sus, şi în lături, şi în jos”, iar „cerul este totalitatea zidirilor văzute şi nevăzute […] şi spunem că la facerea universului am primit şi facerea cerului, despre care filosofii păgâni, însuşindu-şi învăţătura lui Moise, spun că este o sferă” (Sf. Ioan Damaschin, *Dogmatica*, „Cartea a II-a”, cap 6.)

Despre teologia spaţiului, acest cer teologhisit îndelung de majoritatea Sfinţilor Părinţi, ne vorbeşte şi Părintele Stăniloaie, „Importanţa înţelegerii spaţiului ca element de legătură între om şi Dumnezeu este cu atît mai mare, cu cît omul nu doar se foloseşte de creaţie, ci este şi responsabil pentru aceasta.”

Timpul ciclic, ca spaţiu înţeles şi specific sistemelor filosofice precreştine, produce, din perspectiva creştină, angoasa repetării infinite. În spaţiul existenţial fiecare moment se poate deschide din interior spre o altă dimensiune. Acesta este un spaţiu sfînt sau liturgic. Spaţiul nu e nici

înainte, nici după timp; este acea dimensiune în care timpul se poate deschide sau are perspectiva eternității.

„Spațiul ordonat", în interpretarea Sfîntului Vasile cel Mare este de fapt existența întregului univers. Sfîntul Maxim Mărturisitorul descrie acest parcurs al omului și al creației spre Dumnezeu astfel: „Lumea este un spațiu mărginit, iar timpul e mișcarea mărginită. De aceea, mișcarea în cursul vieții transformă cele aflătoare în lume. Când însă firea va trece cu lucrarea și cugetarea peste spațiu și timp, va afla Providența ca pe o rațiune prin fire simplă și stabilă, ce nu are nici o margine și, de aceea, nici o mișcare. Deci, până ce firea se află în lume în chip temporal, e supusă mișcării transformatoare din pricina stabilității mărginite a lumii în decursul timpului. Dar ajunsă în Dumnezeu, ea va avea, datorită creație naturale a Celui în care a ajuns, o stabilitate pururea în mișcare și o identică mișcare stabilă, săvârșită etern în jurul Aceluiași Unul și Singur."

Creștinul nu poate transcende spațiul decît implicînd sufletul și avînd propria sa viziune atît asupra cerului cît și asupra pămîntului. Spațiul sacral tangibil pe care el îl parcurge este participarea la actul liturgic, acolo identificîndu-se cu Dumnezeu cel necunoscut în spațiul bisericii, cunoscut. Înțelegerea omului pentru actul liturgic este de fapt transportarea lui într-un spațiu de adorare cunoscut de sufletul său. De asemenea, el își deschide propriul sine contemplînd liniștea ce vinde din cunoașterea lui Dumnezeu. Imaginea creștinului în spațiul atemporal este dezbătută de Sfinții Părinți, căci doar sufletul poate avea capacitatea de a se ridica deasupra firii și poate traversa acest spațiu, lucrare, timp spiritual. Timpul și spațiul în viziunea Sfinților Grigorie al Nyssei și Sfîntul Maxim, sunt expresia finitului și nu infinitului, ducînd oarecum la interpretarea de limitare doar de cunoaștere umană. „Spațiul nu este o realitate fizic-astronomică, ci o existență a lui Dumnezeu dintru început." Omul, în dinamica unui urcuș nesfîrșit are instinctul infinitului, prin credința sa ca implicare și împlinire sufletească. Expresia cer este simbolistica restrînsă cumva, fiind locul neinteligibil al divinului. Psalmistul spune: „... măreția Ta s'a înălțat mai presus de ceruri;/ ...Când privesc cerurile, lucrul mâinilor Tale,/ luna și stelele pe care Tu le-ai întemeiat.../" (Psalmi, 8, 3-4). Sfîntul Ioan Hrisostom, interpretînd versurile psalmistului, arată că structura reflexă, conștientă a omului este de a asimila această „devenire veșnică", neraportîndu-se el însuși la înțelegerea explicită a spațiului sau timpului.

În toată simbolistica psalmilor, găsim versuri întregi despre spațiul în care se desfășoară această mișcare divină: „Cântați-i Domnului Celui ce locuiește în Sion" (Psalm 9,- 11),/„Doamne, cine va locui în locașul Tău" (Psalm 14,-1). Sfîntul Ioan Damaschin spune că, „locașul" literal este cortul,

o trimitere de fapt la Vechiul Testament despre „cortul mărturiei", un templu ambulant creat de poporul lui Israel. Porțile Sionului fiind, ori undeva între porţile unei vechi cetăți, devenită mai tîrziu a Ierusalimului, ori simbolul unei cetăți, pe care creştinul, ani de-a rîndul o ridică în sufletul său. Versuri deosebite, pline de lirism, cu metafore „cîntate în vers" de lira lui David, citim în Cartea Psalmilor, despre creştinul care stă şi se roagă la porţile Sionului: „Dumnezeu meu, Dumnezeu meu, ia aminte la mine/.../, Ca apa m'am vărsat,/ oasele toate mi s'au risipit/ Inima mi s'a făcut ca ceara,/ tăria mi s'a uscat ca un hârb, limba mi s'a lipit de gâtlej/." (Psalm 21, 14-16), cu trimitere din Septuaginta şi la Iov care foloseşte literal, sinonimic în textul ebraic, aceleaşi metafore pentru rugăciunea de a vărsa lacrimi: „Şi-acum, pâraie calde mi-i sufletul pe chip/ şi-n zile de durere mă ține înzilirea/.../, mi-i somnul parcă, noaptea, din prăvăliri de oase,/ și nervii se desfac" (Iov 30, 16-17). Acestea, fiind interpretate ca pe o rugăciune a creştinului ce transcende spațiul şi ajunge la Domnul care poate fi înţeles doar cu sufletul, un gol al lui nesaturat, care poate fi saturat doar prin rugăciune şi prin aflarea lui Dumnezeu dincolo de spațiul mărginit al rațiunii. De aici, Sfîntul Maxim Mărturisitorul spune că spațiul se creează, apare cumva dincolo de gîndirea sintetizatoare a omului. Un tărîm dincolo de natura firii, de lume, în echivalarea temporalității, ca o intermediere între om/ lume şi Dumnezeu. Tot ceea ce „vede" omul dincolo, ca cer, este de fapt eonul (veacul, sau veacul vecilor), unde spiritul, creat dintru începuturi în sufletul său, participă la veşnicia lui Dumnezeu şi care îl cunoaşte pe Dumnezeu prin moştenirea sa, mereu redescoperită în sufletul său.

Spațiul rămîne în om, în sufletul său mereu viu, mereu în acest echilibru ce arată că în el trebuie căutat Dumnezeu și nu în afara lui.

Note:

Biblia, Bartolomeu Valeriu Anania, Editura Renaşterea, 2009
Liturghia Cosmică – Lumea în gândirea Sfântului Maxim Mărturisitorul, Editura Doxologia, 2018
Scrieri duhovnicești și omilii, Sfântul Grigorie de Nyssa, Sfântul Macarie Egipteanul, Sfântul Epifanie de Salamina, Editura Basilica a Patriarhiei Române, 2014
Scrieri ascetice, Sfântul Atanasie cel Mare, Editura Sophia, 2017
Logica, Sfântul Ioan Damaschin, Editura Sim Art, 2007
Gândirea teologică a Sfântului Ioan Hrisostom, Stylianos Papadopoulos, Editura Bizantină, 2014

ESEU

Cristian DINICĂ

Eminescu, Geneza poemului Luceafărul

A doua jumătate a secolului al-XIX-lea pentru România este caracterizată de schimbările sociale şi economice, care influenţează si evoluţia literaturii. Practic în această perioadă s-au pus bazele literaturii române. În 1852 se publică volumul Poezii poporale. Balade (Cântice bătrâneşti). Adunate şi îndreptate de V. Alecsandri. În 1854 apărea sub conducerea lui Alecsandri, România literară, revistă la care au colaborat moldovenii C. Negruzzi, M. Kogălniceanu, Al. Russo, dar şi muntenii Gr. Alexandrescu, D. Bolintineanu, Al. Odobescu. În 1863 se înfiinţează societatea Junimea, unde Titu Maiorescu este criticul care stabilea pe baza criteriilor estetice valoarea operelor, selecţia autorilor şi orientarea artistică a acestei generaţii ce stă la temelia literaturii române.

Literatura română are în structura sa filonul literaturii populare din care au provenit opere importante pentru evoluţia ulterioară a istoriei literare, unde un rol important îi revine poetului naţional Mihai Eminescu.

Data naşterii sale este înconjurată în farmecul relatării consemnate de tatăl acestuia, Gheorghe Eminovici, pe o Psaltire: Astăzi, 20 decembrie, anul 1849, la patru ceasuri şi cincisprezece minute evropieneşti s-au născut fiul nostru Mihai. Adolescentul Eminescu şi-a notat propria dată a naşterii în registrele Junimii, ca fiind 20 decembrie 1849. Data de 20/12/1849 poate fi reală dacă luăm în considerare faptul că la sfârşitul fiecărui an sunt sărbătorile religioase care puteau să ducă la amânarea înregistrării naşterii poetului. Perioada de treizeci zile la care s-a organizat botezul poate să susţină ca dată corectă a naşterii cea consemnată în familie. Actul de botez al copilului din 21 ianuarie 1850 este singurul document autentic cu privire la data naşterii poetului, pe care l-au semnat alături de preotul Ioan Stamate, econom la biserica Uspenia (Adormirea Maicii Domnului) din Botoşani, stolnicul Vasile Juraşcu, bunicul din partea mamei, care i-a fost naş, şi cei doi părinţi.

Poetul este descendent prin filiera tatălui dintr-o familie de bucovineni stabiliţi în Moldova, iar prin mama sa, Raluca Juraşcu, vine dintr-o familie de moldoveni cu vechi atestări boiereşti. El este educat cu respect pentru tradiţia populară, care va constitui o importantă sursă de creaţie, înnobilată în operele sale şi datorită studiilor universitare făcute la Viena şi Berlin.

Preocuparea poetului pentru folclor îl determină să formeze împreună cu alţi tineri în 1869 cercul literar Orientul, care avea ca scop, între altele, culegerea basmelor, poeziilor populare si a documentelor privitoare la istoria si literatura patriei. La 29 iunie în comisiile de membri ale Orientului, care urmau să viziteze diferitele provincii, Eminescu este repartizat pentru Moldova.

La Berlin, A.D. Xenopol a publicat un studiu intitulat Ceva despre literatura populară, plecând de la cercetările de pshihologie etnică. Studii de psihologie etnică a urmat şi Eminescu sub conducerea lui Heyman Steinthal si Maurice Lazarus în 1872 la Berlin, unde societatea Junimea îl sprijină cu o bursă. De altfel poetul a notat într-un rezumat influenţa studiilor întreprinse asupra concepţiei sale despre literatura populară şi rolul ei pentru crearea literaturii naţionale. Astfel, rolul folclorului este marcat de spiritualitatea poporului ce alcătuieşte fiinţa naţională în care sălăşluiesc toate năzuinţele si aspiraţiile generaţiilor anterioare, aspect recunoscut si apreciat de poet în toate creaţiile sale.

În cadrul şedinţelor de la Junimea, Eminescu l-a cunoşcut pe Dr. Moses Gaster, un evreu român care, întors de la studiile făcute la Halle, unde obţinuse titlul de doctor, cu o teză de lingvistică romanică – despre fonetica istorică a limbii, are meritul de a fi autorul primei încercări de sistematizare a folclorului literar românesc în articolul Literatura populară română. Dr. Moses Gaster este cel care l-a recomandat lui Eminescu pe Richard Kunisch, care întreprinsese o călătorie în Orientul Europei la sfârşitul anilor cincizeci ai secolului al XIX-lea, iar la întoarcerea acasă, în Germania, a publicat, în 1861, volumul Bucureşti, Stanbul. Schiţe din Ungaria, România şi Turcia, cu relatările de călătorie din Valahia si Moldova. Autorul memorialului a fost impresionat de pitorescul locurilor văzute şi de specificul mentalităţilor.

În cartea lui Kunisch se află şi basmul Fata din grădina de aur din care s-a inspirat Eminescu. Atenta transcriere a basmului şi transformarea lui sub influenţa filozofiei germane a început în 1873. Poetul a recunoscut într-o notare pe marginea unui manuscris: În descrierea unui voiaj în ţările române, germanul K. povesteşte legenda Luceafărului. Aceasta e povestea. Iar înţelesul alegoric ce i-am dat este că geniul nu cunoaşte nici moarte şi numele lui scapă de simpla uitare, pe de altă parte, însă, pe pământ nu e capabil a ferici pe cineva, nici capabil de a fi fericit. El n-are moarte, dar nici noroc. Eminescu a însemnat numele călătorului german numai cu iniţială, fără să-l divulge.

Lingvistul Moses Gaster, a indicat complet sursa de inspiraţie a Luceafărului, în volumul său: Literatura populară română (1883), ştiind recomandarea pe care o făcuse poetului. Până la data apariţiei poemului,

poetul a realizat cinci variante în care a transferat tema din registrul popular în registrul cult, adăugând motive din mitologia greacă şi din cea autohtonă, completate cu elemente personale ale destinului său.

Anul 1883 este unul foarte important în existenţa sa. Este debutul bolii sale, dar şi anul celor mai importante realizări artistice. Luceafărul este publicat în anul 1883 în Almanahul Societăţii Academice Social Literare „România Jună" din Viena. Revista Convorbiri literare reproduce versiunea din almanah, iar T. Maiorescu publică poemul în prima ediţie de versuri din opera lui Eminescu la sfârşitul aceluiaşi an. În volumul realizat de Maiorescu sunt cuprinse 64 poezii din care 26 inedite. Acest singur volum antum numit Poesii a contribuit la receptarea poetului ca făcând parte din curentul romantic.

Eminescu intenţionase să realizeze o lucrare mai amplă care să cuprindă poemele sale sub numele Lumină de lună, însă debutul bolii nu i-a permis. Dacă s-ar fi publicat volumul cu selecţia poemelor făcută de autor, acesta ar fi conţinut si scrierile din perioada vieneză, Mortua est, Replici, Lida, Când marea, Steaua vieţii. Modalitatea de selectare a poemelor din volumul de debut, alcătuit de Maiorescu, nu a fost pe placul poetului.

Maiorescu a prefaţat volumul antum cu un scurt cuvânt critic în care a arătat că poeziile grupate de el au fost publicate de Eminescu în ultimi doisprezece ani în Convorbiri literare, şi că printre acestea se află si poeme strânse în manuscris de la diferiţi prieteni ai poetului. Debutul lui Eminescu în volum este un succes pentru critic şi avea scopul să atenueze diferenţele politice dintre cei doi. Poeziile treceau în umbră articolele incisive din presă ale poetului pentru a fi mai uşor acceptat de către elita politică a vremii. Recunoaşterea oficială si completă a marelui poet este realizată după 1902, moment în care Maiorescu a predat manuscrisele lui Eminescu, Academiei Române.

Ediţia completă este cea gândită editorial de Perpessicius în 16 volume din care a reuşit să publice doar şase, care conţin opera poetică antumă si postumă, cât şi poezia populară. În prefaţa primului volum, Eminescu, Opere (1939), Perpessicius nota: Integrală şi critică, ediţia aceasta năzuieşte să ducă la bun sfârşit împlinirea acelui corpus eminescianum, la care şi memoria poetului şi obligaţiile culturii contemporane şi năzuinţele de ani amânate au deopotrivă dreptul. Integrala Eminescu este finalizată după o lungă întrerupere de istoricul literar D. Vatamaniuc şi de filologul Petru Creţia, colectiv care va încheia această monumentală operă editorială.

ISTORIA POEZIEI ROMÂNEŞTI

Mihai CABA

Moştenirea lui Ienăchiţă Văcărescu

Cu toate că peste numele lui Ienăchiţă Văcărescu vremea şi vremurile imperturbabile şi-au tot colbuit sedimentele perimate ale vicisitudinilor istorice trecute, condamnându-l la o nemeritată uitare, din străfundurile lor stratificate ţâşni-va mereu şi mereu, ca un nesecat izvor de apă limpede şi clară, seva vie dătătoare de viaţă şi imbold sufletesc patriotic a luminosului său testament, prin care deschide seria artelor poetice româneşti: *„Urmaşilor mei Văcăreşti/ Las vouă moştenire/ Creşterea limbii româneşti/ Ş-a patriei cinstire."*

Pe dregătorul domnesc Ienăchiţă Văcărescu îl găsim portretizat în impresionantul volum *opus magnum* al strălucitului critic istoric literar George Călinescu: *„Istoria literaturii române de la origini şi până în prezent",* editat în 1941 la Fundaţia Regală pentru Literatură şi Artă şi reeditat în 1980 la Editura Nagard din Roma, aşa după cum el era pictat în Biserica Sf. Spiridon cel Nou din Bucureşti: *„gugiuman de samur pe cap, anteriu de sevaiu roz-gălbui, încins cu ghiar, în care sta înfipt un hanger cu mâner de smalţ albastru şi cu pietre scumpe, pe deasupra contăş verzui de culoarea jaspului, îmblănit cu samuri. În mână ţinea un sul cu testamentul lui în versuri."* Aşezându-l în *Istoria* sa pe Ienăchiţă Văcărescu, *„cronicar şi poet",* în rândul *„clasicilor întârziaţi",* G. Călinescu ne face cunoscută şi obârşia lui, *„din vechea familie a Văcăreştilor; un anume Ianache Văcărescu, fiind clucer şi cumnat al Brâncoveanului, ce fu tăiat la Constantinopol odată cu Domnul şi copiii lui."* Nici cele două fete şi patru fii ai lui Ianache n-aveau să aibă o soartă mai bună. Ultimul dintre ei, Ştefan Văcărescu, a fost scos din exilul din Cipru şi pus vistier şi spătar de către C-tin Mavrocordat. Din căsătoria lui cu Ecaterina (Catinca) Done, *„nepoată de soră a cronicarului Ion Neculce",* după cum se arată în documentele vremii, au rezultat: o fată, Mărioţa, şi un băiat, Ienache, cel ce se va numi, deosebindu-l de bunicul său Ianache, Ienăchiţă Văcărescu. Despre naşterea sa, după cum însuşi avea să precizeze mai târziu: *„m-am născut în zilele sultanului Mahmud I (1730 – 54)."* Totuşi, greu de precizat, dar ştiindu-l în 1760 în Divanul domnesc, mai întâi, *vel-comis* şi apoi, *vel-caminar, „data naşterii sale se poate pune în 1740"* , fără a putea fi indicată cu exactitate, aşa cum au conchis şi biografii săi.

După moda cosmopolită a timpului primele sale învăţături le-a primit acasă, dovedind de pe atunci înclinaţii deosebite pentru studierea limbilor străine. Astfel, prin grija atentă a părinţilor privind educaţia sa de către dascăli de renume, mai tânărul Ienăchiţă, întru cunoaşterea limbii

greceşti, a fost instruit de către Neofit Kavsocalvitul, limba franceză şi-a însuşit-o sub îndrumarea atentă a profesorului Linchou, iar lecţii de latină şi germană le-a primit de la vestitul profesor Weber.

Şi ca toate să fie bine rânduite în conformitate cu situaţia politică a stăpânirii otomane, grijulii săi părinţi apelează la un *hoge* pentru a-l învăţa şi limba turcă. Din date biografice sigure se mai poate afla că Ienăchiţă Văcărescu a fost trimis şi la o şcoală din Veneţia, unde a învăţat *„direct de la sursă"* limba italiană, pe care o va vorbi fluent.

Bine pregătit pentru viaţă şi posesor al unui impresionant *„bagaj poliglot"* de cunoştinţe, ascensiunea lui Ienăchiţă Văcărescu în rânduiala boierească a vremii şi-a urmat cursul ei firesc, devenind, în 1760 (cum s-a arătat), dregător în Divanul domnesc. Aflat pe *„picioare sigure"* şi fiind *„un om iibovnic"*, după cum aminteşte şi George Călinescu, în 1762 se căsătoreşte cu Elenita, *„fiica lui Iacovache Rizu, tergimanul Porţii, cu care devenea cumnat al lui Grigore Al. Ghica Vodă",* şi îl va avea ca fiu pe Alexandru *(Alecu)* Văcărescu, şi el viitor poet ca şi părintele său.

Cum tatăl său, Ştefan Văcărescu, intrând în dizgraţie, a fost otrăvit din ordinul domnitorului Racoviţă, Ienăchiţă Văcărescu, împreună cu familia sa, se refugiază la Constantinopol, acolo unde are prilejul să aprofunedze limba turcă şi să studieze limba arabă şi cea persană, suficiente pentru a intra în corpul diplomatic, cu rangul de *clucer.*

Domniile succedându-se cu repeziciune în Muntenia, astfel, îl găsim pe Ienăchiţă *mare-vistier,* sub Grigore Ghica, *spătar* şi *vornic,* sub Al. Ipsilanti, iarăşi *vistier,* sub Mavrogheni, însă acesta suspectându-l, la 1788, îl trimite *„în surghiun"* la Nicopole, locul unde Ienăchiţă începe să lucreze la o *„Istorie a prea puternicilor împăraţi othomani",* în care *„îşi va dezvălui şi câteva dintre îndeletnicirile sale politice şi diplomatice."* Fiind o a doua amplă lucrare de acest gen, după ce prima *„Istorie a imperiului otoman"* fusese scrisă în latineşte pe la 1716 de către eruditul domnitor Dimitrie Cantemir, pedant, G.Călinescu apreciază la *Istoria* lui Ienăchiţă faptul că *„este presărată cu epigrame în înţelesul vechiu, alcătuite cu uşurinţă".*

De altfel, interesul pentru limba românească şi gramatica folosirii ei l-a urmărit pe Ienăchiţă Văcărescu încă de la începutul primelor sale scrieri, de prin 1780, când colaborează la întocmirea primei *condici de legi din Muntenia,* numită *„Praviliceasa".* Rod al acestui interes, în 1887, termină şi editează, mai întâi la Râmnic (R. Sărat) şi apoi la Viena, prima gramatică românească, intitulată: *Observaţii sau Băgări dă seamă asupra regulelor şi orânduelelor gramaticii rumâneşti,* cu o *predoslovie* întocmită de Chir Filaret, episcopul Râmnicului.

Se arată în ea *„necesitatea unei gramatici şi a adunării termenilor filosofiei prin vreun dicţionar, ca să poată tălmăci cu înlesnire cărţile de*

sienţă în limba rumânească, spre a nu mai fi nevoie să se înveţe limbă străină". La *observaţiile gramaticale* autorul mai adaugă şi *„mic tratat de prozodie"* prin versurile sale, exprimându-şi, însă, şi scepticismul folosului lucrării sale: Gramatica românească, 1887 *„Siliţi-vă a o´nvăţa!...sau faceţi cum vă place."* Socotit a fi *„primul poet muntean",* opera poetică a lui Ienăchiţă Văcărescu, pe cât de puţină este ea, a fost analizată de-a lungul timpului de către prestigioşi literaţi, precum Odobescu, Călinescu, Piru şi Manolescu, reliefându-i izbucnirile *ocazionale*, dar şi izbutirile *lirice*, pline de erotism. Şi Nicolae Iorga, pe la 1927, pornind de la un text francez, redactează o interesantă lucrare despre *„Două poezii necunoscute ale lui Ienăchiţă Văcărescu"* care au înregistrat o largă răspândire în epocă la nivel european, fiind inedite şi compuse în limba greacă şi apoi traduse în franceză. Despre poeziile de dragoste ale lui Ienăchiţă se poate afirma că acestea au fost compuse sub influenţa *„muzei sale inspiratoare"*, Zoe, nimeni alta decât soţia domnitorului Alexandru Moruzi, după care, iubăreţ fiind şi la 50 de ani, începuse să-i *„sfârâie călcâile".* Asta se întâmpla cam după 1790, pe când noul domnitor Moruzi l-a rechemat pe Ienăchiţă Văcărescu din exil, oferindu-i şansa revederii familiei, dar şi funcţia de mare *spătar* şi apoi de *vistier.*

Dar până a se ajunge la momentul biografic *„Zoe",* trebuie adăugat şi faptul că după moartea timpurie a Elenitei, Ienăchiţă Văcărescu s-a căsătorit cu Elena Caragea, fiica domnitorului Nicolae Caragea. Cum, însă, şi Elena s-a pierdut la scurt timp, o ia în căsătorie pe sora sa, Ecaterina, cu care îl va avea fiu pe Nicolae, şi acesta moştenindu-i tatălui înclinaţia poetică, se va regăsi şi el în *„Istoria"* lui G.Călinescu. Despre Zoe s-au aflat multe *„istorii"* din scrierile cronicarului Zilot Românul: *„Zoiţa cea mică şi proastă se făcu mare şi frumoasă de răpea ochii cui o vedea.(...) Şi ca în cel mai frumos basm, norocul căzu şi asupra Zoiţei (...), cucerind îndeosebi inima şi cugetul lui beizadea Alecu, feciorul cel mai mare al lui Moruzi."* După cum menţionează recent şi istoricul Eugen Şendrea: *„Nunta domnească, încuviinţată de Vodă, a avut loc la curtea din Iaşi în 1789. La numai câţiva ani, în 1792*, *Zoe deveni doamnă a Moldovei, iar peste opt luni, doamnă a Munteniei"*. La palatul domnesc de la Cotroceni Zoe îl va cunoaşte pe poetul Ienăchiţă Văcărescu şi din acest moment între cei doi începe o tulburătoare poveste de dragoste. După cum spun *„sursele": „Locul preferat de întâlnire al celor doi era* foişorul cu fereală *al casei Dudescu",* nescăpat nici din cântecul lăutarilor vremii: *„Ienăchiţă Văcărescu/Şade-n poartă la Dudescu/.../Trece des şi-l mai priveşte,/Ca un foc ea îl iubeşte/Ienăchiţă stih îi face,/Că domniţei mult îi place/.../El cu Doamna s-ar lovi,/Dacă Vodă ar muri"*.

Într-adevăr, poetul cuceritor, despre care mai toţi ştiau că *„fusese însurat de trei ori, ademenise mai multe neveste ale prietenilor, jucase rolul de cuceritor de inimi până şi în saloanele cancelarului Kaunitz la Viena”,* i-a dedicat Zoiei, *„cea frumoasă şi la 33 de ani”,* mai multe poezii amoroase, *„în cuvinte alintate”,* după cum aprecia şi Nicolae Manolescu, cu care reuşea să-i facă iubitei inima să-i tresară; poezia *„Spune, inimioară”* fiind una dintre ele: *„Spune, inimioară, spune/ Ce durere te răpune?/ Arată ce te munceşte,/ Ce boală te chinuieşte?// Fă-o cunoscută mie,/ Ca să-ţi caut dohtorie;/ Te rog, fă-mă a pricepe/ Boala din ce ţi se-ncepe...”*. O aceeaşi lirică patetică o găsim şi în poezia: *„Tu eşti odorul meu”: .../ Şi rămâi încredinţată/ Că şi de-oiu muri vr´o dată,/ Tot acela fiind eu;/Şi în iad şi fie unde/ Voi striga făr´a ascunde,/ Că tu eşti odorul meu!*

Mult lăudată de Călinescu este poezia *„Într-o grădină”,* socotită a fi venită „probabil dintr-un izvor grec, mai bun decât originalul, iar condensarea epigramatică nu-i fără graţie...”: *Într-o grădină,/ Lângă-o tulpină,/ Zării o floare, ca o lumină.// S-o tai, se strică!/ S-o las, mi-e frică/ Că vine altul şi mi-o rădică.* Interesant este, după cum îmi amintesc, de prin anii 1956 – 60, că această *„poezioară”* a Văcărescului, uşor de reţinut, constituia *„deliciul”* liceenilor îndrăgostiţi ce eram...

Revenind la Zoe, trebuie să amintim de *„potriveala”* zicalei româneşti: *„nu ştie bărbatul, ce ştie tot satul”.* Într-adevăr, domnitorul Alexandru Moruzi află mult mai târziu despre idila soţiei sale Zoe cu Ienăchiţă Văcărescu, iar atunci când este încredinţat de *„combinaţia depravată”* are o confruntare discretă, dar dură cu boierul *iubăreţ,* în urma căreia Ienăchiţă Văcărescu, fără a fi deposedat de funcţiile deţinute, se retrage de la Curte, fiind chemat uneori pentru a ajuta în perioada foametei şi a ciumei.

Stăpânit de ură, domnitorul Moruzi, nu-şi poate îndeplini dorinţa de răzbunare, fiind detronat în 1796 de dragomanul Alexandru Şuţu şi trimis în exil. Dar chiar şi acolo, *„la galere”,* ura şi-o mărturiseşte făţiş: *„Dacă nu voi avea ştreang, când îmi va cădea Ienăchiţă-n mână, voi lua pletele doamnei mele şi-l voi sugruma*”. N-a avut cum să fie aşa, căci la 12 iulie 1797, aflat la Bucureşti, Ienăchiţă Văcărescu, în vârstă de *„de mai puţin de 60 de ani”* (G.Călinescu), a murit, după unii biografi, de moarte bună, în urma unei indigestii, însă, după alţii, a fost otrăvit, potrivit pricazului transmis de Alexandru Moruzi. A fost înmormântat la Biserica Sf. Ioan cel Mare şi de aici, mai târziu, la Cimitirul Bellu.

Au trecut de atunci 223 de ani de la sfârşitul lui şi, totodată, 280 de ani de la naşterea lui Ienăchiţă Văcărescu, erudit şi poliglot, precursor al folosirii limbii române culte, poet, grămătic, istoric şi filolog, care a ne-a lăsat nouă, tuturor românilor, o neprecupeţită moştenire.

Ce alta ar fi fost mai scumpă, mai vibrantă şi mai de de folos decât *„creşterea limbii româneşti ş-a patriei cinstire!"* ?

Mircea COLOȘENCO

OPERE DE ARTĂ DIN DOMENIUL PUBLIC:
Statui – VASILE ALECSANDRI – busturi

Unul dintre ctitorii patrimoniului spiritualităţii moderne române, deopotrivă scriitor şi om politic distinct, Vasile Alecsandri, constituie pe drept cuvânt o mândrie naţională, rămânând „acel rege-al poeziei, vecinic tânăr şi ferice" (M. Eminescu). S-a întors în ţară de la Paris unde era Ministrul Regatului România, din 1885, şi în noaptea de 22/23 august 1890, la Mirceşti-Iaşi, trece pragul celor veşnice, răpus de cancer la ficat şi plămâni. O săptămână mai târziu, Consiliul Local Iaşi este de acord in corpore cu propunerea primarului fostei capitale a Moldovei, Vasile Pogor, de a i se ridica o statuie în semn de preţuire obştească. Auzind trista veste, sculptorul Ioan Georgescu a executat în marmură un bust marelui poet, către finele anului 1890, în prezent expus la Muzeul Naţional de Istorie din Bucureşti. Pe atunci, în Iaşi, existau în for public două statui – una din marmură a marelui om de cultură Gheorghe Asachi, realizată de Ioan Georgescu şi dezvelită în 1887 –, iar alta, a învăţatului cărturar Miron Costin, turnată în bronz, realizată de Wladimir C. Hegel, cei doi sculptori fiind, pe rând, profesori ai genialului Constantin Brâncuşi la Şcoala de Arte Frumoase din Bucureşti; aceasta din urmă a fost dezvelită în 1888. După zece ani, Vasile Pogor l-a antamat pe Wladimir C. Hegel pentru realizarea sculpturii în bronz a lui Vasile Alecsandri, înmânându-i suma de 30.000 lei, din care 25.725 lei proveneau din subscripţii publice. Inaugurarea statuii s-a făcut festiv, la 15 octombrie 1906, amplasată fiind în faţa Teatrului Naţional din Iaşi, al cărui co-director a fost, în anul 1840, împreună cu Mihail Kogălniceanu şi Costache Negruzzi, iar, pe scena căruia, i-au fost puse în premieră majoritatea pieselor sale, în prezent, purtându-i numele. Cu această ocazie sărbătorească, doi poeţi – Matilda Culger-Poni şi Mihai Codreanu – au omagiat în versuri evenimentul:

Matilda Cugler-Poni…
La statuia lui Alecsandri

Mă uit şi bronzul rece îmi pare că învie.
Alecsandri priveşte cu ochiul visător
Şi cu un zâmbet tainic, mulţimea-n veselie
Ce vine să-l aclame. – O, mare-nvingător!

Învingător al morţii! – Căci chipul tău trăieşte,
Poete făr'de seamăn, slăvit de mic şi mare.
Tu ce-ai iubit poporul, poporul te iubeşte
Şi-n inima caldă, păstrează a ta cântare.

În ore fericite, în zilele de jale,
Precum lângă părinte copiii se adună
Astfel venim la tine, cântând doinele tale,
Precum a noastre mâni cu lauri te-ncununã.

Mihai Codreanu…
Statuia lui Alecsandri
E viu în bronz. Pe fruntea lui senină
Ard razele superbei sale glorii,
Pe când răsar încet cu-ncetul zorii
Şi umplu primăvara de lumină.

Atunci, cu inima de-avânturi plină,
Măreţul bard privindu-şi cântătorii
Din ţara lui de-acum îl prind fiorii
Şi fruntea pentr-o clipă şi-o-nclină.

Apoi, se reculege. Piedestalul
Îl simte parcă tremurând metalul
Şi-Alecsandri, în auroră cântă…

În glasu-i, peste veacuri înainte,
Înalţă-n cer cu pietate sfântă
Eternii lauri ai latinei ginte.

Ani de zile, alte statui dedicate marelui scriitor nu au fost ridicate. Însă, în ultimele decenii, una se află în faţa Bibliotecii Naţionale din Chişinău, opera sculptorului Ion Zderciuc, turnată în bronz şi dezvelită festiv, în anul 1997, iar alta, de asemenea din bronz (5 tone greutate, 4,20 m. înălţime), realizată de Cornel Mircea Spătaru, inaugurată la 24 ianuarie 2003, a fost amplasată în faţa Casei de Cultură care îi poartă numele din Bacău. În toţi aceşti aproape 130 de ani de la trecerea lui Vasile Alecsandri în eternitate, au mai fost realizate busturi de for public în Bucureşti, Iaşi,

Chişinău, Bălţi, Roman, Săbăoani, dispuse în grupuri – numite Rotonde ale Scriitorilor, împreună cu alţi scriitori, fie singur, în faţa unei instituţii, cum ar fi Casa Memorială din Mircești-Iaşi, fostul său conac. Nici pictorii nu au rămas mai prejos, imortalizându-i chipul în diverse etape ale vieţii, cum sunt portretele ieşite de sub penelul lui Mişu Popp, Carol Popp de Szatmari, Theodor Aman ş.a. Fotografii le-au luat urma în timpul vieţii petrecute în ţară ori în Europa. De asemenea, numismaţii, filateliştii, autorii de cartoline. În vreme ce Casa Memorială din Mircești şi mausoleul ridicate de Academia Română sunt în circuitul muzeal public, fiind întreţinute, în Bacău, casa părintească în care s-a născut marele român, are statutul de ruină! Şi nu de azi-de-ieri…

Şi când te gândeşti că prima imagine sculpturală de for public a fost bustul lui Vasile Alecsandri, comandat de un primar al Bacăului iubitor de cultură, dezvelit în 1897, realizat de Wladimir C. Hegel, având pe toate laturile soclului inscripţii.

CRONICI ŞI RECENZII

Marius CHELARU

Biblioteca de poezie

Primim la redacţie multe cărţi de poezie de diverse facturi. Şi, cum de multe fie timpul fie spaţiul alocat ori specificul rubricilor nu ne permite să facem acest lucru aşa cum s-ar cuveni nici în „Convorbiri literare", nici în „Poezia", ne dorim ca în *Biblioteca de poezie* să semnalăm, pe scurt, cât mai multe dintre acestea se va putea. Cum am mai spus, la unele vom reveni, poate, fie aici, fie în „Convorbiri". Poate, şi astfel, aceste cărţi vor atrage atenţia cititorilor, dar şi confraţilor şi vor beneficia şi de alte comentarii. Din motive de spaţiu, pentru că primim multe titluri la redacţie, unele le vom menţiona doar, eventual cu o scurtă remarcă, din respect pentru autorii care nu le-au trimis, şi pentru a sublinia că sunt în atenţia noastră, şi, în măsura posibilităţilor, la parte dintre ele vom reveni mai pe larg fie aici, fie în „Convorbiri literare", după caz.

Emilian Marcu, *Clipa de înveşnicire*, Editura Doxologia, Iaşi, 2022, 212 p.

Emilian Marcu este unul dintre cei mai cunoscuţi sonetişti de la noi. Adesea te gândeşti, când citeşti mai ales sonet, dar şi alte tipuri poezie cu formă fixă bine scrisă, însă care, cu toate acestea, astăzi este privită, pe nedrept, uneori, ca fiind „învechită" doar pentru că autorul a ales această formulă de exprimare, la spusele lui Dionisie din Furna (*Erminia picturii bizantine*, Editura Sophia, Bucureşti, 2000, p. 153) despre „Roman, dulce viersuitorul (Melodul)".

De data aceasta însă Emilian Marcu a ales, din punct de vedere al scriiturii, să ofere cititorilor un volum compozit, în care găsim şi poeme în vers alb sau în care nu mai este, iar cunoscându-l ştiu că face asta deliberat, atât de strict în ce priveşte rima, deşi nu renunţă la muzicalitate (*Prin cercuri de apă...*, *Lumina mierii în culcuş, Lecţie despre singurătate* ş.a., din acesta din urmă exemplificăm cu o strofă: „Numai valuri uşoare mângâind umbra noastră,/ Numai clipocitul mocnit al stelelor pe sub ape/ Ne însoţesc un timp pe aceste meleaguri/ Ca într-o poveste fără sfârşit./ La mişcările acelea ciudate priveşti mai atent."), dar miezul, marea parte a volumului este în stilul care l-a consacrat. Emilian Marcu are un mesaj clar, distinct, pe care îl transmite în vers fără a uita că poezia înseamnă şi emoţie, metafora şi muzicalitatea având un rol important în poezia sa.

Este un volum închinat vieţii întru credinţă, ţării noastre, istoriei pe care azi unii o consideră, la fel, „de domeniul trecutului", în sensul că am

păşit deja pe o altă direcţie, şi ce a fost a devenit cumva „irelevant”. Ei bine, pentru Emilian Marcu, care, se ştie, are volume, de pildă, închinate marelui Ştefan (de altfel, şi în acest volum sunt poeme ca: Daniil Sihastru, La Putna, la Ştefan, Putna ş.a.), lucrurile nu stau astfel. Dedică poeme mânăstirilor noastre (*Arbore*: „Trup de lumina piatra a primit/ Din cerul pleoapei întru lăcrimare”). Mai multe poeme sunt dedicate icoanei, sensului pe care îl are icoana, biserica, rugăciunea în viaţa creştinilor ortodocşi, a românilor care, cum am văzut, au trecut cu greu peste unele măsuri ciudate din timpul pandemiei. Mulţi, poate, am privit atunci „cât de molcom şi cât de liniştit/ Arde sub icoană-n candelă fitilul” – Lumina, sau cum, *Sub icoană-n colţ*, „sub icoană-n colţ, la răsărit,/ Candela în haină de oloaie/ În lumină tainică a învelit/ Ritualul naşterii-n odaie”. Poate chiar atunci când, de Paşti, oameni buni ne-au adus lumina la uşă, pentru că... aşa au vrut mai marii acestei ţări în pandemie.

Şi astăzi, în mod straniu, deşi cu alte nuanţe, are rezonanţă un poem, când Europa pare, cumva aidoma altor vremuri, când pe aici păşea Ştefan cel Mare, şi ca în poemul *Atlet întru Hristos*, „sfioasă-ngenuncheată”.

Sunt şi poeme care îmbracă alte mesaje în acest volum, dar toate converg spre aceeaşi imagine generală. Astfel că am citit acest volum şi prin prisma a ceea ce ştiam despre poezia lui Emilian Marcu, dar şi, dincolo de alte analize stilistice, despre modul în care este frazarea sa poetică, construcţia metaforelor ş.a., despre care au scris până acum nume cunoscute ale culturii române, în ideea că, poate, vremurile acestea, în loc să le lăsăm să ne îngenuncheze, trebuie să avem puterea în noi să găsim acea clipa de înveşnicire, să ne gândim la fiecare dintre zilele care ne sunt date ca la „mătănii tandre-n clipa de-plinire”, acum, când lumina-n candelă-i „mai aspră ca o rugă”. „Cuvinte cheie ca „lumină”, „icoană”, „străbuni”, „ţăran” ş.a. întăresc şi ele acest mesaj al cărţii.

Şi, poate, să încheiem acest excurs în lumea poeziei lui Emilian Marcu, un autor care are, evident, un mod al său de a scrie, şi care ştie cum să transmită ceea ce îşi propune prin vers, fiind în acest loc sfânt al Moldovei şi al Ţării, cu gândul la alt nume mare al bisericii, Clement Alexandrinul, şi la un imn al său închinat lui Iisus, al cărui ultim vers este atât de potrivit cu ce avem nu departe de noi astăzi: „Să cântăm împreună cu Dumnezeul păcii!”

Tiberiu Tudor, *Enisalá*, versuri, Editura Muştania, Roman, 2022, 58 p.

Sunt locuri în ţara noastră care altădată au avut o însemnătate a lor pentru istoria noastră şi azi stau cumva uitate, multe în paragină, multe renovate de formă, parte refăcute cât de cât şi vizitate din cât în când, atunci când este totuşi o cale de acces până acolo, de câţiva oameni cărora

le pasă. Ceva de genul acesta am simțit când am ajuns, undeva spre granița Dobrogei noastre, dincolo de Babadag, în fața zidurilor cetății care e mult mai veche, dar pe care cronicari ca Sükrüllah bin Sehebeddin Ahmed ori Idris Bitlisi o numeau Yeni-Sale, iar noi o știm drept Enisala.

De altfel, cam astfel, în culori nostalgice/ sepia, pare descrisă și în poemul cu același nume al lui Tiberiu Tudor: „Enisala, în cetățile duse/ Tot ce-am clădit este numai nisipul". Nu este însă un volum închinat acestei cetăți ci, mai degrabă, pare închinat unor amintiri păstrate de-o viață undeva înlăuntrul sufletului autorului când se mai gândește la „urma pașilor" săi „siguri" de odinioară. Citim astfel despre „satele sfinte" de altădată, pentru că, acum, pare că „suntem fără glas" și, scrie autorul, „lumina acestui pământ au strivit-o-n picioare". În versuri rimate Tiberiu Tudor scrie despre o baltă „a sa", despre cum privit-a „scaieții (...) prinții nebuni", „prinții de fum" mânați de vânturi, despre Bărăgan, despre „Balt-Orient expresul", „haitele zăpezii", despre cum „timpul trece/ luându-ne iluziile cu el", Multe sunt aidoma unor „tablouri" în care a surprins ca o „clipă" o secvență din viața sa, pe care o transcrie acum așa cum o vede „prin fumul amintirii" – de pildă *Ciutura*. Altele vorbesc despre dragoste – „dansul cobrei", despre iubiri foste sau dorite, despre mângâierea unui păr blond ori „gene umbrite", „gene prelunge", „gene tremurânde". Sau despre o frumoasă cu numele de Neriman care i-a amintit „adeseori/ că viața noastră-i doar un cântec/ Jelit de muezinii orbi".

Un volum scris sub semnul curgerii vremii, al multelor și diverselor amintiri trezite din fumul trecutului, în vers rimat, în ton nostalgic, de un autor căruia îi place muzicalitatea cuvântului și care, în aceste pagini, s-a întors pe cale de câteva versuri pe drumul vieții sale.

Încheiem cu o strofă din *Flacăra egretei*: „Lângă prispa apei – sălcii șoptitoare,/ Dinspre sat adie miros de tutun,/ Seara e la vama clipei de uitare/ Unde se preface sufletul în fum".

Marilena B. Matei, *Moartea are cod QR,* poezii, cuvânt pe coperta a IV-a: Ion Cristofor, Editura Colorama, Cluj-Napoca, 2022, 62 p.

În revista „Poezia" apar două rubrici despre poezia autorilor români din două comunități de peste hotare, una din Italia, cealaltă din Australia. Dată fiind emigrația masivă a românilor după 1989 vrem să consemnăm, în măsura posibilităților, și modul în care conaționalii noștri își propun să scrie, și mai ales să păstreze legătura cu limba română. De data aceasta este vorba despre o autoare, in 2007 rezidentă la Madrid, în Spania, membră a „Cercului literar de la Cluj", și, scrie Ion Cristofor, „una din poetele reprezentative" ale acestuia. Poeme ale sale au mai apărut în revista noastră. Este al treilea volum al său de versuri, după *Dimineți de*

hârtie, 2020, *Ca un bonsai neiubit*, 2021 – despre aceasta din urmă s-a scris în revista noastră în acelaşi an, 2021.

Dacă în cazul unor autori din emigraţie, pentru care poezia este o cale de a se mărturisi în versuri, de a ţine, şi astfel, legătura cu limba maternă, cu „casa", Marilena B. Matei este printre acei autori care şi-au construit o modalitate credibilă de exprimare, un drum al său în poezie. În acest volum poemele sunt aşezate într-un „echilibru" între nevoia de a-şi scruta cu ochi limpede viaţa (într-o lume în care „adevărul/ s-a rătăcit printre provocări de scol XXI" iar „dreptatea s-a sinucis/ cu litere de metal preţios", direcţia în care o ia omenirea din punct de vedere spiritual acum, când „parcă cineva l-a furat pe Dumnezeu şi „pe mormintele noastre", în loc de pozele oamenilor dragi sunt „epitafuri în cod QR") şi propriile trăiri.

Un volum coerent, nu monocrom tematic, al unei poete care şi-a găsit calea de exprimare şi pe care o aşteptăm cu eventuale viitoare volume, şi pentru a vedea cum va scrie în continuare. Încheiem cu poemul *Vino azi*: „te invit la o minune/ pe strada mea/ cu romanţe şi balcoane/ cu plăceri rotunde/ ca nişte sori/ tatuaţi pe frunte/ să bem interzisul/ să ne îmbătăm în cuvinte// vino azi".

Maria Calciu, *Silabe contrarii*, cuvânt pe coperta a IV-a: Horia Gârbea, Editura Neuma, Apahida, 2023, 90 p.

Maria Calciu a debutat cu volumul *Cântecele anotimpului copt*, în 1992. Primele volume de versuri ale sale pe care le-am avut în faţă, despre care am şi scris, în revista „Convorbiri literare", câţiva ani în urmă, au fost *Esenţe de rubin*, 2018, şi *Sunet mut*, 2019, după lectură spunând că se putea porni de la premisa că, după cum scria, fără variaţiuni esenţiale de expresie, ajunsese de atunci, la o formulă de discurs poetic aşa cum şi-l doreşte. Asta neînsemnând însă neapărat o monocromie, o monotonie a acestuia, iar acest nou volum ilustrează acest fapt.

Astfel, regăsim aici acele elemente de imaginativ („ecou de gând de mine necuprins"), dus, în mai multe poeme, şi într-o combinaţie între prozopoem, poate chiar story-poem cu irizaţii de abstractizare şi „călătorii" într-un univers interior plin de întrebări, de mister şi aşteptare, ca şi cum ar privi printr-un vitraliu de spumă", ori „prin ploaia de spini ce ploua dinspre poli neştiuţi". Sau, alteori, ca şi cum, s-ar uita „dinspre sus către" sine. Pe de altă parte, şi aici preponderentă este apetenţa, dorinţa de a-şi construi discursul liric pentru a reflecta trăirile (despre căutare, despre apropiere, dragoste – chiar iubirea de iubire – şi înţelegere „între acele margini dintre vreun Da şi Nu"), „întâmplările"/ oglindirile sufleteşti. Toate astea dincolo de spaţialitatea fie a urbanului, fie de alt fel, ci mai degrabă a unui „illo spatio", ori a unui spaţiu interior plutind între „iluzii

creponate" și echilibru. Dar și în ideea de a „raționaliza" cumva toate acestea, și de a înțelege și viața, și trăirile, felul în care se reflectă înlăuntru. Dacă înainte am vorbit la Maria Calciu despre „urmele lăsate dinspre gânduri", acum sunt, de pildă, „oase fum" și ipostazele diverse al umbrei, de la cea de „bici de umbră" la „umbra de pământ a podului palmei", „umbră de nisip ș.a., și, desigur, mereu și mereu, din... umbră, apăsarea timpului, inclusiv unul „recurs prin ceață azurie".

Maria Calciu cultivă și aici, evident, dar tot nu apăsător/ obositor metafora începând de la titlu și, apoi, pe tot cuprinsul poemului. Astfel, avem titluri ca: *Valul ars, Scris cu deget de nisip, Clipe clandestine, Ploile întoarse în sîmburi* ș.a. Iar, în poeme, întâlnim expresii ca: „răscruce pe umbră de ploaie", „cântarul arsură", „ochii norilor", „șuviță de gând", rădăcinile unor seri nisipii" ș.a.

Și aici, mai peste tot pare a fi și acel „cineva" (poate, în unele cazuri, același alter ego) căruia se confesează, pe care îl așteaptă, cu care conversează, și care, dacă tot vorbirăm de umbră, în celelalte volume amintite parcă mereu era aflat în undeva, în „osul umbrei din dreapta", în „depărtarea/ din fruntea căreia am vrut să cobor"

Concluzionând, rămân la opinia că Maria Calciu scrie o poezie (despre care s-au pronunțat mai multe nume cunoscute ale criticii românești contemporane, aici pe coperta a patra scriind Horia Gârbea) în care amintirile/ sentimentele/ așteptările, toate trec printr-un „filtru" în nuanțe, de la mistic la „ploaia fără sâmburi" a amintirilor, confesiv, uneori lunecând spre abstract ori chiar criptic ș.a., într-o expresie lirică metaforică și cu accente originale.

Încheiem cu un fragment din *Numele concret*: „Erau atunci atât de grele și atât de tare mă strângeau/ împletite rădăcinile unor seri nisipii ce creșteau seci/ dar țepoase dinspre adâncurile surde ce prea/ știam iar drumurile toate drumurile ce căutau prin mine".

Elena Mândru, *Culorile magice ale cuvintelor*, prefață (*Fotografia din oglindă*) de M. Chelaru, Editura Timpul, Iași, 2032, 168 p.

Răsfoind aceste pagini am avut de la primele rânduri senzația că totul este aidoma unui mozaic de cioburi de viață, ca un caleidoscop din acela în care priveam în copilărie, „sfidând, într-un fel, depărtarea", și ne minunam de câte și mai câte sunt prin lumea asta, „prefigurând vârtejuri prin destine", și prin mintea noastră. Sau ca atunci când intri, peste ani, într-un sipet cu amintiri și cu vise, un loc în care toate sunt ca magazin de bric-à brac, puse peste tot, fără vreo regulă, ori a ține de așezarea lor în timp, regrete și așteptări, tot felul de clipe pe care „le-am avut" în realitate sau în imaginație.

Astfel, citim cum „Petale de cactus dansează/ Pe ringul deschis în pustiu”, „un porumbel zboară spre Infinit”, ori cum „luna beată şi-a pierdut cărarea” ori... Sau despre gânduri despre dragoste sau despre pierderea ei, căci „se rătăcise şi iubirea/ Prin colţuri sumbre de odăi”. Ori despre unele momente în care simţi cum viaţa lunecă fără să îţi dai seama. Şi, deşi vrei să faci, să simţi, să îţi reaminteşti, „Golaşe pagini de jurnal/ Tot aşteptau noi amintiri,/ Dar ele-s şterse de un val”.

Este, una peste alta, o carte despre viaţă, dar şi despre prinţese din vreun vis pe care l-ai avut sau ai dorit să-l ai, mări bordo ori universuri din atom. Ori despre cum îşi vede autoarea propria poezie, cu care „colaborează”, după cum scrie: „Poezia mea-i/ fiinţă vie/ gândeşte,/ zâmbeşte/ se luptă/ câştigă/ sau pierde/ dar tot se ridică”. Alteori poate fi şi despre o „salvare” prin poezie. „Am încercat prin micile poeme/ Să fiu cu zâmbet nou în Paradis,/ Spre a uita de margini de abis”.

Elena Mândru a ales un ton „sprinţar”, învelind totul într-o haină versificată, rimată, fără a căuta vreo formulă clasică „consacrată”, ci, după câte pare, numai o anume muzicalitate şi o curgere cât mai lină a gândurilor în cuvinte, poate spunându-şi, văzând cele scrise, aidoma lui La Fontaine că „un auteur gâte tout quand il veut trop bien faire”. Fără a intra în alte analize mai detaliate, analize vocabular, frazare ş.a., spunem doar că nu pare că şi-a propus nici „fuga” de tropi, dar nici nu i-a căutat cu prea mare asiduitate, şi pare că a făcut asta pur şi simplu urmărind preponderent ce doreşte să spună. Adică, poate că în primul rând, să se mărturisească cu sentimente şi crâmpeie de amintiri, de clipe învăluite în aburul iute fugind al fericirii ori în culoarea pierderilor, a singurătăţii, a dorinţei de a simţi din nou inima cum bate, de a... Ori întrebându-se, aidoma atâtor altora care îşi spun la fel, într-o formă sau alta, „De ce-i seducătoare amăgirea,/ Cum de se-ofileşte orice floare,/ De ce se schimbă-n ură, des, iubirea?”. Şi toate acestea alăturate, spuneam, în acest „mozaic” care înseamnă şi felul în care îşi vede propria fiinţă, propria viaţă, cu atâtea şi atâtea căutări la prea multe întrebări care rămân mai mereu nerezolvate: „Fiind acum aproape de amurg/ Sunt prinsă de gânduri austere,/ Dar mintea continua să spere/ Deşi-întrebări, mereu, tot curg”.

Râul fără istov al timpului curge peste tot şi toate, şi, scrie Elena Mândru, gândind ca mulţi alţii când văd mai departe sau mai aproape în viaţa lor culorile arămii ale toamnei: „era o vreme când speranţele nu puteau fi frânte/ şi tot ce-aş fi făcut, era pe placul tuturor”. Asta nu înseamnă nicidecum că a considerat că şi-a propus să renunţe acum la a căuta din nou acel abur al fericirii pe care-l poate re-aduce în inima, în sufletul său, căci nu poţi şti dacă nu se întoarce într-o clipă la tine „speranţa pe care-o promite destinul”. În fond, cum spunea Gustave

Flaubert, poate că uneori putem gândi că „valorăm ceva prin aspirația noastră; un suflet se măsoară prin dorința sa, după cum judecăm catedralele de la depărtare după înălțimea clopotnițelor". Și autoarea a dorit și să se poată mărturisi în haină versificată, în maniera în care se poate vedea și din aceste pagini. Și scrie/ se „mărturisește" în felul său obișnuit, fără schimbări de esență în căutările pe calea spre poezie, cel pe care cititorii săi îl știu deja.

O carte ca o confesiune, scrisă de Elena Mândru uneori cu umor, alteori în culorile arămii ale toamnei. O „fotografie" a lăuntrului său în oglindă.

Mihaela Gudană, *Cu mine, aici*, Editura Rafet, Râmnicu Sărat, 2022, 98 p.

Mihaela Gudană este o autoare născută în Tecuci, și locuiește într-o comună din apropiere, Ghidigeni. A debutat cu poezie în revista gălățeană „Axis Libri".

A publicat până acum mai multe volume de versuri (începând cu *Locuiesc în tine*, Editura Armonii Culturale, Adjud, aprilie 2014), proză versuri (începând cu *O vizită la palat*, Editura Princeps Media, Iași, 2021), teatru (sceneta *Liniștea din casa familiei Chrissoveloni*). De asemenea, creații ale sale au fost publicate în diverse antologii din țară, dar și câteva de peste hotare. Între acestea și *Roua de cuvinte,* antologie cu poezii ale autorilor din „Cenaclul poetic Schenk", 2020, pe care am prezentat-o la „Biblioteca de poezie" cititorilor noștri. Colaborează la diverse reviste din țară, dar și ale românilor din afara granițelor.

Cartea aceasta, citim, a fost premiată în cadrul proiectului „Festivalul Internațional de creație literară *Titel Constantinescu*", ediția a XV-a, care ține/ este organizat de editura Rafet, din Râmnicu Sărat, unde a și fost publicată.

Deocamdată doar semnalăm această primă carte a sa care a ajuns la redacția revistei, și, fiindcă sunt și căutări, mai e destul de lucru, dar sunt și unele lucruri care îndeamnă să așteptăm să vedem viitorii pași ai autoarei într-ale poeziei. Încheiem, și cu titlu de exemplificare, cu *Apus*: „Când vine seara/ un colț de fereastră/ ascunde lumina în noi amintiri./ Noi, adunați deodată,/ culegem în pumni aceleași tăceri./ Într-un colț nemișcat/ ne zărim în alt timp./ Vin alte seri/ să ne spună că ziua/ a fost la fel pentru doi.".

Emin Emel, *Coroană ție, frumoasă România/ Güller sana, güzel Romanya*, ediție bilingvă română-turcă, Editura Imperium, Constanța, 2020, 46 p.

Semnalăm gestul autoarei dobrogene Emin Emel, de etnie turcă, de a publica o plachetă despre frumusețile pe care le-a văzut în peregrinările

prin ţara noastră, prin diverse oraşe, începând cu unele din Dobrogea (Mamaia, Constanţa, Măcin, Babadag şi apoi de pe tot cuprinsul României (Iaşi, Cluj, Bucureşti, Sighet ş.a.).

Un omagiu în versuri adus ţării în care vieţuieşte, poemele fiind scrise şi în turcă, pentru a face gândurile sale, frumuseţile României, aşa cum le-a văzut, cunoscute şi cititorilor în această limbă.

Alexa Paşcu, *Epigrame*, coperta: Brândușa Săvescu, Editura Pim, Iași, 2022, 84 p.

Alexa Paşcu, care ne-a „obişnuit" o vreme (deşi prima sa carte, *Libertatea zborului*, 2000, totuşi, a fost de versuri) cu scrierile sale în proză, de data aceasta propune cu titlul *Epigrame*, pentru care şi-a muiat peninţa şi în călimara cu „cerneală" specifică autorilor de gen, un amestec de satiră, ironie şi umor, chiar dacă cel mai adesea unul amar, când e vorba de diversele aspecte ale unui cotidian deloc plăcut. De exemplu: „tratamentul" românilor din Ucraina: „Iată că şi în război,/ Românii sunt cu Ucraina./ Însă dânşii nu-s cu noi,/ Când vrem să vorbim româna"; sau, pe aceeaşi temă, despre „noua lege a învăţământului" din ţara vecină: „Limba noastră stă să piară/ Pentru cei ce nu-s în Ţară./ De pildă, în Ucraina,/ *nu se vrea* şcoli în română". Ori despre „lucrările făcute de mântuială pe tronsonul autostrăzii Sibiu-Orăştie": „Pe autostrada noastră/ Vezi atâtea crăpături,/ De parcă ar ieşi balauri/ Să-nghită munţi şi păduri." Sunt, în acelaşi ton, diverse alte epigrame, despre inerţia alegătorului român, caseta cu filmări ale fostului deputat Sebastian Ghiţă, cum „după vot" politicenii întorc spatele alegătorului, cum fac parlamentarii legile ş.a. Sau, despre o problemă de mare actualitate acum, „Despre măsurile pe care le ia Guvernul pentru compensarea preţului la gaze naturale şi electricitate", adică le „compensează" „doar cu o perdea de fum". Marea majoritatea a epigramelor sunt pe această temă, dar unele vorbesc şi despre „caracterul omului", „binefacerile găinii", despre cum „unuia" „nu-i place să muncească dar îi place să bea", despre prieteni/ prietenie ş.a., ş.a.

Aşadar, o nouă carte a lui Alexa Paşcu, în care lumea noastră, cu bune dar şi, mai ales, mai puţin bune e descrisă... epigramatic.

Constantin DRAM

Arhitectură de gînd

Paula Bârsan face parte din categoria poeților care își propune (și reușește, de cele mai multe ori) să surprindă prin discurs, nu doar printr-o acumulare de imagini determinate de stări, sentimente, gînduri etc. Un discurs care e vizibil elaborat, mergînd uneori până la aparenta anulare a poeticității, așa cum este aceasta surprinsă în mod obișnuit, accentul fiind pus pe rupturi de sens, pe alăturări imprevizibile, pe posibilitatea de a crea un anume gen de imagine din orice, uneori mergîndu-se până la acceptarea lipsei de sens. Dar sensul în discursul poetic trimite spre cu totul altă discuție și autoarea știe foarte bine acest lucru, așa cum o demonstrează volumul *Entropia* (Letras, 2021). Titlul volumului, în mod evident, e cu trimitere la termodinamică, în sensul propriu cunoscut, termenul vizînd acea proprietate a sistemului de a varia la orice modificare, funcție de reversibilitate în căldura sistemului sau invers, cu temperatura sistemului. E un titlu îndrăzneț, care își asumă conceperea unui volum ce propune o arhitectură sui-generis, o reprezentare sistemică a gîndului transformat în sentiment și a sentimentului care se asociază, nu imposibil, cu cerebralul. Acest inteligent balans e perceptibil și la nivelul proiectării discursului poetic, plasat mereu între un *eu* clasicizat evident și o comunicare neutră, generală și aproape rece. Fiecare poem reprezintă o formă de singularizare, deoarece remarcăm, în mai toate textele, fixarea comunicării poetice pe un non convențional bine orchestrat, cel mai adesea. Facem, de dragul demonstrației, trimitere spre poemul *Cel mai răcoare dor*, unde provocarea textuală pornește chiar din titlu, o construcție lingvistică mai puțin așteptată, imposibilă strict gramatical, menită să atenționeze asupra unui mod propriu de a trăi/ decoda/ re-transla perceperea erosului: „Va veni o iarnă peste falnicii noi/ Deloc stingheră, nesolitară./ ne vom pierde/ Întîlnindu-ne tineri,/ Fulgi de plăcere zemoasă/ Coaptă capsulă rotundă, în vatră./ Biciuire de nea sorcovită,/ Doar cu iubire de amintire,/ Nadă pe zâmbet reîncarnat/ De pofta iertării,/ Ochii ploii ninși fierbinte/ Cu tine, Dulcire!”. Fiecare vers în sine e o construcție gîndită (și) independent, ca și cum ar putea fi poem de sine stătător, conducînd spre imaginea finală, rezultat al unei „îmblînziri” semantice ad-hoc, „Dulcire!” și demonstrînd această înscriere a poeticității într-un registru original asumat și mereu re-inventat, cum se poate vedea în alte texte ale volumului de față. E o operațiune riscantă această „boală a cuvintelor” în care se plasează autoarea *Entropiei* și e de apreciat modul în

care reuşeşte să controleze „tentaţiile" de acest fel. Cu termeni preluaţi din diverse zone lingvistice (inclusiv franţuzisme de suflet), cu alunecări deliberate în „hăul cuvintelor", cu criptări şi decriptări succesive, cu întîlniri sintagmatice neprevăzute, textele semnate de Paula Bârsan urmăresc un program coerent, bine articulat şi cu efecte scontate, jucîndu-se în fel şi fel (creator) cu cuvintele îmblînzite ad-hoc: *plete cuvinte, haute couture, vogue, amaretto ocheadă, surâsuri botoase, te zbura, copywriter de soartă, bemol de balansoar, adicţia ta, Hagia nemută...* şi tot aşa, într-un adevărat „hău de cuvinte", cum am spus, cu rost, cu arhitectură care se susţine de la un text la altul.

Dacă ar fi să căutăm, precum în alte volume de poezii, am putea identifica şi aici nuclee tematice*: iubirea, naşterea, păcatul, adâncul, tentaţia, privirea, dorul, căutarea, sufletul, vîrsta, orientalismele, amintirea, muzica, jocul*... Peste toate însă, o anume percepere a luminii, a solarităţii care generează sistemul integrator, poezia, aşa cum o înţelege autoarea volumului. O găsim, decodată sui-generis, într-un splendid poem al răsăritului: „Curge din hăuri umbroase./ Ţîşneşte lumină./ Înoată spre o tînjire de rouă curbată./ Emoţia,/ lacrimă deznodată/ din robia de oglinzi trucate./ Mai departe,/ Coborîm un lift,/ Din augmentată noapte."

Un cititor bine intenţionat poate găsi multiple căi de a se apropia, benefic, de poemele scrise de Paula Bârsan. Există şi ludic evidenţiat (ca în textele *Tic*, respectiv *Tac*, sincopări (elipse, comprimări) creatoare de noi interpretări, provocări deloc aleatorii, asocieri multiple şi neaşteptate, balans între felurite ordonări de imagini, construcţii semnificante, forme de tehnicism, cuvinte inventate, intruziuni semantice, precum şi versuri din categoria celor pe care le putem numi frumoase în sine, dincolo de context: „alint de regine", „mărturie, în abis de lumină, înalţ veşnicie de turnesol", „arde-mă cu lumânări de soare", „unguent metafizic", harababură de sentimente", „copywriter de soartă", „helioport de dorinţă pentru dorinţele tale" şi multe altele.

Credem că viitoarele sale volume vor confirma, relevînd noi disponibilăţi şi atuuri poetice ale acestei autoare, a cărei activitate merită urmărită.

Marius MANTA

„Altminteri nici n-am fi trăit”

Scriam în urmă cu mult timp despre debutul fericit al Mirelei Bălan, un debut pe care îl așezam la acea vreme sub semnul unei senzualități regăsite în poezia contemporană, scriam implicit despre „inerțialitatea” existenței care devenea din ce în ce mai edulcorată în marasmele unui erotism în parte devoalat. Trezite dintr-un somn adânc, obiectivate voit în categoria diafanului, poemele propuneau o înșiruire de portative din unda cărora sonurile se cufundau pentru încă o dată în tainica matrice a aducerilor-aminte. Mergând în linia volumului, descopeream cum în semiotica ființei, viața însăși trebuia reținută sub forma unei redescoperiri continue: „ochiul neostoit în căutare// cu aripa-i întinsă zvelt/ abia ating pielea lucrurilor/ atât de banale/ atât de cunoscute// totuși mereu în altă nuanță/ de nerecunoscut/ stârnind/ sărutul…” („nesocotind memoria lucrurilor”). Deși semnatara versurilor a continuat (inclusiv în paginile volumelor ce au urmat) acest drum al propriilor căutări și al nevoii intrinseci de a conferi sens plenar existenței, politicile nevăzute ale propriului destin aveau să „așeze” o ruptură în calea pe care și-o imaginase. Astfel, ultimul volum de versuri – „Altminteri nici n-am fi trăit”, *Casa Cărții de Știință*, 2023 – e radiografia extrem de fidelă a receptării (în registru liric) unui eveniment la limita tragicului care a provocat o suferință de neașezat în cuvinte, întru totul comparabilă cu aceea a eroinelor din tragediile antice. Forța cu care o veste cumplită inundă obișnuitul prezentului este expresia cea mai ticăloasă a unui destin imposibil de controlat, la orizont apărând mai degrabă irațional necesitatea de a accepta vina tragică. Doar că în cazul Mirelei Bălan vina tragică nu e acea hamartia din „Poetica” lui Aristotel, ci devine ea însăși expresia unei sensibilități adesea paroxistice ce trebuie nuanțată. Sigur, forțând o comparație, ca și în tragedie, personajul re-întruchipat liric în volumul de față se definește pe o structură sufletească nobilă. O asemenea constatare lasă loc ideii că tragedia este dată sau, în sfârșit, se declanșează doar la caracterele superioare, acei inși cu simț etic accentuat, pătrunși de exercițiul permanent al „conștiinței bune”. Mirela Bălan e din această rară categorie! Pe de altă parte, mi-aduc aminte de minunatul eseu al Ilenei Mălăncioiu, „Vina tragică”, în cadrul căruia era cu claritate argumentată ideea că „Tragicul nu este o categorie estetică, ci o categorie mai largă a spiritului, sfera lui de manifestare cuprinzând și viața reală, și cunoașterea, și arta tragică”. De justețea unei atari concluzii te poți convinge odată intrat în lumea Mirelei Bălan.

Încă de la început avem prefigurată această condiţie „la limită" dar şi o dublă nevoie (de celălalt, de adevărata faţă a sinelui) – „Şi dacă ar ninge în mijlocul verii ca iarna./ Un halat alb mă îmbrăţişează şi încearcă să-mi aline plânsul./ Ca o mamă, pentru că nu este mamă. Nu a fost niciodată./ De asta, deşi am urechea lipită de inima ei, nu pot s-o aud./ De asta, ridic braţul şi-i prind braţul ca să nu plece./ Nu încă. Nu te îndepărta!/ Sunt un nou-născut care strânge cu putere un deget./ Nu-i dau drumul./ Pentru că instinctul îmi spune că e bine aşa./ Că aici, în strângere, e viaţa./ Mi-e bine cu hohotul ăsta de plâns în braţele ei." („Nu te îndepărta!"), pentru ca mai apoi poezia să lunece către un narativ al instantaneelor suprapuse: „Elicopterul a aterizat. Ambulanţa e deja aici, iar dispecerul de la sol îi face semn să se apropie. E teribil de cald. […] În ambulanţă eşti tu. Accidentul (zborul frânt) s-a produs de mai puţin de o oră..." („Încă nu ştiu") O asemenea „ruptură" declanşează ieşirea dintr-un univers ce părea cognoscibil. Aici, jos, nu se mai trăieşte ci e declanşată teroarea. Aici, rămâne teribil de cald – căldura ca un reflex al unor coordonate damnate. Parcurgând textele îţi vine să întrebi câtă inimă şi câtă raţiune întâlnim? sau şi mai abitir: avem voie să privim prin sita criticii literare un asemenea eveniment, o asemenea zbatere? „De asta nu se termină" propune un sincretism inedit: dragostea, ataşamentul, dar şi ura, revolta în faţa unui „mit" prea vigilent, pentru ca atitudinea din „Mai departe" să se apropie de condiţia psalmistului care îşi strigă neputinţa în poezia modernă: „Între toţi însă, doar eu./ Doar pe mine./ Mă vei ţintui cu genunchiul pe gât./ La pământ". Băiatul de catifea din „Lucruri străine" e chipul cel nou care se naşte din suferinţă: „Încerc să-mi aduc aminte (sau să accept?) măcar un amănunt al realităţii în care mă mişc. Să-mi răspund măcar la o întrebare. De ce? Cum? De unde? Şi singurele cuvinte ce-mi vin în minte sunt inima băiatului de catifea". „Bucuria nimicului" toarnă plumb într-un univers ce pare a fi fost pierdut definitiv dar, asemănător Antigonei, fiinţa lirică pleacă din noapte către viaţă: „Noapte neagră. Mată. Mută. Simt inima zvâcnind. Nu mai era vis. Simt respiraţia, maratonul aerului înăuntru, în afară. Bucuria nimicului în viaţă". Şi totuşi aş spune fără a mă aventura prea mult că poezia Mirelei Bălan e una mai degrabă a tăcerilor (care se dovedesc mai grăitoare decât orice), precum „Martor tăcut", „Iubire cu gura deschisă", „Şi mai clar" (aduce aminte de Martin Buber). Tăcerea închide iniţial implozia şi apoi reconstrucţia, până la pârgul trăirii. Chiar dacă tensiunea trăirilor ajunge pe culmi abia imaginate, chiar dacă de cele mai multe ori speranţa poartă doar masca caricaturalului, Mirela Bălan pare să învingă acolo unde cei mai mulţi nu ar fi găsit scăpare. În acest spaţiu livresc în care s-a exercitat din plin funcţia cathartică, în această lume a lui „altminteri nici n-am fi trăit", sensul cel

mai înalt îl oferă chiar metamorfoza pe care o suferă o „manieră de a fi". Sunt prin urmare de acord cu Violeta Savu care observa pertinent pe coperta a patra că „...această carte tulburătoare nu este una pesimistă. Jurnalul poetic al Mirelei Bălan descrie o veghe continuă şi dezvăluie, prin intermediul literaturii, într-un mod sensibil şi rarisim, o putere nebănuită care face posibil un miracol". Altfel spus, încărcătura tragică zguduie actul lecturii cât timp dispar din orizonturile privirii speranţa, încrederea, interpretarea creştină. Sunt sigur însă că un asemenea volum precum un „un coşmar infuzat cu frică" (Alexandru Jurcan) poate fi interpretat şi din perspectiva „suferinţei ca încercare", mai ales dacă privim către motto-ul cu rezonanţe biblice sub care e aşezat edificiul: „Foarte adâncă această străduanie de a/ desface giulgiul care leagă rana/ din care mă stropeşte/ Sânge". În linia înţelesurilor creştine, nevoia de a preţui suferinţa este justificată în primul rând prin faptul că Fiul lui Dumnezeu, venit între oameni, a îndurat patima şi moartea pe cruce pentru mântuirea tuturor oamenilor, pentru readucerea lui Adam la starea sa originară. În multe locuri şi în chipul cel mai concret, acest mod de a considera lucrurile s-a manifestat printr-o pietate centrată pe un adevărat cult al suferinţelor lui Hristos şi pe imitarea de către creştin a lui Hristos ca „om al durerilor şi cunoscător al suferinţei".

Astfel, suferinţa este nu numai primită cu bucurie, ci chiar căutată, ca o cale cu totul specială de mântuire. Dar, poate fără să o ştie, Mirela Bălan e apropiată ceva mai mult de tradiţia patristică a Bisericii Răsăritene, care nu ocolise şi câteva din neajunsurile suferinţei. Aici, suferinţa este rea pentru că n-a fost creată de Dumnezeu de la început, ea nu exista în Rai unde omul a fost aşezat de Dumnezeu ca să se desfete. Spus răspicat, suferinţa nu ţine de planul lui Dumnezeu şi nici de natura umană, aşa cum fusese ea plămădită de Dumnezeu. Evident, pricina suferinţei este păcatul. Tot părinţii răsăritului atrag atenţia că de multe ori suferinţa e smintitoare dacă nu e strunită cu abilitate şi cu mult discernământ. Mirela Bălan le are însă pe amândouă. Dintre bolgiile propriului prezent autoarea apare la final câştigată. Recunosc că am citit acest excurs cultural-existenţial cu un filtru tripartit, cu o lentilă pe suprafaţa căreia s-au aflat irizări ale discursului religios, ale moralei kantiene şi ale tragediei clasice.

Mă întorc la primul volum – „Un sărut mai adânc". Dacă în acea „zodie" tema centrală a discursului era dată de conjugarea ipostazelor iubirii (erotism abrupt, capricii feminine, mimetisme conjuncturale), aici, în prezent, intenţia poetică echivalează cu un strigăt ultimativ centrat pe nevoia de iubire, de a redescoperi acea stare unică, de a se contopi cu însăşi „Taina": „Ochii tăi se deschid şi adună frumuseţe./ Te dai ei aşa cum

se dă o lacrimă obrazului./ Nu ştie a se împotrivi,/ Doar curge, curge,/ Lasă afară melancolia,/ Afară,/ Ca înăuntru, simţiri nebănuite,/ Neclare,/ Să-şi adune din urmă/ Nectarul zilei de azi".

Vasile FLUTUREL

Înveşnicirea prin cuvânt a unui poet cu lira acordată pe lungimea de undă a satului românesc şi a credinţei strămoşeşti

„Tăcerea din icoane e stâlpul din biserici..."
(Emilian Marcu)

Cu noul volum de versuri *Clipa de înveşnicire*[1], poetul de aleasă sensibilitate Emilian Marcu îşi continuă demersul poetic dedicat satului românesc şi credinţei strămoşeşti, demers început prin *Muzeu de sate* (ediţia I – 2001, ediţia a doua – 2019) şi continuat prin *Plâns de clopot* (2020). Aşadar, cititorul se va întâlni şi în această carte cu acea mirifică atmosferă aureolată de sacru, menită a ne apropia sufletele de marea taină a Creaţiei, dar şi a celor două ipostaze ale vieţii (efemera noastră existenţă terestră şi veşnicia, ca atribut esenţial al *marii treceri*).

De altfel, cele trei cărţi formează o solidă trilogie a cărei unitate este subliniată şi prin prezenţa poemului *Mărire Ţie, Doamne, Mărire Ţie!*, în fiecare dintre acestea, ca un adevărat laitmotiv al credinţei. *Muzeu de sate* se deschide cu versurile acestuia, *Plâns de clopot* se încheie cu ele, iar pentru *Clipa de înveşnicire* autorul a plasat în poziţia de inspirat motto un fragment: "Mărire Ţie, Doamne, Mărire Ţie/ Se-aude corul în curte la Mitropolie!// Mirenii mii şi preoţi în mâini cu lumânări/ Primesc faldul marii sărbători.// Mărire Ţie, Doamne, Mărire Ţie/ Pentru cel viu şi pentru cea vie/ Iluminare deplină, iluminare:/ Degetele noastre s-au făcut lumânare."

Densitatea ideatică cu care ne-a obişnuit Emilian Marcu în cărţile domniei sale de-a lungul anilor este prezentă şi în paginile acestui volum ce se înscrie pe aceeaşi linie a imnului de slavă închinat atât Divinităţii, cât şi acelora dintre semenii noştri (clerici ori mireni) care, prin credinţa lor

[1] Emilian Marcu, *Clipa de înveşnicire*, Ed. Doxologia, Iaşi, 2022.

puternică, menţin atât de necesara relaţie cu Divinitatea, mai ales acum, în secolul XXI, despre care André Malraux spunea, trăgând un veritabil semnal de alarmă, că „va fi religios, sau nu va fi deloc”.

Universul domestic aflat sub ocrotire divină, atmosfera de adâncă pioşenie din biserici, schituri şi mănăstiri, datinile şi ritualurile strămoşeşti păstrate de-a lungul secolelor, comuniunea cu strămoşii, Marea Trecere văzută ca firească integrare în veşnicie, dăinuirea dragostei şi dincolo de pragul acestei lumi, magia sărbătorilor din copilărie, omagiul adus înaintaşilor ctitori de Ţară şi de sfinte lăcaşuri, dialogul în stil arghezian cu Divinitatea sunt principalele teme abordate poetic în această carte, a cărei lectură îl pune pe cititor în situaţia de a se întreba, shakespearean, *a fi sau a nu fi (*prin credinţă) şi de a se convinge de înălţarea sufletească ce ne-o poate procura aceasta.

Se cuvine a sublinia însă că toate temele enunţate sunt subsumate unui scop unic, ce ţine de evidenţierea unei firești zbateri existenţiale în faţa eternei problematici, a enigmei perpetue, definită, în viaţa fiecăruia dintre noi, de cele două faţete ale existenţei: *aici*, în concretul vieţii materiale clar delimitate de naştere şi moarte, şi *dincolo*, în neştiut, în eternitatea de dimensiuni temporale incomensurabile.

Tulburătorului poem *Unde-oi fi eu oare?* (ca să citǎm doar unul dintre ele) din volumul anterior, *Plâns de clopot*, poem din care răzbate acel fior tainic al convingerii că trecerea în Eternitate oricum se va produce cândva, poetul îi adaugă şi în cartea de faţă câteva, dintre care amintim măcar pe cel intitulat *Vor veni...* (“Vor veni atunci popoarele de fluturi/ În cohorte mari de pe-un tărâm străin/ Umbra să mi-o ducă, rece, între luturi:/ Le voi spune-n şoaptă: mai răbdaţi puţin.// Anotimpurile toate vor uita să treacă/ Peste umbra mea, ca într-un zbor sfios,/ Nasturi grei de must şi de promoroacă/ Mă vor încheia de sus şi până jos.”), un altul, ce poartă ca titlu *În sicriu albastru de lumină* (“Doamne, du-mă-n moartea mea curat/ În sicriu albastru de lumină/ Să mă poarte-n ziua de sabat/ Îngerii ca pe o sfântă vină”) şi pe *Voi fi fiind* (“Voi fi fiind demult zăpada plutitoare/ Sau poate zborul tainic de cocor/ Ce înfloreşte veşnic între cer şi mare:/ Târziu voi fi în cuibul unui nor.// Uitările-n chenare tot mai groase/ S-or buluci s-arate multora c-am fost/ Aşa cum uiţi tăcerea rece peste oase/ Şi c-a avut cu mine lumea rost”). Da, a avut/ are rost, căci ce ne-am face fără poezie, fără poeţii deţinători ai unor panoplii metaforice de excepţie, cu care pot opera doar creatorii cărora muzele obişnuiesc a le sta mereu în preajmă? Şi Emilian Marcu este unul dintre aceştia, reuşind să-şi acordeze de fiecare dată lira, funcţie de tematica abordată.

Cartea aceasta e străbătută, între altele, ca de un fir roşu, de ideea relaţiei care s-a stabilit dintru începuturi între Creator şi Creaţia Sa cea

mai de preț, Omul. Se înțelege de la sine că atmosfera cea mai propice pentru realizarea unei legături tainice și trainice cu Dumnezeu este cea din lăcașurile sfinte (a se vedea, la răsfoirea paginilor acestei minunate cărți, poemele ce ne poartă virtual pașii prin biserici, schituri și mănăstiri), lăcașuri cărora poetul le adaugă în mod inspirat (și necesar, am putea spune) căminul, vatra, casa, locul unde, cum așa de frumos spune autorul, "Sub icoană-n colț, la răsărit,/ candela de busuioc înconjurată/ În lumina tainică s-a învelit/ Și așa e casa de credință luminată", ceea ce face ca, spune mai departe poetul, "Cei ai casei strânși și-ngenuncheați/ Colo-n colț la răsărit, lângă icoană,/ Simt lumina mierii între frați,/ Un balsam ce le-a-nflorit pe rană" (poemul *Sub icoană-n colț...*, cu care se deschide prezentul volum).

Poemele *Serafică și pură o colindă* și *Colind din copilărie* sunt definitorii pentru întoarcerea la momentele magice ale sărbătorilor din anii vârstei fără griji. În primul, colindătorii sunt văzuți ca mesagerii capabili să lege magic, prin cântul lor, teluricul de astral ("Serafică și pură o colindă/ Ne-nnobilează casa cu mister,/ Ferestrele de gura lor or să se-aprindă/ Că-ncet ne duc ei urătura-n cer"), iar în cel de-al doilea, nu numai că, în noaptea de Ajun, "Amiroase casa toată-a sărbătoare", dar și "Busuiocu-n taină pare-a prinde floare" când "Se aud la geamuri lerui de colinzi".

O adevărată odă închinată strămoșilor este poemul *De veacuri câte-s, taina-n rădăcini*, unde poetul mărturisește: "De țărnă sunt legat de trup și vini/ Tot duc spre zările uitate-n alte ere [...]// Și lor le-aduc, străbunilor prinos/ Cu-atâta sârg în clipa de lumină/ Că aș putea cu trupul meu sfios,/ O candelă s-aprind la rădăcină".

Dintre înaintașii deveniți sfinți în Calendarul Neamului, Ștefan cel Mare și Daniil Sihastrul iluminează prin prezența lor în acest volum în care câteva poeme le sunt dedicate. Marele voievod nu e numai un adevărat *Atlet întru Hristos* (titlul unuia dintre poeme), ctitorul de vrednică amintire care "a plămădit altar din plânsetul de oase" (*Clopotele plâng lumina*), care la Putna "și-a cioplit sfânt giuvaier" (*Putna*), ci și apărătorul gliei strămoșești ("pavăză de țară"), voievodul la a cărui plecare la Ceruri "Lacrimi mari cât bobul de secară/ S-au rostogolit pe fețe de răzeși" (*Răsărire în biserica stelară*). De aceeași parte a baricadei în lupta pentru dreptate și adevăr e Daniil Sihastrul, sfetnic de taină al bravului voievod moldav și cel care "Cruce-n cer ridică spre-a ne apăra", fiind "firavă lumină, dincolo de stea" (*Daniil Sihastru*).

În imediata proximitate a acestora se situează toți eroii Neamului, acei "bărbați prea timpurii" care "...întru credință s-au zidit sub țară/ Și au uitat că nu mai sunt copii/ Tot învățând întru Hristos să moară." (*Tot*

învățând), eroi datorită jertfei cărora "suntem aici ca un stindard al lumii" (*Existență*), mândri că "purtăm pe piept pecetea de țărani" și convinși că trebuie "să fim și-n moarte temelii de țară".

Fiorul patriotic ce străbate multe din poemele lui Emilian Marcu, unul dintre puținii poeți contemporani care nu încetează a crede că dragostea de glie și de neam trebuie sa fie mereu prezentă în viața comunității, este vizibil și-n cel intitulat *Fă, Doamne, pentru noi dreptate* ("Fă, Doamne, pentru noi dreptate/ Cum faci la toți de pe pământ/ Și fă așa de nu ne mai desparte/ Să fie țara-n hatul ei cel sfânt"). Dorința cea mai arzătoare a poetului e cea care-l animase cândva pe Eminescu întreaga viață, "Dacia cea mare", "Dacia întreagă", fiind convins că "o limbă ne unește" și că "Din suflet harta nu ni se cioplește/ Și-n noi o ținem cruce peste piept".

Slujitor de-o viață al cuvântului rostit/ scris, poetul Emilian Marcu aduce elogii binemeritate celor care au sporit prin efortul lor sisific *Lumina cărții* (cum se intitulează unul din poemele volumului). Este vorba de diacul "supus tăcerii din cuvânt", a cărui trudă s-a materializat cândva în "mari manuscrise-n mănăstiri, comori", ctitorite "sub teascuri de lumină".

Totul, în preajma sfintelor lăcașuri, trebuie să stea sub zodia liniștii, a tăcerii, a murmurului și a șoaptei, căci numai așa se poate realiza acea tainică legătură între Cer și Pământ, între teluric și celest, între profan și sacru. "Tăcerea din icoane e stâlpul din biserici", ne atenționează autorul prin primul vers al poemului omonim, spunându-ne mai apoi că "Tăcerea toată de la Schit/ Se-aprinde-ncet a rugăciune" (*Ieșirea din păcat)* și că și "Clopotu-i gata-n somnul de sub deal/ Înaltul să-l însămânțeze cu tăcere" (*Mierea înflorește-n rugă*), iar scena în care copiii "crezul după mamă-l rostesc încet, pe rând" (*Femeie intrând în biserică*) ne-o oferă ca pe o pildă de smerenie ce se cere cultivată de la cea mai fragedă vârstă.

Tăcerea este, până la urmă, ne sugerează poetul, un adevărat loc geometric al rugăciunii și un vector al stingerii, al trecerii în veșnicie. "Iar noi ca două umbre pe frunze-ngălbenite/ Vom poposi-n tăcere ca niște vechi erori/ Supunerile toate vor aștepta, șoptite/ Precum tăcerea-n gânduri se-nchide uneori" (*În candelă lumina*), spune autorul, catapultându-ne în vecinătatea universului liniștii blagiene ori a celei argheziene. Cuvinte și expresii precum "tăcere", "gânduri nerostite", "supunerile… șoptite", "spic de așteptare", "în taină" contribuie din plin la realizarea imaginii poetice a liniștii de esență divină ocrotită de blânda lumină a candelei ("Cât de molcom și cât de liniștit/ Arde sub icoană-n candelă fitilul..." – *Lumina*; "Iar candela-nzăuată-n sacre foi/ Lumina naște pentru fiecare" – *Rarău*; "Din candelă lumina azi Putna o îmbracă..." – "La

Putna, Ştefan..."; "Lumina-n candeli, tainic, se prefiră..." – *Ascultă grâul cum respiră*...).

În ceea ce priveşte materialul lingvistic utilizat în textele acestei cărţi, ţinem să facem precizarea că se poate vorbi de o adevărată artă a corelaţiei dintre fond şi formă. Atmosfera dominantă fiind una de linişte, pietate, rugă, smerenie şi vocabularul este unul pe măsură, autorul presărând, cu grijă de bijutier al logosului, termeni precum: *tăcere, linişte, şoaptă, taină, tihnă, sfială, vis, mângâiere, plutire, blând, încet, lumină, legănare, pâlpâire, mister,* termeni pe care îi întâlnim cu o frecvenţă sporită. Din acest punct de vedere, al frecvenţei apariţiei în texte*, campion* absolut este cuvântul *lumină,* prezent în trei sferturi din poemele volumului, sintagmele ce-l conţin fiind de o varietate aparte. Iată, spre exemplificare, o parte dintre acestea: candela "în lumina tainică s-a învelit", ceara picură pe degete "cu lumină izbăvitoare", rănile din palma ţăranului "luminează blând", mama plecată la cele veşnice "are pleoapele de lumină", naşterea lui Isus toată casa o aşteaptă într-o "baie de lumină", clopotele "îmbracă lumea-n clipă de lumină", "strămoşii de sub deal" vin "să ne-nlumine", însuşi "Logosul se umple de lumină", un prunc adus în faţa altarului devine "înger de lumină", în preajma unui Schit, poetul percepe "murmurul luminii" (superbă glisare poetică de la imaterial la material), grâul "îmbracă în lumină satul de sub dealuri", o nouă ctitorie (biserica de la Arbore) are "trupul de lumină-n ceruri ridicat", la naşterea Domnului, "de lumina lui trupească ieslea a-nflorit", "Daniil Sihastru în mătănii grele/ Împleteşte dorul cu lumini de mit", un diac ctitoreşte "teascuri de lumină", prin jertfa Sa, Hristos "a pus lumina sacră să rodească", "...Eroul cel tânăr/ Sărută ţărâna aburind de lumină", la Alba-Iulia se pot vedea "Icoane mari ce luminează seara" în timp ce "O roată de lumină şi de ger/ În mersul ei cuprinde-n taină ţara", la revederea casei natale poetul *aude* "lumina sub pământ curgând" (o reuşită acordare de atribute sonore unui element vizual prin excelenţă), după trecerea hotarului dintre lumi, "cămaşa de nuntă din sipet/ va ilumina-ntr-un târziu", Ştefan este, pentru Moldova, "lumină şi dreptate", iar când marele voievod a ales locul unei noi ctitorii, "clopotele-au plâns lumină-n cer". Dar lumina nu este doar *caldă*, *sacră* ori *tainică*, ci, la momentul oportun, *tulbure,* aşa cum e în poemul *Vor veni...* sau chiar *neagră*, aşa cum apare într-o expresivă sintagmă oximoronică din poemul *Visând, visarea-i cruce...* Un rol aparte îl au, într-un volum cu o asemenea tematică, termenii ce ţin direct de sfera ruralului (unii intraţi, pentru mulţi vorbitori contemporani, în categoria arhaismelor, aşa cum sunt *oloaie*, *şiştar*, *căuş*, a *obloji*, *tălpici*, *ciuturi*, *hat* sau formele arhaice *odoară, său, pridvoară, oasă, dogoară*, acestea din urmă folosite şi ca oportunităţi de rimă) şi de cea a credinţei şi

a tradiției creștine de două ori milenare (*icoană, altar, candelă, prescură, tropar, strană, odăjdii, clopot, busuioc, ceară, patrafir* și multe altele), termeni utilizați cu grija ce trădează un bun gospodar al cuvintelor (așa cum stă bine unui poet adevărat). Vom recunoaște cu ușurință că, fără asemenea termeni, nu s-ar putea realiza atmosfera specifică necesară și nici versul n-ar avea farmecul sporit, mai ales că, pe alocuri, întâlnim termeni neologici bine aleși precum: *sonuri, volute, logos, sideral, eterici, atlet, matrice* ș.a. În încheiere am putea spune, fără riscul de a cădea în greșeală, că oricine vrea să-și formeze o imagine de ansamblu asupra poeziei lui Emilian Marcu inspirate de tot ce ține de dăinuirea prin vremi a Neamului Românesc pe aceste meleaguri binecuvântate trebuie să se aplece cu migală asupra acestui volum care, prin însuși titlul său (*Clipa de înveșnicire*) sugerează că viețile noastre sunt parte a infinitei clepsidre a timpului, că ne putem *înveșnici*, fiecare dintre noi, doar prin faptele și credința noastră, care ne-a fost pilonul cel mai solid în lupta cu toate încercările la care am fost supuși de-a lungul veacurilor.

Dacă ar fi să ne folosim de o parte din titlurile acestei cărți, am putea spune că ea este deopotrivă și ***un colind de copilărie,*** și o ***lumină lină din lumină*** aspirând să ajungă ***în grădinile ceriului***, și ***o rază-n floare*** zămislită ***în tăcerea tainei*** cu ***logosu-n cămașă sfântă,*** menit a dăltui ***statui de veșnicie*** îmbrăcate ***în odăjdii de lumină stelară*** și că, prin ieșirea ei în lume, devine un nou reper editorial ce se adaugă trudei cu folos a poetului Emilian Marcu pentru înveșnicirea prin cuvânt, ceea ce ne face a ne folosi de frumoasa zicere arghezian potrivită în asemenea ocazii: “Carte frumoasă, cinste cui te-a scris!”.

Mircea M. POP

Un volum de proză poetică în traducere germană

Născută în 1964 în București, Dana Ranga cu tatăl român și mama din RDG, ajunge în 1987 în Germania, unde studiază la Freie Universität Berlin semiotica, cinematografia și istoria artei. Ea este bine cunoscută ca și autoare de filme documentare (*East Side Story, Cosmonaut Polyakov* și *I am in Space* – care constituie o trilogie a universului), precum și pentru piesele radiofonice (*Ochiul lui Supernova* și *Inimă, cap, număr*). Debutul editorial îl face în 2005 cu volumul de proză poetică “Stop – din pauzele lui Sisif”, apărut la editura Limes din Cluj-Napoca. Autoarea trăiește în Berlin

ca scriitoare liber-profesionistă şi, între timp a publicat aici trei volume. Deja în 2011 îi apare, în limba germană, "Cartea apelor", în care arată cum se vede planeta albastră, pământul, de jos, de pe fundul mării şi din lumea acvatică cu organele ei senzoriale. În 2016 publică "Casa epidermei", care însumează 16 texte despre corpul omenesc şi în care autoarea intercalează pe ici pe colo mici naraţiuni şi povesteşte la persoana întâi despre sine sau despre alţii. Volumul următor, "Cosmos", apărut în 2021.este rezultatul convorbirilor cu o serie de cosmonauţi, cartea fiind una de interviuri, în schimb autoarea noastră, mai inspirată, transpune în formă poetică atât crâmpeie din discuţiile purtate cât şi comentariile care le urmează.

Ne surprinde de-a dreptul faptul că volumul de debut *Stop-din pauzele lui Sisif*[1] apare de-abia acum, după 18 ani de la apariţie, în traducere germană, aceasta nefiind efectuată de poeta noastră, după cum ne-am fi aşteptat, ci de traducătorul Ernest Wichner. În mod curios, cartea e constituită din patru secvenţe, după cum urmează: S, s (se) – 11 texte, T, t (te) – 10 texte, O, o (o) – 16 texte , P,p (pe) – 15 texte.

E vorba de 52 de texte, cu titlul la sfârşit, jos, oscilând între minimum şase rânduri şi maximum treizeci şi şapte de rânduri, care adesea au valoare de maximă. Ele sunt axate pe creaţie, viaţă, pe moarte, pe dragoste, un rol esenţial jucându-l şi marea, precum: "*marea verde-gri", "Marea ca un lac gri, mâlos", "Căptuşala de spumă a mării se arată de sub pânza albastră", "Rece marea. Valurile mă dezarmează, îmi ascund scutul, mă dezbracă de voinţă, de dorinţă, de tot ce am cunoscut cu îndoială", "marea mă respinge,/ fiecare val un "pleacă, m-ai părăsit de mult", "Marea ca un lac gri, mâlos". "marea rezistă civilizaţiei, civilizaţia rezistă mării, vieţii"* dar şi: *"Neputinţa cuvântului din cauza mea sau nehotărârea mea din cauza cuvântului"*. Sau: *„mi-e frică de neputinţa cuvintelor, a creionului şi a ochiului care trebuie să citească".* Întâlnim asociaţii insolite: *"norii-catâr, norii-peşte, norii-melc". "Norii panglică"* sau constatări ciudate: "*Viaţa şi moartea, fragmente cu valoare egală"*, dar şi optimiste sau optimizante: *"Omul rămâne drept, mereu în picioare"*. Sunt incluse epitete memorabile, precum: *"glasul ei proaspăt, râsul plin de vocale"* sau comparaţii aparte: *"Reflectoarele de pe acoperişul hotelului pipăie cerul ca nişte orbi"* sau *"un ospătar palid ca un tub de neon".* Ar mai fi de reţinut: *"îngerul cu aripa ruptă"* sau *"plânsul ca un uruit mecanic".*

"Astăzi progresul tehnic bagatelizează deciziile", aflăm la un moment dat, şi că *"Universul e un colaj de fragmente de realitate, miliarde de realităţi valabile, modele de viaţă".* Găsim şi o afirmaţie demnă de Hagi

[1] Dana Ranga: *Stop – Die Pausen des Sisyphos,* Übersetzer: Ernest Wichner, Matthes & Seitz Verlag, Berlin, Erste Auflage, 2023, 74 S.

Tudose: *„Aerul costă!" "Poezii în proză de o încredere infinită în poezie, care sfidează o lume zbuciumată, ale cărei orori se strecoară inexorabil în mintea oamenilor"* – scrie pe supracoperta exterioară a cărții.

O carte care a constituit, la apariție, un debut matur, de care Dana Ranga poate rămâne și în continuare, pe drept, mândră.

Diana Dobrița BÎLEA

Un Parsifal al poeziei

După ce a scris și publicat cinci volume de versuri, Mihai Victor Afilom îl gîndește pe cel de-al șaselea, *My dear Babylon* (Ed. Colorama, Cluj-Napoca, 2023), din postura unui Parsifal hotărît să se elibereze de cotidianul sufocat de o mulțime de limite și să pornească, precum cavalerul legendar în căutarea graalului, pe drumul vindecător al poeziei. Întîlnim aici drama omului contemporan silit să aleagă între realitatea sumbră, cea a „morților vii", și idealul realizabil pe alte coordonate decît cele obișnuite, într-o dimensiune „a bizarului", iar în cazul discursului acestei cărți, și cu prețul jertfei de sine. Dar, așa cum spune și titlul de față, lumea e un Babylon, unde oamenii nu se mai înțeleg între ei pentru că nimeni nu mai este dispus să-l asculte pe celălalt și unde nici poeții nu recunosc întotdeauna limba comilitonilor, deși este aparent aceeași.

Poezia care deschide volumul, *Templu*, cu accentuate valențe de artă poetică, este în fapt o confesiune despre nașterea poeziei din „focul inimii", împotriva tuturor ofertelor realității. Poetul se descrie ca un „trubadur" și „negustor" de cuvinte, dar și un „înregimentat în *zeitgeist*", adică un om prins în capcana vremurilor, bun de supus spiritului epocii sale. Singura lui cale de evadare este construirea templului din cuvinte, a poeziei, cu evlavia credinciosului față de absolut: „Cuvintele se aprind alternativ, sunt niște cărămizi de lut roșu/ Arse în focul inimii,/ Piese de domino ce strălucesc intermitent în imaginație./ Temător, le alegi pios ca într-o rugăciune,/ construiești propriul templu". Cuvintele sunt „de foc", „fermecate", astfel că mînuirea lor presupune nu doar curaj și abilitate creativă, ci și capacitatea de a dezlega „tainele", o calitate pe care n-o poate avea decît un inițiat.

Pe acest drum „spre paradis, spre nemurire" (*Cuvinte*), realitatea îl întrerupe constant pe temerarul aspirant la depășirea propriei condiții: „Cocoșii cântă, e patru dimineața, bei cafeaua și începi iar viața" (*Cobai*);

„Sunt încă aici,/ În fiecare zi apăs butonul pe *repeat*" (*Momentul magic*); „Cântecul cocoşilor,/ Prima rază de soare/ Risipesc utopia./ Mă întrupez din nou" (*Întrupare*); „Am crezut că sunt stăpânul destinului,/ Sfoara asta subţire/ Pe care păşesc şovăitor.../ Visez că levitez deasupra ei,/ Fericit, fac giumbuşlucuri,/ Zbor călare pe meteori,/ Dar cordonul ombilical al realităţii/ Mă trage înapoi" (*Stăpânul destinului*). Visul, utopia şi implicit poezia pot rezista doar pe timpul construirii templului, a idealului. Orice abatere către concretul zilei are drept consecinţă trezirea sau, şi mai grav, revolta sinelui care nu mai vrea să fie amăgit, ci să trăiască o realitate egală cu ea însăşi: „Sinele meu,/ Un câine mare şi fioros,/ Închis după un zid de piatră,/ L-am anesteziat,/ L-am inhibat,/ Dar devine tot mai agresiv/ În vise:/ Vrea porţia lui de realitate" (***). Şi peste toate aceste obstacole, inerente pe drumul iniţierii, al consacrării, se aşază nu atît incertitudinea asupra valorii poeziei (templului) pe care o lasă timpului străbătut, cît teama pentru nereceptarea acesteia la justele ei „noime": „Ştiu că poemele mele nu au noimă, labirinturi verbale,/ Sunt o cărămidă vie în noul Babylon poetic" (*Cărămidă vie*). Multipla ipostaziere a existenţei poetului, cu sugestive conotaţii livreşti, face parte din panoplia de probe ce trebuie trecute pe drumul iniţierii: „Exist într-o nuvelă de Kafka, în Infern cu Dante,/ ori cu Boccaccio tovarăş în Decameronul personal,/ Pe uliţă bântuie molima, Eu, în turnul de sticlă..." (*Noapte neagră*). Molima la care se face referire este pandemia produsă de virusul covid-19, temă pentru mai multe poeme ale lui Mihai Victor Afilom.

Situaţia care a bulversat toată planeta are aici imaginea unei îngenuncheri a fiinţei umane în general şi unui cavaler al cuvîntului în special, căruia îi este sortit să treacă şi prin proba „molimei": „Cocoşii au cântat ceasul al treilea,/ M-am trezit cu o poftă nebună/ Să schimb lumea,/ În al patrulea ceas pornisem insurecţia/ […]/ Am intrat clandestin în secretariat/ Cu mănuşi albastre,/ Voiam să încep revoluţia de acolo,/ Colega mea avea lacrimi în ochi,/ Am tăcut dracului din gură şi am revenit la birou,/ Am început să scriu un referat de necesitate/ Pentru măşti de protecţie,/ Să nu mi se vadă sentimentele (*Steag alb*); „Acum Minotaurul are nume de virus,/ În altă limbă de lemn ne vorbesc/ Stăpânii cu măşti pe chip/ Ei nu au teamă de acest idol cioplit" (*Bacalaureat*); „Teama invizibilă cuprinde oraşele, duhul neliniştii, limbi de văpaie,/ Molima asta ciudată, acronimul acesta ce stârneşte reflexe pavloviene/ […]/ Îmi trăiesc clipele în ritm de metronom previzibil/ Zilele standard din vremea noului virus,/ Aş vrea să mai păcălim o dată realitatea aceasta ternă" (*Molima*) etc. Conştient că viaţa merge „în marşarier", Mihai Victor Afilom trebuie să se lupte şi cu timpul pentru a-şi făuri „templul".

El înţelege că acesta se va ridica doar graţie jertfei de sine, ceea ce nu-l îndepărtează de idealul său, dimpotrivă: „Cărămizile prind trup de metaforă,/ Spre cer, semeţ, turnul sfidează zeii/ […]// Sub noua arhitectură/ Strivit, trupul de aer al poetului" (*Turn*). Sacrificiul este modalitatea prin care actantul liric se vindecă de bolile vremii – „Parsifal se vindecă prin cuvânt/ Aşteptând izbăvirea dimineţii/ În care va pune întrebarea justă" (*Parsifal şi alte legende*) – şi atinge punctul terminus al iniţierii sale. Din postura unui iniţiat, al unui Parsifal care a înţeles ***Cui serveşte graalul***, îşi învaţă semenul să se vindece la rîndul său: „Zeii au adormit în nexusul Galaxiei,/ Au încremenit în basoreliefuri din Babylon,/ Presărându-şi sămânţa în cuneiforme./ Pe pământ – război nevăzut.// Lupta e cu sinele tău,/ Îmbrăţişează-ţi umbra, acceptă-ţi dumnezeirea,/ Lumina e în tine,/ Adevăraţii zei ne privesc din interior" (*Războiul*).

Atent la detalii, construindu-şi discursul liric cu inteligenţă, din perspectiva unui poet matur şi cu un evident exerciţiu al lecturii, Mihai Victor Afilom propune publicului o carte care se citeşte cu interes. Vocea sa poetică se distinge printre altele, ceea ce nu e deloc puţin lucru, pentru că îl va ajuta să fie remarcat şi de critica literară.

Raluca FARAON

Poezia ca operaţie pe cord deschis

Fiecare poet încifrează şi descifrează limbajul după coordonate extrem de intime, se dezvăluie pe sine, cum, la fel de bine, se poate ascunde după măşti identitare, dar ceea ce e notabil în creaţia poetică e senzaţia de lume abia zămislită, insolitul luării la cunoştinţă a unui univers unic şi irepetabil. Într-o lume pentru care limbajul a devenit măsură a ostracizării libertăţii de exprimare, opreliştea gândirii, poezia este încă în măsură, mai mult decât proza sau teatrul, de a individualiza percepţia subiectivă, fără ca această alegere să poată fi judecată după un canon al conduitei sociale sau al unei linii restrictive de clasare a valorilor. Poezia aduce aminte, de fiecare dată, că fiecare om e un univers în sine, imposibil de redus la o grilă de interpretare. Încă nu am auzit că poezia scrisă de nu ştiu cine e incorectă politic, că trebuie interzisă pentru că lezează sensibilitatea nu ştiu cărei categorii etnice sau sexuale.

Maria Nicolai încifrează şi ea în cuvinte, aşa cum îi stă bine unui poet care nu caută cu tot dinadinsul să epateze sau să experimenteze de dragul publicării (pentru că există şi aşa ceva, dar simplele construcţii

stilistice nu garantează configurarea autentică a unui univers poetic) neliniște și entuziasm, deopotrivă, creează o „inimă" în cartea ei „Postări pe cord deschis", publicată la editura Eikon, în 2022. Inima pe care o lasă la vedere nu reprezintă decât vag un apel la sensibilitatea cititorului. Cordul deschis pe care îl pune la vedere Maria nu numai în titlu, dar și prin desenul de pe copertă (imaginea anatomică a inimii, acoperită de un zid ca o banderolă, de nori și rădăcini, de care e racordat un mouse) e, la o adică, o mărturisire ludică și cu sâmburele necesar de neliniște a condiției poetului. Aparent, poezia poate fi accesată. Mai nou, se citește pe rețelele de socializare unde „place teribil", mai ales dacă e despre fluturași și suspine de amor. Se dau și inimioare de „ador" ca semn de apreciere și consens emoțional. Poezie populară, carevasăzică.

Ei bine, Maria Nicolai, cu ironie și umor, „postează" o poezie severă care nu e destinată reacțiilor lacrimogene și superficiale. Poezia sa e, mai degrabă, un verdict, un aforism decât o confesiune sentimentală, luciditatea sa e de apreciat înainte de frumusețea unor imagini plastice, deși excelează și în plasticitate, nu numai în cerebralitate. „Viața-mi apare ca o ușă scoasă din țâțâni/ De moartea unsă cu vaselină./ Ea are peste tot intrare liberă/ Ușile se zidesc după aceea.// Acum durerea e o pată care nu mai iese/ Cu toate lacrimile.// Hainele eternității sunt prea mici,/ Călăii umblă cu trofeele faptelor ca stindard." (*Imagini prin vizor*)

Mărturisirea de credință în arta poetică a Mariei Nicolai stă sub semnul unei revolte de bun augur: „Când trânțești ușa, sfidător,/ buchete de poezii ies din țâțâni./ Le transcriu cu mâinile veline/ pe vitraliile nisipului." (*Curenți*) Până și relația e prezentată ca o provocare războinică, indiferent dacă se referă la cea dintre îndrăgostiți sau la cea metaliterară, dintre text și receptorul său: „În cuvinte am împrejmuit distanța/ și astfel te-ai eliberat,/ dezertor de poveste./ Ți-am luat urma/ și am arătat răzorul/ dintre inimă și glas./ Am nesocotit focurile de avertizare/ și solii răbdării./ Dinamita iertării,/ Dinamita iertării." (*Solie*) Cu toate acestea, nu îi reneagă poeziei rolul său esențial, trezirea emoției, deși evidențiază, precaut, în multe texte, o anumită greutate existențială, un marasm al trăirii în lume, prin imagini care sugerează opacitatea materiei. Iată unul exemplar, în acest sens: „Sunt un zid cu pupile de cărămizi/ până-n grinzi sclivisit cu arcade de ciment./ Uneori sun a lemn de toacă/ poros precum veșmântul pielii./ Ca un zahăr tos mă aștern/ pe obrazul vidului./ Mă scutur de omizi/ ca de o tăcere smerită./ Sunt un zid ce supurează cuvinte/ Dintr-o inimă trează." (*Calcar*)

E de apreciat, în poezia Mariei Nicolai, libertatea de a se juca, de a combina cuvinte în mod creativ, așa cum o fac și Corina Dașoveanu sau Violeta Pintea, poete surprinzătoare în exprimarea unor aspecte oarecare

din cotidian cu mijloace stilistice surprinzătoare. Iată cum surprinde aparenta banalitate a unei mese la restaurant, pe care o transformă în artă poetică: „Am fost un prânz cu cărţile pe masă,/ Silabe-mpăturite şi coji aruncate de/ consoane./ Drept scaune, câteva declaraţii fără/ spetează,/ înfulecând uitări pe baiţ,/ Iar tu, tot comandând priviri,/ înfipte cu tăişul în cotletele/ cuvintelor,/ gurmande inimi fără saţ/ Bacşişul notelor de plată prea/ încărcate." (*Meniu*) Maria Nicolai e o poetă inteligentă, vivace în exprimare, iar poezia sa merită cititori pe măsură.

Ana OPRAN

Armonizare sonoră în Cuvânt

Scriitor, traducător, publicist, ieşeanul VALERIU STANCU este în acelaşi timp sau, poate, înainte de toate, un poet complet pe care l-aş situa în linia H. Heine, Baudelaire, Verlaine, Esenin… L-aş include în galeria de aur a poeziei româneşti deschisă de Eminescu, Arghezi, Barbu, Lucian Blaga, Şt. Augustin Doinaş şi alţi mari şlefuitori de gând şi limbaj.

A debutat în 1978 în „Convorbiri literare" pentru ca, în 1981, să publice la Editura Cartea românească volumul „Înfrângerea somnului", pentru care a şi primit Premiul de debut al editurii alături, printre alţii, de Mircea Cărtărescu.

O activitate literară prodigioasă îl situează printre cele mai prolifice condeie ale actualităţii literare româneşti şi europene: peste 50 de volume dintre care 20 de volume de versuri publicate în străinătate (Franţa, Belgia, Italia, Germania, Mexic, Canada), prezent în peste 20 de antologii de poezie universală contemporană, invitat la mai toate marile festivaluri de poezie din întreaga lume, adevărat ambasador cultural al României, în lumea literară internaţională. Decorat de Preşedintele Franţei cu „Chevalier de l' Ordre des Arts et des Lettres" (2018) şi de Preşedintele României cu „Meritul Cultural în grad de ofiţer", a fost recompensat de-a lungul anilor cu importante premii literare naţionale şi internaţionale .

Poetul evoluează simultan pe linia „dulcelui stil clasic", cu o sublimare a formei de-a dreptul brâncuşiană (o simplitate formală din care emană o adâncă sensibilitate transpusă liric şi o puternică sugestie ideatică), dar şi pe cea a poemului metafizic în descendenţă nichitiană, cu marile lui întrebări existenţiale, cu propensiunea pentru reflecţie, versul alb, lirismul generat de tensiunea dintre vocabulele creatoare de imagini şi

reprezentările puternice, uneori insolite, degajând o amară autoderiziune, un curajos refuz al autoiluzionării şi brodând o fină inserţie intertextualistă. Coexistenţa acestor două direcţii spirituale şi poetice creează o poezie originală, cu registre variate, cu trăsături specifice bine marcate şi inconfundabile. Pe linia valorificării compoziţionale a virtuţilor muzicale ale limbii se înscriu baladele sale, dar şi o serie de alte poeme care par, într-un adevărat dialog al artelor, veritabile piese muzicale (uvertură, arie, lied, „cor" la unison sau polifonic): „Balada sărmanului pescar", „Balada prietenului meu călăul", „Balada trandafirului", „Balada petalei de roză (adâncul blasfemiei)" „ Balada necunoscutelor călătorii", „În frângerea somnului" (o baladă care poartă pe aripile timpului melancolia din „Ballade des dames du temp jadis", Fr. Villon), dar şi din poemele „Tăcerea călăului", „Somnie", „Robie" („trec sănii, iubito, prin inima mea"), „Vecia clipei", „Senin de toamnă"…

În volumul „Armurier de curcubeie" (Iaşi, CronEdit, 2018), una din poezii, „Robie", are o largă încărcătură de „semne" pe care lectorul are a le descifra: melopee, elegie, bocet mioritic?...

Un cântec ţine cititorul sub vrajă ca într-o dulce somnolenţă, creându-i senzaţia că pluteşte într-o revărsare de lumină pe care o percepe cu o inexorabilă tristeţe. Oare cu ce baghetă magică îl ţine prizonier poetul?

Compoziţional, cele 6 catrene ale poemului sunt fin separate în două părţi, curgând una din alta într-o împletire din ce în ce mai tensionată de motive, semnificaţii şi sonuri. Numai o pătrundere în toate straturile textului ar putea releva valenţele armonice generale care, emanând de la fiecare nivel (semantic, morfologic, fonic), configurează împreună această linie melodică stranie, cu înaintări şi reveniri, ocoluri şi urcuşuri spiralate, domoale sau brusc tensionate. Astfel, la nivelul organizării discursului poetic, iteraţia este procedeul-pilon prin care poetul (magicianul) învăluie fiinţa într-o curgere de armonii aproape ritualice. Debutând calm cu versul „Nu trecea nimeni prin casă", reluat cu inversiunea „nimeni nu trecea", strofa întâi se repetă la mijlocul poemului amplificând starea de aşteptare, despărţind un trecut indeterminat (verbul la imperfect) al chietudinii de un prezent cu accente dramatice şi cu propensiune într-un viitor al Nopţii.

Versuri de o rafinată simplitate, limpezi precum cristalul, te poartă, în această primă strofă, dinspre aparenţa tihnei din casă (ca decor exterior, familiar şi cotidian), spre presentimentul răului imanent, care subminează interior starea de amăgitoare securitate intimă. Presentimentul e infuzat prin comparaţia „ca o piază rea", cu atât mai neliniştitoare cu cât se aşază, semantic, în antonimie cu epitetul „ o linişte frumoasă". Aceeaşi tehnică a reluării unui cuvânt, vers sau grup de versuri,

în poziții cheie pe partitura textului, pentru crearea armoniei impecabile, își urmează cursul până în finalul poemului.

Adverbul restrictiv „doar", plasat la începutul următoarelor 2 strofe, în pofida rolului de litotă, intensifică fiorul dramatic atât prin vecinătatea cu „lumina aburoasă" (neclară, vagă), metaforizată în „oarbă peruzea", ridicându-l la note acute prin personificarea „raza-și tânguia", cât și prin alternanța fonetică de vocale deschise și închise(a/ă/i).

O chintesență de armonii create prin mijloace poetice venind din nivelul tropilor, semanticii și a stratului fonetic/ fonologic se află în strofa a III-a. Economia de cuvinte este uluitoare, simultană cu condensarea figurilor de stil și cu plurivalența semnificațiilor. „Harpa", generatoare de efluvii muzicale, trimite, sinestezic, reverberații de lumina, devenind, printr-o metafora de o forță expresivă rară, un centru al universului („Nopții fulg de stea"), îngemănând lumină și întuneric, materialitate și imponderabilitate. Discrepanța dintre iluzie și realitate, aparență și esență se relevă prin comparația „ca o haină de mătasă" asociată cu personificarea „glasu-și lepăda", gest semnificând părăsirea învelișului, abandonul, stingerea, pieirea. Iterația readuce „corul antic" cu modulațiile lui dureros-rememoratoare.

Partea a II-a îl instalează pe ascultător în prezentul „robiei" morții (adverbul „azi" e repetat simetric la începutul ultimelor două strofe precum eufemisticul „doar " în primele două). Astfel, versul 1 din ultima strofa, reluând versul 1 din strofa anterioară, îi reia și tema muzicală într-o împletire de variațiuni: „umbra"-atingerea morții apasă și îmblânzește „rana mielușea", mângâie „lenevoasă" pleoapa închisă când „Vremea s-a făcut de coasă/ Pentru Noaptea mea". Tragismul rezultat din implacabilul morții și pacea amară a acceptării atinge apogeul o dată cu transferul de la persoana a III-a a discursului poetic, persoană a contemplației obiective, la marca persoanei I din ultimul vers: „noaptea *mea*".

Însă adevărată magie a poemului vine din cumulul de efecte produse la nivelul sintaxei poetice cu cele produse la nivel semantic și mai ales fonetic. Aici poemul capătă valențele unui descânt menit să îndulcească, printr-o infinită delicatețe, gustul morții, să vindece sufletul prin incantație ca într-un ritual sacru. Textul întreg este preponderent vocalic etalând o neobișnuită și savantă desfășurare de asonanțe și aliterații cu dominația vocalelor deschise, iluminatorii.

Am surprins doar o secvență din numeroasele „module" ce apropie arta lirică a lui Valeriu Stancu de arta sculpturală a Coloanei brâncușiene.

Emilia Poenaru MOLDOVAN

Poetul şi umbra sa

(Marin Mârza, *Cicatrici pe umbra mea, Editura Colorama, 2022)*

La distanţe mari una de alta, primele două cărţi de poezie ale lui Marin Mârza (1991 – *Ieşirea din încercuire*, 2016 – *Oglinda lui Bacon*) ar fi putut trece drept un simplu moft al unei persoane neliniştite, sensibile şi cultivate care a dorit la un moment dat să-şi facă publice reveriile transpuse în versuri, dacă la vremea publicării cele două volume nu ar fi fost semnalate prin cronici de întâmpinare de către nume importante de scriitori ca Traian T. Coşovei, Viorel Ştefănescu, Simon Ajarescu, Viorel Dinescu, Cezarina Adamescu, Adi Secară etc. Motivele unei asemenea mari distanţe în timp ni le va destăinui probabil la un moment dat autorul, fiind importante pentru cei care ne ocupăm de al treilea volum al său, *Cicatrici pe umbra mea,* 2022*.* Sunt importante şi necesare pentru a înţelege şi aprecia la justa valoare combinaţia explozivă, despre care face vorbire scriitoarea Mihaela Meravei în prefaţă, cu care ne întâmpină poetul în acest nou volum.

Strângerea celor 66 de poeme într-un „arsenal" poetic de o varietate deloc de neglijat seamănă cu pregătirea pentru o bătălie decisivă pentru cucerirea unui teritoriu în care „te loveşte mortal propria-ţi umbră"(se împrăştie lent frumuseţea, pag.51). Odată intrat aici, în spaţiul cuvântului, omul simplu devine Poet şi începe să vadă realitatea în felul său propriu, să-şi descopere prin vis adevărata identitate: „ceea ce visez este egal/ cu ceea ce văd/.../ceea ce trăiesc este egal/ cu ceea ce visez" (închis pentru curăţenie, pag.15).

Urzeala scriiturii sale este de factură expresionistă, marile teme fiind prezente aproape în fiecare poem: neliniştea şi tristeţea –„într-o casă pe care/ nu reuşesc s-o mai iubesc/ arde acoperişul/ aprins de soarele/ ridicat la cer/ de braţele mele care-şi ascund/ tristeţea în ciudate împerecheri/ de imagini/ nu vreau să ştiu nimic/ pregătesc pliculeţe cu seminţe/ adunate din tăcerea plantelor/ într-un balon/ pe care cineva nu vrea să-l piardă/ în gura mea cuvintele/ se pregătesc de moarte"(***, pag.75) sau disoluţia eului şi moartea – „ce se întâmplă în paradis/ un perete subţire de rigips/ mă desparte de îngerii/ care coboară pe pământ/ ca vulturii în căutarea prăzii// îmi imaginez gura îngerului/ şi trupul depănuşat al victimei/ un perete subţire spart/ de zgomotul trandafirilor înflorind// deschid zilei fereastra unei/ dimineţi de câlţi în faţa căreia/ femeia se dezbracă de/ trupul ei din care/ nu mai pot ieşi singur"(mătasea şi-a rupt eşarfa la gâtul meu, pag. 53). Ceea ce umple canavaua scriiturii,

este înserţia de suprarealism în stil propriu, fără vreo urmă detectabilă din alţi autori – lucru de altfel valabil pentru întreagă construcţia volumului. Exprimarea liberă de orice constrângere a raţiunii, lipsa oricărei premeditări în actul creaţiei „îmi organizez viaţa după un vis"(toamna de la sfârşitul poemului, pag. 81) sau „prin gaura de la cheia uşii/ strada intră direct în visele mele/ în căutarea oraşului"(din răsfoitul cărţilor, pag.66), face ca ansamblul „ţesăturii" să apară unitar, firesc şi spontan. Numai că, aşa cum afirmă Gaëtan Picon în „Scriitorul şi umbra lui" (de unde am preluat ideea titlului acestei intervenţii): „N-a existat niciodată artă a instinctului, a oarbei spontaneităţi, orice operă angajează o conştiinţă, chiar dacă nu se confundă cu ea.". Suntem de acord cu această idee, mai ales că se confirmă prin înalta conştiinţă artistică ce se desprinde din „Cicatrici pe umbra mea", unul dintre volumele cele mai reuşite ale colecţiei „Cercul Literar de la Cluj" a Editurii Colorama: „să scrii poezie/ îţi trebuie mult sânge rece şi/ dexteritatea toreadorului ce pune capăt/ animalului învins de aplauze"(***, pag. 67).

Peste toate temele şi întrepătrunsă cu toate firele fragilei ţesături care e „umbra" poetului pe foaia scrisă, este imaginea iubirii în aspectele ei diafan-puritane la adresa fiului „risipitor": „îmi plâng pentru ultima oară fiul risipitor/ încerc să scriu o poezie/ suflu-n cenuşă/ ca să-i descopăr flacăra dulce/ acea rămăşiţă de soare/ din golul cuvintelor/ de la naştere"(umanitate – chimera, pag.12) sau părinţilor: „tatăl meu care-mi apare/ în vis/ în marş forţat printre recruţi ruşinoşi/ trăgea ca nebunul/ în toate direcţiile/ până când m-am născut eu/ cu umbra gloanţelor în suflet// mama, o cămilă pierdută/ în deşertul de cenuşă al oraşului/ n-am fugit niciodată cu adevărat/ din mine strada o traversez/ împreună cu cel care nu vede/ celălalt capăt"(timpul pe rit vechi (*părinţilor mei Constantin şi Elena*), pag. 63). Apoi iubirea pentru sufletul pereche, care apare obsesiv în multe poezii cu acest termen – *iubire* – şi care nu are nimic de-a face cu sentimentul potolit dintr-o relaţie matură, ci mai degrabă cu pasiunea dezlănţuită şi neacceptarea bătrâneţii. Delicateţea sentimentelor care transpare ici-colo din unele versuri, este asprită de instincte şi fantasme cu aspect pulsional, erotic: „căderea nivelului de oxigen/ nu are nicio legătură cu ignoranţa mea/ cu sentimentul meu de iubire/ cu extremitatea periferică a identităţii mele/ este ultima dată când m-aşez pe/ sexul tău ca un fluture/ venit de dinafară/ sunt fără ţigări/ fără alcool/ şi fără de oglinda retrovizoare a maşinii/ în care-ţi exprimai/ nuditatea"(dezinvoltura pierdută, pag. 13). Jean Burgos afirmă (în „Pentru o poetică a imaginarului") că „ ...dacă imaginea pare să facă întotdeauna întotdeauna aluzie la altceva decât la limbajul pe care-l informează, întorcând spatele tuturor referenţilor din care purcede, aceasta se

datorează faptului că ea este în principal *un loc de instaurare, un punct de plecare. (...)* ...imaginea nu rămâne imagine decât în măsura în care este privită ca element viu; un rol ce o situează la începuturi şi o poartă dincolo de ceea ce enunţă". Şi iată ce spune poetul: „imaginea se naşte prin ştergerea exactităţii/ până la contrar/ un paradis de bucurii spontane/ la începutul fiecărui cuvânt/ şerpii dinlăuntrul tăcutelor strigăte/ devin consoane şi cicatrici pe umbra mea/ lovită de pietre până la sânge/ îmi organizez viaţa după un vis/ şi nu mai ştiu să deschid uşa casei/ ca un poem abandonat în memoria xeroxului/ am iubit/ ce nu era de iubit/ o lumânare uitată aprinsă/ incendiază ierburi uscate/ la capătul poemului" (toamna de la sfârşitul poemului, pag.81).

Nu am întâlnit până acum un poem care să enunţe aproape până la calchiere o teorie literară, care să devină şi o adevărată *ars poetica,* semn că Marin Mârza accesează în cel mai înalt grad propria conştiinţă estetică, făurită în timp din lecturi esenţiale împreună cu ingredientul fără de care nu este posibilă arta, harul poetic.

„Cicatricile" de pe umbra operei sale sunt linii aleatorii, de forme de obicei neregulate, care amestecă substanţa poemelor într-un tot ce nu poate fi plasat în nicio categorie clară, cum am fi tentaţi s-o facem, din raţiuni hermeneutice, cu orice volum de poezii demn de luat în seamă.

„de la distanţă orice chemare/pare un gest de adio" (despre bătrâneţe în aşteptarea iubirii, pag. 20) ne spune poetul, atrăgând şi respingând totodată pe cel care va încerca să-i descifreze poezia.

Petruș ANDREI

Lina Codreanu – *Trup de lumină tăinuind*

Scriitoarea Lina Codreanu, membră a Uniunii Scriitorilor din România, Filiala Iaşi, ne surprinde în chip extrem de plăcut, cu o nouă carte. Nu este una de proză, în continuarea celorlalte: : ,,Viaţa ca o poveste, lagărul – un coşmar" (Galaţi, Editura ,,Axis Libri", 2013; ,,Poştalionul" (Iaşi, Editura „Junimea", 2014, prefaţă de Constantin Trandafir), „Proprietarii de amintiri" (Râmnicu Sărat, Editura ,,Rafet", 2015), ,,Chemarea apelor" (Iaşi, Editura „Junimea", 2017, cu o prefaţă de Ion Brad). Nu este nici una de critică literară, începând cu monumentala „Theodor Codreanu – „Bibliografie critică", Chişinău, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu", 2012) şi continuând cu „Studii şi interpretări" (Râmnicu Sărat, Editura „Rafet",

2014), „Răsfrângeri critice" (Bucureşti, Editura „Detectiv literar", 2019), „Semnale critice (Iaşi, „Alfa", 2019), „Costache Olăreanu: Arhitecturi ludice" (Târgovişte, Editura „Bibliotheca", 2019, cu o prefaţă de Mihai Cimpoi) şi „Pagini de cultură huşeană" (Iaşi, Editura PIM, 2020). Este cartea de versuri ***Vremea de sub gene*** (Iaşi, Editura „Tipo Moldova", Colecţia „Opera Omnia" – poezie contemporană, având redactor pe Aurel Ştefanachi, coordonator serie pe Valeriu Stancu iar coperta aparţine lui Andrei Ştefanachi).

Cele două cicluri ale volumului: ***Rotiri*** şi ***Umbre*** dovedesc o bună cunoaştere a tehnicii versului modern, a sufletului omenesc şi a fenomenului cultural, trecând cu uşurinţă peste febra postmodernităţii.

Naşterea poeziei este asemănătoare celei care ne aduce pe lume, dându-ne viaţă. Ea este *ţipăt de spaimă* şi *dintâiul tril*: *Le-nvăţăm apoi pe toate–/ foamea, mersul,/ mingea, cercul/ buchea, roata, ploaia,/ soarta,* anunţându-se tema timpului care se scurge ireversibil: *Singură, clepsidra/ picură clipele/ fără cale de întoarcere.* „Clepsidra, conform ‚*Dicţionarului de simboluri* (Editura „Artemis", Bucureşti, 1994), simbolizează „a vremii scurgere eternă" (Lamartine), curgerea ei inexorabilă până la moarte, sfârşit ineluctabil al ciclului vieţii omeneşti. (...) Dar clepsidra mai înseamnă şi o posibilitate de răsturnare a timpului, o întoarcere la origini". Şi în continuare: „Forma clepsidrei, cu cele două componente ale sale, evocă analogia dintre sus şi jos şi necesitatea de a o răsturna pentru ca scurgerea să se producă în sus. Este simbolizată trecerea de la ceresc la terestru şi apoi, prin răsturnare, de la terestru la ceresc".

Creaţia *Ritmuri*, (amintind de *Ritmuri pentru nunţile necesare* de Ion Barbu) spune un mare adevăr, anume acela că arta, în general, şi poezia, în special, se naşte *dintr-o nemărginită iubire,/ de viaţă/ de mamă/ de noi/ de cer.* Din *Rotiri* şi *Cercuri* desprindem două motive poetice: *cercul* şi *salcâmul*. „Cercul este împreună cu centrul, crucea şi pătratul, al doilea simbol fundamental. Cercul poate simboliza timpul, cerul, lumea spirituală, divinitatea". (op. cit.) Salcâmul, la rândul lui, are şi el simbolistică bogată.

În livada anilor, mărturiseşte Lina Codreanu, *în locul zarzărului crescuse un salcâm Falnic şi drept.* „Chivotul legii este făcut din lemn de salcâm poleit cu aur" („Ieşirea", 37,1-4). Coroana de spini lui Hristos era împletită din spini de salcâm." (op. cit.) Salcâmul, copac de esenţă tare, este „un simbol solar al renaşterii şi nemuririi". Razele de spini sunt asemănătoare razelor de soare. „Simbolul salcâmului comunică deci ideea de iniţiere şi de cunoaştere a lucrurilor secrete". Când *Clipa amintirilor/ se prelingea peste zarea inimii mele*, se confesează poeta, *strâmb şi trist/ bătrânul salcâm îşi plimba umbra/ şchiopătând pe adâncul văii*. *Dăscăliţa,* icoană a sufletului, un alter ego, ne aminteşte de sora geamănă a „poetului

pătimirii noastre". Poeta aduce un omagiu dascălilor de odinioară care, spre deosebire de cei din zilele noastre, absenți de la orice manifestare sau eveniment cultural, încă dis de dimineaţă sunt *cu ochi proaspeți pe o carte: Eliade, Puşkin, Balzac.* Suntem convinşi că din biblioteca ei nu lipsesc Eminescu, Slavici, Creangă, Caragiale Voiculescu, Adrian Păunescu sau Marin Sorescu.

Dăscălița Linei Codreanu aprinde, prin cuvintele ei, *în grăbita noastră curgere... culori din magicul curcubeu.* „Pun curcubeul Meu în nori, a spus Dumnezeu lui Noe, ca să fie semn al legământului dintre Mine şi pământ" („Facerea", 9, 12-13). Este legea firii ca *Toamna mamei* să încălzească şi să lumineze primăvara copilăriei. *Părinții* ne sunt mama şi tata, nu părintele nr. 1 şi părintele nr. 2, fiecare dintre ei cu un rol bine determinat.

Creația soresciană *Părinți* precizează că mama *Din când în când/ ne năştea pe noi şi doar atâta/ făcea tata:/ dădea sens/ vieții noastre.*

„Simbolismul mamei se leagă de cel al mării, ca şi de cel al pământului, al gliei, în sensul că toate sunt receptacole şi matrice ale vieții. Marea şi pământul sunt simboluri ale trupului nostru". Toate marile zeițe Mame au fost zeițe ale fertilității: Geea, Rhea, Hera, Demeter, Isis, Iştar, Astarte, Kali... Tata este „şeful, căpetenia, stăpânul, profesorul, zeul (...) El reprezintă conştiința în raport cu pulsurile instinctuale, cu elanurile spontane, cu inconştiența". Poezia *Ninge* ne aduce aminte de simbolistul François Villon cu celebrul său vers „Unde-i zăpada de mai an?". În poezia Linei Codreanu: *Fulguie zvăpăiat şi sublim/ peste gingăşii,/ peste visări/ peste tot ce ieri/ era căutări./ Ninge peste tinerețea mea... Cu trup de lumină tăinuind/ cineva-mi ninge/ prejmuirea.*

Seninătatea în fața morții este tulburată de *ultima întrebare* la care *fiştecare* află răspunsul *târziu şi singur.* (*Vreme-n vreme*) Tema „viața-i vis". „Că vis al morții eterne e viața lumii-ntregi" (Mihai Eminescu). *Ieşind din noaptea tăcerii/ în raza vieții*, copila de mai târziu observă că *Visele se furişează/ dintr-un vis într-altul.* După *Freamătul îndoielii,* ființa omenească, întocmai ca „Bietul Iona", răzbate la lumină din burta chitului. *Balada tatălui meu nedormit* este o filă de poveste, o sinteză a volumului de proză „Viața ca o poveste, lagărul – un coşmar" Tatăl scriitoarei, plecat din Valea Mărului, rătăceşte prin infernul războiului, asemeni lui Ulise, iar *Vremea de sub gene/ rulează în filmul său.* (p. 53) În *Palatul de hârtie*, *La uşa deschisă a sufletului*, *Dinspre inimă/ se aud ritmuri sentimentale,* iar *Lângă o coloană de hârtie,/ cei doi sori cu ochi albaştri țin în brațe/ o ladă fermecată de cuvinte.*

Un *Bocet*, dedicat *Duşilor mei frați*, face şi pietrele să plângă, de aceea şi eu, cititorul, *Mă închin, frate iubit,/ La crucea de lemn albit.*

Împreună cu cel drag, poeta reiterează mitul biblic al începutului lumii, când Eva s-a desprins din coasta lui Adam: *Mă tragi aproape/ de golul coastei din tine/ Şi tare mi-e bine,/ Şi tare mi-e bine.*

Mitologia greco-romană este un nesecat izvor de inspiraţie (*Proserpina*)

Peste câteva confesiuni (*Balans-balans; ...între eu; Înapoi; Puntea*; *Oglindiri*) dintr-o poveste de iubire alunecă: *un domn şi o doamnă/ pe toboganul înserării*.

Simbolul fântânii, (*O, cum tot scoate ciutura apa din/ adâncul fântânii*), este întâlnit şi în romanul *Chemarea apelor*.

Deşi uitarea cerne bucuriile, că şi ea e scrisă-n legile omeneşti, *Numai tu ai rămas ne-uitat/ subţire şi curat,/ ca tinereţea. (Am început să uit)*

Creaţia intitulată *Ascunderi*, construită pe o succesiune de metafore, scoate la lumină, din negura uitării, o frumoasă poveste de dragoste ca un vin de viaţă lungă, de aceea o citäm în întregime: *Un bob de rouă –/ oglinda universului,/ o granulă de pământ –/ istoria planetei,/ o bătaie de inimă –/ viaţa viind,/ o mişcare de gând –/ filosofia labirintică.// Descoperi că-n lacrima mea/ se ascunde iubirea noastră/ cu tot ce are ea –/ durere, fericire, răbdare, spaimă/ şi alte nimicuri esenţiale?*

Arta, îndeosebi cea poetică, se iscă din *Aprinderi* asemeni vegetaţiei uscate aprinse de fulger care poate fi *Cuvântul meu dintâi.* O *Autumnală*, plină de sensibilitate, iradiază, umplând sufletul cititorului de nostalgie: *De sub gene/ privesc vremea/ Vine toamna, dragule!*

Al doilea ciclu, intitulat *Umbre* vine cu o nouă paradigmă. Umbra este, pe de o parte, ceea ce se opune luminii, iar pe de alta însăşi imaginea lucrurilor trecătoare, ireale şi schimbătoare. Umbra este aspectul yin opus aspectului yang. Ea mai este legată de liniştea sufletească sau de moarte. Omul care şi-a vândut sufletul diavolului îşi pierde şi umbra. Poezia însă reprezintă umbra lui Dumnezeu pe pământ. *Priceasnă* cu care debutează introduce tema religioasă inspirată de *Tainicele semne/ scrise-n cartea sfântă.*

Altele sunt sentimentele, altele sunt şi cuvintele: căinţă, iertare, smerenie, cuminecătură. *Umbra voievodală* proiectată de *nictalopa statuie* şi *Fugare umbre*, odată cu aceea proprie, populează somnul şi visele *cu un nor bolnav de dorul mării*; din această pricină şi decizia poetei: *Aşa m-am hotărât/ să nu mai visez/ nici noaptea.* Asemeni unui medic experimentat, Lina Codreanu îşi face anamneza: *Mă uit în mine adânc/ ca-n pânza iazului/ copilăriei din crâng şi inima poetei devine cord, jucăuşă piatră/ se hodineşte-n fiere... iar netede-s căile prin bronhii...*

Năvălesc însă asupră-i motivele poetice: apatia, lingoarea, somnul bolnav, delăsarea, *iubirile, spaima, dorul, furia, invidia, revolta, sperarea și alte păreri.* Cu simțul datoriei împlinite, Lina Codreanu mărturisește arghezian („De ce-aș fi trist?"): *Pot amuți de-acum/ cu tăcere de scrum (Abandon).* Prin niște *Adieri*: *Dansul ielelor/ ademenește/ dorul de dor, iar peste toate cele lumești, Căderea-n melancolie/ ori râsul ori speranța trec Păsări, păsări, omul neputând zbura decât ca zoritul și gândul,(...) clipa trecerii înveșmântându-i brâncușian zborul.*

Heraclitianul *Timp* este judecat pentru că *merge mână-n mână/ cu moartea* dar un gând alină durerea pierderii prietenului drag: *O, da, pentru noi,/ în protocol,/ clipă-i cartea/ în care suntem eroi*. Poezia este dedicată *Prietenului Ion Gheorghe Pricop*. Poezia Linei Codreanu este una cerebrală, cu inserții romantice, scrisă într-un stil elegant, neinfestat de insanități postmoderniste care, vorba lui Marin Preda, poate fi citită în liniștea camerei tale în aceste vremuri de neliniști. Poezia *În Babilon* (Al. Philippide – „Monolog în Babilon"), conține un număr de cuvinte aparținând fondului comun al vorbirii fiecăruia dintre noi: unele semne gramaticale *și*, *pe, în Babilon, la ultimul festin,*diferite părți de vorbire: substantivul *condei* pe care poeta îl pune inspirat *pe hârtie*, *lumina foii albe* sorbind *consoane și vocale* îmbinate în *silabe;* adjectivele știind *migăloasa rânduială* însoțesc substantivele fiind *iele – viclene;* numeralele, cele de parte feminină, vin și ele *una câte una* iar verbele atâta așteaptă, să dezvăluie taina și miracolul creației: *Pun* și *țip* și *prind* și le *mistui/ le-alint (...)și ace otrăvite-n miere torn/ povestea vieții să o torn.* Și povestea vocabularului fundamental al limbii române continuă, fără snobisme anglofile.

Dorința de a muri *la zidul Babilon*, ca Ana lui Manole, înseamnă a muri nemuritor. *Parabola* reiterează mitul lui Sisif pe care, asemeni lui Camus, îl vedem fericit, deși *Nimeni/ nu întoarce/ nisiparnița noastră.*

Un *Descântec de lună*, scris „în dulcele stil clasic", mai mult încântă decât descântă. Oximoronul plasat la începutul celei de-a doua strofe mărește farmecul și puterea descântecului: *Lună, umbră de lumină,/ Dezvelește-te de tină,/ Strălucește c-altădat'/ Zânelor la înnoptat.../ Lună, tu, fată bătrână,/ Te privește la fântână,/ Uită noaptea și tăcerea!/ Tu frământă lin durerea,/ Și sărută-apoi pământul,/ Alungând în nori urâtul.* Urâtul, așa cum au demonstrat Baudelaire și Arghezi, poate fi și el categorie estetică. A doua parte a descântecului introduce motivul dorului *Omul nu-i din fier/ din lemn,/ nici din miere,/ nici din sare/ omul e cu dor făcut/ din lut reavăn și tăcut, care dor e piatră grea/ n-o sfărâmă nimenea,/ pe omul din lut făcut,/ îl întoarce în pământ/ veșnic într-o rătăcire/ de-mplinire în iubire.* (pp150-151)

Linia ondulândă reface androginul; două părţi ale aceluiaşi cuvânt: *tu locuind în hora ochilor mei şi eu în dunga zării tale... Ca două scântei,/ ca două păreri înstelate/ ne-ntâlnim.* Când *visul* devine *sinucigaş,* atunci *Nimic nu mai e la fel,* nici chiar *Stejarul* lipsit de *Frunze* nu mai este *un templu vegetal* ci o metaforă.

Ce sunt aceste creaţii? *Poveşti de nisip*, perle *din rana scoicii* care *în salba prinţesei* luciferesc *imperial* şi atunci *Iubirea-i regina peregrină.*

Din *Crâmpeie de viaţă*, poeta desprinde *Clipa clipei* pentru a o face eternitate, acesta e crezul pe care îl mărturiseşte *Solitarul iubitor de frumos.* Într-una din „lecturile mele empatice", când comentam un volum de proză, afirmam cu ceva vreme în urmă că: „marele talent al scriitoarei Lina Codreanu constă în poezia prozei, poezie cu atât mai surprinzătoare cu cât n-o întâlnim în avalanşa de volume de poezii."

Lina Codreanu practică *Exerciţiul muririi* pentru a-l dobândi pe cel al nemuririi. Prin volumul de poezii ***Vremea de sub gene*** autoarea ne convinge că are posibilităţi creative multiple. Uimitoare această Lina Codreanu!

Pham VIET DAO

Câmpia şi satele României prin poezia lui Marius Chelaru

După „*accidentul vascular cerebral*" al României din 1989, cum i-au spus unii, adică după revoluţia de atunci, ţara a cunoscut o răsturnare tumultoasă din cauza schimbării instituţiilor politice. România, dintr-o ţară socialistă din sud-estul Europei, a ajuns una convertită la un regim capitalist, oamenii sunt complet independenţi şi îşi decid locurile de muncă şi reşedinţa... Felul în care s- au schimbat instituţiile politice au dus iniţial şi la multe tulburări cu efecte socio-economice. Dacă în Vietnam, după 1975, milioane de oameni au trebuit să fie evacuaţi din ţară pentru a scăpa de comunişti, în România a existat o migraţie similară, deşi regimul comunist a fost răsturnat.

Amintiţi-vă în anii 70, când mergeam la universitate în România, prin presa de atunci, populaţia României fluctua în jur de 23 de milioane. Cu toate acestea, după o jumătate de secol, populaţia României încă în ţară este de aproximativ 19- 20 de milioane; aproximativ 5 milioane de oameni au plecat în străinătate, în principal în ţările occidentale pentru a-şi găsi de

lucru... În comunism, călătoriile cetăţenilor români în străinătate erau împiedicate, dar, după 1989, fiecare a putut călători fără restricţii.

În prezent, România este membră a UE şi a NATO. Mulţi români capabili, înalt calificaţi, merg adesea să îşi găsească de lucru în ţările occidentale, ale căror venituri sunt adesea de trei sau patru ori mai mari dacă rămân în ţară pentru a lucra la acelaşi tip de muncă. În prezent, venitul mediu al românilor din ţară este de 400-500 de euro, dar în ţări ca Anglia, Germania, Italia, venitul se poate tripla. Factorul economic este, aşadar, motivul principal pentru care românii îşi părăsesc ţara şi satul: căutarea unui loc de muncă mai bun. România este o ţară cu o suprafaţă mare în comparaţie cu Vietnam, de 238.391 km^2, aşadar 2/3 din cea a ţării noastre. Dar populaţia este doar 1/5 din populaţia Vietnamului. Înainte de cel de-al Doilea Război Mondial, România era una dintre cele patru ţări lider în exportul de grâu din lume, în spatele SUA, Canada şi Rusia... Actualul sistem funciar românesc are o serie de reglementări privitoare la cât pământ poate deţine un fermier.

Am mers cu un grup de scriitori vietnamezi cu trenul pe traseul Iaşi – Bucureşti. Mulţi scriitori vietnamezi nu s-au putut abţine şi s-au minunat când trenul a mers aproape jumătate de zi fără să vadă dealuri nicăieri, ci doar imensitatea lanurilor de porumb, floarea soarelui, grâu, vii, livezi de meri până la orizont... Un scriitor vietnamez din grup a trebuit să exclame: În viaţa lui a visat doar să aibă o brazdă ca aceasta pe câmpia României.

Sunt departe de România de mai bine de 50 de ani, dar încă nu pot uita gustul produselor născute din pământul României: Struguri, pere, mere, delicioasa pâine românească... Vinul românesc ne- a extaziat, tot nu pot uita vinul de Cotnari, Spumos... Îmi mai amintesc de cei doi colegi de cameră ai mei, Tătărău Dragoş şi Sergiu, iar uneori părinţii lor ne trimiteau o cutie de vin; îl încălzeam şi îl beam cu nişte slănină, salam, carnaţi... şi gata, oricât ar fi gripa, a trecut într-o clipă. Căminul meu studenţesc se afla în zona Copou, în mijlocul unei văi de struguri şi pere, mere... Mierea românească pe care o mâncam cu pâine şi unt la micul dejun este mierea albinelor. La fel ca pădurea primitivă, am luat 7 kg în greutate în primul an de studii în România... Îmi amintesc pe vremea aceea că produsul „Gerovital" din România era considerat o mare invenţie a farmacologiei româneşti, extras parţial din „lăptişor de matcă". Numai ea, regina albinelor, este capabilă să satisfacă mii de parteneri sexuali, ceea ce este un miracol. Încă folosesc şi evaluez „Gerovital" ca Viagra românească.

În 2003 am condus o delegaţie de scriitori vietnamezi în vizită la Iaşi. M-am întors acolo cu plăcere. I-am dus pe scriitori să bea vin la cârciuma „Bolta Rece", renumită în istoria ţării (acolo se întâlneau scriitori celebri ai României), care are o serie de săli adânc sub pământ. A fost o ocazie să beau vin toată noaptea cu prietenii, ca atunci când eram student. Ceea ce îi surprinde pe scriitorii vietnamezi este că afară sunt 27-28 de

grade vara, dar, când cobori în acest „pub", ți se pare că temperatura este de doar 18- 19 grade, ca la aer condiționat. Îmi amintesc și acum de fata care ne-a servit cu vin, era o frumusețe foarte simplă, dar deosebită, așa cum vezi des în Moldova. Mi- a plăcut atât de mult, am înconjurat-o cu brațul și i-am cerut să facem o fotografie împreună. Această fotografie, când am adus-o înapoi în Vietnam pentru a o arăta soției mele, a fost ruptă de aceasta pentru că eram prea afectuos cu frumoasa moldoveancă.

Într-adevăr, toți cei peste 30 de scriitori vietnamezi care au pus piciorul în România, după ce s-au întors, mi-au mulțumit și au spus: Fiicele României sunt atât de frumoase, cele mai frumoase din lume. A ieși în stradă înseamnă să vezi imediat fete drăguțe. Fetele drăguțe, frumoase sunt într-un procent foarte mare acolo. Iar frumusețea fetelor României face pe orice bărbat să se simtă mai masculin, și că este unde trebuie, la orice vârstă... Poate pentru că românceле sunt crescute din pâine, căni de lapte, linguri de miere, struguri, mere, prune au o frumusețe nepământeană.

Un prieten de-al meu, odată întors în România, a adus înapoi un sac cu pământ din România pentru a planta trandafiri. S- a lăudat la mine: după câțiva ani de plantare, florile sunt mult mai frumoase, florile sunt mai mari și mai adânci decât cele cultivate în pământ vietnamez...

De fiecare dată când mă gândesc la câmpurile României, îmi amintesc de frumoasele întâmplări din perioada studenției mele; așa că atunci când am primit cartea de poezii „Sat părăsit" a lui Marius Chelaru am citit și mi-a plăcut, dar m-am și întristat. Ceea ce mă întristează este că peisajul românesc, cândva frumos și liniștit, am înțeles că este, așa cum apare și în poezia lui Marius Chelaru pe alocuri pustiit și slăbit. Multe sate, după cum deja văzusem și eu, cât am putut, se transformă sau chiar se depopulează. Lucrul acesta am aflat că a început încă în vremea dinainte de 1989, prin urbanizarea forțată, și a continuat după acest an, dar din motivele amintite. Sunt și lucruri inevitabile, care țin de schimbare, ca aproape peste tot în lume, dar și altele care țin de situația economică, poate și de nepăsare și lipsa unor măsuri politice.

Cartea de versuri a lui Marius Chelaru poate fi privită de către un străin și ca un volum cu caracter monografic, prin intermediul căruia poate să înțeleagă mai bine satul tradițional, cu oamenii lui, cu istoria, credința și felul de a fi al românilor, dar și unul ilustrativ al situației actuale, în care autorul își exprimă dragostea față de satul tradițional, însă și grijile, tristețea și nostalgia cu privire la satul care se stinge... Citiți poezia și căutați pe google, faceți clic pe „sat părăsit". Eu, făcând asta, am rămas uimit... Marius Chelaru este poet, jurnalist cultural, iar opera sa a fost tradusă și publicată în peste 35 de țări. Am tradus și le-am prezentat

cititorilor vietnamezi această carte de poezii deosebită pentru ca aceia care au avut o relație în viața lor cu România și iubeau zona rurală, pașnică și frumoasă să poată împărtăși nostalgia pustiirii unei părți a zonei rurale românești și speranța că se mai poate face ceva, așa cum speră și crede poetul Marius Chelaru, prietenul meu...

_____

Những ngôi làng hoang phế (Sat părăsit), traducere/ Dịch giả: Phạm Viết Đào, NHÀ XUẤT BẢN VĂN HỌC (Editura pentru literatură, a Ministerului Culturii din Vietnam), Hanoi, Vietnam, 2023

Veronica BALAJ

Lumina din noi, parte din lumina celestă

Autorul acestui volum, cum sugerează titlul, preferă să invite cititorul în miezul unui „șuvoi de lumină" deși, versurile se vor raporta și la cotidianul imediat, nu totdeauna traversat și perceput ca un ethos clădit pe binefacerile simbolice ale luminii ca element necesar vieții. Oricum ar fi, din lumină se desfac breșe spre semnificația sa celestă. Existăm în o lume agresiv îmbuibată de trăiri, știri, fapte, chiar visări care mai de care mai „novatoare", mai bulversante. Totuși, poezia poate oferi, „Șuvoi de lumină pestriță/, (peste noi, se subînțelege), și peste," sfinții/strămoșii/și păcătoșii/veacurilor trecute." p. 56. Marcel Miron e semnatarul a încă șase volume, primul intitulat, *Versuri albastre și aurii,* 2015*, Caiere de lumină,* 2015*, De la Kogaion la Athos,* 2016, *Spre orizonturi albastre,* 2017, *„Șarpele de pe balustradă*, 2018, *Vise pe Tabor*, 2021. În acest recent volum, ale cărui coordonate pot fi descifrate în diferite modalități, sugestia poetică se focusează *pe lumină.* Aș merge pe *a*cest vector în structura cărții*.* Lumina ca factor existențial, esențial, vital, simbolistic și tot pe atât de real. Valențele cuvântului scris nu exclud niciodată o anume lumină, o *străluminare* cu deschidere spre înțelepciune/ mirare în fața miracolelor lumii. De remarcat legătura pe care autorul o exersează în varii tonalități și cu *rostirea* cuvintelor, nu doar stilizarea lor poetică. Preotul Marcel Miron este *dedicat cuvântului*. Cunoaște puterile acestuia și al biblicului sens, „la început a fost cuvântul". Prin meseria sa de slujitor al bisericii, rostirea cuvântului e *artă* și *cod* al unor sensuri sensibile. Cuvântul dăruit nouă, oamenilor, are sorginte divină. Împreună cu Iisus cuvintele au puterea magică. Leagă omul de eternitate, de celesta lumină: „Cu tine prin lume/spre înnoirea timpului/ cântam/și mângâiam florile bolnave/… M-

am speriat că te îneci/ şi am venit să te întâmpin/ alergam pe apă să-ţi prind zâmbetul/… şi am strigat/ unde eşti Doamne/ scapă-mă!", p. 51. Lumina diurnă, pământească are sorginte divină sub formă de fulger, miracol, tremur emoţional: „Trăsnetul/luminat de fulger/ loveşte piscurile înalte/ semeţia lor poate fi încununată/ numai cu esenţă de lumină", p. 41. De la strălucirea luminii veşnice, în contrast, poetul coboară pe o treaptă şi o potecă spre lumea terestră, cotidiană. Timpul devine un soi de *tiran*: „Atât de grea e clipa/ ce mă trage în jos/ în braţele timpului", p. 40. Din „netimpul" veşniciei, viaţa terestră ar trebui să fie o fereastră spre cer, cum rezultă fără echivoc din poezia, *Icoană* : „În faţa ei/ timpul dispare/ Ea e fereastra netimpului/ prin ea eternitatea te invită/ la dreapta creatorului". Prezentul însă, e o balansare între păcat şi rugăciune în care se amestecă îngerii cu cele zece porunci şi privirea grăitoare a sfinţilor din icoane. Versul destinat prezentului devine acidulat cu ironie. Nu ar trebui să uităm că prin venele noastre sortite pieirii curge sângele lui Dumnezeu: „Privesc prin microscop/ picătura din sângele meu/ şi notez pe fişă,/ în această moleculă/ a adormit Dumnezeu/ în această picătură/ prezent Dumnezeu/… pe aici a trecut peste apele vieţii/Duhul lui Dumnezeu", p. 19. Chiar arena *războiului real*, contemporan intră în vizorul poetului – preot, cerând ajutorul divin: „La graniţă/ în valuri/ ochi de toate culorile/ plini de aceleaşi lacrimi/… bătrâni, femei şi copii/ de vorbă cu moartea/ Doamne/ de la faţa ta unde vom fugi?/ spre ceruri/ ne împiedică, aviaţia de război/ în adâncurile mării/ submarinele nucleare domnesc/ în iad?/ să nu fie/ în România/ în Polonia/ amară şi străină bejenie", p. 83. Radiografierea prezentului atinge legile noi, gata să disloce vechile obiceiuri, tradiţii, norme. Opozantul poet notează indignat, cu exactitate interdicţiile care vor a devălmăşi, a destructura tradiţia: „De o vreme se îndesesc evaluările/… oile nu au voie să zbiere,/ mieilor li se interzice să zburde/ pe pajiştea mesei de Paşti/ Nici găinile nu au voie să facă/ decât ouă în anumite culori/… vacilor şi viţeilor/ li se implantează un cip/ să elimine doar oxigen/şi hidrogen lichefiat/… iar carnea lor să fie vegetală/ condimentată cu toate eurile/ de tip *vegeta"*, p. 74. Dezolat, poetul implicat în observarea şi evaluarea balanţei între bine şi rău în viaţa cotidiană, pare a nu-şi afla consolarea: „Eu sunt un tonomat/ cu instalaţia depăşită/ transmit prin toţi porii/ curenţi/ turbulenţe/ furtuni din care plouă/ neînţelese melodii de altă dată". p. 72 Salvarea prin speranţa în Hristos e de netăgăduit: „Eu îl duceam în braţe/ hristofor năimit/ cu idealuri/… Numai prin geamuri curate/ pleacă lumina/". p. 116-117. Imaginea de neuitat cum că „POETUL E UN NUFĂR PLUTIND PE APE", „iar veşnicia tremură pe tronul albastru", aşa cum remarcă, Florentin Popescu în textul de pe coperta a patra a volumului, sugerează faptul că poezia face parte

din spectacolul lumii. Adăugându-i un plus de frumuseţe, de îndoială, de căutări la întrebări de multe ori rostite.

Marcel Miron, *Raze de lumină,* Prefaţă, Maria Trandafir, Editura RawexComs, Bucureşti, 2023

Livius Petru BERCEA

Geometrii cosmice *

Poet discret, matur artistic în momentul debutului, urmându-şi consecvent, de la primul volum până acum, preferinţele stilistice (versul minimal, o sintaxă poetică „difuză" prin inexistenţa punctuaţiei, dar sugestivă, cu nuclee semantice bine alese, apelul la un lexic restrâns numeric, dar „greu" de semnificaţii simbolice), Constantin Novăcescu vine înspre literatură dintr-un domeniu profesional de factură tehnică, pe care ştie şi a reuşit să-l armonizeze cu intuiţiile sale poetice. Mai pe scurt, un bun inginer cu o la fel de solidă înzestrare artistică (literară). Universul lui Constantin Novăcescu are toate atributele începutului de lume. E nediferenţiat, nestructurat după „legile" terestre, in-form, încă în aşteptarea marelui act creator. Iar poetul percepe în acest eter iniţial (amorf) o prezenţă generatoare de fundamentale modalităţi de organizare a realităţii care vor deveni apoi strict terestre, prin *nume, număr, punct, linie, sferă* etc. Astfel, **golul (nimicul, vidul)** se umple, capătă substanţă, devine el însuşi o realitate a existenţei noastre, spaţiu „concret", parte într-o convieţuire divin-umană, în urma Creaţiei. Poetul şi-a asumat de la întâiul volum de versuri (2013) o statornică poziţie în acest sens, chiar sintagma „floarea nisipurilor" (o metaforă dominantă în primele volume de versuri) fiind o convingătoare dovadă că poetul crede în puterea creatoare a unei forţe mai presus de firea umană în acest cosmos iniţial încă indivizibil, pentru că o floare ivită în aridul deşert moral (v. şi **Floarea nisipurilor –** titlul uneia dintre secţiunile primului volum, din 2013) e, incontestabil, o „minune"; la urma-urmei – o creaţie din „nimic". E mesajul pe care îl transmite şi recentul volum liric ***Tentaţia golului***, apărut nu de mult la editura ieşeană „Junimea", unde percepţia Unuia, a In-creatului, dar Creator a toate, domină textele din volum, inspirat însoţite de simbolurile din picturile lui Silviu Oravitzan, care deschid secţiunile cărţii. Inserţiile unei filosofii, care ar pune în circulaţie concepte precum **gol, vid, nimic** (deosebite, nuanţate, în domeniul filosofiei, unde semul comun „neant" nu poate uni perfect aceste noţiuni), precum şi raportările la domenii,

aparţinând ştiinţelor foarte actuale, se percep, în „subsolul" textelor, dar nu influenţează fundamental latura poetică a mesajului. Poemele au meritul de a rămâne poezie. Poetul pare a fi pornit, prin aceste texte, „în căutarea Tatălui", a cărui prezenţă o simte pretutindeni, atunci când explorează, poetic, acest univers primordial, nediferenţiat, dar plin de sugestii şi mesaje care vin înspre terestritatea noastră actuală prin intermediul energiilor cosmice specifice zilelor Creaţiei. Sentimentul poetului e că nu se află singur, ci sub aripa protectoare a Increatului (el însuşi component al paradigmei „vidului") pe care autorul îl percepe doar (l-a perceput întotdeauna), cu toate simţurile, poate mai puţin *văzul,* care rămâne la stadiul intenţiei*:* „Să vorbeşti în şoaptă cu El/murmur peste liniştea înmiresmată/ce învăluie totul//cutremurat în faţa luminii/să cutezi/să deschizi ochiul şi mâna-ţi/să mângâie nimicu//cum ar putea fi altfel/clipa iluminării". Uriaşe clepsidre universale, invizibile, devin căi de comunicare între divin şi terestru, păstrând şi astăzi tainica relaţie dintre Creator şi creaţie. *Nimicul* are semnificaţia imperceptibilului, mai presus de fiinţă, dar „roditor", legat organic de lumea terestră, creată, atunci, la începuturi, prin voinţă: „uneori se cernea nimicul/în uriaşe clepsidre desprinse de cer/nu era neguros nu era luminos nimicul//înflorea nisipurile pustiei...". Necunoscutul, „marele Necunoscut" (în expresie blagiană), este azi (şi, probabil, va rămâne) păzitorul şi garantul unei graniţe: „între adevăr şi fals/necunoscutul ca o/ lumină târzie a începutului/arde". „El", principiul unicităţii, îşi face simţită prezenţa permanent: „alb ori negru era/ori fără culoare/El cobora în golul din clepsidre/umplându-l". Glisarea permanentă între cele două „principii" care se exclud şi se presupun (coabitează) permanent: „ideal"/„real" aşază lirica lui Constantin Novăcescu pe coordonatele constante ale poeziei veritabile. Totuşi, excesul de „tehnicitate", pe care îl poate constata, uneori, cititorul, conduce la estomparea poeticităţii şi e mai puţin compatibil cu lirica (inclusiv cu cea „de idei"): „între actualul potenţial unu şi multiplu/călător printre cuvinte numere şi nume/să treci hotare în carnea realului/... să cauţi calea de echilibru/în ordinea devenirii/(terţul inclus)". Nu e un reproş; exemple de acest fel, rare în poezia lui Constantin Novăcescu, nu fac notă discordantă cu ansamblul liricii sale, care rămâne în limitele unei statornicii expresive exemplare. Un merit incontestabil al tuturor volumelor.

*Constantin Novăcescu, *Tentaţia golului*, Ed. Junimea, Iaşi, 2023.

CORESPONDENȚĂ ADAM PUSLOJIC – NICOLAE MAREŞ

Adam PUSLOJIĆ

16 ianuarie

Bucurie mare, frate Nicolae de ziua lui Sfântul E. M.
şi a culturii naţionale!
Eu, personal l-am elogiat frumos
şi cred potrivit, aici, în Serbia.
Pe facebook...evident masiv, in
sârbeşte, româneşte, franceză,
rusă, macedoneana... albaneză şi
engleză nu ştiu.
Ai văzut lista "oamenilor de cultură ,
premiaţi...la Cotroceni", asta de ieri?
Nu cunosc pe nimeni!?
Momentan, cu sănătatea stau bine
şi muncesc câte ceva. Tot mai bine.
Este la noi cam frig şi ceaţă... in
Muntenegru...a propos de credinţă
ortodoxă şi avem proteste în toată
Serbia, Muntenegru şi Republika
Srpska, normal. De Anul nou, cel
sârbesc, am şi recitat un Moleban
la orele 23/24 în noaptea de 13/14
Ianuarie... îţi trimit nişte poze şi un
video! A fost un miracol sfânt.

Mă pregătesc pentru Nichita de
Ploieşti, în martie, să mergem la El
şi Eminescu!
Te îmbrăţişez cu drag şi stimă tot mai deosebită!

/NOTĂ – SCRISOAREA A FOST TRANSMISĂ LA COTROCENI PE ADRESA LUI IOHANNIS ÎN 11 IAN. 2023/

P. S.
Am tradus aforisme de Jerzy Lec,
evident "după tine"! Au avut mare
succes, crede-mă!

Nicolae MAREŞ

Frate drag – Adam scump,

M-a bucurat mult mesajul Tău.
Cred în tine şi în ceea ce faci – până la Dumnezeu! Să sperăm că 2020 va fi mai însorit. Din cele spuse, chiar vreau să văd ceea ce ai făcut. Mergem cu siguranţă la Ploieşti să îl sărbătorim pe Eminescu al II-lea. Poate şi la Lancrăm, la Blaga. Să vadă şi sebeşenii ceea ce ai făcut pentru poetul, filosoful şi diplomatul român.
Îmbrăţişări cordiale, frăţeşti

Al tău,
nm

Adam PUSLOJIĆ

Frate Nicolae,
este o mare bucurie să dialogăm
din nou!
Trăim, din păcate nu numai vremuri de bucurie şi victorie vitală...
trecem printr-un Infern dantesc, cu
aceasta nenorocire de Covid-19 şi
alte boli şi necazuri.
Mi-e teamă să te mai întreb care este situaţia cu soţia, care avea şi pe-atunci necazuri vitale.
Ştiu că ne-au părăsit şi nişte amici,
în acest an mortal. La noi, au murit
peste 30 de scriitori, vreo zece amici printre ei. Mulţi artişti, lume din Belgrad şi satul meu natal.
Din păcat, chiar şi viaţa artistică
a fost catatonizata, încremenită,
ucisă. Nu mai apar nici volume, nu mai este Târgul de carte, festivaluri de teatru şi film, expoziţii...
Am publicat un singur volum :
ediţia nouă a volumului "Teslamentar/no", lansat atunci la Gaudeamus, cu "Cerul, în direct", cu tine şi Mircea Dinescu.
Ediţia "Prieteni români" a fost blocată, deocamdată, dar am pregătit una intitulată "Poeţi in

viață ", protestatar și provocați, unde te-am planificat și pe tine, cu Dinescu, Blandiana, Ion Pop, Vasile Dan și Ion Mureșan. La anu, vom lansa ceva, totuși...
Sper să sosesc la București cât mai repede cu trei motive importante:
lansarea volumului lui Nichita Stănescu – conținând manuscrisele pe care le-am dăruit Academiei Române;
volumul Ioan Flora cu poezia lui integrală, de la MNLR;
precum și o deplasare la Ipotești pentru a primi Premiul Eminescu, pe care mi l-au decernat în 2020.
Dacă toate acestea vor deveni realitate, nu știe
nimeni. Sper să se întâmple repede. Mi-aș dori la
sfârșitul lui martie, să fiu și la acțiunile consacrate lui Nichita la Ploiești.
Dorința legată de Ziua Eminescu... este cam ireală, din păcate.
Tu ai mai publicat ceva?
Dăm din nou numărul de telefon, să te mai sun în curând.
Îți doresc multă sănătate și Sărbători cât mai fericite, frate
Nicolae, maestre și Excelență!
Cu drag și stimă deosebită,
Adam de Serbia Puslojić!
25 dec./2020/

Nicolae MAREȘ

ADAM,
FRATE DRAG!
M-a bucurat nespus de mult scrisoarea ta. M-am gândit tot timpul la tine. M-am speriat să nu ți să fi întâmplat ceva. Rândurile tale mi-au luat o piatră de pe inimă. Trecem prin vremuri istorice grele, nu doar pandemia. Ea însă a pus capac la toate. Nimeni nu știe cum se va reseta societatea. Cutremurător în cele descrise de tine e faptul că peste 30 de confrați sârbi au intrat în veșnicie. Poate scăpăm în anul viitor de acest flagel. Rogu-te să fii cu ochii în patru, să te protejezi cât se poate de mult, că nu mai suntem la vârsta la care să nu ne pese. Citeam că un tânăr student la medicină de la Iași, de 20 de ani, lucrând ca voluntar la salvare, s-a stins din viață din cauza acestui virus. Înspăimântător.
M-am bucurat în schimb că ești atât de activ și de întreprinzător. Eu am scris mult în presă, am tipărit un volum cu poemele sculptorului, artistului Czeslaw Dzwigaj, la cea de-a 75-a aniversare a Domniei Sale; a apărut frumos la Junimea. Zilele acestea am primit semnalele cărții Lucian Blaga – traducător, traductolog. *Îți trimit imediat pdf-ul. E un studiu interesant și*

pentru tine, ca mare traducător; vei găsi aspecte inedite din viața și activitatea sa/anii 1950 până prin 1955/, când a transpus Faust în românește. Interesantă/novatoare/ este nu doar gândirea lui, ci și a altor scriitori și exegeți români cu privire la actul ducțional în obsedantul deceniu. La fel vei surprinde solidaritatea de breaslă față de proletcultiștii aflați la butoane atunci. Te-ai putea pronunța pertinent asupra acestor lucruri, mai ales că în 2021 se împlinesc 100 de ani de la debutul lui Blaga, ca traducător în revista Gândirea*.*
Vreau să scot Cugetările lui Iorga, într-o ediție bibliofilă și un volum Iorga și Polonia. El a fost un mare filo-polonez, iar ei au uitat definitiv de tot ce a făcut el pentru poporul polonez. Vreau să fac un curent de opinie și să-i înalțe un monument la Cracovia, unde a fost membru al Academiei/1923/. De asemenea, de mulți ani lucrez la o carte despre Eroii români morți în primul război mondial în Polonia, *peste zece mii, în memoria cărora nu s-a făcut nimic. Din 2007 mă zbat să se facă ceva substanțial pentru comemorarea lor. Am un manuscris de peste 400 de pagini. Poate îl finalizez. De partea grafică, la sugestia mea, se va ocupa Dzwigaj.*
Adam scump, Mi-a apărut în italiană cartea O stea pe cerul românesc – Regina Maria a României*. Dacă ai un amator care să o traducă în sârbă ar merita să fie cunoscută la voi. Ea va dat o regină de mare sensibilitate, pe Maria, febleţea ei/Minion/. Aș adăuga la volumasşul respectiv un capitol:* Regina Maria și Serbia. *Cu plăcere apariția ar sponsoriza-o ICR-ul. Sunt numai 150 de pagini. Dacă pandemia intră în declin, te aștept să vii la Ploiești și ne-apărat la Sebeș, la Lancrăm. Tu ai făcut atât de mult pentru Blaga, precum Kojevnicov, cât toți traducătorii din lumea largă la un loc. Adam, Frate drag de peste Dunărea albastră, Prinț al literaturii române, te îmbrățișez cordial și îți doresc tot binele de pe lume.*

Al Tău,
Nicolae Mareș

Adam PUSLOJIĆ

16 noi. 2020

Frate Nicolae,

trecut-au zilele și anii...
și eu în România n-am fost de
atâta timp!?
Pandemia blestemată și grea
ne-a șters toate proiectele noastre,

atât de frumoase şi utile.
Asta-i, "noduri şi semne", vorba lui
Nichita.
Eu n-am venit nici în iunie, la decernarea Premiului Eminescu, din
Botoşani şi fusesem bine
pregătit şi atent integral.
Cum este, actual, la tine, frate?
De la profesorul Eugen Simion am
aflat nişte amănunte, dar şi ele sunt cam depăşite...
Abia aştept să ne vedem la voi
sau la Belgrad, unde şi Târgul de
carte este "mutat" în anul 2021,iar
la Timişoara şi Novi Sad s-au
amânat "capitala culturală" cu un an mai apoi.
Fapte triste şi dureroase.
La noi, în octombrie, eu personal
am lansat un nou volum de poeme, întitulat "Teslamentarno", adică
"Teslamentar", cu mare greutate, dar şi ecouri faimoase...la teatrul din
oraşul Zaječar, din Valea Timocului/ Timočka
Krajina. Asta a fost un miracol, de
fapt ceva... incredibil. Am să incerc
să trimit un video, prin wiber sau
Vatsap, dacă voi reuşi.
De fapt am fost cinci luni, pe-acolo,
la ţară, în Kobišnica natală.
Din păcat, n-am publicat nici-un
volum tradus şi aveam cinci deja pregătite şi bune de tipar: Bogza,
Sorescu, Stoica, Mareş şi Dinescu...
Vedem cum va rămâne la anu?Acum, tot e sub semnul întrebării.
Răbdare şi aşteptare, asta-i tot ce
ne rămâne.
Aştept un răspuns de la tine, frate.
Ce şi cum stau lucrurile şi planuri
comune. Cine suntem şi încotro mai mergem spre viitor?
Credinţă încă avem de ajuns. Domnul nostru e cu noi şi-n noi!
Te îmbrăţişez cu drag şi stima
fraternă, binecunoscută –
Adam Puslojić

Nicolae MAREŞ

Luni, 16 noiembrie

FRATE SCUMP SI DRAG,

Nici nu îţi închipui ce bucurie mi-a produs epistola ta.
Îţi mărturisesc sincer că am fost îngrijorat. De astă vară n-ai mai dat nici un semn de viaţă.
Ştiu că n-ai participat la evenimentele legate de aniversarea lui Eminescu; că n-ai mers să îţi ridici premiul bine meritat.
A te expune acum la asemenea participări e boală curată, dacă nu mai mult.
Eu nu ies din casă cu săptămânile.
Pentru vârsta noastră, cel puţin pentru mine, cu bolile multiple pe care le am, mi-aş pune viaţa în pericol, în mod sigur.
Lucrez cu spor acasă – iar legătura cu prietenii şi cu lumea largă o fac prin laptop şi telefon.
Mi-a apărut volumul att LUCIAN BLAGA – TRADUCĂTOR – TRADUCTOLOG.
Am altul în lucru despre Iorga şi Polonia. totul ca un prolog la manifesările care vor avea anul viitor la Ploieşti şi – sper – la Cracovia. Voi tipări cugetările MARELUI DASCĂL AL NEAMULUI ROMÂNESC.
Am gata şi un volum cu aforismele mele mai noi.
Asta pe scurt în ceea ce mă priveşte.
Se traduce în italiană şi în polonă, probabil şi in engleză schiţele mele despre Regina Maria.
Ti le trimit în word cu gândul că ar merita traduse în sârbă. Poate găseşti un amator. ICR sponsorizează în mod sigur traducerea. Iar Regina noastră, cea care a făcut România Mare – Soacra Balcanilor – a dat Serbiei pe una din ficele ei – devenită o mare regină în această ţară. Chiar merită să fie cunoscute aceste lucruri. Aş adăuga o schiţă: Regina Maria şi Serbia.
Poate îmi sugerezi un traducător destoinic.
Te rog să primeşti cele mai bun gânduri, Frate drag, urări sincere de sănătate Ţie şi Familiei.
Ai grijă de tine. Îmbrăţişări cordiale, Patriarh drag. O mână caldă din Carpaţi, de peste Dunăre şi răspunde-mi la mesaje, nu mă ţine crispat, cu sufletul la gură.
Al tău
Nicolae Mareş

ÎNSEMNĂRI

Florentina NIȚĂ

POEZIA DIASPOREI – Italia (XXVII)
Confluenţe artistice, poetico-filosofice şi lingvistice

În martie 2021 am revăzut-o pe Crina Popescu lângă catafalc, la Chişinău, profund îndurerată la pierderea celui pe care îl numeşte: „Părinte al Cuvântului, Nicolae Dabija,/ Ajută-ne de Sus, să te amintim mereu,/ Ca să nu ne uităm pe noi înşine." Iar la un an de la moartea poetului versul ei răsuna neconsolat: „De-acum va trebui să-nvăţ că am murit/ Şi fericit să mă prefac că-mi este teamă...".

Şi mi-am amintit cum i-am întâlnit pe amândoi, în anul 2018, la Torino, unde Dabija fusese invitat de comunitatea românească, cu ocazia lansării ediţiei în limba italiană a romanului său de succes *Temă pentru acasă*. Dacă la început oaspetele tot întreba: „Unde e Crina?", „Când ajunge Crina?", la apariţia pupilei nerăbdarea s-a risipit şi atmosfera s-a destins. Nu numai că i-a rămas în preajmă pe toată durata şederii, dar între ei părea instaurată o complicitate tacită, o colaborare consolidată de-a lungul anilor, despre care aveam apoi să aflu. Pe plan literar şi artistic, prin împărtăşirea unor idealuri, cu recunoaşterea unor valori. Tot atunci am aflat că, după apariţia romanului, pe care ea l-a definit „o icoană a neamului nostru pictată cu litere", interpretase rolul Mariei Răzeşu în emisiunea radiofonică „Cărţi sonore", difuzată timp de 3 luni în fiecare zi la Radio Moldova.

Un talent actoricesc ce s-a remarcat şi în alte ocazii. Chipul fermecător al Crinei ne zâmbeşte, cu aceeaşi dezinvoltură, de pe o invitaţie la o reprezentaţie la Teatrul din Bordighera, oraş de pe riviera genoveză unde a avut mai mulţi ani rezidenţa în Italia, ori de pe un afiş publicitar al restaurantului Café de Paris din Monte Carlo. „Parfois tristes, parfois gaies... nous, le lumières vivantes...", cum se descrie ea însăşi. În anul 2010 a fost aleasă pentru rolul Veronicăi Micle din piesa *Eminescu şi Veronica în mrejele iubirii*, jucată la Teatrul pentru Tineret din Chişinău, iar în 2013 a interpretat pe Sfânta Fecioară în aparițiile de la Medjugorje în filmul de lung metraj italian *Veritatis Splendor*. Recent, pentru rolul principal jucat în filmul de scurt metraj *Plec după părinți*, realizat în anul 2010, cu un subiect în mare parte autobiografic, a primit premiul BEST ACTRESS MCCF 2022 la Charity Film Festival Monaco. Menirea de actriţă se prefigura deja

în versurile scrise la 19 ani: „Mi se-nchid tăcerile-n spuneri/ Ca artiștii în minți de scenarii/ Și doar lacrima-i face adesea/ Să respire aer...".

Crina Popescu este originară din satul Verejeni, raionul Telenești din Republica Moldova. De școala din satul natal, „casa în care ne-am deschis sufletul către Lumina Înțelepciunii", își amintește cu nostalgie: „Tu, școală, casă și redută,/ Castel de vise și cuvânt/ La câtă vreme te frământă/ Tu ai întinerit...". O întinerire pentru care, totodată, ea a lansat și un apel către foștii elevi, de pretutindeni, în vederea strângerii de fonduri pentru crearea unor spații adecvate.

Deși trăiește de mai mulți ani departe de patrie, ea a fost și rămâne o militantă idealistă, în general, și pentru cauza basarabeană, în special. Teme fundamentale, de importanță majoră, nu întâmplător caligrafiate cu majusculă, revin în mod recurent în luările sale de poziție. „Consider că este foarte important ca mesajul schimbării spre Bine și al îndemnului la vot să fie simțit prin gânduri adevărate, cântec dar și prin poezie. Or, arta este una din cărări pe care Adevărul nu poate păși cu mască pentru ca să ajungă la inima celor care îl caută. Prin poezie sufletul renaște. Ea, Poezia, prin sensibilitatea cu care este înzestrată, poate întoarce drumurile îndărăt. Ea poate să ne ajute să distingem Binele de rău și adevărul de minciună. [...] Să credem, dragi prieteni, că și prin Poezie putem aduce Speranța în inimile celor care au pierdut-o. Poezia este tărâmul sufletesc al Ființei noastre Naționale care nu va fi niciodată răpit, distrus, supus corupției. Prin ea putem reveni la ceea ce suntem."

Cunoștințele lingvistice și poziția geografică a localității de reședință, situate în apropiere de granița dintre Italia și Franța, la confluențe și influențe multiculturale, i-au permis să penduleze mereu între cele două țări, să se adape la valorile marilor culturi europene. Astfel că, la vârsta de 20 de ani s-a înscris la Universitatea Sophia Antipolis din Nisa, pe care a absolvit-o în anul 2018. Cu ce spirit entuziast a înfruntat această aventură ne-o spune în versurile scrise cu această ocazie:

> „Bate minuta în oră, ca pumnul revoltat peste ape
> În ziua care-l cheamă pe mâine cu mine la Universitate!
> Sub un cer adânc de frunți gânditoare voi aștepta ploaia
> Să-mi sfințească mâine cărarea c-am ales Filosofia...
>
> Și voi avea prieteni din vremile străine... precum soarele lumina.
> Un Kant, Un Hobbes, Un Nietzsche, Un Schopenhauer trist.
> În lumea lor cuvintele sunt rădăcini de munți și-acolo teamă nu e
> Să cazi într-un abis, să te ridici din pulberi sau să mori în vis...

În fond e numai una: Să te cunoşti privindu-te din umbra ta PE TINE!"

Pasiunea pentru filosofie s-a transformat azi în profesie, practicată cu acelaşi entuziasm ca profesoară la un liceu din Nisa începând din septembrie 2021: „Am ştiut. Am aşteptat. Am crezut. De astăzi Profesoară de Filosofie în Franţa. Un vis dacă nu ne sperie prin imposibilitatea lui, nu este un vis mare. Şi câtă frumuseţe cuprinde această groază." Confluenţele de lirism, mistic şi idealism care îi marchează discursul meditativ îşi pun cu siguranţă amprenta şi pe lecţiile susţinute. Ne descrie chiar ea una din acestea: „Filosofia este o disciplină a gândului în măsura în care universul acestuia este Iubirea. «Gândesc, deci iubesc» – acesta ar fi motto-ul ultimei lecţii de filosofie prezentată elevilor clasei a XII-a. În Franţa, ţara obiceiului cartezian de a se îndoi pentru a afla adevărul, Iubirea a devenit o certitudine: câtă iubire atâta gând. Ultima disertaţie având ca subiect: «Ce este viaţa: o artă sau un destin?». Semn că romanul «Temă pentru acasă» de Nicolae Dabija este unul real, care se trăieşte şi dincolo de frontierele ţării în care a fost scris. Iată de ce întrebările la care răspundem trăind, merită studiate în Filosofie: locul în care Iubirea este însăşi Viaţa."

Şi acolo unde trăieşte în prezent, Crina a găsit o comunitate de basarabeni de care se simte legată afectiv, ceea ce a determinat-o, după o serată petrecută împreună la Consulatul Moldovei, să numească Nisa „capitala Republicii Moldova în străinătate" şi să relateze, uşor exaltată, aşa cum sunt mai toate discursurile sale, cum a fost: „ACASĂ înseamnă Limba Română. Iar Limba Română suntem şi noi, cei care o trăim necontenit în casa unei alte limbi. Îngrijind-o ca pe o icoană. Iubind-o ca pe un părinte. Admirând-o ca pe o fiinţă dragă. ACASĂ înseamnă dragostea pentru Ţara care ne-a dăruit-o. Iar dragostea faţă de Limbă şi Ţară nu are Patrie: ea se trăieşte acolo unde sunt inimi care bat pentru ea; acolo unde încă mai sunt speranţe pentru un viitor şi o lume mai bună; acolo unde cântecul şi poezia mai pot îmblânzi o lume a cifrelor, acolo unde speranţa Revenirii Acasă mai pâlpâie ca o flacără într-un nimb; acolo unde vinul poartă mireasma aerului proaspăt de codru, iar zâmbetul nemuririi ne aminteşte de Frumuseţea vieţii. ACASĂ înseamnă un loc în care te găseşti pe tine prin alţii, şi nici atunci nu vrei să spui că eşti tu."

În Italia o remarcasem de fapt mai demult, ca tânără poetă premiată la concursul internaţional „Giovani e poesia" de la Triuggio, unde an de an participă cu succes şi tineri din România şi Republica Moldova. O faimă internaţională care se adăuga la frumoasele recunoaşteri pe plan literar obţinute în ţară încă din adolescenţă. Din 2016 ea a devenit membră a Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova.

Când o asculţi vorbind pe Crina, aerul se umple de cuvinte rotunde, plutitoare, pline de înţelesuri ascunse, aluzive. De bucurie şi reverie, în aparenţă doar, dar care îmbracă trăiri profunde, cu dureri şi suferinţe lăuntrice, ţesute în corola unor rostiri elevate: „Deschizi ochii: lumea minţii,/ Îi închizi: universul inimii.../ Şi vezi câtă lumină!/ Câtă lumină nevăzută,/ pretutindeni." În orice rostire se regăseşte un lirism care, evitând banalul, lansează judecăţi atotcuprinzătoare: "Timpul ne este dat ca să gândim,/ Spaţiul – ca să ne amintim./ Viaţa – ca să iubim./ Credinţa – ca să renaştem.../ Tu şi eu ca să fim."

Pentru ea poezia este trăire pură, prelinsă în vis: "Poezia – o privire care ascultă,/ un zâmbet care se vede/ şi dincolo de plâns/ când norii unei furtuni s-au stins,/ Poezia încă mai trece – ca un vis –/ pe retina lumii, uitată de propria-i legendă."

Şi mai este poezia ei cuprinsă de avânt revoluţionar, o făclie aprinsă în stare să deschidă cărări în obscuritatea gândirii sau să bată la porţi ferecate. În vreme ce poezia cu tentă patriotică ar putea fi considerată ca propagandistică sau cenzurată ca lipsită de lirism, Crina Popescu o practică cu entuziasm şi convingere, alăturându-se curentului unionist. . O nouă simţire poetică a Moldovei care ajunge să strălucească în poeme „luminând paginile ziarului *Literatura şi Arta*", în care a publicat de multe ori. Uneori chiar în prima pagină, aşa cum s-a întâmplat pe 15 iunie 2019, cu poezia *Cât Eminescu suntem noi*:

„Se poate, se poate, se poate să trăim,
În Ţara care Ieri s-a răstignit pe sine!
Ca azi să spunem lumii că-i timpul să pornim
Pe drumul care duce spre Marea Reunire.

Se poate, se poate, se poate să rostim,
Mai mult ca niciodată, azi imnul Limbii Sfinte!
Şi cu Lumina-n cuget noi lumii s-amintim
Că Tricolorul Ţării renaşte din morminte.

Se poate, se poate, se poate s-auzim
Şi glasul fratelui ce ne îndeamnă Acasă!
De-acum începem din Vis să ne trezim
Şi să-nţelegem că Ţara-i doar a noastră."

Crina Popescu a publicat până în prezent mai multe cărţi de poezie: *Gânduri din gânduri* (2009), „*Glontele de aur* (2011), *Sângele cuvântului* (2015), *Clipa care se vede* (2020). De asemenea, are poezii incluse în

antologia *Poeti del Nuovo Millennio a Confronto*, apărută în anul 2020 sub girul unor mari personalități literare italiene. La acestea se adaugă *Novalis și Eminescu – Confluențe poetice și filosofice*, apărută în anul 2022 la Editura Detectiv Literar, care este de fapt traducerea din limba franceză a tezei cu care s-a înscris la un masterat în filosofie la Universitatea din Nisa, Facultatea de Litere, Arte și Științe Umane, constituind un tribut de recunoștință născut aproape dintr-o obligație morală față de poetul național, după cum mărturisește ea: „Când i-am citit prima poezie și am simțit cum sufletul s-a îmbrăcat în Lumină, mi-am promis că în această viață îi voi mulțumi, așa precum el ne-a bucurat pe noi.”.

Prin enunțurile exprimate în lucrarea de cercetare asupra celor doi poeți se conturează un model de gândire și creație: poetul filosof, un modus vivendi romantic. Un model însușit și practicat, pe care îl regăsim aplicat în multe din poemele și eseurile publicate de Crina. ”Eminescu și Novalis sunt gânditorii văzduhului celest. Un văzduh care vede și aude se identifică cu vocea Cuvântului. O voce care vede cu ajutorul cuvântului este locul în care Novalis și Eminescu s-au întâlnit ca să se descopere prin creațiile lor. Alături de Novalis, opera lui Eminescu nu se dorește interpretată, ci doar înțeleasă. Acești doi romantici ne sugerează că lumea este o carte scrisă cu mai multe mâini, iar noi, oamenii, suntem cuvintele ei, astfel încât a fi romantic înseamnă mai degrabă un «mod de a fi» decât o «stare de spirit». A fi romantic înseamnă a înțelege dimensiunea eternă care ne trăiește. A fi romantic înseamnă a descoperi unitatea dintre poezie și filosofie care ne face să vedem Adevărul și Poezia cu ochii inimii. Romanticul este un poet filosof.”

La confluența dintre poezie și filosofie, ea caută argumente pentru o poziție conciliantă, echidistantă: ”Poeții filosofi sunt vizionari. Ei văd ideile înainte de a le gândi și le gândesc înainte de a le vedea. Poezia este pentru romantici o forță, o energie, o putere creatoare care sălășluiește în ființa umană și prin care descoperim infinitul din noi înșine. În schimb, filosofia este o parte componentă a poeziei care face posibilă legătura dintre cer și pământ, cea dintre finit și infinit, dintre conștient și inconștient.”

Rămâne tot prizoniera propriilor convingeri și atunci când analizează opera altor poeți, apreciindu-le prin prisma modelului său dual. În postfața volumului de versuri ”La cenere del cuore” al poetului craiovean Ion Deaconescu, pe care l-a tradus în limba italiană, i-a recunoscut autorului statutul de poet filosof, făcând și un paralelism cu destinul poetului german Novalis, lovit și el de pierderea prematură a ființei iubite, căreia i-a dedicat versuri post mortem, ca semn al iubirii ce se perpetuează dincolo de moarte. Mai puțin ecou printre cei prezenți,

când am organizat lansarea acestei cărți la Milano, a avut părerea exprimată de ea, în aceeași postfață, că înfruntarea cu seninătate a morții s-ar datora la poetul român descendenței dacice, dat fiind că auditorul nu avea cunoștințe despre obiceiurile dacilor. . Ce să le fi spus și cum să înțeleagă urmașii Romei că traducătoarea-poetă invocă adesea în versuri de baladă "visul dac" și "o vreme când trecutul din dureri țesea mândrie", că iubirea i se însuflețește "cu inimă de dac", în care are sădită, deopotrivă, mândria latinității, pe care o poartă cu sine prin lume: "Culeg cu-nflăcărare cuvintele latine!/ Ce mândru neam prin inimă se plimbă,/ Când ochii printre rafturi în biblioteci străine,/ Eu duc pe umeri dorul și dragostea de limbă.".

Anul trecut, la o zi aniversară, Crina consemna în jurnalul literar numit de ea "Gânduri de pe raftul zilei":

„La treizeci de ani abia împliniți,
Încep să-l aud pe Iisus cuvântând.
E vârsta în care poți să contempli
Cum – iubind – apa se preface în vin.

Tot ce-i departe mi se pare atins,
E vârsta în care alegi fără să decizi.
Cu fiece vis împlinit te simți învins,
E vârsta în care te găsești ca să te pierzi."

Sunt reflecții ce trebuie înțelese din perspectiva unei vârste în care entuziasmul tinereții se împletește cu înțelepciunea maturată. La care confluiesc, într-o mare doză, la ea, talentul cu care a fost înzestrată, dăruirea de care dă dovadă, cunoașterea dobândită și spiritualitatea atinsă. Cu toate cele ce vor veni în anii ce vor urma. "Orice Adevăr rostit este un pas din viitor. În viitor ne vom recunoaște pe noi înșine, după urmele de Adevăr pe care le făurim în prezent." – spune ea, ademenindu-ne s-o însoțim, chiar dacă îi vom pierde urma, inevitabil, prin meandrele gândirii sale sofisticate.

Mihaela CRISTESCU

POEZIA DIASPOREI – Australia – (III)

Alex PLESCAN
(Noua Zeelandă)

Traversând Ecuatorul

Motto:

> i am the happiest/man in the universe/i love but i am not in love/i am in love without loving/i am just sitting here/under this old tree/no leaves are falling'
>
> *A Self-Portrait Mirroring You*
> *Christchurch, 16/09/16*

Alex Plescan este un scriitor şi jurnalist de origine română care a emigrat în Noua Zeelandă la sfârşitul mileniului trecut. Publică proză, poezie şi eseu în limba română şi limba engleză. Alex a fost implicat şi în producţia TV ca producător, scriitor şi regizor.

> „Cât despre conţinut, am avut ezitări mai puţine. Eu nu scriu mult şi nici nu prea corectez: mai totul vine de la sine în forma finală. Nu mi-a luat decât vreo treizeci de ani şi câteva mii de pagini în două limbi şi în multe registre ca să ajung la simplitatea asta. Niciodată nu am fost preocupat de conţinut, fiindcă el este oricum acolo şi când nu este nu merită să scrii despre el."[1]

Plescan a publicat pentru prima dată nuvele într-o carte numită *Ficţiuni* (o aluzie post-modernistă la Borges, Bucureşti, 1992), iar debutul său dramaturgic a avut loc un an mai târziu, cu o adaptare pe scenă după *Matilda* de Roald Dahl (Teatrul „Ion Creangă", jucată 1993-1995, regia Thomas de Mallet Burgess) – primul proiect teatral regizat şi conceput vreodată de o echipa britanică pentru publicul românesc.

Cât priveşte poezia, Alex trăieşte versul în fiecare etapă a vieţii sale:

> „a poet is not a writer/rilke and stephen king don't work the same trade/ a poet is not a philosopher/ a philosopher/ thinks/ ages/ and dies/yet the poet doesn't even/have time/ to get born/ the poet is not a dreamer/ he/ never sleeps/ he

[1] *Scriitorul de vagoane şi alte povestiri*, Ed.Tracus Arte 2014, p. 8

resides in a space outside love"[1]

Opera sa poetică apare în antologii precum *Clubul literar – Versuri*, Ed. Tracus Arte, 2015, alături de Fevronia Novac și de Andrei Zlătescu, precum și în *Romanian/Australian Anthology of Contemporary Poetry and Prose* (2018 – 2021):

„you danced with me/when light had no shadow/and time had not started but/it was rotting inside/so inseparable are we in quantic/infinitely elastic shapes/yet/you won't take this fruit/from my hand/'cause it's been bitten/just once"[2]

Plescan este, de asemenea, unul dintre primii autori selectați de prestigioasa revistă bilingvă online *Worte & Welten/ Words & Worlds*, publicată în Viena de către Austrian Pen Club:

„i've never learned to sleep/alone/and to live alone/you've never taught me how/so do you/really want to know/what i do/just asking/at night i dream thoughts/and by day i think dreams/yet right now it's nighttime/and it's life/kind of"[3]

Alex Plescan a inventat conceptul de *Algonaissance*, care, spre deosebire de Renaștere/Renaissance, semnifică înstrăinarea minții și a culturii umane prin acapararea treptată a omenirii de progresul auto-provocat al inteligenței artificiale.

Redăm aici răspunsul autorului la întrebarea: *Am dori să te rugăm să conturezi acest concept [Algonaissance] pentru lectorii volumului al șaselea al Antologiei, dar, mai mult chiar, să ne precizezi cum crezi că se modifică această noțiune în timp și spațiu, [și] dacă ne putem sustrage ei.*

„[…]Dacă întrebi un copil care e capitala Boliviei, probabil că nu va ști răspunsul. Dar acum copilul știe să meargă pe internet și să afle. Asta e partea bună. Când, însă, internetul vine peste tine și îți sugerează ce să întrebi copilul, apoi sugerează copilului ce să mănânce ca să găsească răspunsul,

[1] *What A Poet Is/ Ce este poetul*: poetul nu este un scriitor/rilke și stephen king nu au aceeași meserie/poetul nu e un filosof/filosoful /gândește/îmbătrânește/și moare/dar poetul nu are nici timp/să se nască/poetul nu este un visator/el/nu doarme/el locuiește în afara dragostei

[2] *Two of Zero*, from *Between Dusk and Dawn, Romanian/Australian Anthology of Contemporary Poetry and Prose*, vol 3

[3] *Some Nights*, *Worte & Welten / Words & Worlds, Fall Issue, 2017*

Ce noapte*: nu am învățat niciodată să dorm singur/și nici să trăiesc singur nu m-ai învățat/tu/și știi ce fac/te întreb/noaptea visez gânduri/și/ziua gândesc vise/acum e noapte/și e oarecum viață*

> apoi tot internetul găsește boala pe care copilul o are pentru că a mâncat ce i s-a recomandat, apoi ție ți se vinde medicamentul care să tateze acea boală, etc., etc., Mihaela, atunci nu e în regulă. Am lăsat mașinile să ne organizeze viața în loc să ne-o sprijine, am renunțat la prerogative simple ale ființei și ale speciei, cum ar fi competiția, diferențierea, alegerea, inventivitatea. Ne merităm soarta? Nu! Clar că nu![…]"[1]

În țara sa de naștere, Alex a publicat un roman deconstruit care constă din trei tranșe: *Scriitorul de vagoane și alte povești aproape adevărate* (2014), *Sandu – printre alte povestiri* (2016) și *Tu și alte întâmplări gata de a fi trăite* (2017). Aceste lucrări sunt tipărite de edituri prestigioase din București precum Cartea Românească și Tracus Arte dar povestesc lumea din emisfera opusă:

> „Sunt în țara asta din secolul trecut și am văzut de aproape foarte puține femei spectaculoase aici: pur și simplu nu sunt, sau sunt ocupate, încarcerate de unii cu bani și nu le întâlnești în libertate, iar de vorbit nu am vorbit cu femei frumoase de nu mai știu când."[2]

Ultimul proiect materializat este un volum pentru copii și părinții acestora, *Planeta lui Faruno*[3], scris de-a-lungul a șase ani împreună cu fiul său și ilustrată de Cristina Silaghi, Christchurch, Noua Zeelandă.

După cum declară chiar autorul, Alex Plescan scrie despre un singur personaj, în multiplele sale întruchipări – natura umană. Forța care conduce arta lui Alex este dragostea, înțeleasă ca fericire îmbinată cu disperare. Preocupările lui Alex includ: să înțeleagă femeile, pescuitul, bărcile, tenisul, gătitul, grădinăritul, călătoriile și, nu pe cât de mult ar vrea, scrisul. Da, scrisul în limba română:

> „Aici?! [Noua Zeelandă] Un loc echivalent *pentru mine* cu un deșert cultural, loc condus după regulile unui communism reușit de fapt economic și social – totuși, pentru mine, locul unde am reînceput să scriu. În limba română mai mult decât în limba engleză, pentru că limba română e spațiul în care îmi permit să compun vise complexe."[4]

---

[1] *Stay A While*, *Romanian/Australian Anthology of Contemporary Poetry and Prose*, vol 6, Ed Sf Ierarh Nicolae, Brăila, 2021

[2] *Scriitorul de vagoane și alte povestiri*, Ed.Tracus Arte 2014, p. 80

[3] *Planeta lui Faruno*, Andrew și Alex Plescan, Ed. Sonia, 2020

[4] *Tu și alte întâmplări gata de a fi trăite*, Cartea Românească, 2017, p. 8

La Antipozi sau pe plaiurile natale, îl citim des pe Alex Plescan în așteptarea unui nou volum. Poezie sau proză, jurnal sau dramă, limba română sau limba engleză, oricum și cu orice faptă povestită, narațiunile sale decupează și pentru noi un cadru personal în itinerariul vieții.

PRIMA VERBA

Carmelia LEONTE

Frumos mesajul **Gabrielei Marin**, absolventă a Universităţii Bucureşti, Facultatea de Limbi şi Literaturi Străine – specializarea Franceză/ Engleză, cu master în Lingvistica Aplicată – Didactique du Français Langue Etrangère la Université des Antilles, Martinique.

Ea a început să scrie provocată de „maniera în care este torturată şi mutilată limba română în perioada actuală”. Ne mărturiseşte: „Am vrut să demonstrez că se pot scrie lucruri interesante, inteligente, elegante şi "valabile" chiar fără majuscule, fără punctuaţie şi în enunţuri eliptice şi scurte („Cine mai are răbdare azi sa citeasca?")”. Sigur că atunci cînd există conştiinţa propiei valori, care, în plus, reiese din CV, modestia devine o calitate superfluă. Într-adevăr, sînt şi eu de acord că actualmente conceptul de poezie tinde să vireze spre altceva şi ceea ce rezultă din acest post-postmoderism este deseori un fel de adiere postumă a poeziei. Însă lipsa majusculelor, a punctuaţiei, la fel ca opţiunea pentru enunţuri eliptice şi, desigur, scurte, toate acestea sînt departe de a fi o invenţie personală pentru că se practică de mult. Am văzut cu toţii că istoria literaturii acţionează cu duritate, reţinînd operele cu anumite calităţi literare, aşa că nu trebuie să ne întristeze prea mult faptul că unii critici încurajează nonvalorile, fie şi prin tolerarea lor (darmite cînd mai şi scriu laudativ despre cărţi de o evidentă nulitate!). Din cei mulţi se vor cerne cei puţini, dacă va mai exista literatură pe pământ. Spun asta pentru că se marşează mult pe concepte bulversante cum ar fi: postistorie, postadevăr, postumanism! Se pare că se fac eforturi de trecele la postliteratură! Acestei tendinţe noi, de modă veche, încercăm să ne opunem şi din acest punct de vedere îi dau dreptate, fără rezerve, Gabrielei Marin.

Ceea ce ne face să reţinem un autor, din avalanşa de scrieri şi publicaţii, este capacitatea lui de a insolita limbajul literar. Măcar o nuanţă, un sunet aparte, ceva trebuie să existe pentru a atrage atenţia. La acest capitol autoarea noastră nu excelează deocamdată, dar cine ştie? Este la început de drum şi, avînd în vedere bagajul cultural, însoţit de dorinţa de a salva lumea (literară), este foarte posibil să asistăm cîndva, nu peste mult timp, sper, la un salt calitativ pe care acum nu îl putem bănui.

Pentru că şi-a dorit să publice, oferim aici cîteva mostre din scrierile de început ale Gabrielei Marin.

poezioară în minuscule

diafană boare
impresii de soare
trăiri uşoare
dulce licoare
vorbe de valoare
verbe inspiratoare
gânduri în vâltoare
multă candoare
rimă visătoare
pomi în floare

certitudine
ştiu cu siguranţă că sunt
ştiu cu siguranţă că eşti
ştiu că iubim

ştiu fără speranţă că da
ştiu fără speranţă – aşa...
ştiu că trăim

ştiu aproape sigur că noi
ştiu aproape sigur că doi
ştiu că plutim

ştiu şi cred că tu şi eu
ştiu şi cred că noi mereu
nu ştiu... tu ştii?

ştiu cu siguranţă că râzi

definiţie
cuvântul? putere măreaţă
cuvântul? aripi fremătânde de viaţă
cuvântul? şoapte în noapte
cuvântul? concepte-nţelepte, coapte
cuvântul? strigăt de glorie
cuvântul? cântec de victorie
cuvântul? sensul discursului
cuvântul? mátricea Universului

cuvântul? cunoaştere deplină
cuvântul? esenţă divină
cuvântul? Cântarea Cântărilor
cuvântul? mirarea mirărilor
cuvântul? fiinţare eternă
cuvântul? dulcea limbă maternă
cuvântul? oglindire de sine
cuvântul? exprimare în rime
cuvântul? liniştea dorurilor
cuvântul? stralucirea stelelor

poveste
va fi odată
ca niciodată
că de nu va fi
nu se va mai povesti

o lume viitoare, mare
aşezată, înfloritoare
cu multe fiinţe bizare
dar iubitoare, de onoare

cu oameni mândri şi drepti
nespus de-nţelepti
încrezători, îndrăzneţi
binevoitori şi atenţi
călători prin galaxii
drumeţi pe planete vii

Parmenide şi noi
cine eşti tu
cine sunt eu
cine suntem noi
tu eşti eu
eu sunt tu
noi suntem 1

cine este ea
cine este el
cine sunt ei
ei sunteţi voi

voi sunteţi noi
noi suntem vechi

cine sunt ele
ele sunt iele
ele sunt zâne

noi suntem ele
noi suntem voi
noi suntem noi

aşa am fost
aşa suntem
aşa vom fi
dincolo de 1
dincolo de infinit

rugăciune
ai ţinut Lumina în mâinile tale
ai ţinut totul în mâinile tale
ai ţinut perfecţiunea în mâinile tale
ai ţinut veşnicia în mâinile tale
ai ţinut sori şi luni în mâinile tale
ai ţinut lumea în mâinile tale
ai ţinut gândul în mâinile tale
ai ţinut cuvântul în mâinile tale

în mâinile tale ma ţii pe mine
în sufletul meu te ţin pe tine
mulţumesc

stropi de veşnicie
ploaie de luni şi stele
în cerurile mele
eterne
ploaie de sori şi comete
în universurile mele
concrete
ploaie de planete şi culoare
în inima mea
iubitoare
ploaie de lumină divină

în ființa mea
deplină
ploaie de iubire infinită
în sufletul meu
care-ntruna palpită

vis în vis
visez în vis
c-adorm pe-un nor
visez în vis
că zbor pe-o stea
visez în vis
că beau nectar
visez în vis
că respir lunar
visez în vis
că trăiesc solar
visez în vis
c-ameţesc în eter
acolo foarte sus
visez în vis
că nu te-ai dus
visez în vis
că eşti aici
ca-n orice vis

GÎNDIND LA TINE

Gîndind la tine fruntea-acum mă doare.
Nu ştiu ce rost mai are-a mea viaţă
Cînd n-am avut o clipă de dulceaţă:
Amar etern şi visuri peritoare!

De ce în noapte glasul tău îngheaţă!
Vedea-vor ochii-mi încă-o dată oare
Frumosul trup, – femeie zîmbitoare! –
Ce mi-a fost dat să-l strîng o clipă-n braţe?

Tu, blond noroc, al unui vis deşert,
Tu, visul blond unui noroc ce nu e,
De-i mai veni, să ştii că nu te iert.

Căci dorul meu mustrări o să-ţi tot spuie
Şi sărutîndu-te am să te cert
Cu desmierdări cum n-am spus nimăruie.

Mihai Eminescu, *Poezii*, Editura pentru literatură, 1965